BUNGE LA TANZANIA

MAJADILIANO YA BUNGE

MKUTANO WA TATU

Kikao cha Thelathini na Moja – Tarehe 28 Mei, 2016

(Bunge Lilianza Saa Tatu Asubuhi)

D U A

Mwenyekiti (Mhe. Andrew J. Chenge) Alisoma Dua

MWENYEKITI: Tukae. Katibu.

NDG. CHARLES MLOKA - KATIBU MEZANI: Hati za kuwasilisha Mezani.

HATI ZA KUWASILISHA MEZANI

Hati zifuatazo ziliwasilishwa Mezani na:-

NAIBU WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI:

Hotuba ya Bajeti ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

MHE. PETER A. P. LIJUAKALI - NAIBU MSEMAJI MKUU WA KAMBI RASMI YA UPINZANI JUU YA WIZARA YA MAJI NA UMWAGILIAJI:

Taarifa ya Msemaji Mkuu wa Kambi Rasmi ya Upinzani juu ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

MWENYEKITI: Ahsante, Katibu.

NDG. CHARLES MLOKA – KATIBU MEZANI: Hoja za Serikali, kwamba Bunge sasa likubali kujadili na kupitisha Makadirio ya Mapato na Matumizi .....

WABUNGE FULANI: Kamati, Kamati, Kamati.

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, mtuwie radhi, sasa nimuite Mwenyekiti au mwakilishi wa Mwenyekiti wa Kamati ya Kilimo. Ni mimi kweli, *Order Paper* iko sahihi, namuita Mwenyekiti wa Kamati ya Kilimo, Mifugo, Maji na Uvuvi. Karibu Mheshimiwa Sanga.

MHE. DEO K. SANGA (K.n.y. MWENYEKITI WA KAMATI YA KILIMO, MIFUGO, MAJI NA UVUVI):

Taarifa ya Kamati ya Kilimo, Mifugo, Maji na Uvuvi kuhusu utekelezaji wa majukumu ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa mwaka wa fedha 2015/2016 pamoja na Maoni ya Kamati juu ya Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

MWENYEKITI: Ahsante, Katibu.

NDG. CHARLES MLOKA – KATIBU MEZANI:

HOJA ZA SERIKALI

Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017

MWENYEKITI: Mtoa hoja, Waziri wa Maji na Umwagiliaji, Mheshimiwa Injinia Lwenge. *(Makofi)*

WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu baada ya kupokea taarifa iliyowasilishwa hapa Bungeni na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo, Mifugo na Maji, Mheshimiwa Dkt. Mary Michael Nagu, Mbunge wa Hanang, ambayo ilichambua Bajeti ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji, naomba sasa Bunge lako likubali kupokea, kujadili na kupitisha Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya fedha ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa mwaka 2016/2017.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuwa muda niliopewa ni mdogo na taarifa yangu ni ndefu, naomba kurasa zote 187 za hotuba yangu zinukuliwe kwenye *Hansard*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kutumia fursa hii kutoa pongezi zangu za dhati kwa Rais wa Awamu ya Tano wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Dkt. John Pombe Joseph Magufuli pamoja na Makamu wa Rais Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan, kwa kupata ushindi wa kishindo katika Uchaguzi Mkuu uliyofanyika mwezi Oktoba, 2015. Ushindi huo ni ishara na imani kubwa ya wananchi waliyonayo kwa Rais, Makamu wa Rais na Chama cha

Mapinduzi. Vilevile nakipongeza Chama cha Mapinduzi kwa kupata ushindi mkubwa katika uchaguzi wa Wabunge, Wawakilishi na Madiwani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda pia kutumia fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa, Mbunge wa Jimbo la Ruangwa kwa kuteuliwa kwake na Mheshimiwa Rais na baadaye kuthibitishwa na Bunge lako Tukufu kuwa Waziri Mkuu. Kuteuliwa kwake kuwa Waziri Mkuu wa Awamu ya Tano ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ni ishara tosha ya imani aliyonayo Mheshimiwa Rais, Waheshimiwa Wabunge na wananchi wa Tanzania kwa utumishi wake uliotukuka.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nampongeza Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi, Mheshimiwa Dkt. Ali Mohamed Shein, Makamu wa Rais, Mheshimiwa Balozi Seif Ali Iddi pamoja na viongozi wengine kwa ushindi walioupata katika uchaguzi uliyofanyika mwezi Machi, 2016. Ushindi huo ni ishara ya imani kubwa ya wananchi wa Zanzibar waliyonayo kwa Rais na Chama cha Mapinduzi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile natoa shukrani zangu za dhati kwa Mheshimiwa Rais kwa kuniamini na kuniteua kuwa Waziri wa Maji na Umwagiliaji, Wizara inayomgusa kila mwananchi. Hakuna njia ya kurudisha imani hiyo kubwa isipokuwa kuahidi kuwatumikia wananchi wa Tanzania kwa uadilifu, haki na bila upendeleo wowote. Naahidi kufanya hivyo kwa kadri Mwenyenzi Mungu atakavyonijalia. Kwa ufupi nasema hapa kazi tu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nitoe shukrani kwa wananchi wa Jimbo la Wanging'ombe kwa imani yao walionipa kwa kunichagua kuwa Mbunge wao kwa kura nyingi za kishindo. Nawaahidi nitawatumikia wote kwa uaminifu, bidii na upendo. Naomba niwapongeze Wabunge wote wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuaminiwa na kuchaguliwa kuwa wawakilishi wa wananchi kwenye Majimbo yao. Nakupongeza sana wewe binafsi Mheshimiwa Mwenyekiti, Spika, Naibu Spika na Wenyeviti wote wa Bunge.

Mheshimwa Mwenyekiti, napenda kwa dhati kabisa kuishukuru Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo, Mifugo na Maji kwa ushirikiano wanaoendelea kutoa kwa Wizara yangu. Naishukuru Kamati hiyo pia kwa ushauri, maoni na maelekezo iliiyoyatoa wakati nilipowasilisha taarifa ya kazi zilizotekelezwa mwaka 2015/2016 na Mpango wa Makadirio ya Mapato na Matumizi ya fedha ya Wizara yangu kwa mwaka 2016/2017. Ushauri na maoni na mapendekezo ya Kamati yamezingatiwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda pia kuchukua nafasi hii kumpongeza Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa, Waziri Mkuu kwa hotuba yake aliyowasilisha hapa Bungeni ambayo inatoa dira ya utekelezaji wa kazi za

Serikali. Hotuba hiyo imeonesha mwelekeo wa uendeshaji wa shughuli za Serikali ya Awamu ya Tano kwa kipindi cha mwaka 2016/2017.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na pongezi hizo, naomba nitoe pole kwa wananchi waliopoteza ndugu, marafiki na mali zao kutoka na matukio ya ajali na maafa mbalimbali yakiwepo mafuriko katika baadhi ya maeneo nchini. Namuomba Mwenyenzi Mungu awape nguvu na moyo wa uvumilivu waathirika wote na roho za marehemu wote zilazwe mahali pema peponi amina.

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda sasa kuchukuka fursa hii kuwasilisha hotuba ya Bajeti ya Wizara yangu ambayo inatoa taarifa ya hali ya sekta ya maji na umwagiliaji nchini, utekelezaji wa bajeti hii ya mwaka wa fedha 2015/2016 na malengo ya sekta kwa mwaka 2016/2017.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hotuba yangu imezingatia sera na mikakati ya maendeleo ya Kitaifa na Kimataifa, Ilani ya Chama cha Mapinduzi, sheria na miongozo inayohusiana na sekta ya maji na umwagiliaji pamoja na mgawanyo wa kazi za kisekta.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hali ya sekta za maji na umwagiliaji nchini; Wizara inaendelea kutekeleza mpango na mikakati mbalimbali ya Serikali kupitia Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji kwa mujibu wa Sera ya Maji ya mwaka 2002 pamoja na Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo kwa upande wa umwagiliaji kwa mujibu wa Sera ya Taifa ya Umwagiliaji ya mwaka 2010. Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji inahusisha usimamizi na uendelezaji wa rasilimali za maji, huduma na usambazaji wa maji vijijini na mijini na kuijengea uwezo sekta ya maji. Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo inahusisha uendelezaji wa miundombinu ya umwagiliaji. Hali halisi ya utekelezaji wa progamu hizo imefikia hatua mbalimbali kama ifuatavyo:-

Mheshimwia Mwenyekiti, rasilimali za maji; nchi yetu ina kiwango kikubwa cha rasilimali za maji zilizopo juu na chini ya ardhi ambapo upatikanaji wake hutegemea mvua na aina ya miamba iliyopo. Hata hivyo, mtawanyiko wa rasilimali za maji hauko sawa katika maeneo yote ya nchi kutokana na hali ya kijiografia, kijiolojia na hali ya mabadiliko ya tabia nchi. Usimamizi na uendelezaji wa rasilimali za maji nchini unatekelezwa na Bodi za Maji za Mabonde.

Mheshimiwa Mwenyekiti, takwimu za kitaifa za rasilimali za maji zilizopo zinaonesha kuwa kila mwananchi ana uwezo wa kupata mita za ujazo 1,952 kwa mwaka na ikilinganishwa na kiwango kinachokubalika cha kimataifa cha mita za ujazo1,700. Hata hivyo, inatarajiwa kuwa ifikapo mwaka 2035 kiwango hicho kinaweza kupungua hadi mita za ujazo 883 kwa kila mwananchi endapo hatua madhubuti za utunzaji wa vyanzo vya maji hazitachukuliwa. Wizara kwa kushirikiana na wananchi na wadau mbalimbali wa maendeleo imechukua

hatua za kukabiliana na hali hiyo kwa kuhamasisha utunzaji wa vyanzo vya maji pamoja na uvunaji wa maji ya mvua ili nchi yetu isifikie kiwango hicho cha uhaba wa maji na kusababisha athari kubwa kwenye maendeleo ya nchi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, huduma ya maji vijijini; miradi ya maji vijijini inatekelezwa chini ya Programu Ndogo ya Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini. Idadi ya watu wanaopata huduma ya maji vijijini imeongezeka kutoka milioni 15.2 sawa na asilimia 40 ya wananchi waishio vijijini mwezi Julai, 2013 na kufikia watu milioni 21.9 sawa na asilimia 72 mwezi Machi, 2016. Hayo ni mafanikio makubwa katika utekelezaji wa miradi ya maji vijijini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mafanikio hayo yamepatikana kwa kushirikiana na washirika wa maendeleo, Serikali za Mitaa, wananchi, sekta binafsi na wadau mbalimbali wa sekta ya maji. Lengo ni kufikia asilimia 85 ya upatikanaji wa huduma ya maji kwa wananchi wote waishio vijijini ifikapo mwaka 2020 kwa kuzingatia Sera ya Maji ya mwaka 2002 inayosisitiza kuwapatia wananchi hao maji safi na salama kwa umbali usiozidi mita 400 kutoka kwenye makazi yao.

Mheshimwa Mwenyekiti, huduma ya maji mijini hutolewa kupitia Mamlaka za Maji na Usafi wa Mazingira kwenye Miji Mikuu ya Mikoa pamoja na Dar es Salaam, Miji Mikuu ya Wilaya, Miji Midogo na Miradi ya Maji ya Kitaifa. Uzalishaji wa maji kwa siku katika Miji Mikuu ya Mikoa umeongezeka kutoka lita milioni 385 mwezi Aprili, 2015 hadi lita milioni 470 mwezi Machi, 2016. Lengo la Serikali ni kuwapatia maji wananchi wote wanaoishi mijini na ikifika mwaka 2020 ifikie asilimia 95.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hali ya sekta ya umwagiliaji nchini; nchi yetu ina jumla ya hekta milioni 29 zinazofaa kwa umwagiliaji. Kati ya hizo, hekta milioni 2.3 zina uwezekano mkubwa wa kumwagiliwa, hekta milioni 4.8 zina uwezekano wa kati na hekta milioni 22.3 zina uwezekano mdogo. Hadi sasa eneo linalomwagiliwa ni hekta 461,326 sawa na asilimia 1.6 ya eneo lote linalofaa kwa kilimo cha umwagiliaji na linachangia asilimia 24 ya mahitaji yote ya chakula nchini. Lengo ni kuongeza eneo la umwagiliaji kutoka hekta 461,326 kufikia hekta milioni moja ifikapo mwaka 2020.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mapato na matumizi ya fedha katika kipindi cha mwaka 2015/2016; katika mwaka 2015/2016 Fungu 49, Wizara ya Maji na Umwagiliaji iliidhinishiwa jumla ya shilingi 458,900,981,000; kati ya fedha hizo, fedha zilizoweza kupatikana mpaka Machi ni shilingi 81,424,625,000 ya fedha za maendeleo zilizopokelewa ikiwa ni sawa na asilimia 19 ya fedha zilizoidhinishwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika mwaka 2015/2016 kwa upande wa Fungu la 5, Tume ya Taifa ya Umwagiliaji, jumla ya shilingi 53,826,490,000 ziliidhinishwa. Kati ya fedha hizo shilingi 232,116,195 zilikuwa ni fedha za matumizi ya kawaida na shilingi 53,594,000,000, zilikuwa na fedha za maendeleo. Hadi mwezi Machi jumla ya fedha zilizokuwa zimetolewa zilikuwa shilingi 5,131,000,000 ambayo ni sawasawa na asilimia 9.6 ya fedha zilizokuwa zimepangwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, taarifa ya utekelezaji ya mwaka 2015/2016 na malengo ya mwaka 2016/2017; utekelezaji wa bajeti ya mwaka 2015/2016 na malengo ya mwaka 2016/2017 kwa sekta ya maji na umwagiliaji imejikita katika kuboresha usimamizi na uendelezaji wa rasilimali za maji nchini, kuongeza upatikanaji wa huduma ya maji safi na usafi wa mazingira vijijini na mijini, uendelezaji wa miundombinu ya umwagiliaji na kutekeleza malengo ya masuala mtambuka. Taarifa ya utekelezaji wa bajeti na malengo ya bajeti ya mwaka ujao imechambuliwa kwa undani katika kitabu chetu cha hotuba ya bajeti.

Mheshimiwa Mwenyekiti, usimamizi na uendelezaji wa rasilimali za maji; wajibu wa Wizara yangu ni kusimamia na kuendeleza rasilimali za maji kupitia Bodi ya Maji ya Taifa, Bodi za Maji za Mabonde na Maabara za Maji nchini. Majukumu ya usimamizi na uendelezaji wa rasilimali za maji ni pamoja na ufuatiliaji na mwenendo wa rasilimali za maji; uhifadhi wa mazingira na vyanzo vya maji; udhibiti na uchafuzi wa vyanzo vya maji; uandaaji wa mipango ya kusimamia na kuendeleza rasilimali za maji; utafutaji wa vyanzo vipya vya maji na udhibiti wa migogoro katika matumizi ya maji. Taarifa kuhusu utekelezaji wa majukumu hayo imeainishwa kwenye ukurasa wa 15 mpaka 25 wa hotuba yangu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, usimamizi wa rasilimali za maji shirikishi ni suala la kipaumbele kwa nchi yetu ikizingatiwa kuwa mabonde saba kati ya tisa ya maji ni maji shirikishi. Aidha, Tanzania ni sehemu ya mabonde makuu matatu katika Bara la Afrika ambayo ni Bonde la Mto Nile, Bonde la Mto Kongo na Bonde la Mto Zambezi. Maelezo ya kina kuhusu utekelezaji wa miradi mbalimbali yameonyeshwa kwenye ukurasa wa 15 mpaka 29 wa hotuba yangu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, huduma za ubora na usafi wa maji. Miongoni mwa majukumu ya Wizara ni kuhakiki ubora na usalama wa maji katika vyanzo vya maji na mitandao ya kusambaza maji na kutoa ushauri wa kitaalam kwa wananchi ili kulinda afya zao na mazingira. Katika kutekeleza majukumu hayo, kazi zilifanyika kwenye maeneo yanayohusu ubora wa maji kwa matumizi ya majumbani na viwandani; uondoaji wa madini ya *floride* katika maji ya kunywa na kupikia; utekelezaji wa mpango wa usalama wa maji na ubora wa dawa za kusafishia maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhudu huduma ya maji vijijini; katika ujenzi wa miradi ya maji vijijini tunatumia vyanzo vya visima vifupi, visima virefu, mabwawa na maji ya mtiririko. Katika utekelezaji wa miradi ya maji vijijini kuanzia mwezi Julai, 2013 kupitia Mpango wa Tekeleza kwa Matokeo Makubwa *(BRN)*, jumla ya miradi 1,210 inayotumia vyanzo vya visima virefu, visima vifupi na miradi ya mtiririko, imejengwa katika vijiji 1,558 hivyo kuweza kuwanufaisha jumla ya watu 21,907,506 inayofikia asilimia 72 ya wakazi wote wanaoishi vijijini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu hali ya utekelezaji wa maji ya vijijini; Wizara yangu inaendelea kutekeleza miradi ya maji vijijini ili kuboresha hali ya upatikanaji wa huduma ya maji kwenye maeneo hayo. Utekelezaji huo unahusisha ujenzi wa miradi ya kimkakati, miradi yenye kuleta matokeo ya haraka pamoja na ukarabati na ujenzi wa mabwawa. Hatua iliyofikiwa katika utekelezaji miradi hiyo ni kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Mwenyekiti, miradi ya kimkakati, mradi wa maji wa Tabora; mradi huo unatekelezwa katika Mkoa wa Tabora ambapo Serikali kwa kushirikiana na Serikali ya Japan inaboresha upatikanaji wa huduma ya maji katika vijiji 19. Taarifa kamili utaipata kwenye hotuba yangu kwenye ukurasa wa 41 wa kitabu cha hotuba.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi wa maji wa Same - Mwanga - Korogwe utakuwa na uwezo wa kuhudumia watu 456,931 katika Wilaya ya Same, Mwanga pamoja na Wilaya ya Korogwe. Utekelezaji wa mradi huu wa Same - Mwanga tumeuelezea kwa kina katika ukurasa wa 42 mpaka 43.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi wa maji Masoko - Rungwe. Mradi wa Masoko ambao ulianza mwezi Septemba, 2010 unatekelezwa na Halmashauri ya Wilaya ya Rungwe. Halmashauri ilisitisha mkataba na mkandarasi kwa kushindwa kutekeleza na sasa wameweza kupata mkandarasi mwingine na kazi inaendelea.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi wa maji Mkoani Kigoma; Serikali kwa kushirikiana na Serikali ya Ubelgiji inatekeleza mradi wa maji Mkoani Kigoma katika Halmashauri zote za Mkoa. Mradi huo unategemea kugharimu kiasi cha *Euro* milioni 8.8. Taarifa kamili unaweza kuipata kwenye hotuba niliyoiwasilisha kwa sababu ya muda.

Mheshimiwa Mwenyekiti, miradi yenye kuleta matokeo ya haraka *(quickwins)*. Mradi wa maji kwa vijiji 100 vinavyopitiwa na bomba kuu kutoka Ziwa Victoria hadi Kahama - Shinyanga. Wizara inaendelea kutekeleza mradi wa maji wa vijiji 100 vilivyopo pembezoni mwa bomba kuu la maji kutoka Ziwa Victoria hadi miji wa Kahama na Shinyanga. Mradi huo unahusu uboreshaji wa huduma ya upatikanaji wa maji kwenye vijiji 40 vya awali vilivyotambuliwa

katika Halmashauri za Misungwi, Kwimba, Shinyanga na Msalala. Utekelezaji wa mradi huo umeanza na taarifa kamili imeelezwa kwa kirefu kwenye hotuba niliyoiwasilisha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi wa maji wa Ntomoko unahusisha Halmashauri mbili za Wilaya ya Chemba na Kondoa ambapo hapo awali ilipangwa kupatia vijiji 18 huduma ya maji ambavyo vinakabiliwa na uhaba mkubwa wa maji. Hata hivyo, kutokana na kuongezeka kwa idadi ya wakazi katika vijiji vilivyokusudiwa ikilinganishwa na uwezo wa chanzo cha maji, ilibainika kuwa vijiji 10 tu vitaweza kupatiwa huduma ya maji kutokana na mpango uliokuwepo. Taarifa kamili tumeielezea kwenye ukurasa wa 45 wa kitabu cha hotuba.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi wa maji Chiwambo, Masasi unahusisha ukarabati na ujenzi wa miundombinu ya maji katika Kata saba za Lulindi, Lupumbulu, Namalenga, Chiungutwa, Sindano, Machauru na Mbuyuni. Taarifa kamili ya utekelezaji wa mradi huu imewekwa kwenye taarifa yangu lakini kwa mwaka 2015 tumetenga shilingi bilioni moja ili kuendelea na utekelezaji wa mradi huo katika kusambaza maji kwenye vijiji ambavyo vipo kandokando ya bomba kubwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukarabati na ujenzi wa mabwawa; katika kukabiliana na uhaba wa maji hususani ya maeneo kame na kwenye vyanzo vyenye uwezo mdogo wa kutoa maji, Wizara imelenga kuratibu ujenzi wa mabwawa 20, maeneo ya vijijini kwa kipindi cha miaka kumi kuanzia 2006 - 2007 hadi 2015 - 2016. Kati ya mabwawa hayo, ujenzi wa mabwawa 14 umekamilika na yanatumika. Kazi ya ujenzi wa mabwawa sita inaendelea na utekelezaji wake uko katika hatua mbalimbali. Maelezo ya kina kuhusu ukarabati na ujenzi wa mabwawa rejea ukurasa wa 47 wa kitabu cha hotuba.

Mheshimiwa Mwenyekiti, uvunaji wa maji ya mvua ni muhimu sana kwa nchi yetu kutokana na hali duni ya upatikanaji wa maji hasa maeneo kame ya vijijini. Uvunaji wa maji ya mvua kupitia mapaa ya majengo ndiyo njia rahisi ambayo wananchi waishio vijijini wanaweza kumudu. Serikali imetoa mwongozo kwa kila Halmashauri kutunga sheria ndogo zenye kuzitaka taasisi za kijamii, asasi na watu binafsi kujenga miundombinu ya uvunaji wa maji ya mvua kwenye majengo yetu. Ukiangalia kwenye shule zetu ambapo maji hata ya kunawa ni muhimu basi tuweze kuweka miundombinu hiyo ili tuweze kupunguza athari za magonjwa yanayoambukiza kutokana na kukosekana kwa maji kwenye maeneo ya shule na zahanati zetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea kukamilisha ujenzi wa mabwawa sita na ukarabati wa mabwawa matano. Aidha, Serikali imeziagiza Halmashauri kuandaa mpango wa ujenzi wa

mabwawa kuanzia ngazi za Vijiji, Kata na Wilaya zao kwa kujenga bwawa moja au zaidi kila mwaka ili kuvuna maji ya mvua.

Mheshimiwa Mwenyekiti, uendelezaji na matengenezo ya miradi ya maji vijijini. Ili kuhakikisha miradi ya maji vijijini inakuwa endelevu, Serikali imeendelea kuhamasisha kuundwa kwa Vyombo vya Watumia Maji *(COWSOs)* ambavyo vitasimamia miradi ya maji vijijini. Serikali itajenga miradi lakini uendeshaji kwa sehemu kubwa tunavipa vyombo hivi ili kuweza kusimamia uendeshaji na uendelezaji unaoweza kutunza miradi hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kutokana na gharama kubwa ya matumizi ya nishati ya umeme, *generator* na *diesel,* tumeanza kushughulikia kubadilisha sasa kutumia nishati mbadala kwa mfano nguvu za jua katika kuendesha mitambo mbalimbali ya miradi yetu ambayo iko vijijini. Utekelezaji wa miradi ya maji vijijini unatumia fedha kutoka vyanzo mbalimbali ikiwa ni pamoja na Mfuko wa Pamoja kati ya Serikali na Washirika wa Maendeleo na Mfuko wa Maji wa Taifa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika mwaka wa fedha 2015/2016 kiasi cha shilingi bilioni 207.8 kilikasimiwa kwa Wizara ya Maji na Umwagiliaji ili kutekeleza miradi ya maji pamoja na uhamasishaji wa usafi wa mazingira vijijini. Aidha, kiasi kingine cha shilingi bilioni 101.7 kilikasimiwa kupitia mafungu ya mikoa. Hadi kufikia Machi, 2016 shilingi bilioni 80.2 zimetumwa kwenye Halmashauri na Serikali za Mikoa kwa ajili ya kuwalipa wakandarasi na wataalam washauri pamoja na gharama za usimamizi na ufuatiliaji wa utekelezaji wa miradi ya maji huko vijijini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mpango wa utekelezaji wa miradi ya maji vijijini kwa mwaka wa fedha 2016/2017. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea na ujenzi wa miradi ambayo haijakamilika; kujenga miradi mipya; kupanua miradi; kukarabati miundobinu ya maji iliyochakaa pamoja na kusimamia na kufuatilia mara kwa mara utekelezaji wa miradi ili kuhakikisha kuwa inakidhi viwango na ubora kulingana na usanifu na mkataba wa miradi. Jumla ya shilingi bilioni 463.3 zimepangwa kutumika kutekeleza miradi ya maji katika vijiji 786 ambapo vituo 14,000 vya kuchotea maji vitajengwa. Jedwali namba 4(b) na (c) lililopo katika kitabu cha hotuba yanaelezea orodha ya Halmashauri na Mikoa iliyotengewa fedha na kiasi gani kwa ajili ya miradi ya maji kwa ajili ya mwaka wa fedha 2016/2017 na maelezo ya kina kuhusu sekta hiyo yapo katika ukurasa 40 mpaka 50 wa kitabu cha hotuba niliyoiwasilisha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, huduma ya maji mijini; katika mwaka 2015/2016, Wizara imeendelea kushirikiana na wadau mbalimbali kutekeleza Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji kwa kujenga miradi; kukarabati na upanuzi wa miundombinu ya maji safi na maji taka pamoja na kuzijengea uwezo mamlaka za maji katika Miji Mikuu ya Mkoa, Wilaya, Miji midogo, miradi ya kitaifa na Jiji la Dar es Salaam. Utekelezaji wa miradi hiyo umeziwezesha mamlaka hizo kutoa

huduma ya maji safi na salama iliyo bora na endelevu hivyo kuweza kupunguza kero ya upatikanaji wa huduma ya maji safi kwa wananchi waishio mijini. Hatua iliyofikiwa katika utekelezaji wa miradi hiyo ni kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Mwenyekiti, miradi ya maji katika miji saba; katika mwaka wa fedha wa 2015/2016 Serikali kwa kushirikiana na Shirika la Maendeleo la Ufaransa, Serikali ya Ujerumani, kupita Benki ya Maendeleo ya Ujerumani (*KfW)* na Umoja wa Ulaya imeendelea kutekeleza miradi ya maji katika miji saba ya Bukoba, Musoma, Lindi, Kigoma, Sumbawanga, Mtwara na Babati ili kuboresha huduma na upatikanaji wa maji katika miji hiyo. Taarifa ya utekelezaji wa miradi hii niliyoitaja ipo kwenye ukurasa wa 51 mpaka 53 ili kujua mpaka sasa tumefikia wapi. Aidha, ujenzi wa miradi ya maji katika miji ya Mtwara na Babati inayogharimu jumla ya *Euro* milioni 18.9 itaanza kutekelezwa katika mwaka wa fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi wa maji Mjini Tabora; mradi wa maji na upanuzi wa chujio la maji katika kituo cha Igombe Mjini Tabora uliogharimu dola za Marekani milioni 4.74 umekamilika. Kwa sasa upo katika kipindi cha majaribio na umeweza kuongeza maji kutoka lita milioni 15 hadi lita milioni 30 kwa siku na unakidhi mahitaji ya maji katika Mji wa Tabora.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi wa maji katika mjini wa Dodoma. Mradi wa kuboresha huduma ya maji katika Chuo Kikuu cha Dodoma uliogharimu shilingi bilioni 27.7 umekamilika. Kwa sasa mradi uko kwenye kipindi cha majaribio.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi wa maji wa Jijini Arusha. Katika mwaka wa 2015/2016, Serikali imepata mkopo wa dola za Marekani milioni 210 kutoka Benki ya Maendeleo ya Afrika kwa ajili ya kutekeleza mradi na kuboresha huduma ya maji safi na maji taka katika Jiji la Arusha na baadhi ya maeneo ya Wilaya ya Arumeru utakaogharimu dola za Marekani milioni 233.9. Usanifu wa mradi umekamilika na sasa hatua inayoendelea ni yule Mhandisi Mshauri kupitia usanifu ili tuweze kuandaa makabrasha ya zabuni na kuweza kuanza kutangaza kazi hiyo iweze kuanza kujenga mradi wa maji Mjini Arusha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu mradi wa maji Mjini Songea; Serikali imekamilisha mradi wa kukarabati chanzo cha Ruhila kilichopo Mjini Songea kwa kujengea banio la maji kwa gharama ya shilingi bilioni 2.6. Kwa sasa mradi uko katika kipindi cha matazamio. Kukamilika kwa mradi huo kumeongeza uzalishaji wa maji kutoka lita milioni 2.3 hadi lita milioni 9.6.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi wa maji Mtwara Mikindani. Wizara imekamilisha usanifu wa mradi wa kutoa maji kutoka Mto Ruvuma kupeleka Mtwara Mikindani na vijiji 26 vitakavyokuwa kandokando ya kilometa 12 kwenye

bomba kuu. Mradi huu utajengwa kwa mkopo wa masharti nafuu kutoka Serikali ya China kupitia *Exim Bank* kwa gharama ya shilingi milioni 189.9. Serikali kwa sasa inaendelea na majadiliano pamoja na Serikali ya China katika kukamilisha mkataba huo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu mradi wa kutoa maji kutoka Mto Malagarasi kwenda miji ya Urambo, Kaliua na Nguruka; katika mwaka wa fedha 2015/2016 Wizara imeanza kutekeleza mradi wa kutoa maji kutoka Mto Malagarasi kwa ajili ya kuhudumia wakazi wa Miji ya Urambo, Kaliua, Nguruka, Usoke pamoja na vijiji 68 vilivyopo ndani ya kilometa 12 kutoka eneo la bomba kuu.

Hadi mwezi Machi Mtaalam Mshauri amewasilisha taarifa ya upembuzi yakinifu na atakamilisha usanifu ifikapo mwezi Juni. Serikali inaendelea na majadiliano na Serikali ya Ufaransa kupitia Shirika lake la Maendeleo (*AfD)* ili kupata fedha kwa ajili ya ujenzi wa mradi huo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi wa maji katika Miji ya Sengerema, Nansio na Geita. Mradi wa Maji na Usafi wa Mazingira wa Ziwa Victoria kutoa katika Miji ya Sengerema Nansio na Geita, unatekelezwa na Serikali kwa kushirikiana na Benki ya Maendeleo ya Afrika kwa gharama ya dola za Marekani milioni 30 ambapo mradi huo sasa hivi umefikia asilimia 70 na kazi inaendelea.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu mradi wa maji Geita kutoka Ziwa Victoria ambapo ni uwekezaji wa Serikali na mgodi wa dhahabu wa Geita (*GGM)*. Mradi huu umekamilika na sasa hivi wananchi wa Mji wa Geita wanapata maji na mradi huu ulizinduliwa na Makamu wa Rais wa Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan tarehe 5 Januari, 2016 na hivyo kuongeza upatikanaji wa maji kutoka asilimia 12 hadi asilimia 36. Serikali katika mwaka 2016/2017 imetenga shilingi bilioni mbili ili kuweza kuendeleza na kuboresha mtandao wa maji katika Mji wa Geita.

Mheshimiwa Mwenyekiti, miradi mipya katika eneo la Ziwa Victoria. Katika kuboresha hali ya upatikanaji wa maji kwa miji iliyopo eneo la Ziwa Victoria, Serikali kwa kushirikiana na Benki ya Uwekezaji ya Ulaya na Shirika la Maendeleo la Ufaransa inatekeleza miradi mbalimbali ya maji safi na usafi wa mazingira katika Miji ya Mwanza, Bukoba, Musoma, Magu, Misungwi na Lamadi kwa jumla ya *Euro* milioni 104. Kazi hiyo sasa hivi inaendelea, tayari Mhandisi Mshauri ameshawasilisha makabrasha ya zabuni na tayari wakandarasi wameshapewa, ili kuweza kujaza tenda hizo na muda si mrefu kazi ile itaweza kuanza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuboresha huduma ya maji katika Miji ya Mpanda, Njombe na Bariadi. Katika mwaka 2015/2016, Serikali imeendelea kuboresha huduma ya maji safi na usafi wa mazingira katika Miji ya Mpanda,

Njombe na Bariadi ambayo ina uhaba mkubwa wa maji. Utekelezaji wa miradi hiyo nimeuelezea kwenye ukurasa wa 62 hadi 63 wa hotuba yangu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, miradi ya kutoa maji Ziwa Victoria kupeleka Miji mbalimbali. Miji ya Busega, Bariadi, Lagangabilili, Maswa na Mwanhuzi. Mradi wa kutoa maji Ziwa Victoria kupeleka Mikoa ya Simiyu unalenga Miji ya Busega, Bariadi, Lagangabilili, Maswa, Mwanhuzi pamoja na vijiji vipatavyo 253 vilivyopo ndani ya kilometa 12 kutoka eneo la bomba kuu. Usanifu wa mradi huu utakamilika mwezi Juni, 2016. Katika mwaka wa fedha 2016/2017, Wizara itaanza ujenzi wa mradi huo utakaogharimu kiasi cha *Euro* milioni 313 ambapo Benki ya *KfW* itachanga *Euro* milioni 25 na *Euro* milioni 288 zitatolewa na *Green Climate Fund.* Mradi huo utatekelezwa kwa awamu mbili, awamu ya kwanza inalenga kufikisha katika Miji ya Busega, Bariadi na Lagangabilili na awamu ya pili tutapeleka maji Mwanhuzi na Maswa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, miji ya Isaka, Kagongwa na Tinde; katika mwaka wa fedha 2015/2016, Wizara imekamilisha usanifu, uandaaji wa makabrasha ya zabuni na uandaaji wa gharama za ujenzi wa kupeleka maji katika miji ya Isaka, Tinde na Kagongwa. Kazi hizo zimetekelezwa na wataalam wa maji *KASHWASA* na Wizara yangu imetenga shilingi bilioni mbili za kuanza ujenzi wa kupeleka maji katika miji niliyoitaja.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi wa kupeleka maji katika miji ya Mwadui, Kishapu, Kolandoto na Maganzo unatekelezwa na wataalamu wa Wizara ya Maji na Umwagiliaji kupitia *KASHWASA*, Halmashauri ya Wilaya ya Kishapu, Manispaa ya Shinyanga, Mamlaka ya Maji Safi na Usafi wa Mazingira Mjini Shinyanga na kutoka katika Ofisi ya Katibu Tawala wa Shinyanga. Hadi mwezi Machi ulazaji wa bomba kutoka *Old Shinyanya* mpaka Maganzo umekamilika. Mpaka sasa pale kwenye Mgodi wa Almasi wemeanza kupata maji na kazi inaendelea. Serikali katika mwaka 2016/2017 imetenga jumla ya shilingi bilioni moja kuendeleza mradi huo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, miji ya Tabora, Igunga, Nzega, Sikonge na Wilaya ya Uyui. Katika mwaka 2015/2016, Wizara imekamilisha uchambuzi wa awali *(prequalification)* wa wakandarasi watakaopewa zabuni ya kujenga mradi wa maji unaotoka *KASHWASA* katika kijiji cha Solwa kupeleka maji miji ya Tabora, Igunga, Nzega, Sikonge na Uyui pamoja na vijiji 89 vilivyopo ndani ya kilometa 12 kutoka bomba kuu. Ujenzi wa mradi huo unatarajiwa kuanza katika mwaka wa fedha 2016/2017 kwa gharama ya dola milioni 288.35 kutoka Serikali ya India.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wizara inatekeleza miradi ya maji katika Jiji la Dar es Salaam kama ifuatavyo; kwanza kuna mradi wa ujenzi wa Bwawa la Kidunda. Serikali inaendelea kutekeleza mradi wa ujenzi wa mradi wa Kidunda ili

kuhakikisha maji ya Mto Ruvu yanapatikana katika kipindi chote cha mwaka na kuzalisha umeme wa *MW 20.* Mradi huo utahusisha pia ujenzi wa barabara ya kilometa 75.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu visima virefu vya Kimbiji na Mpera. Katika kuongeza kiwango cha maji yanayohitajika katika Jiji la Dar es Salaam, Serikali imeanza kuchimba visima katika maeneo ya Mpera na Kimbiji. Hadi sasa tumeshachimba visima 14 na mpaka mwezi Agosti tutakuwa tumekamilisha visima 20 ambapo tutakuwa na uwezo wa kuzalisha maji kiasi cha lita milioni 260 kwa siku.

Mheshimiwa Mwenyekiti, upanuzi wa mtambo wa Ruvu Juu na ulazaji wa bomba kutoka Mlandizi hadi Kimara. Mpaka sasa Serikali imeshakamilisha ujenzi wa mtambo wa pale Ruvu Juu ambao umegharimu kiasi cha dola milioni 39 kutoka *MCC* na utaongeza uzalishaji wa maji kutoka lita milioni 82 mpaka lita milioni 196 kwa siku.

Mheshimiwa Mwenyekiti, upanuzi wa mradi wa Maji Ruvu Chini na ulazaji wa bomba kuu la kuhifadhi maji kutoka Ruvu Chini kuelekea matanki ya Chuo Kikuu. Mpaka sasa kazi ya ulazaji wa bomba lililogharimu Serikali kiasi cha shilingi bilioni 141 umekamilika na sasa hivi tumeshaongeza kiwango cha upatikanaji wa maji katika Jiji la Dar es Salaam. Maeneo ambayo sasa hivi yanapata maji ya ni Bunju, Mwabwepande, Boko, Tegeta, Kunduchi, Mbezi Beach, Mbezi Juu, Salasala, Kawe, Makongo, Chuo Kikuu, Mikocheni, Msasani, Masaki, Mwananyamala, Kinondoni, Magomeni, Sinza, Manzese, Ubungo, Mabibo, Kigogo, Buguruni, Ilala na maeneo yote katikati ya Jiji la Dar es Salaam sasa hivi yanapata maji. Changamoto ni uchakavu miundombinu iliyopo lakini sasa hivi tumehamasisha wananchi kuunganisha maji maana hadi sasa watu 250,000 tu ndiyo waliounganishiwa maji. Kwa hiyo, tunaomba watu wachangamke maji yako mengi pamoja na ile mitandao ya mabomba ya Mchina sasa hivi maji yanaweza kufika pale. Kwa hiyo, wananchi wa Dar es Salaam nitoe wito kwamba waende wakaunganishiwe maji ili yaingie kwenye majumba yao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukarabati na upanuzi wa mfumo wa kusambaza majisafi. Wizara inatekeleza Mradi wa Ukarabati na Upanuzi wa Mfumo wa Kusambaza Maji katika jiji la Dar e Salaam unaohusisha maeneo ya Tegeta hadi Mpiji. Hadi sasa tumeweza kupata fedha dola za Marekani milioni 32 kutoka Serikali ya India na mkandarasi tayari ameshaanza kazi hiyo. Kwa hiyo, maeneo yatakayonufaika katika mradi huu ni maeneo ya Mpiji, Bunju, Mabwepande, Boko, Mbweni, Tegeta, Ununio, Wazo, Salasala, Kinzudi, Matosa, Mbezi Juu, Goba, Changanyikeni, Makongo, Kiluvya, Kibamba, Mbezi Msakuzi, Makabe, Malamba Mawili na Msigani.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mfumo Mpya wa kusambaza maji katika maeneo yasiyokuwa na mtandao. Serikali inaendelea na mikakati ya kuweza kujenga mabomba ya kusambaza maji katika maeneo ambayo hayana mtandao. Wizara imetenga jumla ya shilingi bilioni 44 kwa ajili ya kazi hiyo. Maeneo ambayo yatafaidika na mpango huu ni Mkuranga, Chamazi, Msongola, Chanika, Gongo la Mboto, Pungu, Kitunda, Uwanja wa Ndege, Kinyerezi, Vituka, Kiwalani na Vingunguti. Maeneo mengine yatakayonufaika ni pamoja ni Kimbiji, Kibada, Kigamboni, Toangoma, Kongowe, Mbagala, Kurasini, Temeke na Bandarini. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, naomba utulivu Bungeni. Endelea Mheshimiwa Waziri.

WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ili kuhakikisha wananchi wasiopata huduma ya maji safi kutoka mtandao wa maji wa *DAWASCO* wanapata maji, Wizara inatekeleza mradi wa visima katika maeneo mbalimbali ya jiji. Hadi sasa visima zaidi ya 52 vimeshachimbwa na maeneo mengi tu yameanza kupata maji. Majina ya maeneo yanayopata maji nimeyaainisha katika taarifa ya hotuba yangu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, huduma ya maji katika baadhi ya miji mikuu ya mikoa. Miji ya Kilosa, Turiani, Mvomero, Gairo, Bunda, Mugumu, visima virefu vya Kibiji na Mpera, yote haya nimeyaainisha kwenye taarifa ya hotuba yangu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nizungumzie kidogo kwenye eneo la umwagiliaji. Uendelezaji wa miundombinu ya umwagiliaji unatekelezwa kwa kupitia Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo *(Agricultural Sector Development Prgramme);* Mradi wa Kuendeleza Sera na Rasilimali Watu *(Japan Policy for Human Resource Development)* na pamoja na Mradi wa Skimu Ndogo za Umwagiliaji *(Small Scale Irrigation Development Project)* ambapo fedha hupelekwa kwenye Halmashauri husika kwa ajili ya utekelezaji. Wizara yangu kupitia Tume ya Umwagiliaji itaendelea kukamilisha miradi ya umwagiliaji ambayo ipo tayari na halafu tutaanza na miradi mipya. Pia kwenye hotuba yangu nimeelezea miradi ipi tutaifanyia usanifu mwaka wa fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika kukabiliana na changamoto za tabia nchi, Serikali inahamasisha ujenzi wa mabwawa ili tuweze kuvuna maji ya mvua.

Mheshimiwa Mwenyekiti, shukrani, naona kengele imeshagonga, kama nilivyosema hotuba yangu ni ndefu, napenda kuchukua fursa hii kutambua mchango wa wadau mbalimbali ambao wamechangia mafanikio yaliyofikiwa katika uendelezaji wa sekta ya maji na umwagiliaji. Naamini kuwa mafanikio yaliyopatikana yametokana na ushirikiano na jitihada za pamoja kati ya Serikali na wadau wa maendeleo.

Naomba nitambue nchi ambazo zimetusaidia sana ikiwa ni pamoja Serikali ya Ujerumani, Uholanzi, Uingereza, Marekani, Japan, Ufaransa, China, Uswisi, Ubelgiji, Ireland, Korea Kusini, Sweden, Denmark, Norway, India na Misri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika huu Mradi wa Maendeleo ya Sekta ya Maji watu wamekuwa wanasema ni miradi ya Benki ya Dunia, hii miradi ni ya Serikali na katika uchangiaji sehemu kubwa ya fedha ni za Serikali. Kuna washirika wengine wa maendeleo kama Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo Afrika, Benki ya Maendeleo ya Ujerumani na mabenki mbalimbali ambayo yameweka fedha kwenye mfuko.

Kwa hiyo, si kweli kwamba hii miradi ya vijiji kumi ni miradi ya Benki ya Dunia ni miradi ya Serikali ikishirikiana na hawa washirika mbalimbali wa maendeleo. Tunaomba kuwashukuru wote kwa ujumla wao kwa namna walivyoweza kutusaidia katika maendeleo na kuhakikisha Watanzania wanapata maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nimshukuru sana Mheshimiwa *Engineer* Isack Kamwelwe, Naibu Waziri wa Maji, Mheshimiwa *Engineer* Mbogo Futakamba, Katibu Mkuu, *Engineer* Emmanuel Masasi Kalobelo, Naibu Katibu Mkuu, Wakurugenzi wote na wafanyakazi wote wa Wizara hii kwa namna wanavyonipa ushirikiano wa kusimamia Wizara hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, maombi ya fedha kwa mwaka 2016/2017. Baada ya maelezo hayo, naomba sasa Bunge lako Tukufu liidhinishe jumla ya shilingi 979,507,444,199 kwa ajili ya matumizi ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa mwaka 2016/2017 ili Wizara iweze kutekeleza majukumu na malengo yaliyoelekezwa katika hotuba hii. Mchanganuo wake ni kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Mwenyekiti, Fungu 49, jumla ya shilingi 939,631,302,771 zimetengwa kwa ajili ya matumizi ya sekta ya maji kwa mwaka wa fedha 2016/2017. Kati ya fedha hizo, Matumizi ya Kawaida shilingi 24,437,365,000 ambapo shilingi 7,075,948,000 sawa na asilimia 28.96 ni kwa ajili ya kugharamia matumizi mengineyo na shilingi 17,361,417,000 sawa na asilimia 71 ni kwa ajili ya kulipa mishahara ya watumishi wa Wizara na Chuo cha Maji. Jumla ya bajeti ya maendeleo ni shilingi 915,193,937,771 ambapo kati ya fedha hizo shilingi 690,155,000,000 sawa na asilimia 75.41 ni fedha za ndani na shilingi 225,038,937,771 sawa na asilimia 24.56 ni fedha za nje.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Fungu 5, jumla ya shilingi 39,876,141,428 zimetengwa kwa ajili ya matumizi ya sekta ya umwagiliaji kwa mwaka 2016/2017. Kati ya fedha hizo, matumizi ya kawaida ni shilingi 4,506,612,000 ambapo shilingi 299,785,000 sawa na asilimia 6.6 ni kwa ajili ya kugharamia

matumizi mengineyo na shilingi 4,206,827,000 ni sawa asilimia 93.35 ni kwa ajili ya kulipa mishahara ya watumishi wa Tume ya Taifa ya Umwagiliaji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jumla ya bajeti ya maendeleo ni shilingi 35,369,529,428 ambapo kati ya fedha hizo shilingi 6,000,000,000 sawa na asilimia 16 ni fedha za ndani na shilingi 29,369,529,428 sawa na asilimia 83.04 ni fedha za nje.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba tena nitoe shukrani zangu kwako na kwa Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza. Hotuba hii pia inapatikana katika tovuti ya Wizara ya Maji *www.maji.go.tz*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa heshima kubwa naomba kutoa hoja. *(Makofi)*

WAZIRI WA NISHATI NA MADINI: Mheshimiwa Mwenyekiti, naafiki.

(Hoja ilitolewa iamuliwe)

HOTUBA YA WAZIRI WA MAJI NA UMWAGILIAJI MHE. ENG. GERSON HOSEA LWENGE (MB) AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA YA WIZARA YA MAJI NA UMWAGILIAJI KWA MWAKA 2016/2017 KAMA ILIVYOWASILISHWA MEZANI

1. UTANGULIZI

1. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu, baada ya kupokea taarifa iliyowasilishwa hapa Bungeni na Mwenyekiti wa **Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo**, **Mifugo na Maji, Mheshimiwa Daktari Mary Michael Nagu**, **Mbunge wa Hanang'**, ambayo ilichambua bajeti ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji; naomba sasa Bunge lako likubali kupokea, kujadili na kupitisha Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Fedha ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa mwaka 2016/2017.

2. Mheshimiwa Spika, napenda kutumia fursa hii kutoa pongezi zangu za dhati kwa Rais wa Awamu ya Tano wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, **Mheshimiwa Daktari John Pombe Joseph Magufuli** pamoja na Makamu wa Rais **Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan**, kwa kupata ushindi wa kishindo katika Uchaguzi Mkuu uliofanyika mwezi Oktoba, 2015. Ushindi huo ni ishara ya imani kubwa ya wananchi waliyonayo kwa Rais, Makamu wa Rais na kwa Chama Cha Mapinduzi (CCM). Vilevile, nakipongeza Chama Cha Mapinduzi kwa kupata ushindi mkubwa katika uchaguzi wa Wabunge, Wawakilishi na Madiwani.

3. Mheshimiwa Spika, nampongeza pia Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi **Mheshimiwa Daktari Ali Mohamed Shein**, Makamu wa Rais **Mheshimiwa Balozi Seif Ali Iddi** pamoja na Viongozi wengine kwa ushindi walioupata katika Uchaguzi uliofanyika mwezi Machi, 2016. Ushindi huo ni ishara ya imani kubwa ya wananchi wa Zanzibar waliyonayo kwa Rais na Chama cha Mapinduzi.

4. Mheshimiwa Spika, napenda pia kutumia fursa hii kumpongeza **Mheshimiwa Majaliwa Kassim Majaliwa**, Mbunge wa Jimbo la Ruangwa, kwa kuteuliwa kwake na Mheshimiwa Rais, na baadaye kuthibitishwa na Bunge lako Tukufu kuwa Waziri Mkuu. Kuteuliwa kwake kuwa Waziri Mkuu wa Awamu ya Tano ya Serikali ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, ni ishara tosha ya imani aliyonayo Mheshimiwa Rais, Waheshimiwa Wabunge na Wananchi wa Tanzania kwa utumishi wake uliotukuka.

5. Mheshimiwa Spika, vilevile, natoa shukrani zangu za dhati kwa Mheshimiwa Rais kwa kuniamini na kuniteua kuwa Waziri wa Maji na Umwagiliaji, Wizara inayomgusa kila mwananchi. Hakuna njia ya kurudisha imani hiyo kubwa isipokuwa kuahidi kuwatumikia wananchi wa Tanzania kwa uadilifu, haki na bila upendeleo. Naahidi kufanya hivyo kwa kadri Mwenyezi Mungu atakavyonijalia, kwa ufupi nasema "Hapa Kazi Tu".

6. Mheshimiwa Spika, naomba nitoe shukrani kwa wananchi wa Jimbo la Wanging'ombe kwa imani yao waliyonipa kwa kunichagua kuwa Mbunge wao kwa kura nyingi za kishindo. Nawaahidi nitawatumikia wote kwa uaminifu, bidii na upendo.

7. Mheshimiwa Spika, naomba niwapongeze Wabunge wote wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa kuaminiwa na kuchaguliwa kuwa wawakilishi wa wananchi kwenye majimbo yao. Nikupongeze sana wewe binafsi, **Mheshimiwa Spika Job Yustino Ndugai (Mb)** kwa kuchaguliwa kwako na Waheshimiwa Wabunge kuwa Spika wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na **Mheshimiwa Daktari Tulia Ackson (Mb)** kwa kuchaguliwa kuwa Naibu Spika. Vilevile, nawapongeza **Mheshimiwa Andrew John Chenge (Mb)**, **Mheshimiwa Najma Murtaza Giga (Mb)** na **Mheshimiwa Mussa Azan Zungu** kwa kuchaguliwa kuwa Wenyeviti wa Bunge hili Tukufu pamoja na Waheshimiwa Wenyeviti wa Kamati zote za Kudumu za Bunge.

8. Mheshimiwa Spika, napenda kwa dhati kabisa kuishukuru **Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo**, **Mifugo na Maji** kwa ushirikiano inayoendelea kutoa kwa Wizara yangu. Naishukuru Kamati hiyo pia kwa ushauri, maoni na maelekezo iliyoyatoa wakati nilipowasilisha taarifa ya kazi zilizotekelezwa mwaka 2015/2016 na Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Fedha ya Wizara yangu kwa mwaka 2016/2017. Ushauri, maoni na mapendekezo ya

Kamati yamewezesha kuboresha kwa kiwango kikubwa Mpango na Bajeti ya Wizara yangu kwa mwaka 2016/2017. Ninaiahidi Kamati hiyo kwamba tutazingatia ushauri, maoni na mapendekezo yake katika utekelezaji wa Mpango na Bajeti hii.

9. **Mheshimiwa Spika**, napenda pia kuchukua fursa hii kumpongeza **Mheshimiwa Majaliwa Kassim Majaliwa**, **Waziri Mkuu**, kwa hotuba yake aliyoiwasilisha hapa bungeni ambayo inatoa dira ya utekelezaji wa kazi za Serikali. Hotuba hiyo imeonesha mwelekeo wa uendeshaji wa shughuli za Serikali ya Awamu ya Tano kwa kipindi cha mwaka wa fedha 2016/2017 pamoja na utekelezaji wa "Ilani ya Chama cha Mapinduzi 2015 - 2020". Nawapongeza pia, Mawaziri wenzangu wote walionitangulia kuwasilisha hoja zao na wabunge waliochangia hoja hizo.

10. **Mheshimiwa Spika**, pamoja na pongezi hizo, naomba kutoa pole kwa wananchi waliopoteza ndugu, marafiki na mali zao kutokana na matukio ya ajali na maafa mbalimbali yakiwemo mafuriko katika baadhi ya maeneo nchini. Namuomba Mwenyezi Mungu awape nguvu na moyo wa uvumilivu waathirika wote na azilaze roho za marehemu wote mahali pema peponi. **Amin**.

11. **Mheshimiwa Spika**, napenda sasa kuchukua fursa hii kuwasilisha hotuba ya bajeti ya Wizara yangu ambayo inatoa taarifa ya hali ya Sekta za Maji na Umwagiliaji nchini; utekelezaji wa bajeti ya mwaka wa fedha 2015/2016 na malengo ya Sekta kwa mwaka 2016/2017; pamoja na maombi ya fedha za matumizi ya kawaida na maendeleo kwa mwaka 2016/2017. Hotuba yangu imezingatia sera na mikakati ya maendeleo ya kitaifa na kimataifa, Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi, sheria na miongozo inayohusiana na Sekta za Maji na Umwagiliaji, pamoja na mgawanyo wa kazi kisekta.

2. HALI YA SEKTA ZA MAJI NA UMWAGILIAJI NCHINI

12. **Mheshimiwa Spika**, maji ni rasilimali muhimu sana na ya lazima kwa ustawi wa binadamu, wanyama, mimea na mazingira ili kuwezesha maendeleo ya kijamii na kiuchumi. Wizara inaendelea kutekeleza mipango ya Serikali kwa kuzingatia Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025; Malengo ya Maendeleo Endelevu 2016 - 2030; Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini Tanzania (MKUKUTA II); Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2015-2020; Mpango wa Taifa wa Maendeleo wa Miaka Mitano (Awamu ya I na II); na ahadi mbalimbali za Serikali. Aidha, Wizara inaendelea kutekeleza miradi mbalimbali ya maji kupitia Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji kwa mujibu wa Sera ya Maji ya mwaka 2002; Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo kwa mujibu wa Sera

ya Taifa ya Umwagiliaji ya mwaka 2010; pamoja na Sheria za Maji na Umwagiliaji na Kanuni zake.

13. Mheshimiwa Spika, pamoja na Tanzania kuwa na rasilimali za maji za kutosha, mgawanyo wa rasilimali hizo haupo katika uwiano sawa kwenye maeneo mengi nchini hususan maeneo yaliyo kame. Mahitaji ya maji yanazidi kuongezeka siku hadi siku kutokana na ongezeko la watu nchini, ukuaji wa shughuli za uzalishaji mali katika sekta za kilimo cha umwagiliaji, uzalishaji wa umeme, uzalishaji viwandani, utalii, uchimbaji madini, ufugaji, uvuvi na wanyama pori. Vilevile, rasilimali za maji hutumika kwa ajili ya kuhifadhi bioanuai. Kupungua au kukauka kwa maji katika vyanzo husababishwa na uharibifu wa mazingira, uhaba wa mvua unaotokana na mabadiliko ya tabianchi, na matumizi mabaya ya maji.

14. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na changamoto hizo, Wizara yangu kwa kuzingatia Sera, Sheria na Kanuni zilizopo imeendelea kutekeleza Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji pamoja na Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo kwa upande wa Umwagiliaji. Hali ya utekelezaji wa Programu hizo ni kama ifuatavyo:-

2.1. HALI YA SEKTA YA MAJI NCHINI

15. Mheshimiwa Spika, Awamu ya Kwanza ya Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji imeendelea kutekelezwa katika programu ndogo nne. Programu ndogo hizo ni Usimamizi na Uendelezaji wa Rasilimali za Maji, Huduma ya Maji Vijijini (inayojumuisha Kampeni ya Kitaifa ya Usafi wa Mazingira), Huduma ya Maji Mijini na Kujenga Uwezo wa Taasisi. Hadi sasa, utekelezaji wa Programu hiyo umefikia hatua mbalimbali kama ifuatavyo:-

2.1.1. RASILIMALI ZA MAJI

16. Mheshimiwa Spika, nchi yetu ina kiwango kikubwa cha rasilimali za maji zilizopo juu na chini ya ardhi ambapo upatikanaji wake hutegemea mvua. Aidha, upatikanaji wa maji chini ya ardhi hutegemea pia aina na hali ya miamba. Hata hivyo, mtawanyiko wa rasilimali za maji hauko sawa katika maeneo yote ya nchi kutokana na hali za kijiografia, kijiolojia na hali ya mabadiliko ya tabianchi. Usimamizi na uendelezaji wa rasilimali za maji nchini unatekelezwa na Bodi za Maji za Mabonde.

17. Mheshimiwa Spika, kwa ujumla mvua zilizonyesha katika maeneo mbalimbali nchini kuanzia mwezi Novemba, 2014 hadi Oktoba, 2015 zilikuwa za kiwango cha chini zikilinganishwa na taarifa za mvua kwa mwaka uliopita. Mvua hizo zilichangia kupungua kwa kiasi cha maji katika baadhi ya mito, mabwawa na maziwa. Aidha, mvua za masika zilizoanza kunyesha mwezi

Machi 2016 katika maeneo mbalimbali nchini zinatarajiwa kuwa za wastani hadi juu ya wastani na hivyo kuongeza kiasi cha maji katika mito, mabwawa na maziwa.

18. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa kihaidrolojia (Novemba 2014 – Oktoba 2015), viwango vya mvua katika mabonde yote tisa nchini vilikuwa kama ifuatavyo:- Bonde la Rufiji **milimita 749** ikilinganishwa na wastani wa **milimita 1,271** ya mwaka wa kihaidrolojia uliopita (Novemba 2013 – Oktoba 2014); Bonde la Rukwa **milimita 822** ikilinganishwa na **milimita 900**; Bonde la Ziwa Nyasa **milimita 1,103** ikilinganishwa na **milimita 1,643**; Bonde la Kati **milimita 725** ikilinganishwa na **milimita 774**; Bonde la Ziwa Victoria **milimita 1,017** ikilinganishwa na **milimita 1,450**; Pangani **milimita 698** ikilinganishwa na **milimita 817**; Bonde la Ziwa Tanganyika **milimita 770.37** ikilinganishwa na **milimita 890.45**; Bonde la Wami/Ruvu **milimita 1,150.3** ikilinganishwa na **milimita 2,306**; na katika Bonde la Ruvuma na Pwani ya Kusini wastani wa **milimita 951.73** ikilinganishwa na **milimita 1,016.33** mwaka uliopita.

19. Mheshimiwa Spika, wastani wa kina cha maji kutoka usawa wa bahari kwa Ziwa Tanganyika ulikuwa **mita 774.67** ikilinganishwa na **mita 774.72** mwaka wa kihaidrolojia uliopita na Ziwa Nyasa ilikuwa **mita 473.91** ikilinganishwa na **mita 474.48**. Kwa Ziwa Victoria, kina cha maji kutoka usawa wa bahari kilikuwa **mita 1,133.37** ikilinganishwa na **mita 1,133.22** mwaka uliopita. Kwa upande wa mabwawa, kina cha maji kutoka usawa wa bahari katika baadhi ya mabwawa kilikuwa kama ifuatavyo:- Bwawa la Mindu kina cha maji kilipungua kutoka **mita 507.30** hadi **mita 506.90**; Bwawa la Nyumba ya Mungu kutoka wastani wa **mita 684.81** hadi **mita 683.48**; na Bwawa la Kidatu, kina cha maji kilipungua kutoka **mita 448.87** hadi **mita 443.91** ambapo kina hicho kilikuwa chini ya mita za maji kinachohitajika kuzalisha umeme ambacho ni **mita 450**.

20. Mheshimiwa Spika, kupungua kwa maji kwenye mabwawa hayo kumetokana na mvua kunyesha chini ya wastani kwa mwaka wa kihaidrolojia 2014/2015. Bwawa la Mtera kina kiliongezeka kutoka **mita 691.69** hadi **mita 695.61**, kina hicho kipo juu ya usawa wa mita za uzalishaji umeme ambacho ni **mita 690**. Ongezeko la kina cha maji katika Bwawa la Mtera limetokana na udhibiti wa matumizi ya maji katika ukanda wa juu wa bwawa pamoja na mitambo ya kuzalisha umeme katika bwawa hilo kutofanya kazi kwa muda wa miezi mitano kuanzia mwezi Novemba, 2015 hadi mwezi Machi, 2016.

21. Mheshimiwa Spika, takwimu za kitaifa za rasilimali za maji zilizopo zinaonesha kuwa Tanzania inaelekea kuwa nchi yenye uhaba wa maji endapo hatua madhubuti za utunzaji wa vyanzo vya maji hazitachukuliwa mapema. Kutokana na rasilimali maji zilizopo, kila mwananchi ana uwezo wa kupata **mita za ujazo 1,952** kwa mwaka na kiwango cha chini cha mahitaji ya maji kwa kila mtu kwa mwaka kinachokubalika kimataifa ni **mita za ujazo 1,700**. Iwapo hatua

madhubuti hazitachukuliwa, inatarajiwa kuwa ifikapo mwaka 2035, kiwango cha maji kilichopo kinaweza kupungua hadi **mita za ujazo 883** kwa kila mwananchi. Wizara yangu kwa kushirikiana na wananchi na wadau mbalimbali inaendelea kuchukua hatua za kukabiliana na hali hiyo ikiwa ni pamoja na uhamasishaji wa uvunaji wa maji ya mvua ili nchi yetu isifikie kiwango hicho cha uhaba wa maji na kusababisha athari kubwa kwenye maendeleo ya nchi.

2.1.2. HUDUMA YA MAJI VIJIJINI

22. Mheshimiwa Spika, miradi ya maji vijijini inatekelezwa chini ya Programu Ndogo ya Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini kwa kuzingatia Mpango wa "Tekeleza kwa Matokeo Makubwa Sasa (*BRN*)". Idadi ya watu wanaopata huduma ya maji vijijini imeongezeka kutoka **milioni 15.2** sawa na **asilimia 40** ya wananchi waishio vijijini mwezi Julai, 2013 tulipoanza utekelezaji wa *BRN* na kufikia watu **milioni 21.9** sawa na **asilimia 72** mwezi Machi, 2016. Hayo ni mafanikio makubwa sana katika utekelezaji wa miradi ya maji vijijini. Lengo ni kufika **asilimia 85** ifikapo mwaka 2020. Kwa mwaka 2016/2017, Wizara yangu imelenga kukamilisha miradi inayoendelea kujengwa, kukarabati miradi ambayo haifanyi kazi, upanuzi wa miradi iliyopo na kujenga miradi mipya ili kuongeza idadi ya wananchi wanaopata huduma ya maji vijijini. Kazi hizo zinafanyika kwa kushirikiana na Washirika wa Maendeleo, Serikali za Mitaa, wananchi, Sekta Binafsi na wadau mbalimbali wa Sekta ya Maji.

2.1.3. HUDUMA YA MAJI MIJINI

23. Mheshimiwa Spika, huduma za maji mijini hutolewa kupitia Mamlaka za Maji na Usafi wa Mazingira kwenye Miji Mikuu ya Mikoa **23** pamoja na Dar es Salaam; Miji Mikuu ya Wilaya **99**, Miji Midogo **14**; na miradi **8** ya maji ya Kitaifa. Malengo yaliyopo ni kuboresha huduma hiyo katika Miji Mikuu ya Mikoa kutoka **asilimia 86** hadi kufikia **asilimia 95** mwaka 2020; katika Miji Mikuu ya Wilaya, Miji midogo na Miradi ya Kitaifa lengo ni kufikia **asilimia 90** kutoka **asilimia 60** za sasa; na kwa Jiji la Dar es Salaam kutoka **asilimia 72** hadi kufikia **asilimia 95** mwaka 2020. Kwa kipindi cha mwaka 2016/2017, Wizara imepanga kujenga na kupanua miundombinu ya maji katika Miji Mikuu ya Mikoa, Miji Mikuu ya Wilaya, Miji Midogo na Miradi ya Kitaifa na kukamilisha Mpango Maalum wa Kuboresha Huduma ya Maji Safi na Salama katika Jiji la Dar es Salaam.

(a) Huduma ya Majisafi Mijini

(i) Miji Mikuu ya Mikoa

24. Mheshimiwa Spika, Mamlaka za Majisafi na Usafi wa Mazingira katika miji mikuu ya Mikoa zimeendelea kuimarika na kuweza kutoa huduma iliyo bora kwa wananchi wa miji hiyo. Uzalishaji wa majisafi umeongezeka

kutoka **lita milioni 385** kwa siku mwezi Aprili 2015 hadi kufikia **lita milioni 470** kwa siku mwezi Machi, 2016. Idadi ya wateja waliounganishiwa huduma ya maji imeongezeka kutoka **362,953** mwezi Aprili, 2015, hadi wateja **405,095** mwezi Machi, 2016 ambapo wateja **392,942** sawa na **asilimia 97** wamefungiwa dira za maji. Lengo ni wateja wote waliounganishiwa huduma ya maji kuwa na dira za maji ili kupunguza upotevu wa maji kufikia wastani wa **asilimia 30** kutoka **asilimia 35** za sasa. Makusanyo ya maduhuli kwa mwezi yatokanayo na mauzo ya maji yameongezeka kutoka **shilingi bilioni 7.28** mwezi Aprili, 2015 hadi kufikia **Shilingi bilioni 8.50** mwezi Machi 2016 sawa na ongezeko la **asilimia 17**. Wizara inaendelea kuzijengea uwezo Mamlaka hizo ili kuongeza ufanisi wa utoaji wa huduma iliyo bora na endelevu.

(ii) Jiji la Dar es Salaam

25. Mheshimiwa Spika, Jiji la Dar es Salaam linakadiriwa kuwa na wakazi zaidi ya **milioni 4.5**, ambapo mahitaji ya maji kwa ajili ya wakazi hao ni **lita milioni 450** kwa siku. Baada ya kukamilika kwa miradi ya Ruvu Juu na Ruvu Chini, uzalishaji wa maji umefikia **lita milioni 504** kwa siku. Pamoja na uzalishaji huo, bado maeneo mengi yameendelea kupata maji kwa mgao wa wastani wa **saa 8** hadi **20** kwa siku kutokana na kutokukamilika kwa miundombinu ya kusambaza maji. Aidha, idadi ya wateja waliounganishwa kwenye mtandao wa majisafi wameongezeka kutoka wateja **126,405** mwezi Aprili, 2015 hadi wateja **155,000** mwezi Machi, 2016. Vilevile, wastani wa makusanyo ya maduhuli yanayotokana na mauzo ya maji kwa mwezi yameongezeka kutoka **Shilingi bilioni 3.31** mwezi Aprili, 2015 hadi **Shilingi bilioni 7.1** mwezi Machi, 2016.

26. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha huduma ya maji kwa Jiji la Dar es Salaam, *DAWASCO* imeanza kutekeleza mikakati mbalimbali ikiwemo kampeni ya **"Mama Tua Ndoo ya Maji Kichwani"** ambayo imewezesha kufikisha huduma ya maji katika maeneo mapya **52** yaliyokuwa hayapati huduma hiyo kwa kipindi kirefu. Pamoja na kampeni hiyo, Wizara yangu imeendelea kukabiliana na tatizo la upotevu wa maji ambao umepungua kutoka **asilimia 57** mwezi Aprili, 2015 hadi kufikia **asilimia 47** mwezi Machi, 2016. Lengo ni kupunguza upotevu huo hadi **asilimia 30** ifikapo mwezi Juni, 2017.

(iii) Miji Mikuu ya Wilaya, Miji Midogo na Miradi ya Kitaifa

27. Mheshimiwa Spika, mamlaka za majisafi na usafi wa mazingira za Miji Mikuu ya Wilaya, Miji Midogo na Miradi ya Kitaifa ambazo ziko katika daraja 'C' hutegemea ruzuku ya Serikali kwa ajili ya shughuli za uendeshaji. Serikali inaendelea kuzijengea uwezo Mamlaka hizo ili zipande daraja kutoka 'C' hadi madaraja ya 'B' na 'A' na hivyo ziweze kujiendesha kibiashara na kupunguza utegemezi kwa Serikali. Mfano ni Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira ya Mji wa Kahama ambayo imepanda kutoka daraja 'C' hadi daraja 'A' baada

ya kuweza kujiendesha kibiashara na kupunguza mzigo wa kuitegemea Serikali Kuu.

28. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuboresha huduma ya upatikanaji wa maji katika Miji Mikuu ya Wilaya na Miji Midogo ambapo uzalishaji wa maji umeongezeka kutoka **lita milioni 99.2** kwa siku mwezi Aprili, 2015 hadi **lita milioni 99.5** kwa siku mwezi Machi, 2016. Pamoja na jitihada hizo, upatikanaji wa huduma hiyo haukidhi mahitaji ya sasa ya **lita milioni 247** kwa siku. Aidha, idadi ya wateja waliounganishwa kwenye mtandao imeongezeka kutoka wateja **107,313** mwezi Aprili, 2015 hadi wateja **115,760** mwezi Machi, 2016. Kati ya wateja hao, **asilimia 63** wameunganishiwa dira za maji ikilinganishwa na **asilimia 58** mwezi Aprili, 2015. Hali ya upatikanaji wa maji katika miji hiyo ni wastani wa **saa 9** kwa siku na upotevu wa maji umepungua kutoka **asilimia 45** mwezi Aprili, 2015 hadi **asilimia 41** mwezi Machi, 2016.

29. Mheshimiwa Spika, mahitaji ya maji katika maeneo yanayohudumiwa na Miradi ya Kitaifa ni **lita milioni 109** kwa siku ikilinganishwa na uzalishaji wa **lita milioni 57.2** za maji kwenye maeneo hayo. Aidha, uzalishaji umeongezeka kutoka **lita milioni 51.6** kwa siku mwezi Aprili, 2015 hadi **lita milioni 57.2** kwa siku mwezi Machi, 2016**.** Hali ya upatikanaji wa maji imeboreshwa kutoka **saa 9** hadi **saa 16** kwa siku. Vilevile, idadi ya wateja waliounganishwa na huduma ya maji imeongezeka kutoka wateja **16,995** mwezi Aprili, 2015 hadi wateja **18,932** mwezi Machi, 2016 na kati ya wateja hao, **asilimia 75** wamefungiwa dira za maji.

(b) Uondoaji wa Majitaka Mijini

30. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu ina jukumu la kuboresha huduma ya uondoaji wa majitaka katika miji mbalimbali. Hadi sasa, wastani wa upatikanaji wa huduma ya uondoaji majitaka ni **asilimia 20** kwenye miji yenye mtandao wa majitaka ambayo ni Dar es Salaam, Arusha, Dodoma, Mbeya, Morogoro, Mwanza, Tabora, Moshi, Tanga, Songea na Iringa. Idadi ya wateja waliounganishwa kwenye mtandao wa majitaka imeongezeka kutoka **24,346** mwezi Aprili, 2015 hadi kufikia wateja **25,361** mwezi Machi, 2016. Pamoja na ongezeko hilo, bado wastani wa huduma ya uondoaji majitaka mijini ni ndogo. Hali hiyo inasababishwa na mwamko mdogo wa wananchi kujiunga kwenye mtandao wa majitaka katika miji hiyo. Vilevile, miundombinu ya majitaka kwa baadhi ya miji ni chakavu na haiwezi kumudu mahitaji ya sasa.

2.1.4. KUJENGA UWEZO WA TAASISI

31. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi, Wizara inaendelea kujenga uwezo wa taasisi zinazotekeleza Programu za Maendeleo ya Sekta za Maji na Kilimo kwa upande wa Umwagiliaji. Jumla ya

wataalam **12,148** wa kada za uhandisi na ufundi sanifu wanahitajika ili kufanikisha utekelezaji wa majukumu ya Sekta za Maji na Umwagiliaji. Hadi mwezi Machi 2016, kuna jumla ya wataalam **2,224** katika ngazi za Wizara, Sekretarieti za Mikoa na Halmashauri za Miji, Manispaa na Wilaya; na hivyo, Sekta hizo kukabiliwa na upungufu wa wataalam wapatao **9,924**. Upungufu huo unatokana na watumishi kustaafu, kufariki ama kuacha kazi; Serikali kutoajiri kwa muda mrefu; pamoja na kuongezeka kwa idadi ya Mikoa na Halmashauri. Wizara inaendelea na majadiliano na Mamlaka zinazohusika na ajira serikalini ili kupata ufumbuzi wa kuziba nafasi za wataalam ambazo ziko wazi. Vilevile, taasisi za utekelezaji zimeendelea kuimarishwa kwa kujengewa ofisi na kupatiwa vitendea kazi ili kuongeza ufanisi wa utoaji huduma na utekelezaji wa programu.

2.2. HALI YA SEKTA YA UMWAGILIAJI NCHINI

32. Mheshimiwa Spika, nchi yetu ina jumla ya eneo la **hekta milioni 29.4** zinazofaa kwa umwagiliaji. Kati ya hizo, **hekta milioni 2.3** zina uwezekano mkubwa wa kumwagiliwa, hekta **milioni 4.8** zina uwezekano wa kati na **hekta milioni 22.3** zina uwezekano mdogo wa kumwagiliwa. Hadi sasa, eneo linalomwagiliwa ni **hekta 461,326** sawa na **asilimia 1.6** ya eneo lote linalofaa kwa kilimo cha umwagiliaji na linachangia **asilimia 24** ya mahitaji yote ya chakula nchini kwa sasa.

33. Mheshimiwa Spika, maendeleo ya Sekta ya Umwagiliaji nchini yanasimamiwa na Tume ya Taifa ya Umwagiliaji kupitia ofisi nane za Umwagiliaji za kanda. Lengo lililopo ni kuongeza eneo la umwagiliaji kutoka **hekta 461,326** hadi kufikia **hekta 1,000,000** katika skimu za wakulima wadogo, wa kati na wakubwa ifikapo mwaka 2020. Aidha, katika hatua ya kukabiliana na changamoto za mabadiliko ya tabianchi, Wizara imepanga kukamilisha ujenzi wa mabwawa **30** na kujenga mabwawa mapya **40** ili kuvuna maji ya mvua kwa ajili ya kilimo cha umwagiliaji na matumizi mengine ifikapo mwaka 2020.

3. MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA KATIKA KIPINDI CHA MWAKA 2015/2016

34. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Fungu 49 – Wizara ya Maji na Umwagiliaji liliidhinishiwa jumla ya **Shilingi 458,900,981,000** na kati ya fedha hizo **Shilingi 31,643,077,000** zilikuwa ni fedha za matumizi ya kawaida na shilingi **427,257,904,000** zilikuwa ni fedha za matumizi ya maendeleo. Hadi mwezi Machi 2016, jumla ya **Shilingi 81,424,625,108.77** ya fedha za maendeleo zilipokelewa ikiwa ni sawa na **asilimia 19.06** ya fedha zilizoidhinishwa; na **Shilingi 2,342,922,874** ya fedha za matumizi ya kawaida sawa na **asilimia 7.40** ya fedha zilizoidhinishwa.

35. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, kwa upande wa Fungu 5 – Tume ya Taifa ya Umwagiliaji jumla ya **Shilingi 53,826,490,195** ziliidhinishwa na kati ya fedha hizo **Shilingi 232,116,195** zilikuwa ni fedha za matumizi ya kawaida na **Shilingi 53,594,374,000** zilikuwa ni fedha za maendeleo. Hadi mwezi Machi 2016, jumla ya **Shilingi 5,131,032,985** ya fedha za maendeleo zilipokelewa ikiwa ni sawa na **asilimia 9.6** ya fedha zilizoidhinishwa; na **Shilingi 97,822,534** ya fedha za matumizi ya kawaida sawa na **asilimia 42.1** ya fedha zilizoidhinishwa.

4 TAARIFA YA UTEKELEZAJI WA BAJETI YA MWAKA 2015/2016 NA MALENGO YA MWAKA 2016/2017

36. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa bajeti kwa mwaka 2015/2016 na malengo ya mwaka 2016/2017 kwa Sekta za Maji na Umwagiliaji umejikita katika kuboresha usimamizi na uendelezaji wa rasilimali za maji nchini; kuongeza upatikanaji wa huduma ya majisafi na usafi wa mazingira vijijini na mijini; uendelezaji wa miundombinu ya umwagiliaji na kutekeleza malengo ya masuala mtambuka. Taarifa kuhusu utekelezaji wa bajeti ya mwaka 2015/2016 na mpango wa malengo ya utekelezaji kwa mwaka 2016/2017 imechambuliwa kwa undani katika aya zifuatazo.

4.1. USIMAMIZI NA UENDELEZAJI WA RASILIMALI ZA MAJI

37. Mheshimiwa Spika, wajibu wa Wizara yangu ni kusimamia na kuendeleza rasilimali za maji kupitia Bodi ya Maji ya Taifa, Bodi za Maji za Mabonde na Maabara za Maji nchini. Usimamizi na uendelezaji huo unahusu kuchunguza, kutathmini na kuimarisha usimamizi wa rasilimali za maji, ubora wa maji, pamoja na usimamizi wa rasilimali za majishirikishi (*transboundary water resources*). Wizara inazijengea uwezo na kuziimarisha Bodi ya Maji ya Taifa, Bodi za Maji za Mabonde na Maabara za Maji ili ziweze kutekeleza majukumu yao kwa ufanisi. Utekelezaji wa majukumu hayo umeelezwa kwa kina katika aya zifuatazo.

4.1.1 Mwenendo wa Rasilimali za Maji

38. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu huchunguza wingi na ubora wa rasilimali za maji zilizopo juu na chini ya ardhi kwa kutumia mtandao wa vituo vya kupima mwenendo wa rasilimali hizo. Takwimu na taarifa zinazopatikana huchambuliwa na matokeo yake huiwezesha Serikali kutoa taarifa za hali ya maji nchini; kuchukua tahadhari dhidi ya majanga ya ukame na mafuriko; na kuibua na kusanifu miradi mbalimbali ya kiuchumi na kijamii.

39. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016 vituo vya kupima wingi wa maji yaliyopo juu na chini ya ardhi viliendelea kukaguliwa, kujengwa na kukarabatiwa kwa lengo la kuboresha upatikanaji wa takwimu na taarifa sahihi. Hadi mwezi Machi 2016, jumla ya vituo **24** vilijengwa katika mabonde ya Rufiji **(8)**, Ruvuma na Pwani ya Kusini **(6)**, Pangani **(5)**, Wami/Ruvu **(2)**, Ziwa Victoria **(2)** na Ziwa Tanganyika kituo **kimoja (1)**. Vilevile, vituo **139** vilifanyiwa ukarabati katika mabonde ya Pangani **(69)**, Ziwa Tanganyika **(35)**, Rufiji **(25)**, Ziwa Rukwa **(4)**, Ziwa Nyasa **(2)**, Wami/Ruvu **(2)** na Ziwa Victoria **(2)**. Aidha, takwimu za mwenendo wa rasilimali za maji zimekusanywa kupitia vituo **570** katika mabonde yote kwa kupima mwenendo wa maji kwenye vituo **267** vilivyopo kwenye mito, vituo **186** vya kupima mvua, vituo **71** vya hali ya hewa, vituo **26** vya mwenendo wa maji chini ya ardhi na vituo **20** vya kupima kina cha maji kwenye mabwawa na maziwa. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea kufuatilia mwenendo wa rasilimali za maji nchini, kukagua na kukarabati vituo vilivyoharibika, kujenga vituo vipya kulingana na mahitaji na kukusanya takwimu za hali ya maji pamoja na kuimarisha kanzidata (*database*) kwa ajili ya matumizi mbalimbali.

4.1.2. Uhifadhi wa Mazingira na Vyanzo vya Maji

40. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu inaendelea kutambua vyanzo vinavyotakiwa kuhifadhiwa na hatimaye kutangazwa kuwa maeneo tengefu ya vyanzo vya maji. Katika mwaka 2015/2016, vyanzo vya maji **111** vilitambuliwa na vimepangwa kuwekewa mipaka na kuandaliwa taarifa ili viweze kutangazwa kuwa maeneo tengefu ya vyanzo vya maji. Taarifa kwa ajili ya vyanzo **8** vilivyoko Bonde la Ziwa Rukwa kwa ajili ya matumizi ya maji katika Jiji la Mbeya imekamilika na taratibu za kutangazwa vyanzo hivyo zinaendelea. Aidha, taarifa za chanzo cha maji cha Mbwinji kinachohudumia Wilaya za Masasi na Nachingwea pamoja na Bwawa la Mindu lililopo Morogoro zimewasilishwa Ofisi ya Mwanasheria Mkuu kwa ajili ya kutangazwa kuwa maeneo tengefu ya vyanzo vya maji.

41. Mheshimiwa Spika, vilevile, Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali wa Sekta imeendelea kutoa elimu kwa jamii kuhusu umuhimu wa utunzaji na uhifadhi wa vyanzo vya maji, madhara ya uharibifu wa vyanzo vya maji, pamoja na sheria na kanuni mbalimbali za usimamizi wa rasilimali za maji. Katika mwaka 2016/2017, Wizara imepanga kutangaza maeneo **18** ya vyanzo vya maji, kuendelea kuyawekea mipaka na kutangaza maeneo yaliyoainishwa ili kuwa na uhakika wa upatikanaji wa maji na usalama wa vyanzo hivyo.

42. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara imeendelea kuunda na kuimarisha Jumuiya za Watumia Maji ili ziweze kusimamia rasilimali za maji katika ngazi ya chini. Hadi mwezi Machi 2016, Jumuiya **5** ziliundwa katika mabonde ya Ziwa Tanganyika **(1)**, Ruvuma na Pwani ya Kusini **(1)**, Pangani **(1)**,

Ziwa Rukwa **(1)** na Ziwa Victoria **(1)**; na jumla ya Jumuiya **5** ziliimarishwa katika mabonde ya Rufiji **(3)** na Pangani **(2)** ili zitekeleze majukumu yake kwa ufanisi. Vilevile, Kamati **4** za mabonde madogo ya maji (*Catchments and Sub-catchment Committees*) katika Bonde la Pangani **(2)** na Wami/Ruvu **(2)** zimeundwa. Taarifa kwa ajili ya maeneo **matano** ya mabonde madogo ya maji ya Wami na Mkondoa katika Bonde la Wami/Ruvu na Mara, Tobora na Somoche katika Bonde la Ziwa Victoria zinaandaliwa kwa ajili ya kutangazwa. Kutangazwa kisheria kwa mabonde hayo kutawezesha kuundwa kwa Kamati za mabonde madogo ambazo zina jukumu la kusimamia rasilimali za maji katika ngazi ya mabonde madogo na kuweza kuzisimamia Jumuiya za Watumia Maji zitakazokuwa chini yao. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itaunda Jumuiya za Watumiaji Maji **33** na Kamati **18** za mabonde madogo na kuendelea kuimarisha jumuiya na kamati zilizopo.

43. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na changamoto ya uhaba wa maji hususan katika maeneo kame, Serikali imeendelea kutekeleza mipango ya kuhifadhi maji kwa kujenga mabwawa ya kimkakati na kukarabati mabwawa ya ukubwa wa kati. Mabwawa hayo yanatakiwa kuandaliwa taarifa za tathimini za athari za kimazingira na kijamii ili yaweze kujengwa kwa kuzingatia Sheria ya Usimamizi wa Mazingira **Na. 20** ya mwaka 2004. Taarifa za tathmini za athari kwa mazingira na jamii kwa ajili ya miradi ya mabwawa ya Farkwa na Ndembera ziliwasilishwa Baraza la Taifa la Usimamizi wa Mazingira (*National Environment Management Council – NEMC*) kwa ajili ya kupata cheti cha mazingira kinachoruhusu ujenzi wa miradi ya maendeleo. Tayari cheti cha mazingira kwa ajili ya ujenzi wa bwawa la Farkwa kimetolewa. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itaandaa taarifa ya tathmini za athari kwa mazingira na jamii pamoja na usanifu wa mabwawa **16** ya ukubwa wa kati katika mabonde ya Ziwa Victoria mabwawa **manne,** Bonde la Kati **(4)**, Ziwa Tanganyika **(3)**, Ruvuma na Pwani ya Kusini **(2)**, Rufiji **(1)**, Wami/Ruvu **(1)** na Pangani bwawa **moja** ili yaweze kukarabatiwa na hivyo kuongeza upatikanaji wa maji katika maeneo hayo.

4.1.3 Kudhibiti Uchafuzi wa Vyanzo vya Maji

44. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza jukumu la kudhibiti uchafuzi wa vyanzo vya maji, jumla ya sampuli **247** za majitaka kutoka viwandani na maeneo ya uchimbaji madini zilichukuliwa na kuchunguzwa katika mabonde ya Wami/Ruvu sampuli **96**, Rufiji **(89)**, Ziwa Victoria **(41)**, Ziwa Nyasa **(18)** na Bonde la Ziwa Rukwa sampuli **3**. Matokeo ya zoezi hilo yalibaini kuwa majitaka kutoka baadhi ya maeneo hayo hayakidhi viwango vya kuweza kutiririshwa katika vyanzo vya maji. Viwanda na Taasisi zilizobainika kuwa na miundombinu isiyoridhisha, ziliagizwa kufanya marekebisho ili kuondoa kasoro zilizoonekana kwa lengo la kuhakikisha majitaka yanasafishwa kwa viwango vinavyokubalika kisheria kabla ya kutiririshwa kwenye vyanzo vya maji. Vilevile, sampuli **476**

kutoka vyanzo mbalimbali vya maji zilichukuliwa na kupimwa kwenye maabara katika mabonde ya Wami/Ruvu sampuli **196**, Rufiji **(95)**, Pangani **(71)**, Ziwa Rukwa **(44)**, Ziwa Nyasa **(31)**, Ziwa Tanganyika **(13)**, Ziwa Victoria **(11)** na Bonde la Ruvuma na Pwani ya Kusini sampuli **6**. Uchunguzi huo ulibaini kuwa baadhi ya vyanzo vya maji vimeendelea kuchafuliwa na shughuli za kibinadamu kwenye vyanzo na kusababisha maji hayo kutokuwa salama. Katika mwaka 2016/2017, Wizara yangu itaendelea kudhibiti uchafuzi wa vyanzo vya maji ili kulinda rasilimali za maji nchini.

45. **Mheshimiwa Spika**, Wizara ina jukumu la kusimamia ujenzi wa mabwawa ya majisafi na mabwawa ya majitaka nchini. Katika mwaka 2015/2016, Wizara imeendelea kusimamia ujenzi wa bwawa linalojengwa na Mgodi wa Shanta kwenye Bonde la Mto Luika katika Wilaya ya Chunya. Bwawa hilo ni kwa ajili ya matumizi ya Mgodi wa *New Luika* na jamii inayozunguka maeneo hayo. Aidha, Wizara imetoa vibali vya ujenzi wa mabwawa mawili ya kuhifadhi majitaka yanayotokana na shughuli za migodi *(Tailings Storage Facilities)* katika migodi ya *CATA Mine Ltd* na *Bulyanhulu Gold Mine*. Vilevile, Wizara imeendelea kukagua ujenzi wa mabwawa ya aina hiyo katika migodi ya Tulawaka, Bulyanhulu, Geita na Buzwagi.

4.1.4 Utafutaji wa Vyanzo Vipya vya Maji

46. **Mheshimiwa Spika**, Wizara imeendelea na utafutaji wa vyanzo vipya vya maji katika maeneo yenye uhaba wa maji juu ya ardhi na maeneo yenye ukame. Katika mwaka 2015/2016, jumla ya maeneo **203** yanayofaa kuchimbwa visima yalitambuliwa katika mabonde ya Pangani maeneo **71**, Ruvuma na Pwani ya Kusini **(42)**, Ziwa Tanganyika **(42)**, Bonde la Kati **(21)**, Wami/Ruvu **(8)**, Rufiji **(7)**, Ziwa Victoria **(5)**, Ziwa Nyasa **(4)** na Ziwa Rukwa maeneo **matatu**. Katika mwaka 2016/2017, Serikali itaendelea kuvitambua vyanzo vya maji na kufanya utafiti wa maji chini ya ardhi katika maeneo mengine zaidi ili kuongeza upatikanaji wa maji nchini.

47. **Mheshimiwa Spika**, katika hatua za kuongeza upatikanaji wa maji katika **maeneo kame nchini**, Serikali imeendelea kushirikiana na wadau mbalimbali kuongeza upatikanaji wa maji. Wizara yangu kwa kushirikiana na Serikali ya Misri imekamilisha uchimbaji wa visima **30** kati ya **70** vilivyopangwa kuchimbwa katika awamu ya pili kwenye Wilaya za Itilima visima **10**, Kiteto **(9)**, Same **(8)**, Bariadi **(2)** na Wilaya ya Mwanga kisima **kimoja**. Kati ya hivyo, visima **21** vimefungwa pampu na vinatumika. Ufungaji wa pampu kwa visima **tisa** vilivyobaki, visima **6** Wilaya ya Itilima, **viwili** Wilaya ya Bariadi na kisima **kimoja** Wilaya ya Kiteto unaendelea. Katika mwaka 2016/2017, Serikali imepanga kuchimba visima **20** na kukarabati visima **30** vya kuchunguza mwenendo wa maji chini ya ardhi katika maeneo mbalimbali nchini.

48. Mheshimiwa Spika, mojawapo ya majukumu ya Wizara yangu ni kuratibu kampuni za uchimbaji wa visima vya maji ambapo hulazimika kupata leseni kutoka Wizara ya Maji na Umwagiliaji kabla ya kuanza kazi za uchimbaji. Hatua hii husaidia kuzitambua na kufuatilia utendaji kazi wa kampuni hizo. Katika mwaka 2015/2016, Wizara ilitoa leseni **8** kwa kampuni za uchimbaji visima vya maji na leseni **mbili** kwa kampuni za utafiti wa maji chini ya ardhi. Aidha, jumla ya visima vya maji **1,004** vilichimbwa katika maeneo mbalimbali nchini. Kati ya hivyo, visima **185** vilichimbwa na Wakala wa Uchimbaji Visima na Ujenzi wa Mabwawa (*DDCA*) na visima **819** vilichimbwa na kampuni binafsi. **Jedwali Na. 1** linaonesha idadi ya visima vilivyochimbwa na makampuni mbalimbali ikiwemo *DDCA*. Katika mwaka 2016/2017, Serikali itaendelea kutoa leseni za uchimbaji kwa kampuni zinazokidhi viwango, kusimamia Sheria ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji na Kanuni zake ili kudhibiti uchimbaji holela wa visima nchini.

49. Mheshimiwa Spika, vilevile, Wizara iliendelea kutekeleza miradi ya mabwawa ya kimkakati ya Kidunda, Farkwa na Ndembera. Hadi mwezi Machi 2016, kazi za awali za upembuzi yakinifu, uchunguzi wa kina wa miamba, usanifu na utayarishaji wa makabrasha ya zabuni kwa ajili ya ujenzi wa mabwawa hayo zimekamilika. Aidha, makabrasha ya zabuni kwa ajili ya ukarabati wa mabwawa ya ukubwa wa kati ya Nkiniziwa na Itobo (Nzega), Lemioni na Enguikment II (Monduli) yamekamilika. Katika mwaka 2016/2017, ujenzi wa mabwawa hayo ya kimkakati na ukarabati wa mabwawa ya ukubwa wa kati unatarajiwa kuanza.

4.1.5 Matumizi Bora ya Rasilimali za Maji

50. Mheshimiwa Spika, Bodi za Maji za Mabonde zimeendelea kusimamia matumizi bora ya maji katika maeneo mbalimbali kwa kutoa vibali vya kutumia maji na kutiririsha majitaka kwa mujibu wa Sheria **Na. 11** ya mwaka 2009 ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji na Kanuni zake. Hadi mwezi Machi 2016, jumla ya vibali vya kutumia maji **490** vilitolewa katika Bodi za Maji za Mabonde ya Ziwa Tanganyika vibali **148**, Rufiji **126**, Nyasa **(62)**, Pangani **(42)**, Wami/Ruvu **(31)**, Ziwa Victoria **(30)**, Bonde la Kati **(25)**, Ruvuma na Pwani ya Kusini **(15)** na Ziwa Rukwa vibali **11**. Vilevile, vibali **25** vya kutiririsha majitaka vilitolewa katika mabonde ya Ziwa Victoria vibali **10**, Pangani **(9)**, Wami/Ruvu (**3**), Ruvuma na Pwani ya Kusini **(2)** na Rufiji kibali **kimoja (1)**. Aidha, ukaguzi ulifanyika katika mabonde ya maji na kubaini kuwa jumla ya watumiaji maji **1,568** wa matumizi mbalimbali hawakuwa na vibali vya kutumia maji. Watumiaji hao walielimishwa kuhusu taratibu za kisheria za matumizi endelevu ya maji na kuagizwa kuomba vibali vya kutumia maji hayo. Katika mwaka 2016/2017, Serikali imepanga kutoa vibali **600** vya kutumia maji na vibali **43** vya kutiririsha majitaka.

4.1.6. Mipango ya Uendelezaji wa Rasilimali za Maji

51. Mheshimiwa Spika, hadi mwezi Machi 2016, Mipango Shirikishi ya Kusimamia na Kuendeleza Rasilimali za Maji (*Integrated Water Resources Management and Development Plans – IWRM&D*) katika Bodi za Maji za Mabonde **6** imekamilika. Bodi hizo ni Ruvuma na Pwani ya Kusini, Bonde la Kati, Ziwa Tanganyika, Ziwa Nyasa, Ziwa Rukwa na Rufiji. Kwa sasa Tathmini ya Kimkakati ya Kimazingira na Kijamii (*Strategic Environment and Social Assessment*) imeanza kutekelezwa katika Bonde la Rufiji. Vilevile, taratibu za kumpata Mtaalam Mshauri kwa ajili ya kutayarisha tathmini hiyo kwa mabonde mengine **matano** yaliyokamilisha mipango shirikishi zimekamilika. Aidha, taratibu za kuwapata Wataalam Washauri kwa ajili ya kutayarisha mipango shirikishi ya Bodi za Maji za Mabonde **matatu** ya Pangani, Wami-Ruvu na Ziwa Victoria zimeanza na utayarishaji utakamilika katika Awamu ya Pili ya Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea na Tathmini za Kimkakati za Kimazingira na Kijamii kwa mipango iliyokamilika.

4.1.7. Kuimarisha Bodi za Maji

52. Mheshimiwa Spika, ili kuongeza ufanisi na kuboresha usimamizi na uendelezaji wa rasilimali za maji nchini, Wizara imeunda Bodi ya Maji ya Taifa yenye wajibu wa kumshauri Waziri mwenye dhamana ya maji katika masuala mbalimbali yanayohusu rasilimali za maji. Bodi hiyo inajumuisha wajumbe kutoka Wizara ya Maji na Umwagiliaji; Taasisi za Serikali zinazohusiana na Sekta ya Maji; Sekta Binafsi na Asasi zisizo za Kiserikali. Vilevile, Wizara imeendelea kuziimarisha Bodi za Maji za Mabonde 9 nchini kwa kujenga ofisi, kuzipatia vitendea kazi na mafunzo kwa watumishi.

53. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, ujenzi wa Ofisi za Bodi za Maji za Mabonde uliendelea na umefikia katika hatua mbalimbali za utekelezaji. Ujenzi wa ofisi katika Bodi ya Maji ya Bonde la Ziwa Victoria iliyopo Mwanza na Ofisi ndogo ya Bonde la Rufiji iliyopo Ifakara umekamilika. Ujenzi katika ofisi za bonde la Ziwa Tanganyika umefikia **asilimia 90** na katika Bonde la Kati ujenzi umefikia **asilimia 70**. Ujenzi wa ofisi za Bodi za mabonde ya Ziwa Rukwa na Ziwa Nyasa umeanza katika Miji ya Njombe, Songea, Mbeya, Mtwara, Lindi, Tunduru, Likonde na Sumbawanga. Ofisi hizo zinatarajiwa kukamilika katika mwaka wa fedha 2016/2017. Vilevile, jumla ya watumishi **211** walipatiwa mafunzo ya muda mfupi na semina. Katika mwaka 2016/2017 Wizara yangu itaendelea kujenga uwezo wa taasisi inazozisimamia zikiwemo Bodi za Maji za Mabonde.

4.1.8 Mradi wa Kufanikisha Uhakika wa Maji Eneo la *SAGCOT*

54. Mheshimiwa Spika, mradi wa kufanikisha uhakika wa maji kwenye eneo la *Southern Agricultural Growth Corridor of Tanzania* (*SAGCOT*) unafadhiliwa na **Shirika la Maendeleo la Kimataifa la Serikali ya Uingereza (*Department for International Development - DFID)*** na unagharimu **Paundi za Uingereza milioni 5**. Mradi huo unatekelezwa katika Bonde la Maji la Mto Rufiji na unahusu ujenzi wa ofisi, kununua vitendea kazi, kujenga uwezo wa kukusanya, kutunza na kuchambua takwimu, kujenga vituo vya kukusanyia takwimu kwenye maeneo yasiyo na mtandao wa vituo, kuunda taasisi za usimamizi wa rasilimali za maji, kufuatilia hali ya ubora wa maji, kuendesha mafunzo mbalimbali, kutathmini rasilimali za maji chini ya ardhi na kuchimba visima vya kufuatilia hali ya maji chini ya ardhi kwa ajili ya kukusanya takwimu zitakazowezesha kutoa maamuzi ya kutumia rasilimali hiyo kwenye eneo la *SAGCOT*.

55. Mheshimiwa Spika, hadi mwezi Machi 2016, kazi zilizokamilika ni pamoja na ujenzi wa ofisi ndogo ya Bonde la Rufiji iliyopo Ifakara; ununuzi wa magari **matatu**; ununuzi na ufungaji wa vifaa vya kupima wingi wa maji kwenye mito, pampu **3** za maji, *data logger* ***(24)*** na jenereta **(1)**; na mafunzo kwa watumiaji wa vifaa hivyo yamefanyika. Vilevile, uchimbaji wa visima **vinane (8)** vya uchunguzi wa maji chini ya ardhi umekamilika. Awamu ya kwanza ya mradi huo inatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2016. Awamu ya pili ya mradi inatarajiwa kuanza mwezi Septemba, 2016 na itagharimu **Paundi za Uingereza milioni 31.7** kwa kipindi cha miaka mitano. Maandalizi ya awamu hiyo yanaendelea kwa kuandaa kazi zitakazotekelezwa kwa kipindi hicho katika ngazi ya Wizara na katika mabonde ya Rufiji na Pangani. Katika mwaka 2016/2017, jumla ya **Paundi za Uingereza milioni 1.5** zitatumika katika utekelezaji wa kazi zilizopangwa.

4.1.9. Ukusanyaji wa Maduhuli

56. Mheshimiwa Spika, katika jitihada za kupunguza utegemezi kwa Serikali, Bodi za Maji za Mabonde zina jukumu la kukusanya maduhuli ili kusimamia, kutunza na kuendeleza rasilimali za maji kwa ufanisi. Hadi mwezi Machi 2016, jumla ya **Shilingi bilioni 2.6** zilikusanywa ambazo ni sawa na **asilimia 86** ya lengo la **Shilingi bilioni 3.02** zilizopangwa kukusanywa katika mwaka wa fedha 2015/2016. Katika mwaka 2016/2017, Bodi za Maji za Mabonde zimelenga kukusanya kiasi cha **Shilingi bilioni 3.81** kutoka vyanzo mbalimbali vya mapato. **Jedwali Na. 2** linaonesha makusanyo ya maduhuli kwa kipindi cha mwaka 2014/2015, 2015/2016 na makadirio ya makusanyo kutoka Bodi za Maji za Mabonde kwa mwaka 2016/2017.

4.1.10. Udhibiti wa Migogoro katika Matumizi ya Maji

57. Mheshimiwa Spika, migogoro katika matumizi ya maji kwenye maeneo ya vyanzo vya maji imeendelea kujitokeza kutokana na sababu mbalimbali ikiwemo kupungua kwa wingi wa maji kwenye vyanzo pamoja na wananchi kutofuata sheria na kanuni za matumizi bora ya maji. Bodi za Maji za Mabonde zina jukumu la kugawa na kusimamia maji kwa uwiano sahihi kwa watumiaji kwa mujibu wa Sheria, Taratibu na Kanuni za rasilimali za maji. Vilevile, Bodi hizo kwa kushirikiana na Jumuiya za Watumiaji Maji zimekuwa zikisuluhisha migogoro hiyo pamoja na kutoa ushauri wa matumizi endelevu ya rasilimali za maji pale inapostahili. Katika mwaka 2015/2016, jumla ya migororo **17** ilijitokeza na kusuluhishwa katika Bodi za Maji za mabonde ya Pangani **(11)**, Ziwa Nyasa **(2)**, Ziwa Rukwa **(2)**, Wami/Ruvu **(1)** na Rufiji **(1)**. Elimu kuhusu ugawaji na utunzaji wa rasilimali za maji inaendelea kutolewa kwa watumiaji maji ili kupunguza migogoro hiyo.

4.1.11. Usimamizi wa Rasilimali za Maji Shirikishi

58. Mheshimiwa Spika, usimamizi wa **rasilimali za maji shirikishi** ni suala la kipaumbele kwa nchi yetu ikizingatiwa kuwa **mabonde saba kati ya tisa ya maji** ni ya **maji shirikishi**. Aidha, Tanzania ni sehemu ya Mabonde Makuu matatu katika bara la Afrika, ambayo ni Bonde la Mto Nile, Bonde la Mto Kongo na Bonde la Mto Zambezi. Rasilimali za maji shirikishi za Tanzania ni pamoja na Mito ya Ruvuma, Kagera, Mara, Umba, Momba na Songwe; na Maziwa ya Chala, Jipe, Victoria, Tanganyika, Nyasa na Natron. Tanzania inashirikiana na nchi nyingine kupitia mikataba au makubaliano ambayo yameanzisha Kamisheni au Taasisi za Kikanda kama vile *SADC*, *Nile Basin Initiative (NBI)*, Kamisheni ya Bonde la Ziwa Victoria (*Lake Victoria Basin Commission - LVBC*), Mamlaka ya Ziwa Tanganyika, Kamisheni ya pamoja ya Maji ya Mto Ruvuma na Kamisheni ya Bonde la Mto Zambezi (*ZAMCOM*). Aidha, Tanzania ni mwanachama wa Baraza la Mawaziri wa Maji barani Afrika (*AMCOW*) ambapo imefaidika na utekelezaji wa miradi na programu mbalimbali za pamoja. Utekelezaji wa miradi na programu hizo ni kama ifuatavyo:-

(a) Mradi wa Hifadhi ya Mazingira ya Ziwa Victoria

59. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kushirikiana na Serikali za Burundi, Kenya, Rwanda na Uganda zimeendelea kutekeleza Awamu ya Pili ya Mradi wa Usimamizi na Hifadhi ya Mazingira ya Ziwa Victoria (*Lake Victoria Environmental Management Program - LVEMP II*). Lengo la mradi ni kuimarisha usimamizi wa pamoja wa rasilimali za Bonde la Ziwa Victoria kwa kudhibiti uharibifu wa mazingira katika Ziwa hilo. Kwa upande wa Tanzania, mradi unatekelezwa katika Miji ya Mwanza, Musoma na Bukoba pamoja na Halmashauri za Wilaya za Maswa, Itilima, Busega, Bariadi, Magu, Meatu,

Kwimba, Sengerema, Geita, Chato, Muleba, Karagwe, Kyerwa na Misenyi. Hadi mwezi Machi 2016, jumla ya miradi midogo **341** ya kijamii yenye thamani ya **Dola za Marekani milioni 8.3** iliidhinishwa kwa ajili ya utekelezaji. Kati ya miradi hiyo, utekelezaji wa miradi **173** umekamilika, miradi **140** iko katika hatua mbalimbali za utekelezaji na miradi **28** iliyosalia inatarajiwa kutekelezwa katika mwaka 2016/2017. Vilevile, mradi wa *LVEMP II* kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya na Taasisi mbalimbali za Serikali, unafadhili utekelezaji wa miradi mikubwa **24** ya kijamii (*Co-Management Interventions)* yenye thamani ya **Dola za Marekani milioni 5.7** ambapo miradi **15** imekamilika, miradi **sita** ipo katika hatua mbalimbali za utekelezaji na miradi **mitatu** itatekelezwa katika mwaka 2016/2017.

60. Mheshimiwa Spika, katika kuendelea kutekeleza *LVEMP II,* usanifu wa miradi ya uunganishaji wa mfumo wa majitaka ya majumbani kwenye mtandao mkuu wa majitaka Jijini Mwanza, na ukarabati wa machinjio na ujenzi wa mfumo wa kusafisha majitaka ya machinjio ya Mwanza (*Constructed Wetland Intergrated with Biogas Plant*) umekamilika. Utekelezaji wa miradi hiyo utaanza katika mwaka 2016/2017. Aidha, ukarabati wa Maabara za Maji za Mwanza na Musoma pamoja na ujenzi wa Maabara ya Bukoba umeanza. Kazi hizo zinatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2016.

61. Mheshimiwa Spika, vilevile, Mradi kwa kushirikiana na Kitengo cha Afya ya Mimea chini ya Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi unaendelea kufuatilia, kuondoa na kudhibiti gugumaji katika Ziwa Victoria kwa kutumia njia za kibaiolojia (*introduction of weevils*) pamoja na nyenzo rahisi za mikono. Mradi umefanikiwa kupunguza uwepo wa gugumaji katika Ziwa Victoria kutoka **hekta 518** mwaka 2009 hadi **hekta 104** mwezi Machi, 2016. Kupungua kwa gugumaji kumesaidia kuongeza ubora wa maji na kurahisisha usafirishaji katika Ziwa. Aidha, vifaa vya mawasiliano majini vilinunuliwa na kukabidhiwa kwa Mamlaka ya Usafirishaji Nchi Kavu na Majini (*SUMATRA*) kwa ajili ya kuimarisha shughuli za uokoaji ziwani. Katika mwaka 2015/2016, Wizara kupitia Mradi wa Hifadhi ya Mazingira wa Ziwa Victoria, imeipatia Idara ya Uvuvi boti **3** za doria ambazo zitagawiwa kila moja katika Mikoa ya Mwanza, Kagera na Mara ili kuimarisha ulinzi wa rasilimali za samaki ziwani.

(b) Programu ya Utunzaji na Uendelezaji wa Bonde la Mto Songwe

62. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kushirikiana na Serikali ya Malawi imeendelea kutekeleza awamu ya pili ya programu ya kuendeleza rasilimali za Bonde la Mto Songwe. Awamu hii inahusu usanifu wa kina wa skimu ya umwagiliaji na bwawa **1** kwa ajili ya kuzalisha umeme, kilimo cha umwagiliaji, kuzuia mafuriko na kuzuia kuhamahama kwa mto. Jumla ya **hekta 3,005** zinatarajiwa kumwagiliwa na megawati **180** za umeme kuzalishwa. Hadi mwezi Machi 2016, rasimu ya makubaliano ya kuanzisha Kamisheni ya Pamoja ya

Kusimamia Bonde la Mto Songwe (*Convention for Establishment of Songwe River Basin Commission*) imekamilika na kwa sasa Wizara imeanza maandalizi kwa ajili ya Bunge kuridhia makubaliano hayo. Vilevile, Mtaalam Mshauri amekamilisha usanifu wa kina wa bwawa moja (*Lower Songwe dam*); rasimu za tathmini ya athari za mazingira na kijamii (*Draft ESIA*); Mpango Kazi wa kuwahamisha na kulipa fidia waathirika wa mradi (*Resettlement Action Plan*); Programu ya Uendelezaji wa Bonde la Mto Songwe (*Songwe River Basin Development Program*); usanifu wa kuimarisha kingo za Mto Songwe (*River Bank Stabilization*); na Mpango Biashara wa Kamisheni ya Bonde la Mto Songwe (*Songwe River Basin Commision Business Plan*). Kazi zote hizo zilikamilika mwezi Septemba, 2015. Aidha, Sekretariati ya Mpito ya Kamisheni tarajiwa imeundwa na makao yake ni Mjini Kyela, Mkoa wa Mbeya.

63. Mheshimiwa Spika, Sekretarieti ya pamoja ya mpito iliyoundwa na nchi za Malawi na Tanzania inaendelea kusimamia utekelezaji wa miradi ya awali kabla ya kuanzishwa kwa Kamisheni ya Pamoja ya nchi hizo. Hadi mwezi Machi 2016, usanifu wa kina wa miundombinu ya rasilimali za maji na maandalizi ya uwekezaji katika Bonde la Mto Songwe zimekamilika; na utekelezaji wa miradi ya kijamii ya kuhifadhi mazingira unaendelea. Vilevile, Sekretarieti inaendelea na maandalizi ya miradi ya awali ikiwemo mradi wa maji kwa vijiji vilivyopo kwenye Bonde la Mto Songwe utakaogharimu **Dola za Marekani milioni 1.5** na mradi wa kuandaa Mfumo wa Kuratibu Haidrolojia katika Bonde (*Hydrological Monitoring System*) utakaogharimu **Dola za Marekani 425,000**. Katika mwaka 2016/2017, Serikali itakamilisha taratibu za kuridhia Makubaliano ya kuanzisha Kamisheni ya Pamoja ya Kusimamia Bonde la Mto Songwe; pamoja na kushirikiana na Serikali ya Malawi kutafuta wafadhili mbalimbali ili kutekeleza miradi hiyo.

(c) Mamlaka ya Ziwa Tanganyika

64. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kushirikiana na nchi wanachama wa Mamlaka ya Bonde la Ziwa Tanganyika ambazo ni Burundi, Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (*DRC*), na Zambia katika usimamizi na uendelezaji wa rasilimali za maji. Tanzania na *DRC* zinamiliki kwa pamoja **asilimia 86** ya Ziwa hilo (*DRC* – **asilimia 45**; Tanzania – **asilimia 41**; Burundi – **asilimia 8**; Zambia – **asilimia 6**). Kumekuwa na changamoto ya kushuka kwa kina cha maji ya Ziwa Tanganyika hivyo kuathiri miundombinu ya bandari za Kigoma na Kasanga (Tanzania); Kalemie, Uvira na Moba (*DRC*); Bujumbura na Rumonge (Burundi) na Mpulungu (Zambia) na pia chanzo cha maji kwa Mji wa Kigoma/Ujiji kimeathirika. Kupungua kwa kina cha maji katika ziwa hilo kunahusishwa na kubomoka kwa banio la maji kwenye Mto Lukuga. Jitihada mbalimbali zimefanyika kudhibiti hali hiyo ikiwa ni pamoja na kukamilika kwa usanifu wa kina wa banio lililobomoka kwenye Mto Lukuga uliofanyika kwa msaada wa *COMESA*. Mto Lukuga ambao upo nchini *DRC* ndio pekee unaotoa

maji kutoka Ziwa Tanganyika kwenda Mto Congo na hatimaye Bahari ya Atlantic.

65. Mheshimiwa Spika, ili kutekeleza miradi ya kudhibiti kushuka kwa kina cha Ziwa Tanganyika, jumla ya **Dola za Marekani milioni 65** zinahitajika. Mwezi Aprili, 2014 Serikali za Tanzania na *DRC* zilikubaliana kuwa na mradi wa pamoja wa kuwezesha kina cha maji cha Ziwa Tanganyika kurudi katika hali yake ya kawaida. Mradi huo utahusisha kujengwa kwa banio kwenye Mto Lukuga na uhifadhi wa mazingira kwenye Bonde la Ziwa Tanganyika. Hati ya Makubaliano (*MoU*) kati ya Serikali hizo ilisainiwa tarehe 7 Mei, 2015. Serikali ya Tanzania na Serikali ya Jamhuri ya Kidemokrasia ya Congo *(DRC)* zinaendelea kutafuta fedha kutoka kwa wadau wa maendeleo ili kutekeleza mradi huo. Katika mwaka 2016/2017, Tanzania itaendelea kushirikiana na *DRC* kutekeleza masuala yaliyoainishwa kwenye Hati ya Makubaliano (*MoU*) ikiwa ni pamoja na kuanza ujenzi wa banio endapo fedha zitapatikana.

4.2 HUDUMA ZA UBORA NA USAFI WA MAJI

66. Mheshimiwa Spika, miongoni mwa majukumu ya Wizara ni kuhakiki ubora na usalama wa maji katika vyanzo vya maji na mitandao ya kusambaza maji vijijini na mijini kwa lengo la kulinda afya za wananchi na mazingira. Katika kutekeleza jukumu hilo, kwa mwaka 2015/2016 Wizara ilipanga kukusanya na kuchunguza sampuli **10,000** za maji ili kuhakiki ubora wake kwa ajili ya matumizi mbalimbali ya kijamii na kiuchumi. Aidha, sampuli **1,500** za majitaka zilipangwa kuhakikiwa ubora wake kwa lengo la kudhibiti uchafuzi wa vyanzo vya maji na mfumo wa ikolojia.

67. Mheshimiwa Spika, Wizara ilipanga kuimarisha utendaji kazi wa maabara za ubora wa maji kwa kuzipatia madawa na vifaa vya uchunguzi pamoja na kuboresha mazingira ya kufanyia kazi. Katika kutekeleza hayo, Wizara inahakikisha kuwa maabara za maji nchini zinafuatilia na kuchunguza ubora wa maji katika vyanzo na mitandao ya usambazaji maji na kutoa ushauri wa kitaalam kwa Mamlaka za Maji, Vyombo vya Watumiaji Maji, Bodi za Maji za Mabonde, Taasisi pamoja na watu binafsi kuhusu umuhimu wa kuzingatia viwango vinavyokubalika kwa matumizi yaliyokusudiwa. Takwimu na taarifa zinazopatikana hutumika katika maamuzi mbalimbali ikiwemo utafiti na utekelezaji wa mikakati ya kudhibiti uchafuzi wa vyanzo vya maji.

68. Mheshimiwa Spika, hadi mwezi Machi 2016, sampuli **4,520** za maji kati ya sampuli **10,000** zilizopangwa, zilikusanywa na kuhakikiwa ubora wake. Kati ya hizo, sampuli **3,939** ni za maji kwa ajili ya matumizi ya majumbani; sampuli **180** kwa matumizi ya viwandani; sampuli **272** ni za kuratibu mwenendo wa ubora wa maji katika vyanzo (mito, chemichemi, maziwa na mabwawa); sampuli **129** kwa ajili ya shughuli za umwagiliaji, utafiti na ujenzi. Matokeo ya

uchunguzi wa sampuli hizo na uchambuzi wa hali ya ubora wa maji kwa matumizi mbalimbali ni kama ifuatavyo :-

4.2.1. Ubora wa Maji kwa Matumizi ya Majumbani

69. **Mheshimiwa Spika**, wananchi wote wa vijijini na mijini wanatakiwa kutumia maji safi na salama ili kulinda afya zao kwa ustawi wa maendeleo ya kiuchumi na kijamii. Sheria ya Huduma ya Majisafi na Usafi wa Mazingira **Na. 12** ya mwaka 2009 inavitaka vyombo vinavyohusika na huduma ya usambazaji wa maji nchini kuhakikisha maji yanayosambazwa yana ubora unaokubalika. Hadi mwezi Machi 2016, sampuli **3,939** zilichunguzwa na kati ya hizo sampuli **3,427** sawa na **asilimia 87** zilionesha kuwa maji hayo yalikidhi viwango vinavyokubalika. Sampuli **512** sawa na **asilimia 13**, maji yake hayakukidhi viwango kutokana na kuwa na kiwango kikubwa cha chumvichumvi maeneo ya Ukanda wa Pwani na *fluoride* katika maeneo ya Igunga, Hai, Rungwe na Isiyu-Shinyanga. Vyanzo vya maji vilivyobainika kuwa na kiwango kikubwa cha madini ya *fluoride*, wananchi walishauriwa na kuelekezwa namna ya kutumia teknolojia ya kuondoa madini ya *fluoride* kwenye maji ya kunywa na kupikia inayoratibiwa na kituo cha utafiti cha Ngurdoto. Vilevile, ushauri ulitolewa wa kutumia madawa ya kutibu maji yanayokidhi viwango na kukagua mitambo ya kusafisha maji mara kwa mara kwa kuzingatia mabadiliko ya ubora wa maji yanayotokana na vipindi tofauti katika mwaka.

4.2.2. Ubora wa Maji kwa Matumizi ya Viwanda, Umwagiliaji, Ujenzi

70. **Mheshimiwa Spika,** katika kuhakikisha ubora wa maji kwa matumizi ya viwandani unazingatiwa, Wizara inaendelea kuhakiki usalama wa maji yanayotumiwa na viwanda vya kusindika vyakula na vinywaji. Katika mwaka 2015/2016, jumla ya sampuli **180** kutoka viwanda vya samaki katika Miji ya Musoma, Tanga, Bukoba, Mwanza na Dar es Salaam zilifanyiwa uchunguzi wa kimaabara na matokeo ya uchunguzi huo yalionesha maji yanayotumika yanakidhi viwango vinavyokubalika.

71. **Mheshimiwa Spika**, uchunguzi wa ubora wa maji ni muhimu pia katika shughuli za kilimo cha umwagiliaji. Maji yanayotumika katika shughuli hiyo huhakikiwa ili kubainisha kama yanakidhi viwango vya ubora kwa kuzingatia aina ya udongo na mazao yanayotegemewa kulimwa maeneo husika. Lengo ni kuongeza tija katika uzalishaji wa mazao yanayomwagiliwa. Hadi mwezi Machi 2016, sampuli **10** za maji kwa ajili ya umwagiliaji kutoka maeneo ya shamba la Ndolela kijiji cha Mahanje-mkoani Ruvuma zilichunguzwa. Katika uchunguzi huo, sampuli moja haikukidhi ubora kwa matumizi yaliyokusudiwa kutokana na kiwango kikubwa cha tindikali. Aidha, sampuli **19** za maji yanayotumika katika shughuli za ujenzi zilichunguzwa na kuonesha kuwa kiwango cha madini kilichokuwemo kinakidhi viwango vinavyokubalika. Kwa

upande wa utafiti, sampuli **100** za maji zilipokelewa na kuchunguzwa kadri ya hitaji la utafiti husika.

4.2.3. Kuratibu Mwenendo wa Ubora wa Maji katika Vyanzo

72. Mheshimiwa Spika, Sheria Na. **11** ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji ya Mwaka 2009 inazielekeza Bodi za Maji za Mabonde kuchunguza na kufuatilia hali ya ubora wa maji katika vyanzo wanavyovisimamia. Hadi mwezi Machi 2016, sampuli za maji **272** kutoka Bodi za Maji za Mabonde zilichunguzwa ili kutoa takwimu zinazotumika katika usimamizi wa rasilimali za maji. Matokeo yalionesha kuwa baadhi ya vyanzo hivyo kuwa vimeathiriwa na uchafuzi na vyanzo vingine vilikuwa na ubora unaokubalika kwa ustawi wa viumbe hai na kuendelezwa kwa matumizi mbalimbali. Ushauri stahiki ulitolewa kwa Bodi hizo ili kukabiliana na hali hiyo.

4.2.4. Ufuatiliaji na Udhibiti wa Ugonjwa wa Kipindupindu Nchini

73. Mheshimiwa Spika, katika kudhibiti mlipuko wa ugonjwa wa kipindupindu uliotokea mwezi Agosti, 2015 kwenye Mkoa wa Dar es Salaam na kuenea katika mikoa mingine nchini, Wizara imeendelea kushirikiana na Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto pamoja na wadau wengine kukagua na kupima uwepo wa vimelea vya vijidudu vya ugonjwa huo katika visima vya maji vinavyotumika kwenye Manispaa za Ilala, Temeke na Kinondoni. Sampuli za maji zilichukuliwa kutoka visima **108** ambapo kati ya hivyo visima **20** ni vifupi na **88** ni visima virefu. Kwa ujumla visima vingi vilivyopo katika maeneo ya makazi ya watu vimechimbwa bila kufuata Kanuni na Taratibu za uchimbaji wa visima. Matokeo ya uchunguzi huo yalionesha maji ya visima vifupi vyote na visima virefu **46** kutokuwa salama.

74. Mheshimiwa Spika, ukaguzi wa ubora wa maji kwa maeneo mengine yaliyoathirika na ugonjwa huo uliendelea kufanyika, ambapo vyanzo vya maji katika mikoa ya Mwanza, Mara, Arusha, Manyara, Kagera, Kigoma, Morogoro na Dodoma vilichunguzwa. Jumla ya vyanzo **600** katika Kata **98** kwenye mikoa iliyoathirika vilikaguliwa ambapo matokeo yalionesha kuwa vyanzo ambavyo maji yake ni salama ni chini ya **asilimia 40**. Kutokana na matokeo ya uchunguzi huo, taasisi zinazohusika na usambazaji wa maji zilishauriwa kuimarisha mfumo wa kuratibu ubora wa maji ili kuhakikisha kuwa maji yanayotumiwa na wananchi ni safi na salama. **Jedwali Na. 3** linaonesha vyanzo vya maji vilivyokaguliwa katika mikoa mbalimbali na hali ya ubora wa vyanzo.

4.2.5. Utekelezaji wa Mpango wa Usalama wa Maji (*Water Safety Plan*) na Mwongozo wa Usalama Mahala pa Kazi

75. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara kwa kushirikiana na Wizara inayosimamia masuala ya Afya pamoja na **Shirika la Afya Duniani (*WHO*)** imekamilisha uandaaji wa miongozo ya utekelezaji wa Mpango wa Usalama wa Maji (*Water Safety Plan*) kwa Vyombo vya Watumiaji Maji na Mamlaka za Maji. Miongozo hiyo, inakusudia kuboresha huduma za upatikanaji wa maji safi na salama kwa Mamlaka za Maji na Vyombo vya Watumiaji Maji Vijijini (*COWSOs*) kuanzia kwenye chanzo cha maji hadi kwa mtumiaji. Kutekelezwa kwa mpango huo, kutaboresha usimamizi wa usalama wa maji katika vyombo hivyo na kuwaepusha wananchi kutumia maji yasiyo salama pamoja na kupunguza upotevu wa maji katika mifumo ya usambazaji maji. Mpango huo utatekelezwa kwa pamoja na Muongozo wa Kitaifa wa Ufuatiliaji wa Ubora wa Maji (*National Guidelines for Monitoring Drinking Water Quality*).

76. Mheshimiwa Spika, Wizara imeandaa miongozo ya usalama wa kufanya kazi nje na ndani ya maabara (*Safety Manual, Safety Policy and Safety Procedure*) ili kukidhi mahitaji ya Sheria ya Afya na Usalama Kazini (*The Occupational Health and Safety Act, 2003*) na *Occupational Health and Safety Assessment Services* (OHSAS 18001:2007). Miongozo hiyo inatumika katika kazi za kila siku za uchunguzi wa ubora wa maji kwenye maabara za Sekta ya Maji nchini kwa lengo la kulinda usalama wa watumishi katika maeneo ya kazi.

4.2.6. Ubora wa Majitaka Yanayorudishwa kwenye Mazingira

77. Mheshimiwa Spika, majitaka yanayozalishwa viwandani na majumbani na kutiririshwa bila kuzingatia miongozo iliyowekwa ni miongoni mwa visababishi vya uchafuzi wa vyanzo vya maji. Katika kukabiliana na changamoto hiyo, maabara za maji huchunguza viwango vya kemikali ya majitaka hayo na kutoa ushauri kwa mamlaka husika. Hadi mwezi Machi 2016, sampuli **119** za majitaka kutoka Miji ya Morogoro, Mwanza, Iringa, Mbeya na Dodoma; na kutoka viwanda vya samaki, sukari, madawa na tumbaku zilihakikiwa ubora wake. Kati ya hizo sampuli **60** zililenga kuchunguza uwezo wa mifumo ya kusafisha majitaka katika viwanda na miji. Uchunguzi huo ulibaini kuwa sampuli **38** sawa na **asilimia 63** zilizosafishwa na mifumo iliyopo hazikukidhi viwango. Hali hiyo inaashiria umuhimu wa kuongeza jitihada katika ufuatiliaji wa viwango vya ubora wa majitaka yanayotiririshwa kwenye mazingira hususan vyanzo vya maji. Aidha, ushauri wa kitaalam wa kuboresha utendaji wa mabwawa ya majitaka na mitambo ya kusafisha majitaka ulitolewa kwa taasisi husika.

4.2.7. Ubora wa Madawa ya Kusafisha na Kutibu Maji

78. Mheshimiwa Spika, madawa ya kusafisha na kutibu maji yanatakiwa kuwa na ubora unaokubalika kwa kazi zilizokusudiwa. Maabara za maji nchini zimeendelea kuchunguza na kuthibitisha ubora wa madawa hayo. Hadi mwezi Machi 2016, jumla ya sampuli **34** za madawa ya kusafisha na kutibu maji kutoka Mamlaka za Maji za Chalinze, Tanga na Morogoro zilihakikiwa ubora wake. Kati ya sampuli hizo, sampuli za *Polyaluminium Chlorite* **(15)**, *Aluminium Sulphate* **(7)**, *sodium bicarbonate* **(5)** na *algal Floc* **(2)** ambazo hutumika kusafisha maji; na *Calcium Hypochlorite* sampuli **tano** ambayo hutumika kuua vijidudu. Matokeo ya uchunguzi huo yalionesha kuwa sampuli zote zilikidhi viwango vinavyokubalika. Aidha, ushauri wa kitaalam kuhusu matumizi sahihi ya madawa hayo uliendelea kutolewa. Katika mwaka 2016/2017, Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali itaendelea kuhakiki ubora wa madawa na kukagua ufanisi wa mitambo ya kusafisha na kutibu maji pamoja na kutoa ushauri wa kitaalam kwa vyombo vinavyotoa huduma ya majisafi vijijini na mijini.

4.2.8. Uondoaji wa Madini ya *Fluoride* katika Maji ya Kunywa na Kupikia

79. Mheshimiwa Spika, Wizara inatekeleza mkakati wa usambazaji wa teknolojia ya uondoaji madini ya *fluoride* katika maji ya kunywa na kupikia kwa kutumia **mkaa wa mifupa ya ng'ombe** (*bone char*) katika ukanda wenye madini hayo. Hadi mwezi Machi 2016, jumla ya mitambo **367** ya ngazi ya kaya imesambazwa katika vijiji vya Engikareet, Oldonyowas, Lemanda, Uwiro na Ngaramtoni katika Mkoa wa Arusha ambapo jumla ya watu **2,202** wamenufaika kwa kupata maji yasiyo na madhara ya madini ya *fluoride*. Vilevile, Kituo cha Utafiti wa Kuondoa Madini ya *Fluoride* cha Ngurdoto kimekamilisha ujenzi wa mtambo wa ngazi ya jamii wa kuondoa madini ya *fluoride* katika Shule ya Sekondari ya Wasichana ya MWEDO. Mtambo huo umesanifiwa kuhudumia wanafunzi **600** pamoja na watumishi wa shule hiyo na una uwezo wa kuzalisha **lita 4,500** za maji yenye *fluoride* inayokidhi viwango kwa siku.

80. Mheshimiwa Spika, mtambo uliojengwa katika kisima cha maji kinachotumiwa na shule hiyo umeonesha uwezo mkubwa wa kuondoa madini ya *fluoride*. Kiwango cha madini kilichopo kwenye maji ya kisima hicho ni **milligramu 4.2** kwa lita moja na baada ya maji hayo kuchujwa, kiwango cha madini kimefikia **milligramu 0.06** kwa lita moja ya maji. *Bone-char filter media* zilizowekwa kwenye mtambo huo ni **tani 2** ambazo muda wake wa kubadilishwa ni baada ya mwaka mmoja. Vilevile, mtambo huo umewekewa mfumo wa kuua vimelea vya vijidudu (*UV Disinfection System*) unaotumia nishati ya umeme wa jua au umeme wa kawaida.

81. **Mheshimiwa Spika**, katika jitihada za kuongeza upatikanaji wa malighafi ya kuondoa madini ya *fluoride* kwenye maji, vyanzo mbadala vya viambata vinavyotakiwa vimeanza kuchunguzwa ili kubaini wingi na ubora wa viambata hivyo. Maeneo yanayofanyiwa utafiti ni yale yanayosadikiwa kuwa na madini ya *phosphate* yanayotumika kutengeneza kiambata kinachojulikana kama *artificial hydroxyl apatite*. Maeneo ambayo yamefanyiwa utafiti huo ni Mbeya (Mlima Panda), Ileje (Mlima Chamoto), Morogoro (Mlima Wigu) ambapo sampuli zimechukuliwa na kupelekwa *Geological Survey*- Dodoma (*GST*) kuchunguza viwango vya *phosphate* vilivyomo na uwepo wa madini yenye madhara kwa afya, matokeo yake ndio yatatoa uwezekano wa uzalishaji wa *artificial hydroxyl apatite*.

82. **Mheshimiwa Spika**, katika juhudi za kuongeza uelewa na maarifa kwa wananchi juu ya matumizi bora ya teknolojia hiyo, elimu imetolewa kwenye maeneo ya Ngarenanyuki na Uwiro mkoani Arusha. Vilevile, kituo cha utafiti kimetoa elimu kwa kikundi maalumu cha vijana *Mtosho Ant Fluoride Water Organization*. Kikundi hicho kinashiriki kutoa elimu kwa umma kuhusiana na madhara ya madini ya *fluoride* na kuhamasisha utumiaji wa *Bone-char filter media* ili kuepuka athari za madini hayo hasa kwa watoto wenye umri chini ya miaka mitano.

83. **Mheshimiwa Spika**, katika mwaka 2016/2017, Serikali itaendelea kutekeleza mkakati wa kusambaza teknolojia ya *Bone-char filter media* katika maeneo yaliyoathirika na madini ya *fluoride* na kutayarisha ramani (*fluoride map*) ili kutambua maeneo yenye kiwango kikubwa cha *fluoride* katika maji. Taarifa hizo ni muhimu katika kuibua miradi ya maji na aina sahihi ya teknolojia katika uendeshaji.

4.2.9. Maabara za Maji kupata Ithibati (*Accreditation*)

84. **Mheshimiwa Spika**, katika jitihada za kuziwezesha maabara za maji nyingine kupata ithibati (*accreditation*), Maabara za Maji za Dar es Salaam na Iringa zinaendelea na taratibu za kuziwezesha kupata ithibati katika vipimo vya kemikali (*Chemical analysis to ISO/IEC 17025: 2005*). Katika kutekeleza hayo, maabara hizo zimejengewa uwezo wa kuandaa miongozo ya usimamizi (*Quality Management System*) inayobainisha namna kazi za Maabara zitakavyofanyika ili kukidhi vigezo vya kupata ithibati. Aidha, maabara ikishapata ithibati inapaswa kufanyiwa ukaguzi, hivyo Maabara ya Maji Mwanza ilifanyiwa ukaguzi (*assessment* – "*TEST*-5 0011") na *SADCAS* mwezi Novemba, 2015 na kuidhinishwa kuendelea na ithibati.

85. **Mheshimiwa Spika**, maabara za maji hushiriki zoezi la kimataifa la kujipima uwezo ambalo huratibiwa na Shirika la Maji la Namibia (*NAM WATER PT Provider-Namibia Water Corporation*) chini ya mpango wa *Southern Africa Development Community Measurement Traceability (SADCMET)*. Katika mwaka 2015/2016, maabara zote **16** zilishiriki zoezi la kujipima uwezo wa utendaji kazi kwa kupima vimelea vya vijidudu (*bacteria*) kwenye maji na maabara **11** (Dar es Salaam, Morogoro, Iringa, Mbeya, Arusha, Tanga, Kigoma, Musoma, Mtwara, Mwanza na Dodoma) zilishiriki kwenye zoezi la kupima viashiria (*parameters*) vya kemikali. Tathmini ya matokeo ya majaribio hayo katika upimaji wa vimelea vya vijidudu kwa maabara hizo ilikuwa ni kati ya **asilimia 60** hadi **asilimia 100** na upande wa kemikali ni **asilimia 60** hadi **asilimia 85**. Matokeo hayo yanaonesha kuwa Maabara zetu zina uwezo mkubwa wa kupima viashiria na vimelea vya vijidudu.

4.2.10. Mapitio ya Viwango vya Maji na Majitaka

86. **Mheshimiwa Spika**, katika kuboresha viwango vya maji na majitaka vilivyopo ili viendane na mahitaji ya ukuaji wa maendeleo, kuepusha uchafuzi wa vyanzo vya maji na kupunguza athari za uharibifu wa mazingira, Wizara ilifanya mapitio ya viwango hivyo mwezi Oktoba 2015. Viwango ya maji vilivyopitiwa na kuandaliwa rasimu ni kwa ajili ya:- majitaka yanayotirirshwa (*effluents*), vyanzo vya maji vinavyopokea (*receiving waters*), umwagiliaji (*irrigation*), ufugaji wa samaki (*acquaculture*) na ujenzi (*construction*). Rasimu za viwango zimewasilishwa Shirika la Viwango Tanzania (*TBS*) kwa majumuisho na kupata maoni ya wadau wa Sekta za Maji na Umwagiliaji.

4.2.11. Ujenzi na Ukarabati wa Maabara za Maji

87. **Mheshimiwa Spika**, katika kuboresha mazingira ya kazi kwa watumishi na kusogeza huduma ya masuala ya ubora wa maji karibu na wananchi, Wizara inaendelea na ujenzi na ukarabati wa majengo ya maabara ili yakidhi viwango vinavyotakiwa ili kukidhi matakwa ya *ISO* 17025:2005. Hadi mwezi Machi 2016, ujenzi na ukarabati wa majengo hayo yalikuwa katika hatua mbalimbali za utekelezaji kama ifuatavyo:-

(i) Ujenzi wa maabara za Kigoma, Singida na Shinyanga unaendelea ambapo Kigoma umefikia wastani wa **asilimia 90**, Singida wastani wa **asilimia 60** na ukarabati wa jengo la maabara Shinyanga umefikia wastani wa **asilimia 70**;

(ii) Ujenzi wa ofisi za Maabara ya Bukoba umekamilika na ujenzi wa majengo ya maabara unatarajiwa kuanza mwezi Aprili, 2016;

(iii) Wakandarasi wa ujenzi wa maabara za Mtwara na Mbeya pamoja na Wakandarasi wa ukarabati wa majengo ya maabara za Songea na Sumbawanga wamekabidhiwa maeneo ya miradi mwezi Desemba, 2015 na kazi hizo zimeanza;

(iv) Ujenzi wa maabara ya Musoma umefikia **asilimia 70** na kwa maabara ya Mwanza, Mkandarasi amekabidhiwa eneo la mradi na ujenzi umeanza; na

(v) Ukarabati na upanuzi wa jengo la Maabara Kuu Dar es Saalam ulianza mwezi Julai 2015, ambapo ukarabati wa jengo umefikia **asilimia 45** na upanuzi wa ofisi umefikia **asilimia 55**. Aidha, makabrasha ya zabuni kwa ajili ya ukarabati wa maabara za Morogoro, Dodoma, Tanga na Arusha yanaandaliwa na kazi itaanza mwaka 2016/2017.

88. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea kutekeleza Mkakati wa Usimamizi wa Ubora wa Maji na Kudhibiti Uchafuzi kwa kuimarisha mifumo ya ufuatiliaji wa ubora wa maji na utekelezaji wa miongozo iliyopo. Katika kutekeleza majukumu hayo, sampuli **10,000** za maji na sampuli **1,500** za majitaka zitakusanywa na kuchunguzwa. Aidha, Wizara itaendelea na ujenzi na ukarabati wa majengo ya maabara ili kuboresha mazingira ya maeneo ya kazi hivyo kulinda afya za watumishi.

4.3. HUDUMA YA MAJI VIJIJINI

89. Mheshimiwa Spika, Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa kushirikiana na Washirika wa Maendeleo inatekeleza Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji, ambayo inajumuisha Programu Ndogo ya Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini. Utekelezaji wa programu hiyo ulianza mwezi Septemba, 2007. Hata hivyo, kutokana na taratibu za ununuzi pamoja na upatikanaji wa vibali vya Benki ya Dunia kuchukua muda mrefu, Wataalam Washauri walipatikana mwezi Desemba, 2009. Wataalam hao walianza usanifu wa miradi na kuandaa makabrasha ya zabuni ambapo ujenzi wa miradi ulianza rasmi mwaka 2012. Katika kipindi ambacho taratibu za kuwapata Wataalam Washauri zilikuwa zikiendelea, Serikali na Washirika wa Maendeleo walikubaliana kutekeleza miradi midogo yenye kuleta matokeo ya haraka (*Quickwins Projects*) ambayo gharama yake haikutakiwa kuzidi **Dola za Marekani 50,000** na isiyohitaji Wataalam Washauri, hivyo kuwatumia wataalam waliopo kwenye Sekta.

90. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa miradi ya maji vijijini unatumia vyanzo vya visima vifupi, visima virefu, mabwawa na maji mtiririko kwenye maeneo mbalimbali nchini. Katika utekelezaji wa Programu Ndogo ya Maji Vijijini kwa kushirikisha mpango maalum wa "Tekeleza kwa Matokeo Makubwa Sasa" (*Big Results Now - BRN*), jumla ya miradi **1,160** inayotumia vyanzo vya

visima virefu, visima vifupi na miradi ya mtiririko imejengwa katika vijiji **1,556**. Miradi hiyo imeongeza vituo **28,499** vya kuchotea maji vyenye uwezo wa kuhudumia watu **6,707,506**. Hadi mwezi Machi 2016, jumla ya watu **21,907,506** waishio vijijini wanapata huduma ya majisafi sawa na **asilimia 72** ya wakazi wa vijijini. Aidha, miradi ya maji **424** vijijini inaendelea kujengwa na ipo katika hatua mbalimbali za ujenzi ambapo ikikamilika jumla ya wakazi **3,494,038** waishio vijijini watanufaika na huduma ya maji.

4.3.1. Hali ya Utekelezaji wa Miradi ya Maji Vijijini

91. Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kutekeleza miradi ya maji vijijini ili kuboresha hali ya upatikanaji wa huduma ya maji kwenye maeneo hayo. Utekelezaji huo unahusisha ujenzi wa miradi ya kimkakati, miradi yenye kuleta matokeo ya haraka pamoja na ukarabati na ujenzi wa mabwawa. Hatua iliyofikiwa katika utekelezaji wa miradi hiyo ni kama ifuatavyo:-

(a) Miradi ya Kimkakati

(i) Mradi wa Maji Tabora

92. Mheshimiwa Spika, mradi huo unatekelezwa katika Mkoa wa Tabora ambapo Serikali kwa kushirikiana na **Serikali ya Japan** inaboresha upatikanaji wa huduma ya maji katika vijiji **19** kwenye Wilaya zote saba za Mkoa wa Tabora. Mradi huo utatoa huduma kwa kujenga visima **114** vya pampu za mkono na miradi **minne** ya maji yenye mtandao wa kusambaza maji kwenye vituo vya kuchotea maji. Hadi mwezi Machi 2016, uchimbaji wa visima umefanyika katika maeneo mbalimbali ambapo visima **84** sawa na **asilimia 74** ya malengo vimepata maji yanayofaa kwa matumizi ya binadamu. Visima **22** vilikuwa na maji yasiyofaa kwa matumizi ya binadamu.

93. Mheshimiwa Spika, ujenzi wa miradi ya mtandao wa kusambaza maji unaendelea katika Vijiji vya Mabama na Mpumbuli Wilaya ya Uyui, Kijiji cha Kakola Wilaya ya Tabora na Kijiji cha Isanga Wilaya ya Nzega. Ujenzi wa Mradi katika Kijiji cha Mabama (Wilaya ya Uyui) umefikia **asilimia 96.5** na Kijiji cha Kakola (Manispaa ya Tabora) **asilimia 95.9** ambapo kazi iliyobaki ni kufunga pampu. Utekelezaji katika Kijiji cha Isanga ni **asilimia 54.9** na Kijiji cha Mpumbuli ni **asilimia 85.2**. Mradi unatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2016 na utawanufaisha zaidi ya wakazi **40,352** wa Wilaya hizo.

(ii) Mradi wa Maji wa Same – Mwanga – Korogwe

94. Mheshimiwa Spika, mradi wa Maji wa Same – Mwanga – Korogwe utakuwa na uwezo wa kuhudumia watu **456,931** katika Wilaya za Same (watu **264,793**), Mwanga (watu **177,085**) na watu **15,053** katika Wilaya ya Korogwe.

Idadi hiyo inahusisha wakazi wa miji ya Same, Mwanga pamoja na vijiji **38** kwenye Wilaya za Same vijiji **16**, Mwanga **(17)** na Korogwe vijiji **(5)**. Awamu ya kwanza ya Mradi wa Same-Mwanga-Korogwe inakadiriwa kugharimu kiasi cha **Dola za Marekani milioni 41.36** ambapo mchango wa ***BADEA*** **(*Arab Bank for Economic Development in Africa*)** ni **Dola za Marekani milioni 10**, ***OFID*** **Dola za Marekani milioni 12** na Serikali **Dola za Marekani milioni 19.36**. Fedha hizo zitatumika kujenga sehemu ya mradi kutoka kwenye chanzo katika bwawa la Nyumba ya Mungu, mtambo wa kutibu maji eneo la Njia Panda na kulaza mabomba makubwa yenye urefu wa **kilomita 12.7** kutoka kwenye chanzo hadi matanki ya kituo cha kusukuma maji.

95. **Mheshimiwa Spika**, awamu ya kwanza ya mradi huo unatekelezwa katika vipande vinne (*4 Lots*). **Kipande cha kwanza (*Lot 1*)** cha mradi kinajumuisha ujenzi wa chanzo cha maji; chujio la maji katika Kijiji cha Njia Panda; tanki la maji eneo la Kisangara; pamoja na kununua na kulaza bomba kutoka chanzo cha maji kupitia chujio la maji hadi Kijiji cha Kisangara. Katika utekelezaji wa kipande cha kwanza cha mradi, ujenzi wa kambi na ofisi (*Mobilization and Temporary Facilities*) umefikia **asilimia 90** na ujenzi wa miundombinu ya maji (*Permanent Structures*) kwa **asilimia 9**. **Kipande cha Pili (*Lot* 2)** cha mradi huo kinahusisha ujenzi wa miundombinu ya maji katika vijiji **9** vya awali. Vijiji hivyo ni Ruvu Mferejini, Ruvu Jiungeni, Handeni, Kiti cha Mungu, Langata Bora, Langata Kangongo, Nyabinda, Kirya na Njia Panda. Kazi za ujenzi wa Kipande hicho bado hazijaanza.

96. **Mheshimiwa Spika**, **kipande cha tatu (*Lot* 3)** cha mradi huo kinahusisha ujenzi wa kituo cha kusukuma maji katika Kijiji cha Kisangara, kulaza bomba toka Kisangara hadi Mwanga mjini kwa kupitia Kiverenge, ujenzi wa tanki la maji na mtandao wa mabomba katika Mji wa Mwanga. Zabuni ya kutafuta Mkandarasi wa ujenzi wa kipande hicho imekamilika na taratibu za kusaini mkataba wa kazi zinaendelea. **Kipande cha nne (*Lot* 4)** kinahusisha ujenzi wa tanki kuu la Kiverenge, kununua na kulaza mabomba toka Kiverenge hadi Same, ujenzi wa matanki **matatu (3)** pamoja na kulaza mabomba ya kusambaza maji Mjini Same. Zabuni ya kutafuta Mkandarasi wa ujenzi wa kipande hicho imekamilika na taratibu za kusaini mkataba wa kazi zinaendelea.

97. **Mheshimiwa Spika**, aidha, baada ya kukamilika kwa awamu ya kwanza ya mradi, Serikali itaanza kutekeleza awamu ya pili ya mradi huo itakayohusisha vijiji **29** vilivyobaki vikiwemo vijiji **14** vya Wilaya ya Same; vijiji **10** vya Wilaya ya Mwanga; na vijiji **vitano (5)** vya Bwiko, Mkomazi, Manga Mtindiro, Manga Mikocheni pamoja na Nanyogie katika Wilaya ya Korogwe.

(iii) Mradi wa Maji Masoko - Rungwe

98. Mheshimiwa Spika, mradi wa Masoko ambao ulianza mwezi Septemba 2010, unatekelezwa katika Halmashauri ya Wilaya ya Rungwe. Halmashauri ilisitisha mkataba na Mkandarasi kwa kushindwa kutekeleza kazi kulingana na viwango vya usanifu. Kwa sasa Halmashauri imepata mkandarasi mwingine na ujenzi wa kidakio cha maji, ulazaji wa bomba na ujenzi wa matanki mawili yenye **mita za ujazo 90** kila moja unaendelea. Hadi mwezi Machi 2016, utekelezaji wa mradi huo umefikia **asilimia 30**. Katika mwaka 2016/2017, Wizara yangu imetenga jumla ya **Shilingi milioni 650** kwa ajili ya kukamilisha kazi zilizobaki na kuharakisha upatikanaji wa huduma ya maji kwa wakazi wa Masoko.

(iv) Mradi wa Maji Mkoani Kigoma

99. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kushirikiana na **Serikali ya Ubelgiji** inatekeleza mradi wa maji mkoani Kigoma katika Halmashauri zote za Mkoa. Mradi huo unategemewa kugharimu kiasi cha **Euro milioni 8.8** kati ya fedha hizo **Euro milioni 8** zitatolewa na **Serikali ya Ubelgiji** na fedha inayobaki itatolewa na Serikali ya Tanzania. Mradi utakapokamilika wananchi wapatao **200,000** wanatarajiwa kunufaika na huduma ya maji. Jumla ya vijiji **26** vya kipaumbele vimeainishwa kwa ajili ya kuanza utekelezaji wa mradi. Katika mwaka 2016/2017, Wizara imetenga kiasi cha **Shilingi bilioni 5.28** zikiwa ni fedha za nje kwa ajili ya utekelezaji wa mradi huo.

(b) Miradi yenye Kuleta Matokeo ya Haraka (*quickwins*)

(i) Mradi wa Maji kwa Vijiji 100 Vinavyopitiwa na Bomba Kuu kutoka Ziwa Victoria hadi Kahama-Shinyanga

100. Mheshimiwa Spika, Wizara inaendelea kutekeleza mradi wa maji wa vijiji **100** vilivyopo pembezoni mwa bomba kuu la maji kutoka Ziwa Victoria hadi Miji ya Kahama na Shinyanga. Mradi huo unahusu uboreshaji wa huduma ya upatikanaji wa maji kwenye vijiji **40** vya awali vilivyotambuliwa katika Halmashauri za Misungwi, Kwimba, Shinyanga na Msalala. Utekelezaji wa mradi umeanza kwa kupima na kufanya usanifu wa miradi katika vijiji **31** kwenye Halmashauri za Msalala na Shinyanga ambapo gharama yake imekadiriwa kufikia **Shilingi bilioni 2.59**. Hadi mwezi Machi 2016, ujenzi wa miradi ya maji umekamilika katika vijiji **11** vya Nyashimbi, Magobeko, Kakulu, Butegwa, Ng'homango, Jimondoli, Kadoto, Lyabusalu, Mwajiji, Ichongo na Bukamna ambapo wananchi wanapata huduma ya maji. Ujenzi unaendelea katika vijiji vya Mwakatola na Mwasekagi katika Halmashauri ya Shinyanga. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea kukamilisha ujenzi wa miradi katika Halmashauri za Wilaya za Msalala na Shinyanga, na kuanza usanifu wa miradi kwenye

Halmashauri za Misungwi na Kwimba. Jumla ya **Shilingi milioni 760.67** zimetengwa kwa kazi hizo.

(ii) Mradi wa Maji wa Ntomoko

101. Mheshimiwa Spika, mradi wa Ntomoko unahusisha Halmashauri mbili za Wilaya za Chemba na Kondoa ambapo hapo awali ilipangwa kuvipatia vijiji **18** huduma ya maji ambavyo vinakabiliwa na uhaba mkubwa wa maji. Hata hivyo kutokana na kuongezeka kwa idadi ya wakazi katika vijiji vinavyokusudiwa ikilinganishwa na uwezo wa chanzo cha maji kilichopo, ilibainika kuwa vijiji **10** tu vitaweza kupata huduma ya maji kwa kukarabati miundombinu ya maji, matanki ya kuhifadhia maji pamoja na ujenzi wa chujio la maji. Vijiji hivyo ni Makirinya, Kirere cha Ng'ombe, Lusangi, Hamai, Songolo, Madaha, Churuku, Kinkima, Jinjo na Jangalo. Vijiji vilivyobaki vya Jenjeluse, Goima, Mtakuja, Mlongia, Igunga, Itolwa, Mapango na Chandama vilitafutiwa vyanzo vya maji kwa kuchimba visima virefu.

102. Mheshimiwa Spika, hadi mwezi Machi 2016, ukarabati wa chanzo, ujenzi wa chujio la maji na ujenzi wa tanki lenye **mita za ujazo 100** umekamilika. Kazi ya ukarabati wa bomba kuu na mtandao wa mabomba ya kusambaza maji inaendelea ambapo ulazaji wa bomba kuu umefikia **kilomita 16.81** kati ya **kilomita 21** na ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji umefikia **kilomita 31.45** ikilinganishwa na **kilomita 90** zilizokusudiwa. Vilevile, ukarabati wa matanki **matatu** umekamilika na ukarabati wa tanki **1** unaendelea. Aidha, miradi ya maji ya kusukuma kwa pampu katika vijiji vya Jenjeluse, Goima, Mtakuja na Mlongia imekamilika na wananchi wanapata huduma ya maji. Uchimbaji wa visima **viwili** katika vijiji vya Mapango na Chandama umekamilika na usanifu ukikamilika, vijiji hivyo vitajengewa miundombinu ya maji.

(iii) Mradi wa Maji Chiwambo, Masasi

103. Mheshimiwa Spika, mradi wa maji Chiwambo unahusisha ukarabati na ujenzi wa miundombinu ya maji katika Kata **saba (7)** za Lulindi, Lupumbulu, Namalenga, Chiungutwa, Sindano, Mchauru na Mbuyuni katika Wilaya ya Masasi. Mradi huo unalenga kuwanufaisha wananchi wapatao **84,082**. Hadi mwezi Machi 2016, kazi zilizotekelezwa katika Kijiji cha Nagaga kilichopo Kata ya Lulindi ni pamoja na ulazaji wa bomba kuu umbali wa **kilomita 5.2**; ulazaji wa mabomba ya mtandao wa kusambaza maji umbali wa **kilomita 1.3**; ujenzi wa vituo **17** vya kuchotea maji ambao umefikia **asilimia 80**; ujenzi wa tanki kuu la maji la **lita 50,000** ambao umefikia **asilimia 70**; ukarabati wa *sump* ambao umefikia **asilimia 20**; na ukarabati wa nyumba ya pampu ambao umefikia **asilimia 30**. Katika Kijiji cha Milewe kilichopo Kata ya Lulindi, ukarabati wa matanki **mawili** yenye ujazo wa **lita 25,000** na ujenzi wa bomba kuu la maji umbali wa **kilomita 13** umekamilika.

104. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Kata ya Chiungutwa ujenzi na ukarabati umeendelea katika Kijiji cha Mpeta ambapo ulazaji wa bomba kuu la maji umbali wa **kilomita 10.5** kati ya **kilomita 23.5** zilizopangwa umekamilika; ukarabati wa tanki la maji **lita 25,000** na ujenzi wa uzio umefikia **asilimia 70**; ujenzi wa vituo **13** vya kuchotea maji umefikia **asilimia 80** na ukarabati wa nyumba ya mtambo wa kusukuma maji umefikia **asilimia 50**. Utekelezaji wa mradi umeendelea katika Kijiji cha Chiungutwa ambapo ujenzi wa vituo **13** vya kuchotea maji umefikia **asilimia 70** na ujenzi wa tanki la maji umefikia **asilimia 45**. Katika mwaka 2016/2017, Wizara imetenga jumla ya **shilingi bilioni 1** kuendelea kutekeleza miradi ya maji katika Halmashauri ya Masasi.

(c) Ukarabati na Ujenzi wa Mabwawa

105. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na uhaba wa maji hususan **maeneo kame** na kwenye vyanzo vyenye uwezo mdogo wa kutoa maji, Wizara imejenga na kuratibu ujenzi wa mabwawa **20** maeneo ya vijijini kwa kipindi cha miaka 10 kuanzia mwaka 2006/2007 hadi 2015/2016. Kati ya mabwawa hayo, ujenzi wa mabwawa **14** umekamilika na yanatumika. Kazi ya ujenzi wa mabwawa **6** inaendelea na utekelezaji wake upo katika hatua mbalimbali.

106. Mheshimiwa Spika, miongoni mwa mabwawa yanayoendelea kujengwa ni Bwawa la Kidete lililopo katika Halmashauri ya Wilaya ya Kilosa. Lengo la ujenzi wa bwawa hilo ni kudhibiti mafuriko ya Mto Mkondoa, kilimo cha umwagiliaji na kutoa huduma ya maji kwa ajili ya matumizi ya binadamu. Ujenzi wa bwawa hilo umechukua muda mrefu kukamilika kutokana na matatizo ya kimkataba na kiufundi kati ya Halmashauri ya Wilaya ya Kilosa na Mkandarasi. Hatua zinazoendelea kuchukuliwa ni kuandaa mkakati wa muda mfupi na muda mrefu wa kukamilisha ujenzi wa bwawa hilo.

(d) Uvunaji wa Maji ya Mvua

107. Mheshimiwa Spika, **uvunaji wa maji ya mvua** ni muhimu sana kwa nchi yetu kutokana na hali duni ya upatikanaji wa maji hasa maeneo kame ya vijijini. Uvunaji wa maji ya mvua kupitia mapaa ya majengo ndio njia rahisi ambayo wananchi waishio vijijini wanaweza kuimudu. Serikali imetoa miongozo kwa kila Halmashauri kutunga Sheria ndogo zenye kuzitaka Taasisi za kijamii, Asasi na watu binafsi kujenga miundombinu ya uvunaji wa maji ya mvua kwenye majengo yao. Hadi mwezi Machi 2016, jumla ya matanki **29,029** yenye ujazo kati ya **lita 1,000** hadi **5,000** yamejengwa kwenye shule, zahanati na taasisi za kijamii katika Halmashauri mbalimbali nchini kwa ajili ya uvunaji wa maji ya mvua.

108. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea kukamilisha ujenzi wa mabwawa **6** na ukarabati wa mabwawa **matano**. Aidha, Serikali inaziagiza Halmashauri za Wilaya kuanza kuandaa mpango wa ujenzi wa mabwawa kuanzia ngazi za Vijiji, Kata na Wilaya zao kwa kujenga bwawa moja au zaidi kila mwaka ili kuvuna maji ya mvua.

4.3.2. Uendeshaji na Matengenezo

109. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha miradi ya maji vijijini inayojengwa inakuwa endelevu katika kutoa huduma kwa wananchi, Serikali imeweka Sheria, Kanuni na Taratibu mbalimbali kwa ajili ya uendeshaji wake. Kuundwa kwa Vyombo vya Watumiaji Maji (*COWSOs*) ambavyo vitasimamia miradi hiyo ni mojawapo ya hatua za Serikali katika kutimiza azma hiyo. Wizara imetoa miongozo mbalimbali kwa ajili ya usajili wa vyombo hivyo ikiwemo uteuzi wa Wasajili katika Halmashauri na namna vyombo vitakavyoendeshwa; kuongeza idadi ya wataalam kwenye miradi; na kutoa mafunzo kwa wasimamizi wa skimu za miradi. Wizara imeandaa Mkakati wa Uendelevu wa Miradi ya Maji Vijijini (*National Rural Water Supply Sustainability Strategy*) ambao unatekelezwa katika Halmashauri zote kwa ajili ya kuongeza ufanisi wa miradi hiyo.

110. Mheshimiwa Spika, hadi mwezi Machi 2016, idadi ya vyombo vya watumiaji maji vilivyosajiliwa kisheria imefikia **913**. Katika mwaka 2016/2017, Serikali itaendelea kutoa mafunzo kwa viongozi wa vyombo hivyo, kuhimiza uundwaji zaidi wa vyombo vya watumiaji maji na kusisitiza wasajili kuongeza kasi ya usajili kwa miradi iliyopo na mingine itakayojengwa.

111. Mheshimiwa Spika, katika Awamu ya Pili ya Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji, Serikali imepanga kujenga miradi mipya ya maji vijijini katika vijiji **2,052** itakayokuwa na vituo vya kuchotea maji **38,549**; kukarabati miradi ya maji katika vijiji **1,107** yenye vituo vya kuchotea maji **19,889**; pamoja na kupanua miundombinu ya maji katika vijiji **946** itakayokuwa na vituo vya kuchotea maji **17,852**. Jumla ya wananchi wapatao **19,080,000** waishio vijijini wanatarajiwa kupata huduma ya maji. Lengo la Serikali ni kuhakikisha ifikapo mwezi Juni, 2020 **asilimia 85** ya watu waishio vijijini wanapata huduma ya maji.

112. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa miradi ya maji vijijini unatumia fedha kutoka vyanzo mbalimbali ikiwa ni pamoja na:- Mfuko wa Pamoja kati ya Serikali na Washirika wa Maendeleo *(Basket Fund)*, Mfuko wa Taifa wa Maendeleo ya Maji pamoja na wahisani mbalimbali. Katika mwaka 2015/2016, kiasi cha **Shilingi bilioni 207.8** kilikasimiwa kwa Wizara ya Maji na Umwagiliaji ili kutekeleza miradi ya maji pamoja na uhamasishaji wa usafi wa mazingira vijijini. Aidha, kiasi kingine cha **Shillingi bilioni 101.7** kilikasimiwa kupitia mafungu ya mikoa. Hadi kufikia mwezi Machi, 2016, **Shilingi bilioni 80.2** zimetumwa katika

Halmashauri na Sekretarieti za mikoa kwa ajili ya kuwalipa Wakandarasi na Wataalam Washauri pamoja na gharama za usimamizi na ufuatiliaji wa utekelezaji wa miradi ya maji.

4.3.3. Mpango wa Utekelezaji wa Miradi ya Maji Vijijini kwa Mwaka 2016/2017

113. Mheshimiwa Spika, katika kufanikisha azma ya Serikali ya kuwapatia wananchi huduma bora ya maji vijijini, Wizara itaendelea na ujenzi wa miradi ambayo haijakamilika, kujenga miradi mipya, kupanua miradi, kukarabati miundombinu ya maji iliyochakaa pamoja na kusimamia na kufuatilia mara kwa mara utekelezaji wa miradi ili kuhakikisha kuwa inakidhi viwango na ubora kulingana na usanifu na mikataba. Katika mwaka 2016/2017, kiasi cha **Shilingi bilioni 463.30** zimepangwa kutumika kutekeleza miradi ya maji katika vijiji **786** ambapo vituo **14,031** vya kuchotea maji vitajengwa na wakazi wapatao **3,520,250** waishio vijijini watanufaika na huduma ya maji.

114. Mheshimiwa Spika, kutokana na gharama kubwa za matumizi ya nishati ya umeme, jenereta na dizeli katika mitambo ya kusukuma maji, Serikali inahamasisha matumizi ya nishati ya nguvu ya jua pamoja na kurahisisha upatikanaji wa vipuri vinavyotumika katika miradi ya maji. Lengo ni kuwapunguzia wananchi mzigo wa gharama za uendeshaji na matengenezo ya miradi. Vilevile, kuhakikisha wananchi wanapata huduma ya maji kwa gharama nafuu na miradi ya maji vijijini inakuwa endelevu.

115. Mheshimiwa Spika, aidha, Wizara imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 463.30** fedha za maendeleo kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maji vijijini. Kati ya fedha hizo, **Shilingi bilioni 373.34** ni fedha za ndani na **Shilingi bilioni 89.96** ni fedha za nje. **Jedwali Na. 4 (a)**, **(b) na (c)** yanaonesha orodha ya Halmashauri, Mikoa na Miradi iliyotengewa fedha za maendeleo kutekeleza miradi ya maji vijijini katika mwaka 2016/2017.

4.4. HUDUMA YA MAJI MIJINI

116. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara imeendelea kushirikiana na wadau mbalimbali kutekeleza Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji kwa kujenga miradi, kukarabati na upanuzi wa miundombinu ya majisafi na majitaka pamoja na kuzijengea uwezo Mamlaka za Maji katika Miji Mikuu ya Mikoa, Wilaya, Miji Midogo, Miradi ya Kitaifa na Jiji la Dar es Salaam. Utekelezaji wa miradi hiyo umeziwezesha Mamlaka hizo kutoa huduma ya majisafi na salama iliyo bora na endelevu, hivyo kuweza kupunguza kero ya upatikanaji wa huduma ya majisafi kwa wananchi waishio mijini. Hatua iliyofikiwa katika utekelezaji wa miradi hiyo ni kama ifuatavyo:-

4.4.1. Kuboresha Huduma za Maji Mijini

(a) Miradi ya Maji katika Miji Saba

117. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Serikali kwa kushirikiana na **Shirika la Maendeleo la Ufaransa (*AFD*)**, **Serikali ya Ujerumani kupitia Benki ya Maendeleo ya Ujerumani (*KfW*)** na **Umoja wa Ulaya** imetekeleza miradi katika miji **saba** ya Bukoba, Musoma, Lindi, Kigoma, Sumbawanga, Mtwara na Babati. Utekelezaji wa miradi katika miji hiyo ni kama ifuatavyo:-

(i) Manispaa za Bukoba na Musoma

118. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kushirikiana na **Shirika la Maendeleo la Ufaransa (*AFD*)**, inatekeleza miradi ya ujenzi wa miundombinu ya majisafi katika Manispaa za Bukoba na Musoma. Kazi zinazotekelezwa katika miradi hiyo ni pamoja na ujenzi wa mitambo ya kusafisha na kusukuma maji na ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji.

119. Mheshimiwa Spika, ujenzi wa mradi wa kuboresha huduma ya majisafi na usafi wa mazingira katika Manispaa ya Bukoba umekamilika mwezi Februari, 2016 kwa gharama ya **Shilingi bilioni 31**. Kukamilika kwa mradi huo kumeongeza uzalishaji wa maji kutoka **lita milioni 8.82** hadi **lita milioni 18** kwa siku zinazokidhi mahitaji ya maji kwa Manispaa ya Bukoba. Vilevile, Serikali kwa kushirikiana na ***AFD*** na ***European Investment Bank* (*EIB*)** imekamilisha usanifu wa mradi wa miundombinu ya majitaka kwa Manispaa hiyo. Ujenzi wa mradi huo unatarajiwa kuanza katika mwaka 2016/2017, ambapo kwa sasa taratibu za kupata Wakandarasi zinaendelea.

120. Mheshimiwa Spika, mradi wa kuboresha huduma ya majisafi na usafi wa mazingira katika Manispaa ya Musoma unatekelezwa kwa gharama ya **Shilingi bilioni 40.62**. Hadi mwezi Machi 2016, utekelezaji wa mradi huo umefikia **asilimia 82** na unatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2016. Kukamilika kwa mradi huo kutaongeza uzalishaji wa maji kutoka **lita milioni 10.14** kwa siku kwa sasa hadi **lita milioni 36** ambazo zitakidhi mahitaji ya maji kwa Manispaa ya Musoma hadi mwaka 2025. Vilevile, usanifu wa mradi wa miundombinu ya majitaka umekamilika, taratibu za kupata mkandarasi zinaendelea na ujenzi unatarajiwa kuanza katika mwaka 2016/2017.

(ii) Manispaa za Lindi, Kigoma na Sumbawanga

121. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kushirikiana na **Serikali ya Ujerumani** na **Umoja wa Ulaya** inatekeleza miradi katika Miji ya Lindi, Kigoma na Sumbawanga yenye gharama ya **Euro milioni 62.59**. Utekelezaji wa miradi hiyo

unahusu uchimbaji wa visima, ujenzi wa mabanio, ujenzi wa matanki, ulazaji wa bomba kuu na mabomba ya kusambaza maji, ujenzi wa chujio na ujenzi wa vituo vya kuchotea maji. Utekelezaji wa miradi katika miji hiyo ni kama ifuatavyo:-

122. Mheshimiwa Spika, ujenzi wa mradi wa maji katika Manispaa ya Lindi unatekelezwa kwa gharama ya **Euro Milioni 11.91**. Mradi huo unahusu uchimbaji wa visima virefu **10**; ujenzi wa chujio la maji lenye uwezo wa kusafisha maji **lita milioni 7.5** kwa siku; ujenzi wa matanki **mawili** ya maji ya ujazo wa **lita milioni 3** na **milioni 2**; ulazaji wa bomba kuu la maji umbali wa **kilomita 11.5**; ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji umbali wa **kilomita 27**; ujenzi wa **vituo 85** vya kuchota maji; ujenzi wa mabwawa **mawili** ya kutibu majitaka; na ununuzi wa gari la huduma ya uondoaji majitaka. Hadi mwezi Machi 2016, uchimbaji wa visima **10** vyenye uwezo wa kuzalisha maji **lita milioni 7.5** kwa siku umekamilika. Utekelezaji wa mradi umefikia **asilimia 70** na unatarajiwa kukamilika katika mwaka 2016/2017 ambapo utawanufaisha wakazi wapatao **81,343** wa Mji wa Lindi.

123. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Manispaa ya Kigoma, mradi wa majisafi na usafi wa mazingira unatekelezwa kwa gharama ya **Euro Milioni 15.16**. Mradi huo unahusu ujenzi wa kidakio cha maji; ujenzi wa tanki lenye ujazo wa **lita milioni 2**; ujenzi wa kituo cha kusukuma maji chenye pampu **9**; ujenzi wa matanki **matano** yenye ujazo wa **lita milioni 2** kila moja na tanki moja la **lita 500,000**; ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji umbali wa **kilomita 122.8**; ulazaji wa bomba kuu umbali wa **kilomita 16.9**; ujenzi wa vituo **200** vya kuchotea maji; ujenzi wa mabwawa **mawili** ya kutibu majitaka; na ununuzi wa gari la huduma ya uondoaji majitaka. Hadi mwezi Aprili 2016, utekelezaji umefikia **asilimia 54** na mradi unatarajiwa kukamilika mwezi Oktoba, 2016. Kukamilika kwa mradi huo kutaongeza upatikanaji wa huduma ya maji kutoka **asilimia 65** za sasa hadi **asilimia 95**.

124. Mheshimiwa Spika, ujenzi wa miundombinu ya majisafi na usafi wa mazingira katika Manispaa ya Sumbawanga unatekelezwa kwa gharama ya **Euro milioni 14.99**. Kazi zinazotekelezwa ni uchimbaji wa visima virefu **14**; ujenzi wa *sump* ya ujazo wa **lita milioni 1**; upanuzi wa chujio la maji; ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji umbali wa **kilomita 68** na bomba kuu umbali wa **kilomita 16**; ujenzi wa matanki **6** ya maji yenye jumla ya ujazo wa **lita milioni 7**; ujenzi wa vituo **56** vya kuchotea maji; ujenzi wa mabwawa **mawili** ya kutibu majitaka na ununuzi wa magari **matatu** ya uondoaji wa majitaka. Uchimbaji wa visima vyenye uwezo wa kuzalisha **lita milioni 13** kwa siku umekamilika. Utekelezaji wa mradi kwa ujumla umefikia **asilimia 78** na unatarajiwa kukamilika mwezi **Julai, 2016**. Kukamilika kwa mradi huo kutaongeza upatikanaji wa huduma ya maji kutoka **asilimia 62** za sasa hadi **asilimia 100**.

(iii) Manispaa za Mtwara na Babati

125. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kushirikiana na **Serikali ya Ujerumani** kupitia ***KfW*** itatekeleza miradi katika miji ya Mtwara na Babati itakayogharimu jumla ya **Euro milioni 18.9**. Kazi zitakazotekelezwa ni ukarabati na upanuzi wa miundombinu ya majisafi; kujenga mabwawa ya kutibu majitaka; kununua magari mawili ya kutoa huduma ya uondoaji wa majitaka (moja kwa kila mji); na ujenzi wa vyoo vya mfano katika baadhi ya shule. Hatua za kutafuta Wakandarasi zimeanza na mradi unatarajiwa kuanza kutekelezwa katika mwaka 2016/2017.

(b) Miradi ya Maji ya Kukidhi Mahitaji ya Muda Mrefu

(i) Mradi wa Maji Tabora

126. Mheshimiwa Spika, mradi wa ukarabati na upanuzi wa chujio la maji katika kituo cha Igombe Mjini Tabora uliogharimu **Dola za Marekani Milioni 4.74**, umetekelezwa na Serikali kupitia **Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji**. Mradi huo ulihusu ujenzi wa chujio la maji, matanki ya maji, ulazaji wa bomba kuu na ufungaji wa pampu. Kwa sasa mradi umekamilika na upo katika kipindi cha matazamio (*Defect liability period*). Kukamilika kwa mradi huo kumeongeza uzalishaji wa maji kutoka **lita milioni 15** hadi **lita milioni 30** kwa siku na kukidhi mahitaji ya maji katika Mji wa Tabora ambayo ni **lita milioni 24.5** kwa siku na kuwanufaisha wakazi **247,000**.

(ii) Mradi wa Maji Mjini Dodoma

127. Mheshimiwa Spika, mradi wa kuboresha huduma ya maji katika Chuo Kikuu cha Dodoma unagharimu kiasi cha **Shilingi bilioni 27.7** na unahusisha kazi zifuatazo:- ujenzi wa matanki makubwa **matatu** yenye jumla ya **lita milioni 12**; ulazaji wa mabomba makubwa ya kusafirisha maji umbali wa **kilomita 12.2** na mabomba ya kusambaza maji umbali wa **kilomita 9.6** kwenye maeneo ya Chuo (Vyuo vya Sayansi ya Jamii, *Informatics*, Elimu na Afya); ujenzi wa kituo cha kusukuma maji *(pumping station)* katika eneo la Makulu pamoja na uwekaji wa umeme; ujenzi wa mtandao wa mabomba makubwa ya kusafirisha majitaka (*main trunk sewer*) umbali wa **kilomita 18.5**; mabomba madogo ya kukusanyia majitaka (*lateral sewers*) umbali wa **kilomita 8**; na ujenzi wa mabwawa ya kutibu majitaka. Ujenzi umekamilika na kwa sasa mradi huo upo katika hatua ya majaribio. Kukamilika kwa mradi huo kutawanufaisha wakazi wapatao **100,000** wa eneo la Chuo.

128. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kushirikiana na Serikali ya **Korea Kusini** imekamilisha mradi wa uboreshaji wa huduma ya majisafi katika Mji wa Dodoma kwa gharama ya **Dola za Marekani milioni 49.62**. Utekelezaji wa mradi

huo ulihusisha ukarabati wa visima **17** na uchimbaji wa visima vipya **viwili** katika eneo la Mzakwe; ulazaji wa bomba la kusafirishia maji kutoka Mzakwe hadi Dodoma Mjini umbali wa **kilomita 47.98**; ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji umbali wa **kilomita 32.88** kwenye maeneo ya Nzuguni, Kikuyu na Chidachi; kujenga mfumo mpya wa uendeshaji wa pampu kwenye visima na vituo vya kusukuma maji; ujenzi wa matanki **mawili** katika kituo cha Mailimbili ya ujazo wa **lita 790,000** kila moja; ujenzi wa matanki **mawili** yenye jumla ya ujazo wa **lita milioni 12** katika maeneo ya Imagi na Itega; ujenzi wa maabara ya kisasa ya kupima ubora wa majisafi na majitaka; na ujenzi wa vituo vipya vya kusukuma maji katika maeneo ya Mzakwe na Kilimani. Mradi huo umekamilika mwezi Agosti, 2015 na kuongeza kiwango cha uzalishaji wa maji kutoka **lita milioni 32** hadi **milioni 61.5** kwa siku na kuongeza muda wa upatikanaji wa huduma ya maji kutoka wastani wa saa **12** hadi **20** kwa siku na kuwanufaisha wakazi wapatao **360,000**.

(iii) Mradi wa Maji Jijini Arusha

129. Mheshimiwa Spika, mradi wa kuboresha huduma ya upatikanaji wa majisafi na usafi wa mazingira katika Jiji la Arusha na baadhi ya maeneo ya Wilaya ya Arumeru utagharimu **Dola za Marekani milioni 233.915**. Katika mwaka 2015/2016, Serikali imefanikiwa kupata mkopo nafuu wa **Dola za Marekani milioni 210.962** kutoka **Benki ya Maendeleo ya Afrika (*AfDB*)** na **Dola za Marekani milioni 22.953** zilizobaki zitachangiwa na Serikali kutoka vyanzo vingine kwa ajili ya kutekeleza mradi huo. Kazi zitakazotekelezwa ni uchimbaji wa visima; ujenzi wa matanki; ulazaji wa mtandao wa mabomba ya majisafi; ujenzi wa mtambo wa kutibu maji; ujenzi wa mabwawa mapya ya majitaka; ujenzi wa ofisi kuu ya Mamlaka; na ununuzi wa vitendea kazi. Hatua za kuwapata Wataalam Washauri wa kupitia nyaraka za usanifu zimeanza na zinatarajiwa kukamilika mwezi Agosti, 2016. Ujenzi wa mradi huo utaanza mwaka 2016/2017 na unatarajiwa kukamilika mwaka 2019 ambapo utaongeza uzalishaji wa maji kutoka **lita milioni 40** kwa siku za sasa hadi **lita milioni 200** kwa siku. Vilevile, muda wa upatikanaji wa huduma ya majisafi utaongezeka kutoka **saa 12** za sasa hadi **saa 24** kwa siku. Aidha, huduma ya uondoaji wa majitaka itaongezeka kutoka **asilimia 7.6** za sasa hadi **asilimia 30**.

(iv) Mradi wa Maji Morogoro Mjini

130. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kushirikiana na **Serikali ya Ufaransa** kupitia **Shirika la Maendeleo la Ufaransa (*AFD*)** itatekeleza mradi wa kuboresha miundombinu ya majisafi ili kuongeza upatikanaji wa maji utakaokidhi mahitaji ya Mji wa Morogoro. Mradi huo utahusu kuongeza urefu wa tuta la Bwawa la Mindu kwa **mita 2.5** ili kuongeza ujazo wa maji kutoka **lita bilioni 12** hadi kufikia **lita bilioni 20**; upanuzi wa mtandao wa usambazaji maji ili kuwafikia wakazi wote wa Manispaa ya Morogoro; ujenzi wa chujio la maji lenye uwezo wa kuzalisha

lita milioni 54 kwa siku; na ujenzi wa miundombinu ya majitaka. Taratibu za kumpata Mtaalamu Mshauri wa kupitia usanifu uliofanyika awali na kuandaa gharama mpya za mradi na makabrasha ya zabuni zinaendelea. Utekelezaji wa mradi huo unatarajiwa kuanza katika mwaka 2016/2017.

(v) Mradi wa Maji Songea Mjini

131. Mheshimiwa Spika, Serikali imekamilisha mradi wa kukarabati chanzo cha Mto Ruhila kilichopo Mjini Songea kwa kujenga banio la maji kwa gharama ya **Shilingi bilioni 2.6**. Kwa sasa mradi upo katika kipindi cha matazamio. Kukamilika kwa mradi huo kumeongeza uzalishaji wa maji kutoka **lita milioni 2.3** hadi **lita milioni 9.6** kwa siku na kupunguza tatizo la upatikanaji wa maji safi na salama katika Kata za Mji wa Songea pamoja na Vijiji vya Mshangano, Mletele na Ruhuwiko ambapo inakadiriwa wakazi **188,422** wananufaika na mradi huo.

(vi) Mradi wa Kutoa Maji Mto Ruvuma Kupeleka Mtwara-Mikindani

132. Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kutekeleza mradi wa kutoa maji kutoka Mto Ruvuma kupeleka Mtwara-Mikindani na vijiji **26** pamoja na vitongoji vilivyopo ndani ya kilomita 12 kutoka eneo la bomba kuu. Mradi huo utatekelezwa kwa mkopo wa masharti nafuu kutoka **Serikali ya China** kupitia ***China Exim Bank*** kwa gharama ya **Dola za Marekani milioni 189.9**. Kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na ujenzi wa chanzo kutoka Mto Ruvuma; chujio la kutibu maji; nyumba ya mtambo wa kusukuma maji; matanki **26**; tanki kuu la ujazo wa **lita milioni 30** ambalo litajengwa eneo la Mangamba; vituo vya kuchotea maji **234**; na ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji umbali wa **kilomita 63**. Mradi huo utaongeza uzalishaji wa maji kutoka **lita milioni 9** hadi **lita milioni 120** kwa siku na kutosheleza mahitaji ya watu na viwanda mbalimbali vinavyoendelea kujengwa vikiwemo vya saruji na gesi. Kwa sasa, majadiliano kati ya Serikali ya Tanzania na **Serikali ya China** kuhusu mkataba wa maridhiano wa kupata mkopo huo yanaendelea. Ujenzi wa mradi huo unatarajiwa kuanza katika mwaka 2016/2017.

(c) Mradi wa Kutoa Maji Kutoka Mto Malagarasi Kwenda Miji ya Urambo, Kaliua na Nguruka

133. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara imeanza kutekeleza mradi wa kutoa maji kutoka Mto Malagarasi kwa ajili ya kuhudumia wakazi wa miji ya Urambo, Kaliua, Nguruka, Ussoke pamoja na vijiji **68** vilivyopo ndani ya kilomita 12 kutoka eneo la bomba kuu. Kazi zilizopangwa kutekelezwa ni ujenzi wa kidakio cha maji; ujenzi wa mitambo ya kutibu majisafi; ujenzi wa matanki ya majisafi; ulazaji wa bomba kuu kutoka Mto Malagarasi hadi miji ya Urambo na Kaliua; na ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji kwenye miji

hiyo. Mtaalam Mshauri anatarajiwa kukamilisha usanifu wa mradi mwezi Juni, 2016. Serikali inaendelea na majadiliano na Serikali ya Ufaransa kupitia Shirika lake la Maendeleo (AFD) ili kupata fedha kwa ajili ya ujenzi wa mradi huo unaotarajiwa kuanza mwaka 2016/2017 na utawanufaisha wakazi wapatao **607,086**.

(d) Mradi wa Maji katika Miji ya Sengerema, Nansio na Geita

134. Mheshimiwa Spika, mradi wa Majisafi na Usafi wa Mazingira wa Ziwa Victoria (*LV-WATSAN II*) katika Miji ya Sengerema, Nansio na Geita unatekelezwa kwa ufadhili wa **Benki ya Maendeleo ya Afrika (*AfDB*)** pamoja na Serikali ya Tanzania. Jumla ya gharama za utekelezaji wa mradi huo ni **Dola za Marekani milioni 30.4** ambapo kati ya fedha hizo ***AfDB*** inatoa **Dola za Marekani milioni 25.8** na Serikali ya Tanzania **Dola za Marekani milioni 4.6**. Mradi huo umelenga kupunguza uchafuzi wa Ziwa Victoria kwa kujenga na kuboresha miundombinu endelevu ya majisafi na usafi wa mazingira katika Miji husika. Utekelezaji wa mradi katika Miji hiyo ni kama ifuatavyo:-

(i) Mji wa Sengerema

135. Mheshimiwa Spika, mradi wa kujenga miundombinu ya majisafi na usafi wa mazingira katika Mji wa Sengerema unakadiriwa kugharimu **Shilingi bilioni 20.06**. Kazi zinazoendelea kutekelezwa ni ujenzi wa kidakio cha maji cha Nyamazugo katika Ziwa Victoria; ujenzi wa matanki **matano** ya kuhifadhi maji yenye jumla ya **lita milioni 2.6**; na kulaza mabomba yenye umbali wa **kilomita 71.3**. Kwa upande wa mradi wa usafi wa mazingira, kazi zinazotekelezwa ni ujenzi wa mabwawa ya kutibu majitaka eneo la Iyogelo; kujenga vyoo kwenye shule **tatu** za msingi za Ibondo, Ngweli na Mwabaluhi pamoja na kujenga dampo la kisasa kwa ajili ya kutupa taka ngumu eneo la Ibondo. Hadi mwezi Machi 2016, utekelezaji wa mradi huo umefikia **asilimia 70**. Kukamilika kwa mradi huo kutawanufaisha wakazi **138,017** wa Mji wa Sengerema.

(ii) Mji wa Nansio

136. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara inaendelea kutekeleza mradi wa kujenga miundombinu ya majisafi na usafi wa mazingira katika Mji wa Nansio unaogharimu **Shilingi bilioni 10.9**. Mradi unahusu ujenzi wa chanzo kipya cha maji; ujenzi wa kituo cha kusukuma maji; ujenzi wa mtambo wa kutibu maji; ujenzi wa matanki makubwa **mawili**; ulazaji wa bomba kuu umbali wa **kilomita 12.6** na mabomba ya kusambaza maji umbali wa **kilomita 46**. Aidha, uboreshaji wa huduma za usafi wa mazingira unahusu ujenzi wa mabwawa ya kutibu majitaka eneo la Bukongo yenye uwezo wa **lita 50,000**; vyoo **viwili** kwenye shule za msingi za Nansio na Nakoza; na dampo la kisasa la kutupia taka ngumu eneo la Bukongo. Ujenzi wa mradi wa majisafi umefikia

asilimia 80 na ujenzi wa mradi wa usafi wa mazingira umefikia **asilimia 70**. Miradi hiyo itakapokamilika itawanufaisha wakazi **108,653** wa Mji wa Nansio.

(iii) Mji wa Geita

137. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara inaendelea kutekeleza mradi wa kujenga miundombinu ya majisafi na usafi wa mazingira katika Mji wa Geita. Mradi huo unagharimu kiasi cha **Shilingi bilioni 6.67**. Kazi zinazotekelezwa ni uchimbaji wa visima virefu **vitatu**; kununua na kufunga mitambo ya kusukuma maji kwenye visima **8**; ujenzi wa matanki **manne** ya maji yenye jumla ya ujazo wa **lita 815,000**; kununua dira za maji **3,608**; ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji umbali wa **kilomita 34.62**. Aidha, kwa upande wa kuboresha huduma za usafi wa mazingira mradi unahusu ujenzi wa mabwawa ya kutibu majitaka eneo la Usindakwe yenye uwezo wa **lita 50,000**, vyoo **viwili** kwenye Shule za Msingi za Mbugani na Nyankumbu, na dampo la kisasa la kutupa taka ngumu eneo la Usindakwe. Mradi huo umefikia **asilimia 50** na unatarajiwa kukamilika katika mwaka 2016/2017, na utanufaisha wakazi **135,359** wa Mji wa Geita.

(e) Mradi wa Maji Geita kutoka Ziwa Victoria: Uwekezaji wa Serikali na Mgodi wa Dhahabu wa Geita (*GGML*)

138. Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia Halmashauri ya Mji wa Geita kwa kushirikiana na Mgodi wa Madini wa Geita (*Geita Gold Mining Limited – GGML*) imetekeleza mradi wa kuboresha huduma ya maji mjini Geita kwa gharama za **Dola za Marekani milioni 1.4**. Kazi zilizotekelezwa ni ujenzi wa tanki lenye **lita milioni 1.2**; ulazaji wa bomba umbali wa **kilomita 35.36**; ujenzi wa magati **manne**; na vituo **viwili** vya kujazia maji kwenye magari. Mradi huo umezinduliwa rasmi na **Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mheshimiwa Samia Suluhu Hassan** tarehe 05 Januari, 2016. Mradi huo umeongeza upatikanaji wa huduma ya maji kutoka **asilimia 12.5** hadi **asilimia 36.4**. Katika mwaka 2016/2017, Serikali imetenga kiasi cha **Shilingi bilioni 2** ili kuendelea kuboresha hali ya upatikanaji wa huduma ya maji katika Mji wa Geita. Vilevile, upembuzi yakinifu na usanifu utafanyika katika Miji ya Mkoa wa Geita ikiwemo Miji ya Geita, Chato na Ushirombo.

(f) Miradi Mipya katika Eneo la Ziwa Victoria

139. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha hali ya upatikanaji wa maji kwa miji iliyopo eneo la Ziwa Victoria, Wizara inatekeleza miradi mbalimbali ya majisafi na usafi wa mazingira katika miji ya Mwanza, Bukoba, Musoma, Magu, Misungwi na Lamadi. Miradi hiyo inatekelezwa na Serikali kwa kushirikiana na **Benki ya Uwekezaji ya Ulaya *(European Investment Bank-EIB)*** na **Shirika la Maendeleo la Ufaransa (*French Development Agency-AFD*)** kwa gharama ya

Euro milioni 104.5. Mchango wa Serikali ni **Euro milioni 14.5**, ***EIB*** na ***AFD*** watachangia **Euro milioni 45** kila mmoja. Kwa upande wa mradi wa kuboresha huduma ya majisafi, Mtaalam Mshauri amekamilisha kazi ya upembuzi yakinifu, usanifu na uandaaji wa makabrasha ya zabuni. Ujenzi wa mradi huo unatarajiwa kuanza katika mwaka 2016/2017.

(g) Mradi wa Maji Kigoma

140. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kushirikiana na ***AfDB*** inatekeleza mradi wa uboreshaji wa huduma ya maji katika Mji wa Kigoma kwa gharama ya **Euro 170,000**. Kazi zilizokamilika ni ujenzi wa tanki la ujazo wa **lita 150,000**; ununuzi wa dira za maji **692**; na ufungaji wa kifaa cha kudhibiti matumizi ya umeme (*power factor correction*). Kukamilika kwa kazi hizo kumeboresha upatikanaji wa huduma ya maji katika eneo la Buronge na kupunguza gharama za umeme. Hadi mwezi Aprili 2016, ulazaji wa bomba kuu umefikia umbali wa **kilomita 6.4** na ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji umefikia **kilomita 114.7** ambapo ujenzi wa mradi kwa ujumla umefikia **asilimia 54**. Mradi unatarajiwa kukamilika mwezi Desemba, 2016. Mradi huo utakapokamilika, wakazi wapatao **10,000** wataunganishwa kwenye huduma ya maji safi na salama.

4.4.2. Kuboresha Huduma ya Maji katika Miji ya Mpanda, Njombe na Bariadi

141. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Serikali imeendelea kuboresha huduma ya majisafi na usafi wa mazingira katika miji ya Mpanda, Njombe na Bariadi ambayo ina uhaba mkubwa wa maji. Utekelezaji wa mradi katika Miji hiyo ni kama ifuatavyo:-

(a) Mji wa Mpanda

142. Mheshimiwa Spika, mradi wa kuboresha huduma ya maji safi na salama katika Mji wa Mpanda unaendelea ambapo usanifu na uandaaji wa makabrasha ya zabuni utakamilika mwezi Juni, 2016. Ujenzi wa mradi unatarajiwa kuanza baada ya kukamilika majadiliano yanayoendelea na **Serikali ya Austria** ili kupata kiasi cha **Euro milioni 5** za kutekeleza mradi huo. Kazi zitakazotekelezwa ni ujenzi wa vyanzo vya maji, mtambo wa kutibu na kusafisha maji, matanki ya kuhifadhi maji, vituo vya kuchotea maji, na ulazaji wa bomba kuu na mabomba ya kusambaza maji. Mradi huo utakapokamilika utawanufaisha wakazi wapatao **60,000** na kuongeza wastani wa upatikanaji wa huduma ya maji kutoka **asilimia 38** hadi kufikia **asilimia 72**. Katika mwaka 2016/2017, Serikali imetenga **shilingi bilioni 2** ili kuboresha hali ya upatikanaji wa huduma ya maji katika Mji wa Mpanda.

(b) Mji wa Njombe

143. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara imekamilisha mradi wa maji katika Mji wa Njombe. Kazi zilizokamilika ni ujenzi wa kidakio cha maji na matanki **matatu** ya **lita 135,000** kila moja, ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji umbali wa **kilomita 16.6** na bomba kuu umbali wa **kilomita 14.3**. Kukamilika kwa mradi huo kumeongeza uzalishaji wa maji kutoka **lita milioni 3.7** hadi **lita milioni 5.8** kwa siku na kuongeza idadi ya wakazi wanaopata huduma ya maji kutoka **asilimia 55** hadi **asilimia 79**. Katika mwaka 2016/2017, Serikali imetenga **Shilingi bilioni 1** kwa ajili ya kuendeleza upatikanaji wa huduma ya maji katika Mji wa Njombe.

(c) Mji wa Bariadi

144. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara imeendelea kuboresha hali ya upatikanaji wa maji katika Mji wa Bariadi. Hadi mwezi Machi 2016, kazi zilizotekelezwa ni kuunganisha visima vipya **vitano** kwenye mtandao wa maji; kujenga matanki **mawili** ya maji yenye ujazo wa **lita 135,000** katika eneo la Somanda na **lita 680,000** eneo la Sima; ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji umbali wa **kilomita 11.2** katika maeneo ya Sima, Malambo na Somanda; kujenga nyumba ya mtambo wa kusukuma maji na kulaza bomba kuu la kupandisha maji kwenye matanki; ujenzi wa kituo cha kuchotea maji; na kufunga dira za maji kwa wateja **400**. Mradi huo umefikia **asilimia 75** na unatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2016. Kukamilika kwa mradi huo, kutaboresha hali ya upatikanaji wa huduma ya maji kutoka **asilimia 30** kufikia **asilimia 75**. Katika mwaka 2016/2017, Serikali imetenga **Shilingi bilioni 2.5** kwa ajili ya kuendeleza upatikanaji wa huduma ya maji katika Mji wa Bariadi.

4.4.3. Miradi ya Kutoa Maji Ziwa Victoria Kupeleka Miji Mbalimbali

(a) Miji ya Busega, Bariadi, Lagangabilili, Maswa na Mwanhuzi

145. Mheshimiwa Spika, mradi wa kutoa maji kutoka Ziwa Victoria kupeleka Mkoa wa Simiyu unalenga Miji ya Busega, Bariadi, Lagangabilili, Maswa, Mwanhuzi pamoja na vijiji vipatavyo **253** vilivyopo ndani ya kilomita 12 kutoka eneo la bomba kuu. Usanifu wa mradi huo utakamilika mwezi Juni, 2016. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itaanza ujenzi wa mradi huo utakaogharimu kiasi cha **Euro milioni 313** kwa kutekeleza kazi zifuatazo:- kujenga kidakio cha maji, mitambo ya kutibu majisafi, na tanki lenye ujazo wa **lita milioni 30** eneo la Ngasamo; na ulazaji wa bomba kuu kutoka Ziwa Victoria hadi miji husika pamoja na ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji kwenye miji hiyo. Mradi huo utatekelezwa kwa awamu mbili.

146. Mheshimiwa Spika, awamu ya kwanza inalenga kufikisha maji katika Miji ya Busega, Bariadi na Lagangabilili kwa gharama ya **Euro milioni 105**. Kati ya fedha hizo, **Benki ya *KfW*** ya **Ujerumani** itachangia **Euro milioni 25** na **Euro Milioni 80** zitatolewa na ***Green Climate Fund (GCF)***. Taratibu za kuajiri Mtaalamu Mshauri kwa ajili ya tathmini ya athari za kimazingira na kijamii kwa awamu hiyo zinaendelea. Aidha, awamu ya pili inalenga kufikisha maji katika miji ya Mwanhuzi na Maswa kwa gharama ya **Euro milioni 208**, fedha ambazo zitatolewa na ***GCF***. Awamu zote za mradi zikikamilika zitawanufaisha wakazi wapatao **834,204** wa miji hiyo.

(b) Miji ya Isaka, Kagongwa na Tinde

147. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara imekamilisha usanifu, uandaaji wa makabrasha ya zabuni na uandaaji wa gharama za ujenzi wa mfumo wa usafirishaji na usambazaji maji katika Miji ya Isaka, Kagongwa na Tinde. Kazi hizo zimetekelezwa na wataalam wa **Mamlaka ya Maji *KASHWASA*** kwa kushirikiana na Wizara ya Maji na Umwagiliaji pamoja na Halmashauri za Wilaya husika. Katika mwaka 2016/2017, Wizara kwa kutumia Wataalam wa ndani itatekeleza ujenzi wa mradi huo kwa kutumia chanzo cha maji kutoka Ziwa Victoria kupitia bomba kuu la *KASHWASA*. Kukamilika kwa mradi huo kutawanufaisha wakazi **183,838** wanaoishi katika miji hiyo pamoja na vijiji vilivyopo ndani ya kilomita 12 kutoka eneo la bomba kuu.

(c) Miji ya Mwadui, Kishapu, Kolandoto na Maganzo

148. Mheshimiwa Spika, mradi huo unatekelezwa na Wataalam wa Wizara ya Maji na Umwagiliaji, *KASHWASA*, Halmashauri ya Wilaya ya Kishapu, Manispaa ya Shinyanga, Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Mjini Shinyanga (*SHUWASA*) na kutoka Ofisi ya Katibu Tawala Mkoa wa Shinyanga. Hadi mwezi Machi 2016, ulazaji wa bomba la kusambaza maji kuanzia Old Shinyanga hadi Maganzo pamoja na Mgodi wa Almasi wa Mwadui umekamilika; na ulazaji wa bomba la kusambaza maji kuanzia Kijiji cha Ikonongo hadi Mji wa Kishapu umeanza ambapo mabomba yamelazwa kwa umbali wa **kilomita 6** kati ya **kilomita 36.5**. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itakamilisha mradi huo ambao utawanufaisha wakazi wapatao **58,155** wa miji hiyo na wakazi wa maeneo yaliyo ndani ya kilomita 12 kutoka eneo la bomba kuu.

(d) Miji ya Tabora, Igunga, Nzega, Sikonge na Wilaya ya Uyui

149. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara, imekamilisha uchambuzi wa awali (*prequalification*) wa Wakandarasi watakaopewa zabuni ya kujenga mradi huo. Mradi huo unahusu upanuzi wa bomba kuu la *KASHWASA* kutoka Kijiji cha Solwa; ulazaji wa mabomba; na ukarabati wa

mitandao ya kusambaza maji katika miji ya Tabora, Igunga, Nzega, Sikonge na Uyui; pamoja na kusambaza maji katika vijiji **89** vilivyopo ndani ya kilomita 12 kutoka eneo la bomba kuu. Ujenzi wa mradi huo unatarajiwa kuanza katika mwaka 2016/2017 ambapo **Serikali ya India** kupitia **Benki ya Exim** itatoa kiasi cha **Dola za Marekani milioni 268.35**.

4.4.4. Miradi katika Jiji la Dar es Salaam

150. Mheshimiwa Spika, Wizara inatekeleza miradi ya maji katika Jiji la Dar es Salaam ili kuongeza upatikanaji wa huduma ya majisafi katika Jiji hilo pamoja na miji ya Kibaha na Bagamoyo. Utekelezaji wa miradi hiyo ni kama ifuatavyo:-

(a) Ujenzi wa Bwawa la Kidunda

151. Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kutekeleza mradi wa ujenzi wa Bwawa la Kidunda ili kuhakikisha maji katika Mto Ruvu yanapatikana katika kipindi chote cha mwaka na kuzalisha umeme wa **megawati 20**. Mradi huo pia unahusu ujenzi wa barabara yenye urefu wa **kilomita 75** kutoka eneo la bwawa la Kidunda hadi Ngerengere na ujenzi wa njia ya kusafirisha umeme kutoka bwawa la Kidunda hadi Chalinze. Usanifu wa kazi hizo umekamilika. Gharama ya ujenzi wa mradi inakadiriwa kuwa **Dola za Marekani milioni 215**. Serikali inaendelea kutafuta vyanzo zaidi vya fedha kwa ajili ya ujenzi wa mradi huo. Ili kufanikisha ujenzi wa mradi huo, wananchi walilipwa fidia na kuhamishwa kupisha ujenzi huo na kupelekwa kwenye makazi mapya.

152. Mheshimiwa Spika, katika kushughulikia makazi kwa waathirika waliopisha ujenzi wa bwawa, Wizara kupitia *DAWASA* iliingia makubaliano na Ofisi ya Mkurugenzi ya Halmashauri ya Morogoro ili kuandaa viwanja **1,000** pamoja na ujenzi wa barabara kwenda katika makazi mapya kwa ajili ya waathirika hao. Gharama ya kazi hiyo ni **Shilingi bilioni 1.31** ambapo malipo ya awali ya **Shilingi milioni 241** kwa ajili ya upimaji viwanja vya makazi mapya yamefanyika. Kwa sasa, Halmashauri inaendelea kuandaa hati ili kuwamilikisha wananchi viwanja hivyo. Kazi ya ugawaji wa viwanja imefikia **asilimia 81** na ujenzi wa barabara kwa ajili ya makazi mapya ya wananchi umefikia **asilimia 90**. Kazi zote zinatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2016. Aidha, Wizara kupitia Wakala wa Uchimbaji Visima na Ujenzi wa Mabwawa (*DDCA)* imekamilisha uchimbaji wa visima **vitatu (3)** kwenye makazi hayo na sasa *DAWASA* inaendelea na taratibu za kupata *solar pump* ili visima hivyo viweze kutumika. Vilevile, Wizara imeajiri Mkandarasi wa kujenga majengo ya shule, zahanati na ofisi ya kijiji. Kazi hiyo imefikia **asilimia 72** na inatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2016.

153. Mheshimiwa Spika, ulipaji wa fidia kwa ajili ya watakaohamishwa kupisha ujenzi wa bwawa la Kidunda na njia ya umeme ulikamilika mwezi Septemba 2014. Hata hivyo, wakazi **2,045** kati ya wakazi **2,603** walilalamikia viwango vya fidia waliyopata. Katika kukabiliana na changamoto hiyo, uhakiki ulifanyika na kubaini kuwa fidia kwa wakazi **1,830** zilikuwa na kasoro na kufanyiwa marekebisho. Baada ya uchambuzi huo, jumla ya fedha inayohitajika kulipa fidia kwa sasa ni **Shilingi 4,026,761,989** na katika mwaka 2016/2017, malipo ya fidia kwa waathirika hao yatafanyika.

(b) Visima Virefu vya Kimbiji na Mpera

154. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara inaendelea na kazi ya uchimbaji wa visima virefu **20** katika maeneo ya Kimbiji na Mpera ambavyo vinatarajiwa kuzalisha maji **lita milioni 260** kwa siku. Hadi mwezi Machi 2016, Mkandarasi amekamilisha uchimbaji wa visima **tisa** na anaendelea kuchimba visima **vitano**. Kazi ya uchimbaji wa visima vyote **20** itakamilika mwezi Agosti, 2016. Visima hivyo vitahudumia wakazi wa maeneo ya Mkuranga, Kongowe, Chanika, Ukonga, Pugu, Kinyerezi, Mbagala, Kigamboni, Kurasini, Mtoni na Kisarawe.

155. Mheshimiwa Spika, aidha, Wizara imekamilisha mradi wa uchimbaji wa visima **saba** vya uchunguzi wa maji chini ya ardhi katika mwamba wa Kimbiji na Mpera. Visima hivyo vimechimbwa katika maeneo ya Mwasonga, Mkuranga, Kibada, Buyuni, Changani, Chanika na Nzasa-Chanika. Mradi huo umegharimu **Shilingi bilioni 7.54**. Hivi sasa Mtalaamu Mshauri anatumia matokeo ya uchimbaji kutayarisha taarifa ya uchunguzi. Taarifa itakamilika mwezi Juni, 2016 na inatarajiwa kutoa majibu kuhusu wingi wa maji na mpango wa matumizi endelevu ya chanzo hicho muhimu cha maji chini ya ardhi.

(c) Upanuzi wa Mtambo wa Ruvu Juu na Ulazaji wa Bomba Kuu kutoka Mlandizi hadi Kimara

156. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kutumia mkopo wa masharti nafuu kutoka Serikali ya India inatekeleza mradi wa upanuzi wa mtambo wa Ruvu Juu, ulazaji wa bomba kuu la kutoka Mlandizi hadi Kimara na ujenzi wa tanki jipya la Kibamba. Upanuzi wa mtambo wa Ruvu Juu uliogharimu **Dola za Marekani milioni 39.7** umekamilika na mtambo upo katika hatua za majaribio. Mradi huo umeongeza uwezo wa mtambo wa kuzalisha maji kutoka **lita milioni 82** hadi **lita milioni 196** kwa siku.

157. Mheshimiwa Spika, kazi za ulazaji wa bomba kuu kutoka Mlandizi hadi Kimara na ujenzi wa tanki jipya la maji la Kibamba kwa ujumla zimegharimu **Dola za Marekani milioni 59**. Ujenzi wa mradi umekamilika mwezi Aprili, 2016 na kwa sasa Mkandarasi anafanya majaribio ya mradi. Kukamilika

kwa mradi huo kumepunguza kero ya uhaba wa maji katika Miji ya Mlandizi na Kibaha pamoja na maeneo ya Kiluvya, Kibamba, Changanyikeni, Mbezi, Kimara, Kibangu, Kinyerezi, Makuburi, Tabata, Segerea, Vingunguti, Airport, Ukonga na Kipawa katika Jiji la Dar es Salaam.

(d) Upanuzi wa Mradi wa Maji Ruvu Chini na Ujenzi wa Bomba Kuu la Kusafirisha Maji Kutoka Ruvu Chini kuelekea Matanki ya Chuo Kikuu Ardhi

158. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kushirikiana na **Shirika la Kimarekani la *Millenium Challenge Co-operation* (*MCC*)** imekamilisha upanuzi wa chanzo cha maji cha Ruvu Chini na upanuzi wa mtambo wa kusafisha maji. Kukamilika kwa upanuzi huo kumeongeza uzalishaji wa maji kutoka **lita milioni 180** hadi **lita milioni 270** kwa siku. Mradi huo umegharimu jumla ya **Dola za Marekani milioni 36.8**. Vilevile, katika mwaka 2015/2016, Wizara imekamilisha mradi wa ulazaji wa bomba la kusafirisha maji umbali wa **kilomita 55.3** kutoka mtambo wa Ruvu Chini hadi matanki ya Chuo Kikuu Ardhi. Mradi huo umegharimu **Shilingi bilioni 141** ambazo ni fedha za ndani na kupunguza kero ya uhaba wa maji kwa wakazi wa maeneo ya Bagamoyo na vitongoji vyake, Bunju, Mabwepande, Boko, Tegeta, Kunduchi, Mbezi Beach, Mbezi Juu, Salasala, Kawe, Makongo, Chuo Kikuu, Mikocheni, Msasani, Masaki, Mwananyamala, Kinondoni, Magomeni, Sinza, Manzese, Ubungo, Mabibo, Kigogo, Buguruni, Ilala, maeneo yote ya katikati ya jiji la Dar es Salaam, Kurasini na Bandarini.

159. Mheshimiwa Spika, kukamilika kwa miradi hiyo ya Ruvu Juu na Ruvu Chini tayari baadhi ya maeneo kama vile Segerea, Kimara, Kibangu na Kinyerezi yenye mabomba ya kusambaza maji, maarufu kama **"Mabomba ya mchina"** ambayo yalikuwa hayapati maji, yameanza kupata maji.

(e) Ukarabati na Upanuzi wa Mfumo wa Kusambaza Majisafi

160. Mheshimiwa Spika, Wizara inatekeleza Mradi wa Ukarabati na Upanuzi wa Mfumo wa Kusambaza Majisafi katika Jiji la Dar es Salaam unaohusisha maeneo ya Tegeta hadi Mpiji, Mpiji hadi Bagamoyo na Mbezi hadi Kiluvya kwa gharama ya **Dola za Marekani milioni 32.93**. Hadi mwezi Machi 2016, Mkandarasi amekabidhiwa eneo la mradi na ameanza usanifu wa njia za bomba na matanki. Ujenzi wa mradi huo unatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2017. Kukamilika kwa mradi huo kutanufaisha Mji wa Bagamoyo na vitongoji vyake, eneo la uwekezaji la Bagamoyo (*EPZ*), Mpiji, Bunju, Mabwepande, Boko, Mbweni, Tegeta, Ununio, Wazo, Salasala, Kinzudi, Matosa, Mbezi Juu, Goba, Changanyikeni, Makongo, Kiluvya, Kibamba, Mbezi, Msakuzi, Makabe, Malamba mawili na Msigani.

(f) Mfumo Mpya wa Kusambaza Maji Katika Maeneo Yasiyokuwa na Mtandao wa Mabomba

161. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha hali ya upatikanaji wa maji katika Jiji la Dar es Salaam na vitongoji vyake, Wizara imeanza utekelezaji wa mradi wa kulaza mabomba ya kusambaza maji kwenye maeneo yenye uhaba wa maji katika Jiji la Dar es Salaam, Kibaha na Bagamoyo. Usanifu wa mradi umeanza na unatarajiwa kukamilika mwezi Julai, 2016. Ujenzi wa mradi unatarajiwa kuanza mwaka 2016/2017 na Wizara imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 44** kwa ajili ya kutekeleza mradi huo. Mradi utakapokamilika utawanufaisha wakazi katika maeneo ya Mkuranga, Chamazi, Msongola, Chanika, Gongo la Mboto, Pugu, Kitunda, Uwanja wa Ndege, Kinyerezi, Vituka, Kiwalani na Vingunguti. Maeneo mengine yatakayonufaika ni pamoja na Kimbiji, Kibada, Kigamboni, Tuangoma, Kongowe, Mbagala, Kurasini, Temeke na Bandarini.

(g) Kuboresha Miundombinu ya Uondoaji Majitaka

162. Mheshimiwa Spika, Wizara inatekeleza mradi wa uondoaji majitaka katika Jiji la Dar es Salaam ili kuongeza wastani wa huduma ya uondoaji majitaka kutoka **asilimia 10** hadi **asilimia 30** ifikapo mwaka 2017. Usanifu na utayarishaji wa vitabu vya zabuni utakamilika mwezi Juni, 2016. Serikali ikishirikiana na **Serikali ya Korea Kusini** itatekeleza ujenzi wa mradi huo kwa gharama ya **Dola za Marekani milioni 89**. Mradi huo utahusu upanuzi wa miundombinu ya majitaka kwenye maeneo ya katikati ya Jiji, ujenzi wa miundombinu mipya katika maeneo ya Ilala, Magomeni hadi Ubungo, Sinza, Kinondoni, Mwananyamala, Oysterbay, Masaki, Msasani, Kawe, Mbezi Beach, Kurasini, Keko, Chang'ombe na Temeke. Vilevile, mradi huo utahusisha ujenzi wa mitambo mitatu ya kisasa ya kusafisha majitaka katika maeneo ya Jangwani, Kurasini na Mbezi Beach. Aidha, Serikali kwa kushirikiana na **Serikali ya Korea Kusini** pamoja na **Benki ya Dunia** itatekeleza mradi wa huduma ya uondoaji majitaka na ujenzi wa miundombinu kwa ajili ya uondoaji wa maji ya mvua katika Jiji la Dar es Salaam.

(h) Miradi Mingine ya Maji Jijini Dar es Salaam

163. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha wananchi wasiopata huduma ya maji kutoka mtandao wa maji wa *DAWASCO* wanapata maji, Wizara inatekeleza mradi wa visima katika maeneo mbalimbali ya Jiji. Hadi mwezi Machi 2016, visima **52** vimechimbwa na kati ya hivyo visima **32** vinatumika kutoa huduma ya maji. Maeneo yaliyonufaika ni Mavurunza A, Kilungule A, Kilungule B, King'ongo I, King'ongo III, Sandali, Mpogo, Mwemberadu, Mburahati, Kipunguni, FFU Ukonga, Mongo la Ndege, Segerea, Chanika, Yombo, Saranga I, Saranga II, Chang'ombe A, Unubini, Chang'ombe Toroli, Keko Magurumbasi na

Keko Mwanga. Utekelezaji wa mradi huo unaendelea katika maeneo ya pembezoni mwa Jiji hadi miradi ya ujenzi wa mtandao wa mabomba ya kusambaza maji yatakapofika katika maeneo hayo.

4.4.5. Huduma ya Maji katika Baadhi ya Miji Mikuu ya Wilaya na Miji Midogo

(a) Miji ya Kilosa, Turiani, Mvomero na Gairo

164. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea na ujenzi wa miradi ya maji katika miji midogo ya Kilosa, Turiani, Mvomero na Gairo. Kazi zinazotekelezwa katika miradi hiyo ni uchimbaji wa visima, ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji, ufungaji wa umeme kwenye nyumba za mitambo, ujenzi wa matanki na ujenzi wa vituo vya kuchotea maji. Utekelezaji wa miradi katika Miji hiyo ni kama ifuatavyo:-

165. Mheshimiwa Spika, mradi wa maji katika Mji wa Kilosa unaogharimu **Shilingi bilioni 2.57** unaendelea na ukikamilika utawanufaisha wakazi wapatao **32,120**. Hadi mwezi Machi 2016, ujenzi wa mradi umefikia **asilimia 80** na unatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2016. Kwa Mji wa Turiani, ujenzi wa mradi umefikia **asilimia 77** na unatekelezwa kwa gharama ya **Shilingi bilioni 2.82**. Mradi huo unatarajiwa kukamilika mwaka 2016/2017. Aidha, Wizara imechukua hatua ya dharura ya kujenga vituo vya kuchotea maji ambapo kwa sasa wananchi wananufaika na huduma hiyo wakisubiri mradi mkubwa kukamilika. Mradi huo ukikamilika utawanufaisha wakazi **48,113** wa Mji wa Turiani.

166. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa mradi wa maji katika Mji wa Mvomero unaogharimu **Shilingi bilioni 2.02** unaendelea na ukikamilika utawanufaisha wakazi **15,795** wa mji huo. Hadi mwezi Machi 2016, ujenzi umefikia **asilimia 80** na unatarajiwa kukamilika katika mwaka 2016/2017. Kwa upande wa Mji wa Gairo, mradi wa maji unaoendelea kujengwa unagharimu **Shilingi bilioni 6.67**. Hadi mwezi Machi 2016, utekelezaji umefikia **asilimia 80** na unatarajiwa kukamilika mwezi Agosti, 2016 na kuwanufaisha wakazi **27,180**. Aidha, Serikali imechukua hatua ya dharura ya kupunguza kero ya maji katika Mji wa Gairo kwa kujenga vituo **nane** vya kuchotea maji na kuchimba visima **vitatu** vyenye kuzalisha maji **lita 36,600** kwa saa katika maeneo ya Polisi, Shuleni na Mnadani.

(b) Mji wa Bunda

167. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara imekamilisha awamu ya kwanza ya ujenzi wa mradi wa kuboresha hali ya huduma ya maji katika Mji wa Bunda kwa gharama ya **Shilingi bilioni 6.45**. Kazi zilizotekelezwa ni ujenzi wa kidakio cha maji; kulaza bomba kuu umbali wa **kilomita 25.4**;

ukarabati wa matanki **matatu** yenye ujazo wa lita **225,000** kila moja; na ufungaji wa pampu. Kukamilika kwa awamu hiyo kumeongeza uzalishaji wa maji kutoka **lita milioni 1.26** hadi **lita milioni 8** kwa siku na kwa sasa wakazi wa Mji wa Bunda pamoja na vijiji vilivyopo ndani ya kilomita 12 ya eneo la bomba kuu wanapata huduma ya maji. Aidha, Mkandarasi anaendelea na awamu ya pili ya mradi kwa kujenga mtandao wa kusambaza maji pamoja na vituo vya kuchotea maji na utekelezaji umefikia **asilimia 78**. Kazi hizo zinatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2016 na kunufaisha wakazi wapatao **23,632** wa mji huo. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itaanza ujenzi wa mtambo wa kusafisha maji ili kuhakikisha wakazi wa Mji wa Bunda wanapata maji safi na salama.

(c) Mji wa Mugumu

168. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara imeendelea na ujenzi wa mtambo wa kusafisha maji katika Mji wa Mugumu unaogharimu **Shilingi bilioni 1.6**. Hadi mwezi Machi 2016, utekelezaji wa mradi umefikia **asilimia 55** na unatarajiwa kukamilika katika mwaka 2016/2017. Kukamilika kwa mradi huo kutawanufaisha wakazi wapatao **25,000** kwa kupata huduma ya majisafi na salama.

(d) Mji wa Tarime

Mheshimiwa Spika, Wizara inaendelea na uchimbaji na ukarabati wa visima vya maji pamoja na ujenzi wa miundombinu ya maji katika Mji wa Tarime kwa gharama ya **Shilingi bilioni 1.2**. Hadi mwezi Machi 2016, utekelezaji wa mradi umefikia **asilimia 75** na unatarajiwa kukamilika katika mwaka 2016/2017. Kukamilika kwa mradi huo kutawanufaisha wakazi wapatao **46,500** kwa kupata huduma ya maji safi na salama. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea na upembuzi na usanifu wa kupeleka maji katika Mji huo kutoka chanzo cha Ziwa Victoria. Aidha, Wizara imetenga **Shilingi milioni 300** katika bajeti ya mwaka 2016/2017 kwa ajili ya kuendelea kuboresha huduma za upatikanaji wa maji katika Mji wa Tarime.

(e) Mji wa Orkesumet

169. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kushirikiana na **Benki ya Maendeleo ya Nchi za Kiarabu (*BADEA*)** na ***OPEC Fund for International Development (OFID)*** inatarajia kujenga mradi wa majisafi utakaohudumia Mji wa Orkesumet. Mradi huo utagharimu **Dola za Marekani milioni 18.4** ambapo BADEA watatoa **Dola za Marekani milioni 8**, *OFID* watatoa **Dola za Marekani milioni 8** na mchango wa Serikali ni **Dola za Marekani milioni 2.4**. Ujenzi unatarajiwa kuanza mwaka 2016/2017 na kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na ujenzi wa kidakio cha maji katika Mto Pangani eneo la Ruvu; ujenzi wa mtambo wa kutibu na kusafisha maji; ulazaji wa bomba kuu umbali wa **kilomita 44**; ujenzi wa matanki **manne**

yenye uwezo wa **lita milioni 1.6**, **lita 150,000**, **lita 225,000** na **lita 50,000**; ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji umbali wa **kilomita 52**; ujenzi wa magati **10** na vituo **nane** vya kuchotea maji. Utekelezaji wa mradi huo umepangwa katika vipande viwili (2 *Lots*). Kipande cha kwanza kitahusu ujenzi wa kidakio cha maji na mtambo wa kutibu na kusafisha maji. Kipande cha pili kitahusu ujenzi wa matanki ya kuhifadhi maji; ulazaji wa bomba kuu na mabomba ya kusambaza maji. Mradi huo unatarajiwa kukamilika mwezi Desemba, 2017 na utawanufaisha wakazi wapatao **52,000**.

4.4.6. Miradi iliyo Kwenye Hatua ya Usanifu na Kuombewa Fedha katika Miji Mikuu ya Wilaya, Miji Midogo na Miradi ya Kitaifa

170. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara imekamilisha upembuzi yakinifu, usanifu na kuandaa makabrasha ya zabuni ya ujenzi wa miradi ya maji katika miji mbalimbali. Juhudi za kutafuta fedha kwa ajili ya kuanza ujenzi wa miradi hiyo zinaendelea. Mchanganuo wa fedha zinazohitajika kutekeleza ujenzi wa miradi husika umeainishwa katika **Jedwali Na 5**. Aidha, Serikali inaendelea na majadiliano na Serikali ya India ili kupata kiasi cha **Dola za Marekani milioni 500** kwa ajili ya kuboresha miundombinu ya maji katika miradi ya kitaifa na miji mbalimbali. Miradi ya kitaifa itakayonufaika ni Wanging'ombe, *HTM* na Makonde na Miji iliyojumuishwa kwenye ufadhili huo ni Muheza, Kayanga (Karagwe), Makambako, Njombe, Manyoni, Songea, Sikonge, Chunya, Kasulu, Kilwa Masoko, Rujewa, Mugumu (Serengeti), Geita na Zanzibar ambapo wakazi wapatao **3,183,964** watapata huduma ya maji baada ya miradi hiyo kukamilika. **Jedwali Na. 6** linaonesha mchanganuo wa fedha kwa Miji itakayonufaika na ufadhili wa **Dola za Marekani milioni 500** kutoka **Serikali ya India**.

171. Mheshimiwa Spika, Serikali itaendelea kuboresha huduma ya upatikanaji wa maji katika Miji Mikuu ya Wilaya na Miji Midogo kwa kukarabati na kupanua miundombinu ya majisafi katika miji hiyo. Katika mwaka 2016/2017, Serikali imetenga **Shilingi bilioni 17.4** kwa ajili ya utekelezaji wa kazi hizo. **Jedwali Na. 7** linaonesha mgawanyo wa fedha zilizotengwa kwa ajili ya kutekeleza kazi hizo. Miji mingine iliyobaki itatengewa fedha katika bajeti ya mwaka 2017/2018.

4.4.7. Miradi ya Maji ya Kitaifa

172. Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kusimamia utekelezaji wa miradi ya maji ya kitaifa ili kuboresha hali ya upatikanaji wa huduma ya maji kwa wananchi wanaoishi kwenye maeneo ya miradi hiyo. Kuna jumla ya miradi nane ya maji kitaifa ambayo ni Chalinze uliopo Mkoa wa Pwani, Mugango-Kiabakari (Mara), Makonde (Mtwara), *HTM* (Tanga), Wanging'ombe (Njombe), Maswa (Simiyu), Masasi-Nachingwea (Mtwara/Lindi) na *KASHWASA* (Shinyanga). Kati ya miradi hiyo, miradi ya Masasi-Nachingwea na *KASHWASA*

imekamilika. Kazi zinazoendelea kwa miradi iliyobaki zimeainishwa kama ifuatavyo:-

(a) Mradi wa Maji Chalinze

173. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara imekamilisha awamu ya pili ya mradi wa maji Chalinze ambao unatoa huduma ya majisafi katika vijiji **47** vilivyopo katika Mkoa wa Pwani (vijiji **42**) na vijiji **vitano** katika Mkoa wa Morogoro. Mradi huo ulitekelezwa na Serikali kwa kushirikiana na ***BADEA*** na **Serikali ya Jamhuri ya Watu wa China** kwa gharama ya **Shilingi bilioni 53.7** na kuwanufaisha wakazi **197,648** wa wilaya tatu za Morogoro Vijijini, Bagamoyo na Kibaha. Mradi umegawanyika katika vipande **9** na vijiji vinavyonufaika katika kila kipande ni kama ifuatavyo:-

(i) **Kipande A**, vijiji vya Mihuga, Masimbani, Kweikonje, Mandamazingara na Mkange;

(ii) **Kipande B**, vijiji vya Masuguru/Mwetemo, Kiwangwa/Mwavi, Fukayosi, Kidomole, Mkenge, Msinune, Pongwe Msungura, Madesa na Makurunge;

(iii) **Kipande C**, vijiji vya Kinzagu, Makombe, Talawanda, Malivundo, Msigi, Kisanga, Mindukeni, Msanga na Magulumatali;

(iv) **Kipande D**, vijiji vya Mbala, Chamakweza, Vigwaza, Buyuni na Visezi;

(v) **Kipande E**, vijiji vya Chahua, Gwata, Gumba, Magindu na Lukenge;

(vi) **Kipande G**, vijiji vya Kwan'gandu, Pongwe Kiona, Kifuleta na Kwaruhombo; na

(vii) **Kipande J**, vijiji vya Kidugalo, Ngerengere, Sinyaulime, Bwawani, Gwata, Kinonko pamoja na Kambi za Jeshi za Sangasanga, Kizuka na Kinonko.

Aidha, ujenzi wa **Kipande F&H** unaohusu vijiji vya Msolwa, Mdaula, Matuli, Ubenazomozi, Mwidu, Visakazi, Tukamisasa na Lulenge umekamilika mwezi Aprili, 2016 na upo katika kipindi cha majaribio.

174. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara inaendelea na utekelezaji wa awamu ya tatu ya mradi wa maji Chalinze ulioanza mwezi Julai, 2015 kwa gharama ya **Dola za Marekani milioni 41.3**. Kazi zinazotekelezwa ni upanuzi wa kidakio katika chanzo; kujenga matanki ya kuhifadhia maji katika vijiji **20**; kulaza bomba kuu na upanuzi wa mtandao wa mabomba ya

kusambaza maji; kujenga tanki kubwa la kuhifadhi maji katika Mlima Mazizi; na kujenga vituo vya kuchotea maji katika maeneo ambayo hayakufikiwa na huduma ya maji wakati wa ujenzi wa awamu ya I na II. Hadi mwezi Machi 2016, ujenzi wa mantanki umeanza katika vijiji vya Kihangaiko, Pingo, Pera, Bwilingu, Msoga na Mboga. Mradi huo unatarajiwa kukamilika mwezi Februari, 2017 na utaongeza uzalishaji maji kutoka **lita milioni 7.2** hadi **lita milioni 11** kwa siku. Katika mwaka 2016/2017, Serikali imetenga **Shilingi bilioni 3.5** kukamilisha mradi huo.

(b) Mradi wa Mugango - Kiabakari

175. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kushirikiana na **Benki ya Kiarabu kwa Maendeleo ya Afrika *(BADEA)*** na **Mfuko wa Maendeleo wa Saudia (*Saudi Fund for Development - SFD)*** inatekeleza mradi wa maji wa Mugango-Kiabakari-Butiama kwa gharama ya **Dola za Marekani milioni 30.69**. Hadi mwezi Machi 2016, Mtaalamu Mshauri anaendelea na usanifu na kuandaa makabrasha ya zabuni. Ujenzi wa mradi unatarajiwa kuanza mwaka 2016/2017 na kazi zitakazotekelezwa ni pamoja na upanuzi wa kidakio cha maji; ujenzi wa mtambo wa kusafisha na kusukuma maji; ujenzi wa matanki **matatu**; kulaza bomba kuu kutoka Mugango, Kiabakari hadi Butiama umbali wa **kilomita 32**; kukarabati mitambo ya kusukuma maji ya Kiabakari; na kulaza mabomba ya mtandao wa kusambaza maji kutoka Butiama hadi Bisarye. Kukamilika kwa mradi huo kutawanufaisha wananchi wapatao **80,000** waliopo katika eneo la mradi pamoja na vijiji vilivyopo ndani ya kilomita 12 kutoka eneo la bomba kuu. Katika mwaka 2016/2017, Serikali imetenga **Shilingi bilioni 20** ili kuendelea kuboresha hali ya upatikanaji wa huduma ya maji katika maeneo yanayohudumiwa na mradi wa Mugango-Kiabakari.

(c) Mradi wa Makonde

176. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Serikali kwa kushirikiana na ***DFID*** imekamilisha ukarabati wa visima virefu **sita** eneo la Mitema na kufunga pampu katika visima hivyo. Kukamilika kwa kazi hizo kumeongeza uzalishaji wa maji kutoka **lita milioni 7.4** hadi **lita milioni 14.8** kwa siku, hivyo kuboresha huduma ya maji katika baadhi ya maeneo yanayohudumiwa na mradi huo. Aidha, Wizara inaendelea na majadiliano na wadau mbalimbali ambao wameonesha nia ya kuendelea kuboresha huduma ya maji katika Mradi wa Kitaifa wa Makonde. Gharama za kutekeleza kazi hiyo zinakadiriwa kuwa **Euro milioni 89**. Katika mwaka 2016/2017, Serikali imetenga **Shilingi bilioni 2** kwa ajili ya kugharamia uendeshaji wa mradi.

(d) Mradi wa *Handeni Trunk Main (HTM)*

177. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kushirikiana na **Serikali ya Uholanzi** inatekeleza mradi wa kuboresha huduma ya majisafi kwa maeneo yanayohudumiwa na mradi wa kitaifa *HTM*. Mtaalam Mshauri anakamilisha mapitio ya usanifu na kuandaa makabrasha ya zabuni ya mradi kwa gharama ya **Euro 30,000** zilizotolewa na **Serikali ya Uholanzi**. Aidha, Wizara inaandaa taarifa ya athari za kimazingira na kijamii ili iwasilishwe *NEMC* kwa ajili ya kupata kibali cha ujenzi.

178. Mheshimiwa Spika, ujenzi wa mradi utaanza katika mwaka 2016/2017 kwa gharama ya **Euro milioni 60** ambazo zitatolewa na **Serikali ya Uholanzi** ili kutekeleza mradi huo. Kazi zitakazotekelezwa ni ukarabati na upanuzi wa kidakio cha maji kilichopo Mto Pangani; ujenzi wa mitambo ya kusafisha maji; ukarabati wa bomba kuu na matanki; ujenzi wa matanki mapya ya kuhifadhi maji; pamoja na ukarabati na ulazaji wa mtandao wa mabomba ya kusambaza maji. Kukamilika kwa mradi huo kutaboresha hali ya upatikanaji wa huduma ya maji kutoka **asilimia 44** ya sasa hadi **asilimia 80**. Vilevile, Serikali imetenga **Shilingi bilioni 2** kwa ajili ya kupunguza kero ya uhaba wa maji kwa maeneo yanayohudumiwa na mradi wa *HTM*.

(e) Mradi wa Wanging'ombe

179. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kushirikiana na **Serikali ya India** itatekeleza mradi wa kuboresha huduma ya maji katika eneo linalopata huduma hiyo kutoka mradi wa kitaifa wa Wanging'ombe pamoja na Mji wa Igwachanya. Mradi huo utagharimu **Dola za Marekani milioni 48.99** na unatarajiwa kuanza kutekelezwa katika mwaka 2016/2017. Kazi zinazotarajiwa kutekelezwa ni pamoja na ukarabati wa chanzo cha Mbukwa na Mtitafu; kulaza bomba kuu kutoka chanzo cha Mbukwa umbali wa **kilomita 112**; ukarabati wa matanki **59**; kulaza bomba kuu kutoka chanzo cha Mtitafu umbali wa **kilomita 15**; ujenzi wa tanki la ujazo wa **lita 200,000** katika eneo la Igwachanya; na ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji. Katika mwaka 2016/2017, jumla ya **Shilingi bilioni 3** zimetengwa ili kuendelea kuboresha hali ya upatikanaji wa maji katika maeneo yanayohudumiwa na mradi wa Wanging'ombe kabla ya kuanza utekelezaji wa mradi mpya.

(f) Mradi wa Maswa

180. Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kutekeleza mradi wa ujenzi wa chujio la maji litakalohudumia miji ya Maswa na Vijiji vya Zanzui, Malita, Bayubi, Dodoma, Hinduki, Mwasita, Mwabayanda, Ng'wigwa na Mwabujiku. Gharama ya ujenzi wa mradi ni **Shilingi bilioni 3.35**. Hadi mwezi Machi 2016, utekelezaji wa mradi umefikia **asilimia 32** na unatarajiwa kukamilika mwezi

Septemba, 2016. Kukamilika kwa mradi huo kutaongeza uzalishaji wa maji kutoka **lita milioni 5.9** hadi **lita milioni 10.37** na kupunguza magonjwa yatokanayo na maji yasiyo salama. Katika mwaka 2016/2017, Serikali imetenga **Shilingi bilioni 2** kwa ajili ya kuboresha hali ya upatikanaji wa huduma ya maji katika maeneo yanayohudumiwa na mradi wa kitaifa wa Maswa.

4.4.8. Kuzijengea Uwezo Mamlaka za Maji Mijini

(a) Ujenzi wa Ofisi za Mamlaka

181. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara imekamilisha ujenzi wa jengo la Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira mjini Babati. Kukamilika kwa jengo hilo kumeiwezesha Mamlaka hiyo kuhamia kwenye jengo lake na kuboresha mazingira ya kazi kwa watumishi pamoja na kuokoa kiasi cha **Shilingi milioni 6** kila mwaka ambazo zilikuwa ni kodi ya jengo la Halmashauri ya Mji wa Babati. Aidha, ujenzi wa ofisi ya Mamlaka ya Majisafi na Usafi wa Mazingira Mjini Tunduma umefikia **asilimia 70** na unatarajiwa kukamilika mwezi Julai 2016. Katika mwaka 2016/2017, Wizara imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 2.4** kwa ajili ya ujenzi na ukarabati wa ofisi za Mamlaka za Maji Mijini, zikiwemo Mamlaka za Maji za Geita na Mpanda ambazo zimekamilisha taratibu zote za kuanza kwa ujenzi wa ofisi.

182. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea kuzijengea uwezo Mamlaka za Maji Mijini ili kuongeza upatikanaji wa huduma ya majisafi na usafi wa mazingira katika maeneo yanayohudumiwa na Mamlaka hizo, hatimaye Mamlaka ziweze kujiendesha kibiashara pamoja na kuwahudumia wananchi kwa ufanisi.

183. Mheshimiwa Spika, aidha, katika mwaka 2016/2017 Wizara imetenga jumla ya **Shilingi bilioni 392.4** fedha za maendeleo kwa ajili ya miradi ya maji mijini. Kati ya fedha hizo, **Shilingi bilioni 240** ni fedha za ndani na **Shilingi bilioni 152.4** ni fedha za nje. Orodha ya miradi itakayotekelezwa mijini kupitia fedha hizo za maendeleo imeoneshwa kwenye **Jedwali Na. 8**.

4.5. HUDUMA YA UMWAGILIAJI

184. Mheshimiwa Spika, uendelezaji wa miundombinu ya umwagiliaji unatekelezwa kupitia Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo (*Agricultural Sector Development Programme - ASDP*); Mradi wa Kuendeleza Sera na Rasilimali Watu (*Japan Policy for Human Resource Development*); na Mradi wa Kuendeleza Skimu Ndogo za Umwagiliaji (*Small Scale Irrigation Development Project - SSIDP*). Miradi hiyo inatekelezwa kwa njia shirikishi baina ya Wizara kupitia **Tume ya Taifa ya Umwagiliaji** na **Mamlaka za Serikali za Mitaa**.

185. Mheshimiwa Spika, awamu ya kwanza ya *ASDP* ilikamilika mwezi Juni, 2013 na kwa sasa maandalizi ya awamu ya pili ya programu hiyo yamefikia hatua za mwisho. Katika kipindi cha mpito cha maandalizi ya awamu ya pili ya programu, Serikali kwa makubaliano na Washirika wa Maendeleo imeendelea kutekeleza miradi ya umwagiliaji na miradi hiyo imefikia hatua mbalimbali kama ifuatavyo:-

4.5.1. Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo Awamu ya Kwanza (*ASDP I*)

186. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara imeendelea kuboresha miundombinu ya umwagiliaji ambapo ujenzi wa skimu **15** zenye jumla ya hekta **16,048** ambazo zitawanufaisha wananchi **80,240** unatekelezwa. Skimu hizo ni; Ipatagwa, Mbuyuni-Kimani, Kapyo, Chang'ombe, Motombaya, Kongolo-Mswiswi, Gwiri, Mwendamtitu zilizopo Wilayani Mbarali; Cherehani-Mkoga, Idodi, Mapogoro na Pawaga-Mlenge Wilayani Iringa; na Ugala, Karema na Mwamkulu katika Wilaya ya Mpanda. Ujenzi wa skimu hizo umefikia **asilimia 71** na malipo ya Wakandarasi yamefanyika kwa **asilimia 45**. Aidha, ujenzi wa maghala **8** katika skimu za umwagiliaji za Ngana na Makwale (Wilayani Kyela); Magozi na Tungamalenga (Wilayani Iringa); na Mbuyuni-Kimani, Ipatagwa, Kongolo-Mswiswi na Motombaya (Wilayani Mbarali) unaendelea. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itafanya upembuzi yakinifu na usanifu wa skimu **103** na maghala **53** pamoja na kuendelea kujenga skimu **37** ambazo ujenzi wake haujakamilika. **Jedwali Na. 9 (a)** linaonesha skimu zitakazofanyiwa upembuzi yakinifu na usanifu na **Jedwali Na. 9 (b)** linaonesha orodha ya skimu zitakazoendelezwa.

187. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na changamoto za mabadiliko ya tabianchi zinazohusiana na mtawanyiko wa mvua usioridhisha, ukame na mafuriko, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Kilimo, Mifugo na Uvuvi; Wizara ya Nishati na Madini; Sekretarieti za Mikoa; Halmashauri za Wilaya; Wakulima; Wafugaji; na Washirika wa Maendeleo itaendelea kujenga **mabwawa ya kuvuna maji ya mvua** kwa ajili ya kilimo cha umwagiliaji na matumizi mengine kama hatua muhimu ya kukabiliana na changamoto hizo. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea kukamilisha ujenzi wa mabwawa **7** ya Itagata Wilayani Manyoni, Dongobesh na Tlawi Wilayani Mbulu, Mitumbati Wilayani Nachingwea, Kasoli Wilayani Bariadi, Kongogo Wilayani Bahi na Lwanyo Wilayani Mbarali ambayo ujenzi wake haujakamilika. Vilevile, upembuzi yakinifu utafanyika kwa maeneo **39** yaliyotambuliwa kuwa na uwezekano wa kujengwa mabwawa kama inavyooneshwa katika **Jedwali Na. 10**.

188. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2016/2017, Wizara itafanya mapitio ya Mpango Kabambe wa Taifa wa Umwagiliaji wa mwaka 2002 (*The National Irrigation Master Plan, 2002*) ili kuhakiki maeneo yanayofaa kwa kilimo cha umwagiliaji ikizingatiwa kuwa ni takriban miaka 14 imepita tangu zoezi hilo

lifanyike. Aidha, Serikali itaendelea kujenga uwezo wa Tume ya Taifa ya Umwagiliaji kwa kuongeza vitendea kazi na watumishi, kwa kuzingatia muundo ulioidhinishwa na Ofisi ya Rais Menejimenti ya Utumishi wa Umma mnamo mwezi Desemba 2014. Vilevile, Wizara kwa kushirikiana na Mamlaka za Serikali za Mitaa itaendelea kuwajengea uwezo wakulima na wataalam kuhusu usimamizi na uendeshaji wa miundombinu ya umwagiliaji. Katika hatua hiyo, Wizara itaanzisha daftari la usajili ambapo kwa mwaka 2016/2017, vyama vipya **100** vya wamwagiliaji katika skimu za wakulima wadogo vitasajiliwa na vyama **442** vilivyopo vitaimarishwa. Aidha, wataalam **294** watapewa mafunzo ya usimamizi wa ujenzi, uendeshaji na utunzaji wa skimu za umwagiliaji.

189. Mheshimiwa Spika, vilevile, Wizara itafanya utafiti ili kubaini teknolojia za umwagiliaji zenye ufanisi zaidi katika matumizi ya maji kwa ajili ya kuongeza uzalishaji na tija ya mazao. Katika kufanikisha azma hiyo, Wizara imepanga kuanzisha kituo cha mafunzo na utafiti wa teknolojia mbalimbali za umwagiliaji.

4.5.2. Mradi wa Kuendeleza Sera na Rasilimali Watu (*Japan Policy for Human Resources Development - PHRD*)

190. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia **Tume ya Taifa ya Umwagiliaji** na kwa kushirikiana na **Serikali ya Japan** iliendelea kutekeleza mradi wa ***PHRD*** kwa kujenga maghala **6** kwa gharama ya **Shilingi bilioni 6.78** ili kuhifadhi mpunga kwa lengo la kuongeza thamani katika skimu mbalimbali. Skimu hizo ni Lekitatu iliyopo Wilaya ya Arumeru, Uturo (Mbarali), Mombo (Korogwe), Bagamoyo BIDP (Bagamoyo), Mkindo (Mvomero) na Mkula Wilayani Kilombero. Ujenzi ulianza mwezi Agosti, 2015 na hadi mwezi Aprili 2016, utekelezaji ulifikia **asilimia 40**. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea kukamilisha ujenzi wa maghala hayo.

Vilevile, mafunzo kuhusu Kilimo Shadidi cha Mpunga (*Systems of Rice Intensification – SRI*); usimamizi na uendeshaji wa maghala; upatikanaji wa masoko; mikopo kutoka taasisi za kifedha; na uendeshaji wa vyama vya wamwagiliaji yalitolewa. Mafunzo hayo yaliwahusisha viongozi wa skimu na wakulima viongozi **454** pamoja na wakulima wadogo **1,410** kutoka katika skimu **20** za umwagiliaji na Maafisa Ugani **65**.

4.5.3. Mradi wa Kuendeleza Zao la Mpunga (*Expanded Rice Productivity Project - ERPP*)

191. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na **Benki ya Dunia** itatekeleza mradi wa ***ERPP*** unaolenga kuongeza uzalishaji na tija kwa zao la mpunga katika skimu **6** za umwagiliaji zenye jumla ya **hekta 2,249** na kunufaisha wakulima **11,245**. Mradi huo utagharimu kiasi cha **Dola za Marekani milioni 4.66**

na utatekelezwa katika Mkoa wa Morogoro katika skimu za Kigugu na Mbogo Wilayani Mvomero; Msolwa Ujamaa na Njage (Kilombero); na skimu za Mvumi na Kilangali Wilayani Kilosa. Katika kutekeleza mradi huo kazi zitakazofanyika ni pamoja na mapitio ya usanifu, ukarabati wa skimu na kutoa mafunzo kwa wakulima kuhusu kilimo shadidi cha mpunga (*SRI*).

4.5.4. Mradi wa Kuendeleza Skimu za Umwagiliaji za Wakulima Wadogo (*Small Scale Irrigation Development Project - SSIDP*)

192. Mheshimiwa Spika, Serikali iliingia makubaliano ya kupata mkopo wa masharti nafuu kutoka **Serikali ya Japan** kwa ajili ya kuboresha miundombinu ya umwagiliaji katika skimu **119** za wakulima wadogo katika Halmashauri za Wilaya **68** nchini. Utaratibu wa utoaji wa fedha unafuata mfumo wa Mfuko wa Kuendeleza Umwagiliaji ngazi ya Wilaya (*District Irrigation Development Fund - DIDF*) ambapo fedha za ujenzi hupelekwa katika Halmashauri husika. Katika mwaka 2015/2016, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya **32** imeendelea kusimamia ukarabati wa skimu **45** za umwagiliaji za awamu ya kwanza zenye jumla ya **hekta 13,722** katika Halmashauri hizo. Hadi mwezi Machi 2016, utekelezaji ulikuwa umefikia **asilimia 94** na unatarajiwa kukamilika mwezi Juni, 2016. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea kusimamia utekelezaji wa skimu **63** zitakazopewa fedha katika awamu ya pili ya mradi huo.

4.5.5. Programu ya Kukabiliana na Changamoto za Uhaba wa Chakula Duniani (*Feed the Future*)

193. Mheshimiwa Spika, Serikali kwa kushirikiana na **Serikali ya Marekani** inatekeleza Programu ya *Feed the Future* inayolenga kukabiliana na changamoto za uhaba wa chakula duniani kwa kuongeza uzalishaji na tija, kwa ajili ya kukidhi mahitaji ya chakula na kuimarisha huduma za masoko ili kuinua kipato kwa wananchi wa vijijini. Programu hiyo, imelenga kuendeleza miradi ya umwagiliaji na barabara za kuunganisha masoko katika Mkoa wa Morogoro ambapo ukarabati wa mradi wa Dakawa wenye jumla ya **hekta 2,000** umeanza. Vilevile, upembuzi yakinifu, usanifu na tathmini ya athari za kimazingira kwa mradi wa Mgongola wenye jumla ya **hekta 680** umekamilika.

4.6. TAASISI ZILIZO CHINI YA WIZARA

4.6.1. Mfuko wa Taifa wa Maendeleo ya Maji

194. Mheshimiwa Spika, Mfuko wa Taifa wa Maendeleo ya Maji (*National Water Investment Fund - NWIF*) umeanzishwa chini ya Sheria ya Huduma za Maji na Usafi wa Mazingira **Na. 12** ya mwaka 2009 (Kifungu 44(1)). Mfuko huo ni Taasisi yenye jukumu la kukusanya mapato, kutoa fedha kwa ajili

ya kutekeleza miradi ya maji na kufuatilia matumizi yake. Lengo kuu la Mfuko ni kuwekeza (*Provisions of "investment support"*) kwenye miradi ya huduma ya maji na usimamizi wa maeneo ya vyanzo na vidakio vya maji, kipaumbele ikiwa ni kwenye maeneo yenye uhaba mkubwa wa huduma ya maji hususan maji vijijini. Mfuko utasaidia kuwekeza katika ujenzi wa **miradi ya maji vijijini**; upanuzi wa **miradi ya maji mijini**; pamoja na usimamizi na uendelezaji wa **vyanzo vya maji** ili kuboresha upatikanaji wa huduma endelevu ya maji nchini. Aidha, katika kipindi cha miaka mitano ya mwanzo, Mfuko utajikita zaidi katika kuwezesha utekelezaji wa miradi ya maji vijijini.

195. Mheshimiwa Spika, Mfuko huo unasimamiwa na Bodi ya Wadhamini inayoteuliwa na Waziri wa Maji na Umwagiliaji. Bodi hiyo inajumuisha Wajumbe wa Bodi wanne akiwemo Mwenyekiti; na Mwakilishi kutoka Wizara ya Maji na Umwagiliaji, OR-TAMISEMI, na Wizara ya Fedha na Mipango. Majukumu ya Bodi ni kuteua Afisa Mtendaji Mkuu (*CEO*) pamoja na Sekretarieti kwa ajili ya usimamizi wa kazi za kila siku za Mfuko; kuidhinisha fedha za miradi ya maji na kuhakikisha zinatumika kwa malengo yaliyokusudiwa kulingana na vigezo na mwongozo wa utoaji fedha; kutoa ushauri kwa Wizara na Wadau wa Mfuko kuhusu mwenendo wa utekelezaji wa miradi; kuchukua hatua stahiki kwa wakiukaji wa masharti ya misaada ya fedha iliyotolewa; na kuwasilisha kwa Waziri taarifa za Hesabu za mwaka za Mfuko kwa ajili ya kuziwasilisha mbele ya Bunge lako Tukufu (Kifungu 46 cha Sheria **Na. 12** ya mwaka 2009).

196. Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Sheria **Na. 12** ya Huduma za Maji na Usafi wa Mazingira, vyanzo vya mapato vya Mfuko ni fedha zitakazoidhinishwa na Bunge, misaada pamoja na fedha nyingine zitakazolipwa kwenye Mfuko kwa mujibu wa Sheria nyingine. Hadi sasa, chanzo pekee cha mapato ya Mfuko ni tozo ya **Shilingi 50** kwa kila lita ya mafuta ya dizeli na **Shilingi 50** kwa kila lita ya mafuta ya petroli. Mapato hayo yametokana na Sheria ya Fedha ya mwaka 2015 kuifanyia marekebisho Sheria ya Mafuta na Tozo za Barabara, Sura ya 220 inayoelekeza tozo hiyo iwekwe kwenye Mfuko huo. Makadirio kutokana na chanzo hicho yanaonesha kuwa Mfuko utakuwa unapokea kiasi cha **Shilingi bilioni 99** kwa mwaka.

197. Mheshimiwa Spika, hadi mwezi Machi 2016, Mfuko umepokea jumla ya **Shilingi bilioni 107.3** kutoka tozo ya mafuta na kuzielekeza fedha hizo kwenye utekelezaji wa miradi ya maji katika maeneo mbalimbali nchini. Hata hivyo, madeni ya Wakandarasi wanaoendelea na ujenzi wa miradi ya maji vijijini ni **Shilingi bilioni 373** na wastani wa mahitaji ya fedha za uwekezaji wa miradi mipya ya maji vijijini kwa mwaka ni **Shilingi bilioni 354**. Katika kipindi cha miaka mitatu iliyopita 2012/2013 - 2014/2015, mahitaji ya fedha kwa ajili ya miradi ya maji vijijini pekee ilikuwa ni **Shilingi trilioni 1.577** ambapo fedha zilizoidhinishwa ni **Shilingi bilioni 593** na fedha zilizotolewa ni **Shilingi bilioni 306**. Hivyo, kumekuwa

na upungufu wa **Shilingi trilioni 1.271** kwa ajili ya miradi ya maji vijijini iliyopangwa kutekelezwa katika kipindi hicho.

198. Mheshimiwa Spika, vyanzo vya mapato bado havikidhi mahitaji yaliyopo ya uwekezaji kwenye miradi ya maji. Kutokana na hali hiyo, kuna umuhimu wa kuwa na vyanzo vya ziada vya mapato ili kuboresha huduma ya maji nchini. Kwa sasa Wizara inaendelea na majadiliano na Mamlaka husika ili kuongeza wigo wa vyanzo vya mapato vya Mfuko. Endapo Serikali itaridhia mapendekezo yaliyowasilishwa ya vyanzo vya ziada vya mapato ya Mfuko, zaidi ya **Shilingi bilioni 304** zinatarajiwa kupatikana katika mwaka 2016/2017 na kuwezesha utekelezaji wa miradi mingi zaidi ya maji vijijini. Miradi hiyo itatoa huduma ya majisafi na salama kwa wakazi wengi zaidi vijijini na mijini. Hivyo, kwa kipindi cha miaka mitano ijayo, Mfuko wa Taifa wa Maendeleo ya Maji utawezesha utekelezaji wa miradi mingi ya maji na kunufaisha watu wengi zaidi waishio vijijini na mijini. Kwa mantiki hiyo, Serikali itaongeza kasi ya upatikanaji wa huduma ya majisafi na salama na kufikia lengo la **asilimia 85** ya watu wanaoishi vijijini na **asilimia 95** kwa wakazi wa mijini ifikapo mwaka 2020.

4.6.2. Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Nishati na Maji (*EWURA*)

199. Mheshimiwa Spika, Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Nishati na Maji (*EWURA)* ina majukumu ya kutoa leseni, kusimamia utekelezaji wa masharti ya leseni, kudhibiti ubora na ufanisi wa utoaji huduma, kutathmini na kupitisha bei za huduma na kutatua migogoro baina ya watoa huduma na wateja wao. Kwa mujibu wa Sheria **Na. 11** ya *EWURA* ya mwaka 2001, inaitaka *EWURA* kudhibiti utoaji wa huduma kwenye Sekta za umeme, mafuta ya petroli, gesi asilia, majisafi na usafi wa mazingira nchini. Kwa upande wa Sekta ya Maji, *EWURA* inadhibiti huduma za upatikanaji wa maji na uondoaji majitaka katika Mamlaka **130** za majisafi na usafi wa mazingira nchini. Kati ya hizo, Mamlaka **23** ni za Miji Mikuu ya Mikoa; Mamlaka **97** za Miji Mikuu ya Wilaya na Miji midogo; *DAWASA; DAWASCO;* na Mamlaka za Miradi **nane** ya maji ya Kitaifa.

200. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, *EWURA* ilipokea maombi ya kubadilisha bei za majisafi na majitaka kutoka Mamlaka **23** za Majisafi na Usafi wa Mazingira na ilitathmini na kuidhinisha bei za Mamlaka **17** za Arusha, Babati, Bukoba, Chalinze, *DAWASA*, Moshi, Mpwapwa, Iringa, Kahama, Kiomboi, *KASHWASA*, Mbinga, Mwanza, Ngudu, Njombe, Kongwa na Shinyanga. Tathmini ya maombi ya bei za maji inaendelea kwa Mamlaka **6** za Dodoma, Igunga, Kilwa Masoko, Kisarawe, Morogoro na Singida. Vilevile, *EWURA* ilikagua miundombinu inayotoa huduma ya majisafi na majitaka katika Mamlaka **43** za maji mijini ili kuhakiki viwango vya huduma vinavyotolewa na Mamlaka hizo, kupima ubora wa maji, kufuatilia utekelezaji wa mipango ya kibiashara na utekelezaji wa maagizo ya *EWURA*. Mamlaka za maji hujulishwa kuhusu matokeo ya ukaguzi huo ili waweze kuzifanyia kazi kasoro zilizojitokeza

na kuongeza ufanisi. Matokeo ya ukaguzi pia hujumuishwa katika ripoti ya utendaji kazi wa Mamlaka kwa ajili ya ufuatiliaji wa *EWURA*, Wizara ya Maji na Umwagiliaji na OR-TAMISEMI.

201. Mheshimiwa Spika, *EWURA* imechapisha matokeo ya ufuatiliaji wa utendaji wa mamlaka kwa mwaka 2014/2015 kwenye ripoti maalum za huduma ya majisafi na usafi wa mazingira. Ripoti hizo ni za aina mbili ambazo ni; Ripoti ya Mamlaka za Maji za Miji Mikuu ya Mikoa na Miradi ya Kitaifa; na Ripoti ya Mamlaka za Maji za Miji Mikuu ya Wilaya na Miji Midogo. Ripoti hizo husaidia mamlaka za maji kulinganisha utendaji wake na mamlaka nyingine na kutambua mapungufu yake; kuifahamisha Serikali kuhusu utendaji wa mamlaka ili ichukue hatua stahiki; na kuwafahamisha wateja na wananchi kwa ujumla kuhusu utendaji wa Mamlaka zinazowahudumia. Taarifa ya utendaji wa Mamlaka kwa kipindi cha mwaka 2014/2015, inaonesha kuwa ufanisi wa mamlaka umeongezeka katika kufunga dira za maji, uwezo wa kumudu gharama za uendeshaji, kuongezeka kwa idadi ya wateja wa majisafi na majitaka, kuongezeka kwa wastani wa saa za upatikanaji wa huduma ya maji na ukusanyaji wa maduhuli. Changamoto bado zipo kwenye vyanzo vya maji visivyotosheleza mahitaji ya sasa na ya baadae na upotevu wa maji. Vilevile, *EWURA* ilipokea jumla ya malalamiko **7** yaliyohusu ankara za majisafi na majitaka zilizokosewa, ukosefu wa maji, kukatiwa huduma ya maji kimakosa na huduma hafifu kwa wateja. Kati ya malalamiko hayo, **6** yamepatiwa ufumbuzi na **moja** lililobaki liko katika hatua ya utatuzi.

202. Mheshimiwa Spika, *EWURA* kwa kushirikiana na Umoja wa Wadhibiti wa Nchi za Mashariki na Kusini mwa Afrika "*Eastern and Southern Africa Water and Sanitation Regulators Association (ESAWAS)* imetayarisha ripoti ya kwanza inayolinganisha hali ya utoaji wa huduma ya majisafi na usafi wa mazingira katika Mamlaka za Maji za Miji Mikuu ya nchi za Kenya, Rwanda, Zambia, Msumbiji, Lesotho na Tanzania ambapo Shirika la Majisafi na Usafi wa Mazingira Dar es Salaam - *DAWASCO* lilishirikishwa. Kwenye ripoti hiyo, upotevu wa maji umeonekana kuwa ni changamoto kubwa kwenye Mamlaka za Maji za nchi hizo.

203. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Sekta za Umeme, Petroli na Gesi Asilia, *EWURA* imeendelea kusimamia Sekta hizo ili kuhakikisha uwepo, ubora na usalama wa huduma hizo kwa kuandaa kanuni na taratibu zinazovutia uwekezaji. *EWURA* imetoa leseni **5** kwa wawekezaji wa miradi midogo ya umeme isiyozidi Megawati **10** ambazo ni Uzia *Small Hydro Power* (1.12MW) ya Uzia – Sumbawanga; Ulaya *Hydro and Windmill Technology Ltd*/Kalumbaleza *Small Hydro Power* (1.2MW) ya Kalumbaleza – Sumbawanga; *TEXPOL Development Co. Ltd* (6.2MW) ya Dar es Salaam; *EA-Power Ltd* (10MW) ya Kiwira – Mbeya; na *Tangulf Express Ltd* (10MW) ya Songea - Ruvuma.

204. Mheshimiwa Spika, hadi mwezi Machi 2016, *EWURA* imetoa leseni **96** kwa vituo vipya vya mafuta, leseni za biashara ya kuagiza kwa jumla mafuta ya petroli kwa kampuni mpya **8**; leseni **4** za uagizaji na usambazaji wa jumla wa vilainishi (*Lubricants*); leseni **moja** kwa kiwanda chenye miundombinu ya mafuta kwa ajili ya matumizi binafsi (*Consumer Installation Licence*); na vibali **15** vya kuruhusu ujenzi wa miundombinu mipya ya petroli (*construction approvals for new petroleum handling infrastructures*). Vilevile, Mamlaka imehuisha jumla ya leseni **138** baada ya kujiridhisha kuwa wamiliki wa leseni hizo wametimiza masharti ya leseni zao ikiwemo kuboresha vituo vya mafuta kufikia viwango stahiki. Aidha, *EWURA* imeendelea kupanga bei kikomo za mafuta ya petroli, dizeli na mafuta ya taa yanayouzwa kwenye vituo vya mafuta na kupima ubora wa mafuta hayo. Lengo ni kuhakikisha kuwa mtumiaji anauziwa mafuta yaliyo bora na kwa bei ambayo si zaidi ya bei kikomo. Vilevile, *EWURA* imeendelea kukagua miundombinu ya kuchakata, kusafirisha na kusambaza gesi asilia ili kubaini kuwa ni salama kwa matumizi na mazingira.

205. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, *EWURA* iliendelea kutunga kanuni na miongozo ya kuimarisha uelewa kwa watoa huduma na umma kuhusu nyenzo za udhibiti ikiwemo ubora wa huduma inayotakiwa kutolewa na taratibu mbalimbali zinazotumika kwenye udhibiti ili kuimarisha utawala bora. Kanuni na miongozo iliyotungwa ni pamoja na Mwongozo wa Kukagua Mamlaka za Majisafi na Usafi wa Mazingira (*Inspection Manual for Water Utilities*); Mwongozo wa Kuandaa Mpango wa Biashara (*Revised Business Planning Guidelines*); na Mwongozo wa Kufuatilia Ubora wa Maji na Uondoaji wa Majitaka katika Mamlaka (*Water and Wastewater Quality Monitoring Guidelines for Water Utilities*).

206. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2016/2017, *EWURA* imelenga kuimarisha udhibiti wa huduma ya majisafi na usafi wa mazingira nchini kwa kuzingatia vipaumbele vifuatavyo: kushamirisha uwekezaji wa Sekta Binafsi katika Sekta za Nishati na Maji; kutekeleza ujenzi wa ofisi ya *EWURA*; kuanzisha ofisi za kanda ya kaskazini (Arusha) na nyanda za juu kusini (Mbeya); kufuatilia utendaji wa Mamlaka za Maji Mijini kwa kuchambua na kuhakiki taarifa za utendaji kazi wa Mamlaka hizo; kufuatilia utekelezaji wa mipango ya kibiashara (*Business Plans*) ya mamlaka kwa kuzingatia mwongozo uliotolewa na *EWURA*; na kuimarisha utoaji wa elimu kwa umma kuhusu masuala ya kiudhibiti, haki na wajibu wa watumiaji wa huduma zinazotolewa na Mamlaka.

207. Mheshimiwa Spika, *EWURA* ni Mamlaka ya udhibiti wa Sekta kuu mbili za Nishati na Maji. Ili kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi zaidi, nimeiagiza *EWURA* iendeleze ushirikiano wa karibu kwa kupokea na kutekeleza miongozo inayotolewa na Wizara zinazosimamia Sekta hizo kulingana na Sheria, Kanuni na Taratibu zilizopo.

4.6.3. Chuo cha Maendeleo na Usimamizi wa Maji

208. Mheshimiwa Spika, Chuo cha Maendeleo na Usimamizi wa Maji hapo awali kilijulikana kama Chuo cha Maji cha Rwegarulila na kilianzishwa mwaka 1974. Chuo hicho kilikuwa kikiendeshwa kwa kutegemea ruzuku ya Serikali kupitia Wizara ya Maji na Umwagiliaji ambapo kuanzia tarehe 22 Agosti 2008, Chuo kimebadilishwa kuwa Wakala wa Serikali ili kuweza kujiendesha na kujitegemea. Mabadiliko hayo yalitokana na maboresho kwenye Sekta ya Utumishi wa Umma ambayo yalilenga kuboresha utoaji wa huduma bora na kupunguza utegemezi kwa Serikali. Majukumu ya Chuo ni kuendeleza na kutoa wataalamu wanaohitajika katika Sekta ya Maji na Umwagiliaji kwa njia ya mafunzo, kufanya utafiti na kutoa ushauri wa kitaalamu kwa kuzingatia Sera na Miongozo ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji pamoja na Baraza la Taifa la Vyuo vya Ufundi (*NACTE*).

209. Mheshimiwa Spika, Chuo kinaongozwa na Mkuu wa Chuo na kusimamiwa na Bodi ya Ushauri ya Wizara (*Ministerial Advisory Board*) ambayo ina majukumu ya kutoa ushauri kwa Waziri kuhusu uendelezaji na usimamizi wa Sera; kuandaa mpango mkakati na biashara wa Chuo na bajeti yake; kuweka vipaumbele na kutoa malengo ya utendaji ya kila mwaka; kupokea taarifa za utendaji za kila mwaka na taarifa za mapato na matumizi ya Chuo; kutoa tathmini ya utendaji wa Chuo; kuidhinisha mishahara na stahili mbalimbali za watumishi; na kutoa ushauri kama ilivyoelekezwa kwenye Sheria ya Wakala **Na. 30** ya mwaka 1997 pamoja na marekebisho yake.

210. Mheshimiwa Spika, Chuo kinatoa mafunzo katika fani **tano** kwa ngazi ya Stashahada na fani **moja** katika ngazi ya Shahada. Fani zitolewazo katika ngazi ya Stashahada ni Uhandisi wa Maji na Usafi wa Mazingira (*Water Supply and Sanitation Engineering*); Haidrolojia na Hali ya hewa (*Hydrology and Meteorology*); Haidrojiolojia na Uchimbaji wa Visima (*Hydrogeology and Water Well Drilling*); Uhandisi wa Umwagiliaji (*Irrigation Engineering*); pamoja na Teknolojia ya Maabara na Ubora wa Maji (*Water Quality Laboratory Technology*). Katika ngazi ya Shahada fani ya Uhandisi wa Rasilimali za Maji na Umwagiliaji (*Bachelor of Engineering in Water Resources and Irrigation Engineering*) hutolewa. Vilevile, Chuo kinatoa mafunzo ya muda mfupi kulingana na mahitaji ya wadau kwenye Sekta ya Maji. Udahili wa wanafunzi umekuwa ukiongezeka mwaka hadi mwaka kama inavyoonekana kwenye **Jedwali Na. 11**.

211. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Chuo kilidahili wanafunzi **394** wa stashahada na wanafunzi **193** wa shahada ya kwanza ya Uhandisi wa Rasilimali za Maji na Umwagiliaji na hivyo kufikia jumla ya wanafunzi **1,472** waliopo Chuoni. Kati ya hao, wanafunzi **1,099** wako katika mafunzo ya ngazi ya Stashahada na wanafunzi **373** ni wa ngazi ya Shahada. Aidha, jumla

ya wanafunzi **8** wa Cheti na **280** wa Stashahada katika fani mbalimbali walihitimu mafunzo yao mwezi Novemba 2015.

212. Mheshimiwa Spika, katika jitihada za kuongeza idadi ya wanafunzi wa kike kwenye masomo ya sayansi, Mamlaka ya Elimu Tanzania (*TEA*), kwa mwaka 2015/2016 ilifadhili wanafunzi wa kike **80** katika mafunzo ya awali ya kuwawezesha kujiunga na masomo ya Stashahada *(pre-entry course)* ikilinganishwa na wanafunzi **41** mwaka 2014/2015. Ufadhili huo umechangia kuongezeka kwa wanafunzi wa kike katika ngazi za Stashahada na Shahada kutoka wanafunzi **226** mwaka 2014/2015 hadi **342** mwaka 2015/2016, sawa na **asilimia 23** ya wanafunzi wote. Aidha, Mfuko wa Mafundi Sanifu (*Water Technicians Fund*) umefadhili jumla ya wanafunzi **306** mwaka 2015/2016 ikilinganishwa na wanafunzi **212** waliofadhiliwa mwaka 2014/2015.

213. Mheshimiwa Spika, ili Chuo kiweze kujiendesha kwa ufanisi zaidi kimechukua hatua mahsusi za kuboresha mazingira ya ufundishaji kwa programu zilizopo. Kipaumbele kikubwa kimekuwa katika kukarabati miundombinu iliyopo, kuweka vifaa katika maabara, na kutilia mkazo utafiti pamoja na utoaji wa ushauri wa kitaalamu. Msaada mkubwa katika utekelezaji wa azma hii umetokana na Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji Awamu ya Kwanza chini ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji.

214. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Chuo kimefanya maboresho ya miundombinu mbalimbali ikiwemo ukarabati wa majengo ya Maabara ya Udongo, *Plumbing and Pumps workshop*, *Land Survey* na maabara ya Ubora wa Maji. Kazi ya usanifu wa jengo la ghorofa sita lenye madarasa, maabara, kumbi za mihadhara, ofisi na maktaba; na usanifu wa ukarabati wa majengo ya chuo na nyumba za waalimu umekamilika. Ukarabati wa vyumba **vitano** vya maabara na kantini ya wanafunzi umefanyika. Ununuzi na ufungaji wa vifaa kwenye maabara na viyoyozi katika maktaba umefanyika. Katika kuboresha matumizi ya TEHAMA Chuo kimeunganishwa na mkongo wa Taifa (*Government Fibre Optic network*). Vilevile, Chuo kilipokea na kuzifanyia uchunguzi sampuli za maji **172** na kutoa ushauri kwa wahusika. Aidha, Chuo kilifanya utafiti wa Uendelevu wa Miradi ya Maji Vijijini mkoani Dodoma (*Sustainability of Rural Water Supply Services*).

215. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa Chuo kinatekeleza majukumu yake kwa ufanisi zaidi, kimeendelea kuajiri ambapo hadi mwezi Machi 2016, Chuo kina jumla ya watumishi **92**. Kati ya hao **59** ni wakufunzi na **33** ni watumishi katika utawala. Kwa sasa, uwiano kati ya wakufunzi na wanafunzi ni **1:25** ambao ni sawa na kiwango kinachopendekezwa na Baraza la Taifa la Vyuo vya Ufundi. Vilevile, katika mwaka 2015/2016, Chuo kimeendelea kuwajengea uwezo watumishi ambapo jumla ya watumishi **21** wanaendelea na masomo ya muda mrefu. Kati ya hao, watumishi **7** wako katika masomo ya

shahada ya uzamivu (*PhD*); watumishi **11** kwenye masomo ya shahada ya uzamili (*Masters*); **wawili** ngazi ya shahada na mtumishi **mmoja** ngazi ya stashahada.

216. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2016/2017, lengo la Chuo ni kuongeza udahili wa wanafunzi kutoka **587** hadi **800**. Vilevile, kimepanga kuanza ujenzi wa jengo la ghorofa sita; kukarabati majengo; kuongeza vifaa vya kufundishia katika maabara; ununuzi wa vitabu; pamoja na kufanya utafiti katika masuala ya upotevu wa maji kwenye Mamlaka za Maji na uendelevu wa miradi ya maji vijijini.

4.6.4. Wakala wa Uchimbaji Visima na Ujenzi wa Mabwawa (*DDCA*)

217. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara kupitia Wakala wa Uchimbaji Visima na Ujenzi wa Mabwawa (*DDCA*) iliendelea kuchimba visima na kujenga mabwawa katika maeneo mbalimbali nchini. Hadi mwezi Machi 2016, Wakala umechimba jumla ya visima virefu **185** na kufanya uchunguzi wa maji chini ya ardhi kwenye maeneo **129** kwa ajili ya uchimbaji wa visima. **Jedwali Na. 12** linaonesha orodha ya visima vilivyochimbwa na *DDCA* hadi mwezi Machi 2016.

218. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wakala umekamilisha mradi wa ujenzi wa miundombinu ya kusambaza maji katika jengo la Ikulu ndogo ya Chamwino Dodoma, na ujenzi na ukarabati wa Bwawa la Olyapasei kwa ajili ya matumizi ya binadamu na mifugo lililopo Wilaya ya Kiteto Mkoa wa Manyara. Vilevile, Wakala uliendelea na ujenzi na ukarabati wa Bwawa la Tulila lililopo Wilaya ya Mbinga Mkoa wa Ruvuma kwa ajili ya kufua umeme ambalo limefikia **asilimia 99**; Bwawa la Lipokela (Songea - Mkoa wa Ruvuma) kwa ajili ya umwagiliaji ambalo limefikia **asilimia 95**; Bwawa la Matwiga (Chunya - Mkoa wa Mbeya) kwa ajili ya matumizi ya binadamu ambalo limefikia **asilimia 90**; na Bwawa la Kwamaligwa lililopo Wilaya ya Kilindi Mkoa wa Tanga kwa ajili ya matumizi ya binadamu na mifugo ambalo limefikia **asilimia 90**. Aidha, upembuzi yakinifu kwa ajili ya ujenzi wa Bwawa la Mfili katika Halmashauri ya Mlele (Katavi) na ujenzi wa matanki ya kuhifadhi maji katika Wilaya ya Musoma Vijijini (Mara) umefanyika. Ujenzi wa mabwawa mengine **matatu** ya Habiya lililopo Wilaya ya Itilima Mkoa wa Simiyu, Sekeididi (Kishapu - Mkoa wa Shinyanga) na Mbangala lililopo Wilaya ya Chunya Mkoani Mbeya utaanza mwezi Juni, 2016 baada ya kipindi cha mvua kumalizika.

219. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2016/2017, Wakala wa Uchimbaji wa Visima na Ujenzi wa Mabwawa umepanga kufanya utafiti wa maji chini ya ardhi kwenye maeneo **200** nchini, kuchimba visima **400**, kukarabati visima **50**, kufunga pampu za maji **30**, kujenga na kukarabati mabwawa ya ujazo wa kati **matano**, usanifu wa udongo maeneo **matano** na kujenga mifumo midogo ya

usambazaji maji maeneo **matano**. Wakala unatarajia kukusanya **Shilingi bilioni 10.75** zitakazotokana na mapato ya utekelezaji wa miradi hiyo.

4.6.5. Bohari Kuu ya Maji

220. Mheshimiwa Spika, Bohari Kuu ya Maji imeendelea kutekeleza majukumu ya kuhakiki na kusimamia ubora wa vifaa na nyenzo kwa watekelezaji wa miradi ya maji nchini; na kusambaza mabomba na viungio vyake kwenye miradi mbalimbali ya maji nchini. Katika mwaka 2015/2016, mabomba yalisambazwa kwenye Mamlaka za Maji za Singida, Babati, Wanging'ombe, Chalinze, Chamwino, Tanga, Mtwara, Dodoma, Kondoa, Namanyere, Makonde, Igunga, Kigoma, *KASHWASA*, Morogoro, Kilindi, Lindi, Njombe, Karatu, Maswa, Kibiti, Bukoba, Mugumu, Iringa, *DAWASA* na *DAWASCO* na kwenye Halmashauri za Wilaya hapa nchini. Vilevile, Bohari iliwasiliana na wadau mbalimbali wanaotengeneza na kuuza vifaa vya maji ndani na nje ya nchi ili kuweza kujihakikishia kuwa vifaa bora vinapatikana kwa ajili ya miradi ya maji nchini. Lengo likiwa ni kununua vifaa vya maji kwa wingi (*bulk procurement*) vyenye ubora na gharama nafuu.

221. Mheshimiwa Spika, hadi mwezi Machi 2016, upatikanaji wa vifaa na nyenzo za maji ulikuwa wa kuridhisha ambapo Bohari ilisambaza vifaa vya kutekeleza miradi ya maji kwenye Mamlaka mbalimbali ikiwemo mabomba yenye jumla ya **kilomita 150,000**, viungio mbalimbali vya miundombinu ya maji na dira za maji **70,000**. Mchango huo wa Bohari katika kutekeleza miradi ya maji umeongeza ufanisi kwenye utoaji wa huduma ya maji kwa wananchi. Vilevile, Bohari imeendelea kushirikiana na wadau mbalimbali kutoka Sekta Binafsi katika kutekeleza Sera ya Ubia baina ya Sekta ya Umma na Sekta Binafsi (*PPP*) kwa lengo la kuboresha upatikanaji na usambazaji wa vifaa ili kuimarisha Bohari na kupunguza utegemezi kwa Serikali.

222. Mheshimiwa Spika, aidha, Wizara imeanza ujenzi wa maghala na Ofisi za Bohari Kuu ya Maji katika eneo la Boko baada ya kuhamishiwa eneo hilo kutoka Kurasini ili kupisha uwekezaji katika Bandari. Ujenzi wa uzio na ukarabati wa ghala **moja** umekamilika. Mtaalamu Mshauri wa kuandaa usanifu na makabrasha ya zabuni kwa ajili ya ukarabati wa maghala mengine mawili na ujenzi wa ofisi amepatikana na ujenzi utaanza katika mwaka 2016/2017.

4.7. MASUALA MTAMBUKA

4.7.1. Sheria

223. Mheshimiwa Spika, baada ya Bunge lako Tukufu kupitisha Sheria ya Mamlaka ya Majisafi na Majitaka Dar es Salaam **Na. 20** ya mwaka 2001, Sheria ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji, **Na.11** ya mwaka 2009, Sheria ya Huduma za

Maji na Usafi wa Mazingira, **Na. 12** ya mwaka 2009, na Sheria ya Taifa ya Umwagiliaji **Na. 5** ya mwaka 2013, Wizara imeendelea kutoa elimu kuhusu Sheria hizo. Elimu hiyo ilitolewa kwa Halmashauri, Bodi za Maji za Mabonde, Mamlaka za Maji na Wadau wengine wa Sekta za Maji na Umwagiliaji pamoja na jamii kwa ujumla kupitia warsha, mikutano, semina, mafunzo, makongamano na vyombo vya habari. Vilevile, Wizara inaendelea kutoa ushauri wa kisheria kuhusu utekelezaji wa Sheria hizo na hatua za kuchukua dhidi ya ukiukwaji wake. Sheria hizo zinapatikana kwenye tovuti ya Bunge (www.parliament.go.tz) na kanuni za Sheria za Maji zinapatikana kwenye tovuti ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji (www.maji.go.tz).

224. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara imekamilisha kuandaa notisi **moja (1)** ya kuipandisha daraja Mamlaka ya Maji na Usafi wa Mazingira Kahama kuwa daraja A na kuiwasilisha Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali kwa ajili ya mapitio (*vetting*) na notisi hiyo ilitangazwa kwenye Gazeti la Serikali **Na. 337** la tarehe 21/08/2015. Vilevile, notisi **moja** ya *Water Supply and Sanitation (Moshi Urban Water Supply and Sanitation Authority) (Extension of Service Area) Notice, 2016* imewasilishwa Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali kwa ajili ya kutangazwa.

225. Mheshimiwa Spika, Wizara imekamilisha kuandaa kanuni **5** na kuziwasilisha Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali kwa ajili ya mapitio (*vetting*) kabla ya kutangazwa kwenye Gazeti la Serikali. Kanuni hizo ni Notisi ya kutangaza vyanzo vya maji vya Mbwinji na Mwena *(The Water Resources Management (Mbwinji and Mwena Springs Protected Zones) Notice, 2016)*; Notisi ya kutangaza chanzo cha maji cha Bwawa la Mindu *(Water Resources Management (Mindu Dam Protected Zones) Notice, 2016);* Oda ya kutangaza chanzo cha maji cha Mto Mara *(Water Resources Management (Designation and Declaration of Mara River Water Catchment) Order, 2016);* Oda ya kutangaza chanzo cha maji cha Somoche *(Water Resources Management (Designation and Declaration of Somoche Water Sub Catchment) Order, 2016);* na Oda ya kutangaza chanzo cha maji cha Tobora *(Water Resources Management (Designation and Declaration of Tobora Water Sub Catchment) Order, 2016).*

226. Mheshimiwa Spika, vilevile, maoni, ushauri na mapendekezo ya wadau kuhusu Kanuni **sita (6)** za *The Water Resources Management (Transfer of water use, discharge and groundwater permits) Regulations 2016; The Water Resources Management (Control and Management of Storm Water) Regulations 2016; The Water Supply and Sanitation (Provision and Management of Sewage and Waste Water Services) Regulations 2016; Water Supply and Sanitation (Water Bowsers) Regulations 2016; Water Supply and Sanitation (Licensing Board) Regulations, 2016;* na *DAWASA (Water Bowsers) Regulations,*

2016 yamekusanywa na kufanyiwa kazi na rasimu zimekamilika kwa ajili ya hatua ya kuwasilishwa Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali ili zitangazwe.

227. Mheshimiwa Spika, aidha, Wizara imeendelea kukusanya maoni na kuboresha rasimu za marekebisho ya Sheria ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji **Na.11** ya mwaka 2009, Sheria ya Huduma za Maji na Usafi wa Mazingira **Na. 12** ya mwaka 2009 na Sheria ya *DAWASA* **Na. 20** ya mwaka 2001. Maboresho hayo ni pamoja na mapendekezo ya vyanzo vya ziada vya fedha za Mfuko wa Maji unaokabiliwa na mahitaji makubwa ya fedha za kuwekeza kwenye miradi ya maji. Wizara imeandaa andiko kwa ajili ya kupendekeza vyanzo vya ziada vya fedha za Mfuko na kulijadili katika vikao vya wataalam vilivyofanyika katika mwezi Desemba, 2015 na mwezi Machi, 2016. Andiko hilo limewasilishwa Wizara ya Fedha na Mipango baada ya kujumuisha maoni, ushauri na mapendekezo ya wataalam hao.

228. Mheshimiwa Spika, vilevile, Wizara imeendelea kupitia na kutoa ushauri wa kisheria kwenye Mikataba na Randama za Makubaliano ambayo Wizara ya Maji na Umwagiliaji ni sehemu (*party*) ya mikataba ya makubaliano hayo. Mikataba na Randama za Makubaliano **92** zimepitiwa na kutolewa ushauri na baadae kuwasilishwa kwenye Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali kwa ajili ya mapitio (*vetting*). Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali imefuatilia na kusimamia mashauri **17** yaliyopo mahakamani ambayo yapo katika hatua tofauti na kati ya hayo, mashauri **mawili** yametolewa uamuzi.

229. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea na utayarishaji wa Kanuni za Sheria ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji, Sheria ya Huduma za Maji na Usafi wa Mazingira na Sheria ya Taifa ya Umwagiliaji kutegemeana na mahitaji ya Sheria. Vilevile, Wizara itaendelea kukamilisha mapendekezo ya kurekebisha Sheria za Maji na kutoa ushauri wa kisheria kwa wadau wa Sekta za Maji na Umwagiliaji pale inapohitajika.

4.7.2. Habari, Elimu na Mawasiliano

230. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara imeendelea kutoa elimu na taarifa mbalimbali zinazohusu Sekta za Maji na Umwagiliaji kutokana na umuhimu wake kwa jamii kama njia mojawapo ya kuelimisha masuala ya usimamizi wa rasilimali za maji na uendelezaji wa miradi ya maji na umwagiliaji nchini. Aidha, Wizara ilishiriki Maonesho ya Wiki ya Utumishi wa Umma yaliyofanyika kitaifa mkoani Dar es Salaam mwaka 2015. Katika maonesho hayo, Wizara ilipata tuzo **mbili** na kutunukiwa vyeti ambapo ilikuwa mshindi wa kwanza katika kutekeleza masuala ya UKIMWI mahala pa kazi, na kuwa mshindi wa pili katika kutekeleza masuala ya jinsia pamoja na cheti cha banda bora.

231. Mheshimiwa Spika, vilevile, Wizara ilishiriki katika maonesho ya Nanenane ambayo yalifanyika Kitaifa Mkoani Lindi mwezi Agosti, 2015 na kufanikiwa kuwa mshindi wa pili katika kuelimisha umma. Maadhimisho hayo hutumika na wadau mbalimbali wa Sekta ya Maji kuelimisha umma kuhusu kazi zinazotekelezwa na Sekta. Aidha, Wizara iliandaa vipindi **15** vya mahojiano kwenye luninga vya ana kwa ana (*Live talk shows*), makala **8** za luninga na vipindi **5** vya redio vilivyolenga kufafanua masuala mbalimbali kuhusu Sekta ya Maji, na machapisho mbalimbali ya rasilimali za maji, ubora wa maji na utunzaji wa vyanzo vya maji. Vilevile, rasimu ya Mkakati wa Mawasiliano (*Draft Communication Strategy*) kuhusu Sekta ya Maji ambao utatumika kama mwongozo wa shughuli zote za habari na mawasiliano Wizarani imeandaliwa. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itakamilisha Mkakati wa Mawasiliano na kuendelea kuelimisha wananchi kuhusu Sekta za Maji na Umwagiliaji kupitia makala, vipindi kwenye luninga na redio pamoja na kutoa taarifa mbalimbali zinazohusu Sekta.

4.7.3. Teknolojia ya Habari na Mawasiliano

232. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2015/2016, Wizara imeendelea na juhudi za utekelezaji wa Serikali Mtandao ili kuboresha utoaji wa huduma. Katika kuimarisha matumizi ya TEHAMA, Wizara imekamilisha rasimu ya mpango mkakati na miongozo ya matumizi ya TEHAMA; imeboresha Mfumo wa Kielektoniki katika ukusanyaji wa takwimu, uchambuzi, na utayarishaji wa ramani za vituo vya kuchotea maji vijijini (*Water Point Mapping System*). Vilevile, majaribio ya matumizi ya ujumbe mfupi kwa simu za viganjani katika kuboresha upatikanaji wa taarifa za miradi ya maji vijijini yamefanyika Wilayani Bunda na kuonesha mafanikio na yataendelezwa kwenye Halmashauri zote nchini. Aidha, Wizara imeimarisha mfumo wa kielektroniki wa Menejimenti ya Takwimu na Taarifa (*Water Sector Management Information System*) ili kusaidia ufuatiliaji na tathmini ya utekelezaji wa mipango na miradi kwenye Sekta ya Maji.

233. Mheshimiwa Spika, vilevile, Wizara imeanza kutumia huduma za mawasiliano kwa njia ya ujumbe mfupi kupitia simu za viganjani (*GovSMS*) iliyosanifiwa na Wakala wa Serikali Mtandao kwa Taasisi za Umma; mawasiliano ya simu yaliyounganishwa kwenye miundombinu ya mtandao wa intaneti (*IP Telephony*) ili kupunguza gharama za matumizi; na barua pepe ya Serikali katika mawasiliano ya kiofisi yaani '*Government Mailing System*'. Vilevile, Wizara imeshiriki katika kutekeleza Mpango wa '*Open Data*' ili kuwezesha utoaji wa takwimu na taarifa za Sekta ya Maji kwa uwazi; na jumla ya watumishi **641** kutoka taasisi zinazotekeleza Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji nchini walipata mafunzo kuhusu matumizi ya mifumo ya kielektroniki.

234. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea kuboresha mfumo wa habari na mawasiliano kwa kuunganisha Ofisi za Wizara Makao Makuu na Taasisi zake kupitia miundombinu ya mtandao wa Serikali; kutumia teknolojia ya ujumbe mfupi wa simu za viganjani katika kupata taarifa za vituo vya maji vijijini; kukamilisha usanifu wa mfumo wa kielektroniki wenye lengo la kuoanisha mifumo ya kieletroniki inayotekelezwa ndani ya Sekta ya Maji (*Integrated Information Management System for the Water Sector*); kuandaa miongozo ya TEHAMA kwa ajili ya Sekta ya Maji ili taasisi zote zilizo chini ya Wizara ziwe na mifumo au miradi ya TEHAMA; kutekeleza Mpango wa '*Open Data*' kwa ajili ya utoaji wa takwimu na taarifa za Sekta ya Maji; na kujenga uwezo wa Wizara na Taasisi katika matumizi ya TEHAMA. Vilevile, Wizara itaanzisha mfumo wa kielektroniki wa utunzaji na ufuatiliaji wa mafaili na majalada ili kuboresha huduma na kupunguza gharama za uendeshaji.

4.7.4. Jinsia

235. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Sera, Sheria, Kanuni, Taratibu na Miongozo iliyopo imeendelea kuhamasisha uwepo wa uwiano wa kijinsia baina ya wanawake na wanaume. Uwiano huo unazingatiwa kwenye maeneo ya vyombo vya maamuzi katika usimamizi, uendeshaji na utekelezaji wa miradi nchini. Katika mwaka 2015/2016, Wizara imeshiriki katika Kongamano la Siku ya Wanawake Duniani lililofanyika kitaifa tarehe 08/03/2016 mkoani Dar es Salaam. Vilevile, Wizara inazingatia suala la kurithishana madaraka (*succession plan*) kwa kuangalia sifa za miundo na kuweka kipaumbele hususan kwa wanawake wenye sifa, elimu na weledi na imeendelea kuhamasisha wanawake kujitokeza kugombea nafasi mbalimbali za uongozi ili kufikia uwiano wa hamsini kwa hamsini ifikapo mwaka 2030.

4.7.5. UKIMWI na Magonjwa Sugu Yasiyoambukiza (MSY)

236. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea na juhudi mbalimbali za kukabiliana na janga la ugonjwa wa UKIMWI na Magonjwa Sugu Yasiyoambukiza (MSY) mahala pa kazi. Juhudi hizo ni pamoja na kusambaza mwongozo wa UKIMWI na MSY uliotolewa na Ofisi ya Rais Menejimenti ya Utumishi wa Umma na Waraka unaoweka wazi huduma zinazotakiwa kwa watumishi wanaoishi na VVU kwa kuzingatia kiwango cha fedha kwa ajili ya lishe bora. Katika mwaka 2015/2016, Wizara imetoa mafunzo kwa Menejimenti kuhusu tafsiri ya mwongozo na waraka unaohusu UKIMWI na MSY, pamoja na elimu kuhusu magonjwa sugu kama vile Kisukari, Kiarusi, Shinikizo la damu, Uzito uliozidi na Kansa. Vilevile, mafunzo kwa waelimishaji rika **25** yalitolewa kwa kada mbalimbali na kuwapatia Jarida la kufundishia watumishi wengine (*Training Manual*) kama mojawapo ya vitendea kazi.

4.7.6. Maendeleo ya Rasilimali Watu

237. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kukabiliana na upungufu wa wataalam wa Sekta ya Maji. Katika mwaka 2014/2015, Wizara ilipata kibali cha kuajiri wataalam **475** wa Sekta ya Maji ambapo hadi mwezi Aprili 2016, wataalam **395** (Wahandisi **132** na mafundi sanifu **263**) wameajiriwa na kupangiwa vituo vya kazi. Kati ya wataalam hao, **282** walipangiwa Ofisi za Mikoa na Halmashauri; na **113** walipelekwa katika Bodi za Maji za Mabonde, Miradi ya Kitaifa, Mamlaka za Maji na wengine kubaki Makao Makuu ya Wizara. Katika kibali hicho, Wizara bado inasubiri kupata watumishi **80** kutoka Sekretarieti ya Ajira katika Utumishi wa Umma. Aidha, kutokana na upungufu mkubwa wa wataalam hususan katika kada ya mafundi sanifu, Wizara imeomba kupata kibali kutoka Ofisi ya Rais – Utumishi na Utawala Bora ili iweze kuajiri wataalam wa Sekta ya Maji kutoka vyuoni hasa Chuo cha Maji bila kupitia Sekretarieti ya Ajira.

(a) Kuwajengea Uwezo Watumishi

238. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza Mpango wa Mafunzo kwa Watumishi wa miaka mitatu (2014/2015 hadi 2016/2017), Wizara imeendelea kuwajengea uwezo watumishi wake. Katika mwaka 2015/2016, jumla ya Watumishi **249** wamegharamiwa mafunzo mbalimbali yakiwemo ngazi ya Stashahada watumishi **watatu**, Shahada **(12)**, Uzamili **(28)**, Uzamivu **(3)** pamoja na watumishi **203** wa mafunzo ya muda mfupi katika fani mbalimbali. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea kuwajengea uwezo watumishi ili kuongeza ufanisi wa kutekeleza majukumu yao.

(b) Ujenzi wa Ofisi za Wizara

239. Mheshimiwa Spika, majengo ya ofisi za Wizara kwa sasa yapo katika eneo la hifadhi ya Barabara ya Morogoro ambapo Wizara inatakiwa kupisha upanuzi wa barabara hiyo. Upanuzi huo utasababisha **asilimia 60** ya majengo yanayotumika kwa sasa kubomolewa. Katika kukabiliana na hali hiyo, mwezi Aprili 2015, Wizara ilianza mradi wa ujenzi wa jengo la ofisi ya Wizara la ghorofa **14** ambalo lipo katika makutano ya Barabara za Sam Nujoma na Chuo Kikuu. Ujenzi wa jengo hilo unagharimu **Shilingi bilioni 37.5** (bila *VAT*). Hadi mwezi Aprili 2016, ujenzi umefikia ghorofa ya **nne** na utakamilika mwezi Aprili, 2017.

4.7.7. Mapambano Dhidi ya Rushwa

240. Mheshimiwa Spika, Wizara imetekeleza agizo la Mheshimiwa Rais wa Awamu ya Tano wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania linaloelekeza kila Wizara, Idara na Taasisi zote za Serikali kuwa na simu za kupokea hoja za wananchi na kuzijibu papo kwa papo. Wizara imeanzisha simu za moja kwa

moja (*helpline* - ***+255 22 2452068; +255 22 2450699***) ambazo hazitozi malipo na kuboresha tovuti kwa ajili ya kupokea malalamiko ya wateja. Katika mwaka 2015/2016, Wizara imeendelea na harakati za kupambana na vitendo vya rushwa kwenye maeneo yote ya kazi. Katika kutekeleza harakati hizo, malalamiko mbalimbali yalipokelewa kwenye Dawati la Malalamiko ambapo **matatu** yalipatiwa ufumbuzi. Vilevile, mapitio ya Mkataba wa Huduma kwa Mteja, yamewasilishwa kwa wadau wa ndani ili kupata maoni yao kabla ya kuanza kutumika. Mkataba huo umezingatia hali halisi ya mahitaji ya sasa katika kutoa huduma na kupunguza mianya ya rushwa.

4.7.8. Uratibu wa Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji

241. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha huduma ya maji na usafi wa mazingira na rasilimali za maji zinakuwa endelevu, Serikali ya Awamu ya Tano kwa kushirikiana na Washirika wa Maendeleo imeendelea kutekeleza miradi ya maji kupitia Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji (*WSDP*). Utekelezaji wa Programu hiyo unazingatia dhana ya ushirikishwaji wa wadau katika uibuaji, usanifu, upangaji, ujenzi, usimamizi na uendeshaji wa miradi ya maji kwa lengo la kuhakikisha miradi hiyo inakuwa endelevu ili kukidhi mahitaji ya sasa na ya baadaye. Wadau hao ni pamoja na Halmashauri za Wilaya nchini; Taasisi zilizo chini ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji; OR-TAMISEMI; Wizara ya Afya, Jinsia, Wazee na Watoto; Wizara ya Fedha na Mipango; Wizara ya Elimu, Sayansi, Teknolojia na Mafunzo ya Ufundi; Taasisi zisizo za Kiserikali; na Washirika wa Maendeleo. Wizara inaratibu utekelezaji wa Programu kwa kuzingatia makubaliano baina ya Serikali na Washirika wa Maendeleo.

242. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha utekelezaji wa Programu unaleta tija iliyokusudiwa, Wizara inafuatilia kwa karibu utekelezaji wake kwa kutembelea miradi na kuendesha vikao vya ngazi mbalimbali vya kujadili hali ya utekelezaji wa miradi na kutoa ufumbuzi wa changamoto zilizojitokeza. Katika mwaka 2015/2016, ukaguzi wa pamoja kati ya Serikali na Washirika wa Maendeleo umetekelezwa kwa miradi iliyopo kwenye Halmashauri mbalimbali na jumla ya vikao **16** vimefanyika vinavyohusisha wataalam kutoka taasisi zote zinazotekeza Programu. Ili kuhakikisha kuwa viwango na kasi ya utekelezaji wa Programu vinazingatia thamani ya fedha iliyowekezwa (*value for money*), miongozo na ushauri kwa watekelezaji wa Programu ilitolewa kwa wakati. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea kuratibu Awamu ya Pili ya Programu pamoja na kutoa taarifa mbalimbali za utekelezaji wake.

(a) Mapitio ya Awamu ya Kwanza ya Utekelezaji wa Programu

243. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa Programu ya Maendeleo ya Sekta ya maji umepangwa kufanyika katika **miaka 20** kutoka mwaka 2006 na inatarajiwa kukamilika mwaka 2025. Awamu ya kwanza ilikamilika rasmi

Desemba, 2015 baada ya kumalizika kwa muda wa nyongeza *(additional financing period)* uliokubalika na wadau wote wa programu kwa lengo la kukamilisha miradi ambayo utekelezaji wake ulichelewa. Baadhi ya mafanikio ya utekelezaji wa awamu hiyo ni pamoja na kuanzishwa kwa Bodi ya Taifa ya Maji ambayo inatekeleza majukumu yake ya kumshauri Waziri katika masulala mbalimbali yanayohusu usimamizi wa rasilimali za maji; na kuandaliwa kwa mipango shirikishi ya usimamizi na uendelezaji wa rasilimali za maji kwa mabonde **6** ya Ruvuma na Pwani ya Kusini, Rufiji, Ziwa Rukwa, Ziwa Nyasa, Ziwa Tanganyika na Bonde la Kati.

244. Mheshimiwa Spika, vilevile, katika awamu ya kwanza ya Programu vituo **28,499** vya kuchotea maji vimejengwa katika vijiji **1,556** na kuongeza idadi ya watu **6,707,506** wanaoishi vijijini kupata huduma ya maji. Ongezeko hilo limewezesha jumla ya watu **21,910,562** wanaoishi vijijini kunufaika na huduma ya maji safi na kufanya huduma ya maji vijijini kufikia **asilimia 68**. Kwa upande wa Miji Mikuu ya Mikoa, upatikanaji wa huduma ya maji uliongezeka kutoka **asilimia 80** mwaka 2007 hadi **asilimia 86** mwaka 2015; **asilimia 55** hadi **asilimia 72** kwa Jiji la Dar es Salaam; na **asilimia 41** hadi **asilimia 60** kwa Miji Mikuu ya Wilaya, Miji Midogo na Miradi ya Kitaifa. Kampeni ya Kuhamasisha Usafi wa Mazingira (*National Sanitation Campaign*) imetekelezwa katika Vijiji **6,184** ambapo Vitongoji **17,220** vimesaini makubaliano ya **kuachana na tabia ya kujisaidia katika mapori** na maeneo ya wazi na kuanza kutumia vyoo.

245. Mheshimiwa Spika, mafanikio hayo yametokana na taasisi zinazotekeleza Programu kujengewa uwezo kwa kupatiwa wataalam; kujengewa ofisi na kukarabati zilizopo; kupatiwa vifaa na vitendea kazi; pamoja na kutoa mafunzo kwa watumishi. Ni dhahiri kuwa mafanikio makubwa yamepatikana katika awamu ya kwanza na tunatarajia mafanikio makubwa zaidi wakati wa utekelezaji wa awamu ya pili.

(b) Awamu ya Pili ya Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji (*WSDP II*)

246. Mheshimiwa Spika, Serikali na Wadau wa Maendeleo wamekubaliana kuendelea kutekeleza Awamu ya Pili ya Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji (2015/2016 - 2019/2020) ambayo imeanza kutekelezwa mwezi Januari, 2016. Inakadiriwa kuwa, jumla ya **Dola za Marekani bilioni 3.3** zinahitajika kufanikisha utekelezaji wa awamu ya pili ya Programu. Maandalizi ya awamu hiyo yamezingatia mafanikio na changamoto zilizojitokeza wakati wa utekelezaji wa awamu ya kwanza pamoja na miongozo mbalimbali kwa ajili ya kutekeleza awamu ya pili.

247. Mheshimiwa Spika, Kutokana na umuhimu wa Kampeni ya Kitaifa ya Usafi wa Mazingira, Wadau wa Sekta wamekubaliana kuwa katika Awamu ya Pili ya Programu, Kampeni hiyo ipewe hadhi ya kuwa programu ndogo na

kufanya Awamu hiyo kuwa na jumla ya programu ndogo tano ambazo ni:- utunzaji na uendelezaji wa rasilimali za maji; huduma ya maji vijijini; huduma ya majisafi na usafi wa mazingira mijini; Kampeni ya Kitaifa ya Usafi wa Mazingira (inayosimamiwa na Wizara ya Afya, Maendeleo ya Jamii, Jinsia, Wazee na Watoto); na kuzijengea uwezo taasisi zinazotekeleza Programu.

248. **Mheshimiwa Spika**, utekelezaji wa Awamu ya Pili ya Programu kwa upande wa maji vijijini unalenga kujenga, kukarabati na kupanua miradi ya maji vijijini ambapo vituo **76,334** vya kuchotea maji vyenye uwezo wa kuhudumia watu **19,080,000** vitajengwa na kufikisha jumla ya vituo **155,934** na kufanikisha lengo la kuwapatia huduma ya maji **asilimia 85** ya wananchi waishio vijijini ifikapo mwaka 2020. Vilevile, kwa upande wa huduma ya maji mijini, Programu imelenga kuongeza hali ya upatikanaji wa majisafi katika Jiji la Dar es Salaam kutoka **asilimia 72** za sasa hadi **asilimia 95**; kwa Miji Mikuu ya Mikoa kutoka **asilimia 86** za sasa hadi **asilimia 95**; na Miji Mikuu ya Wilaya, Miji Midogo na maeneo yanayohudumiwa na Miradi ya Kitaifa kutoka **asilimia 60** za sasa hadi **asilimia 90**. Aidha, kwa upande wa upotevu wa maji katika maeneo ya mijini, Programu imelenga kupunguza upotevu huo hadi kufikia **asilimia 25** ifikapo mwaka 2020.

249. **Mheshimiwa Spika**, lengo lingine la Programu ni kuimarisha Kampeni ya Taifa ya Usafi wa Mazingira ili kuongeza uelewa kwa wanafunzi na jamii kuhusu masuala ya usafi wa mazingira. Vilevile, Kampeni hiyo itahusisha ujenzi wa vyoo bora katika Shule za Msingi na Sekondari. Aidha, awamu ya pili ya Programu imelenga kujenga uwezo wa taasisi zinazotekeleza Programu hiyo kwa kuajiri watumishi wapya, kujenga ofisi, kutoa vitendea kazi na mafunzo kwa watumishi. Katika mwaka 2016/2017, Wizara itaendelea kushirikiana na wadau ili kufanikisha utekelezaji wa awamu ya pili ya Programu hiyo.

5. CHANGAMOTO NA HATUA ZINAZOCHUKULIWA

250. **Mheshimiwa Spika**, utekelezaji wa miradi katika Sekta za Maji na Umwagiliaji katika mwaka 2015/2016, umekuwa wenye mafaniko makubwa. Mafanikio hayo yametokana na ujenzi wa miradi mipya, ukarabati wa miundombinu iliyochakaa na upanuzi wa miradi ya maji na umwagiliaji kwa matumizi ya kijamii na kiuchumi. Pamoja na mafanikio hayo, Sekta hizo zimeendelea kukabiliana na changamoto mbalimbali. Changamoto hizo pamoja na hatua zinazochukuliwa ni kama ifuatavyo:-

5.1 Madeni Makubwa ya Taasisi na Wakandarasi

251. **Mheshimiwa Spika**, kumekuwa na malimbikizo makubwa ya madeni ya ankara za matumizi ya maji kutoka baadhi ya Taasisi na Idara za Serikali ambazo hazilipi madeni yao kwa wakati. Hali hiyo imesababisha

Mamlaka za Maji Mijini kuwa na mzigo mkubwa wa uendeshaji na matengenezo ya miundombinu. Hadi mwezi Machi 2016, jumla ya madeni hayo yamefikia **Shilingi bilioni 30**. Aidha, utekelezaji wa miradi ya maji na umwagiliaji inachelewa kukamilika kwa wakati kutokana na malimbikizo ya madai (*Interim Payment Certificates – IPC*) ya Wakandarasi wa miradi. Hali hiyo imesababisha baadhi yao kugoma kuendelea kutekeleza miradi na wengine kujenga miradi hiyo kwa kasi ndogo. Hadi mwezi Machi 2016, Wizara inadaiwa jumla ya **Shilingi bilioni 212.9** ikiwa ni madai ya wakandarasi, watumishi na Taasisi nyingine zinazotoa huduma kwa Wizara.

252. Mheshimiwa Spika, katika kutatua changamoto hizo, kwa upande wa madeni ya baadhi ya Taasisi za Serikali na Wakandarasi, Wizara imeanza kulipa madeni ya Wakandarasi wa miradi kuanzia mwezi Januari, 2016. Hadi kufikia mwezi Aprili 2016, jumla ya **shilingi bilioni 107.3** zimelipwa kwa Wakandarasi hao. Vilevile, Mamlaka za Maji zimeagizwa kuanza kutumia huduma ya dira za malipo kadiri unavyotumia (*prepaid meters*) ili kupunguza tatizo la malimbikizo ya madeni ya matumizi ya maji. Majaribio ya dira za maji za aina hiyo yanaendelea katika baadhi ya maeneo ya Miji ya Dodoma, Dar es Salaam, Moshi na Iringa. Aidha, kwa upande wa madeni ya Wakandarasi, Wizara imeorodhesha madeni yote na kuyawasilisha Wizara ya Fedha na Mipango kwa ajili ya uhakiki na malipo.

5.2 Ushiriki Hafifu wa Sekta Binafsi

253. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kuhamasisha Sekta Binafsi kuongeza ushiriki katika ujenzi, uendeshaji na usimamizi wa miradi ya maji na umwagiliaji kupitia Ubia Baina ya Sekta ya Umma na Sekta Binafsi (*Public Private Partnership –PPP*). Hii ni kutokana na ushiriki wa Sekta hiyo kujikita kwenye ujenzi wa miundombinu ya maji na umwagiliaji na kuacha suala la uendeshaji na usimamizi kwa Serikali.

Hatua mbalimbali zimeendelea kuchukuliwa ili kuiwezesha Sekta Binafsi kuongeza ushiriki wake katika uendeshaji wa miradi ya maji na umwagiliaji, zikiwemo kutoa elimu kuhusu sheria, kanuni na fursa zilizopo katika Sekta za Maji na Umwagiliaji. Vilevile, Wizara inaendelea kuwajengea uwezo wataalam wake kwa kuwapatia mafunzo yanayohusu Ubia Baina ya Sekta ya Umma na Sekta Binafsi pamoja na kuandaa maandiko ya miradi ya maji na umwagiliaji itakayoendeshwa na Sekta Binafsi.

5.3 Mabadiliko ya Tabianchi

254. Mheshimiwa Spika, mabadiliko ya tabianchi yamesababisha vipindi virefu vya ukame na mvua zisizotabirika hali inayochangia kupungua kwa rasilimali za maji juu na chini ya ardhi katika maeneo mbalimbali nchini. Hali hiyo

inachangia uhaba mkubwa wa maji katika maeneo mengi, hivyo kusababisha wananchi kuvamia maeneo ya vyanzo vya maji kwa ajili ya kuendesha shughuli za kijamii na kiuchumi. Serikali kwa kushirikiana na wadau mbalimbali wa Sekta za Maji na Umwagiliaji, inaendelea kukabiliana na changamoto hizo.

255. Mheshimiwa Spika, hatua zinazochukuliwa ni pamoja na kujenga mabwawa madogo na makubwa kwa ajili ya kuhifadhi maji; kutoa mafunzo kwa wataalam na kuelimisha umma ili kuongeza ufahamu kuhusu mabadiliko ya tabianchi; kuhamasisha matumizi ya utaalam asilia katika kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi; kushirikisha wadau mbalimbali katika kutunza vyanzo vya maji kwa kuvitambua na kuviwekea mipaka; kupanda miti kwenye maeneo ya hifadhi za maji; kudhibiti uchafuzi wa vyanzo vya maji na uharibifu wa mazingira kwa kutumia Sheria za Maji na Mazingira na pia kwa kutumia sheria ndogo za Halmashauri; kuandaa na kutekeleza Mipango Shirikishi ya Uendelezaji na Usimamizi wa Rasilimali za Maji (*IWRMD Plans*); kuimarisha Jukwaa la Majadiliano ya Athari za Mabadiliko ya Tabianchi katika Sekta ya Maji (*Water Sector Climate Change Coordination Mechanism Dialogue Forum*); na kuendeleza matumizi ya teknolojia sahihi za umwagiliaji zinazotumia maji kwa ufanisi.

5.4 Uendelevu wa Miradi

256. Mheshimiwa Spika, miradi ya maji na umwagiliaji inakabiliwa na changamoto ya kutokuwa endelevu hivyo kuathiri maendeleo ya kiuchumi na kijamii. Hali hiyo imesababishwa na mapungufu kwenye uendeshaji na matengenezo ya miradi ikiwa ni pamoja na kutopatikana kwa wakati kwa vipuri vya miradi ya maji; kasi ndogo ya uanzishwaji wa vyombo vya usimamizi wa miradi ya maji na umwagiliaji; na usimamizi hafifu wa makusanyo ya fedha za miradi.

257. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na changamoto hizo, Wizara imeandaa na inatekeleza Mkakati wa Uendelevu wa Miradi ya Maji Vijijini *(National Rural Water Supply Sustainability Strategy)* ambao unasisitiza kuongeza kasi ya uundaji na usajili wa Vyombo vya Watumiaji Maji (*COWSOs*); kuendelea kuanzisha na kuimarisha Jumuiya za Watumiaji Maji (*Water User Associations – WUAs*); kuimarisha ukusanyaji na upatikanaji wa takwimu sahihi za vituo vya maji kupitia mfumo wa kompyuta *(Water Point Mapping System-WPMS*); kuanzisha maghala ya kuhifadhi vifaa na vipuri vya maji katika maeneo mbalimbali nchini pamoja na kuhakikisha uwepo wa wataalam wa Sekta katika maeneo ya miradi; na kuanzisha daftari la usajili wa vyama vipya vya wamwagiliaji na kuendelea kuviimarisha vilivyopo ili viweze kusimamia na kuendesha miradi ya umwagiliaji nchini.

5.5 Upotevu wa Maji

258. Mheshimiwa Spika, kumekuwa na upotevu mkubwa wa maji yanayozalishwa ambao umechangiwa na uchakavu wa miundombinu ya maji, wizi wa maji pamoja na hujuma na uharibifu wa miundombinu ya maji. Hali hiyo imeendelea kuathiri upatikanaji wa huduma ya maji katika maeneo mbalimbali nchini. Upotevu wa maji katika Mamlaka za Maji kwenye Miji Mikuu ya Mikoa ni wastani wa **asilimia 35** na kwa Jiji la Dar es Salaam pekee ni **asilimia 47**. Viwango hivyo ni vya juu sana ikilinganishwa na kiwango cha **asilimia 20** kinachokubalika kimataifa hivyo kusababisha athari kubwa katika uendeshaji wa miradi ya maji na upotevu wa mapato. Upotevu huo wa mapato umesababisha Mamlaka za Maji Mijini kushindwa kulipia gharama za uendeshaji na matengenezo ya miundombinu na hivyo, Serikali kulazimika kubeba mzigo huo ili kuondoa kero ya uhaba wa maji kwa wananchi.

259. Mheshimiwa Spika, katika kukabiliana na changamoto hiyo, Wizara inaendelea kurekebisha Sheria za Maji ili ziweze kutoa adhabu kali kwa wezi wa maji na wahujumu wa miundombinu ya maji. Vilevile, Mamlaka za Majisafi na Usafi wa Mazingira Mijini zinaendelea kukarabati miundombinu ya maji iliyochakaa; kufunga dira za maji kwa wateja wote ili kubaini matumizi yao halisi; kutoa elimu kwa jamii kuhusu umuhimu wa kulinda miundombinu ya maji; na kushirikisha uongozi wa Mkoa, Jeshi la Polisi na wananchi katika kuwabaini na kuwachulia hatua stahiki wanaojihusisha na wizi wa maji na uharibifu wa miundombinu yake. Aidha, katika Jiji la Dar es Salaam Kikosi Maalum cha Wataalam wa Wizara kwa kushirikiana na vyombo mbalimbali vya Dola, kinaendelea kuwabaini wezi wa maji na kuwafikisha kwenye vyombo vya sheria. Hadi mwezi Aprili 2016, kuna jumla ya kesi **75** zilizopo mahakamani ikilinganishwa na kesi **163** mwezi Aprili 2015. Kupungua kwa kesi hizo kumetokana na baadhi ya watuhumiwa kukubali kulipa malimbikizo ya madeni yao ikijumuishwa na faini.

5.6 Upungufu wa Wataalam

260. Mheshimiwa Spika, kumekuwa na upungufu wa wataalam katika Sekta za Maji na Umwagiliaji unaosababishwa na Serikali kutokuajiri kwa muda mrefu, kuongezeka kwa idadi ya Mikoa, Wilaya na Halmashauri, pamoja na kustaafu au kufariki kwa baadhi ya watumishi. Ili kutekeleza miradi ya maji na umwagiliaji kikamilifu, Sekta ya Maji inahitaji jumla ya wataalam **8,721** ikilinganishwa na wataalam **1,876** waliopo kwa sasa. Kwa upande wa Sekta ya Umwagiliaji, jumla ya wataalam **3,399** wanahitajika ikilinganishwa na wataalam **376** waliopo kwa sasa. Katika kukabiliana na changamoto hiyo, Wizara inaendelea na mawasiliano na Ofisi ya Rais-Menejimenti ya Utumishi wa Umma ili kupata vibali vya kuajiri wataalam hao watakaokidhi mahitaji ya wataalam katika Sekta za Maji na Umwagiliaji.

6. SHUKRANI

261. Mheshimiwa Spika, napenda kuchukua fursa hii kutambua mchango wa wadau mbalimbali ambao wamechangia mafanikio yaliyofikiwa katika kuendeleza Sekta za Maji na Umwagiliaji. Naamini kuwa mafanikio yaliyopatikana yametokana na ushirikiano na jitihada za pamoja baina ya Serikali na Wadau hao zikiwemo nchi wahisani, mashirika ya misaada ya kimataifa, taasisi zisizo za kiserikali, mashirika ya kidini na taasisi za kifedha. Vilevile, napenda kuzishukuru nchi rafiki zikiwemo Serikali za Ujerumani, Uholanzi, Uingereza, Marekani, Japan, Ufaransa, China, Uswisi, Ubeligiji, Ireland, Korea Kusini, Sweden, Denmark, Norway, India na Misri.

262. Mheshimiwa Spika, vilevile napenda kuwashukuru wananchi wote kwa ushirikiano wao mkubwa katika kufanikisha utekelezaji wa miradi ya maji na umwagiliaji nchini kwa juhudi zao katika kuchangia utekelezaji, uendeshaji na usimamizi wa miradi hiyo pamoja na utunzaji wa vyanzo vya maji nchini. Napenda pia, kuwapongeza wananchi kwa uzalendo wao na nawasihi waendelee kuvilinda vyanzo vya maji na kutunza miundombinu ya maji na umwagiliaji ili kuwa endelevu kwa matumizi ya sasa na vizazi vijavyo.

263. Mheshimiwa Spika, nizishukuru kwa dhati taasisi za fedha za kimataifa na mashirika ya maendeleo ambayo yametoa ushirikiano mkubwa kwa Serikali katika jitihada za kuboresha huduma za maji na umwagiliaji nchini. Taasisi hizo ni pamoja na Benki ya Dunia *(WB)*, Benki ya Maendeleo ya Afrika (*AfDB*), Benki ya Maendeleo ya Ujerumani *(KfW),* Benki ya Maendeleo ya Ufaransa (*AFD*)**,** Benki ya Uwekezaji ya Umoja wa Ulaya *(EIB)*, Benki ya Kiarabu ya Maendeleo ya Afrika *(BADEA)*, Mfuko wa Maendeleo wa Nchi Zinazozalisha Mafuta *(OPEC Fund for International Development-OFID)*, Mfuko wa Maendeleo wa Saudia (*SFD*), Umoja wa Ulaya (*EU*), Shirika la Marekani la Changamoto za Milenia (*MCC*), Shirika la Misaada ya Maendeleo la Norway *(NORAD),* Idara ya Maendeleo ya Kimataifa ya Uingereza *(DFID),* Shirika la Maendeleo la Ujerumani *(GIZ),* Programu ya Maendeleo ya Umoja wa Mataifa (*UNDP),* Shirika la Ushirikiano wa Kimataifa la Japan *(JICA)*, Mpango wa Umoja wa Mataifa wa Makazi Duniani *(UN HABITAT)*, Shirika la Umoja wa Mataifa la Kuhudumia Watoto (*UNICEF),* Shirika la Misaada ya Maendeleo la Sweden *(SIDA),* Shirika la Misaada ya Maendeleo la Canada *(CIDA),* Shirika la Misaada ya Maendeleo la Denmark *(DANIDA)* na Shirika la Misaada la Marekani (*USAID)*.

264. Mheshimiwa Spika, nayashukuru pia mashirika na taasisi za kidini ambazo zimekuwa mstari wa mbele katika kuhakikisha malengo ya Sekta za Maji na Umwagiliaji yanafikiwa. Mashirika na taasisi hizo ni pamoja na *World Islamic League,* Shirika la *Ahmadiya Muslim Jamaat Tanzania, Islamic Foundation,* Kanisa la Kiinjili la Kilutheri Tanzania (KKKT), Kanisa la Kilutheri la

Ujerumani, Baraza Kuu la Waislam Tanzania (BAKWATA), Kanisa Katoliki Tanzania, Kanisa la Kianglikana Tanzania, *Catholic Agency for Overseas Aid and Development (CARITAS)*, *Adventist Development Relief Agency (ADRA), Norwegian Church Aid* na *Livingwater International*.

265. Mheshimiwa Spika, vilevile, napenda kuzishukuru taasisi zisizo za kiserikali za *Tanzania Water and Sanitation Network (TAWASANET);* Wahamasishaji wa Maji, Maendeleo na Afya *(WAMMA); WaterAid*; *World Vision*; *Plan International*; *Concern Worldwide*; *Netherlands Volunteers Services (SNV);* Shirika la Kimataifa la Kuhifadhi Uasili na Mali Asili (*IUCN*); *World Wide Fund for Nature (WWF*); *African Medical Research Foundation (AMREF); Clinton HIV Aids Initiative; Bill and Melinda Gates Foundation;* na wale wote ambao wameendelea kuisaidia Wizara ya Maji na Umwagiliaji katika kufanikisha malengo yake.

266. Mheshimiwa Spika, naomba nitumie fursa hii kutoa shukrani zangu za dhati kwa **Mhe. Mhandisi Isack Kamwelwe (Mb)**, Naibu Waziri wa Maji na Umwagiliaji; **Mhandisi Mbogo Futakamba**, Katibu Mkuu; **Mhandisi Emmanuel Masasi Kalobelo**, Naibu Katibu Mkuu; Wakurugenzi, Wakuu wa Vitengo, Wataalam na Watumishi wote wa Wizara; pamoja na Maafisa Watendaji Wakuu na Watumishi wa Mashirika, Wakala na Taasisi zilizo chini ya Wizara kwa ushirikiano mkubwa walionipatia kwa kipindi kifupi tangu niteuliwe na Mheshimiwa Rais kuongoza Wizara hiyo. Ushirikiano huo umeonesha imani waliyonayo kwangu katika kutekeleza majukumu yaliyopo ili kufikia malengo ya Sekta. Napenda kuwasihi waendelee na ushirikiano huo ili kuhakikisha wananchi wanapata huduma endelevu za maji na umwagiliaji.

7. MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA 2016/2017

267. Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, naomba sasa Bunge lako Tukufu liidhinishe jumla ya **Shilingi 979,507,444,199** kwa ajili ya matumizi ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa mwaka 2016/2017**,** ili Wizara iweze kutekeleza majukumu na malengo yaliyoelezwa katika hotuba hii. Mchanganuo wake ni kama ifuatavyo:-

(a) Fungu 49

268. Mheshimiwa Spika, jumla ya **Shilingi 939,631,302,771** zimetengwa kwa ajili ya matumizi ya Sekta ya Maji kwa mwaka 2016/2017. Kati ya fedha hizo, Matumizi ya Kawaida ni **Shilingi 24,437,365,000** ambapo **Shilingi 7,075,948,000** sawa na **asilimia 28.96** ni kwa ajili ya kugharamia Matumizi Mengineyo **(*OC*)** na **Shilingi 17,361,417,000** sawa na **asilimia 71.04** ni kwa ajili ya kulipa mishahara **(*PE*)** ya watumishi wa Wizara na Chuo cha Maji. Jumla ya bajeti ya maendeleo ni **Shilingi 915,193,937,771** ambapo kati ya fedha hizo **Shilingi 690,155,000,000**

sawa na **asilimia 75.41** ni fedha za ndani na **Shilingi 225,038,937,771** sawa na **asilimia 24.59** ni fedha za nje.

(b) Fungu 05

269. Mheshimiwa Spika, jumla ya **Shilingi 39,876,141,428** zimetengwa kwa ajili ya matumizi ya Sekta ya Umwagiliaji kwa mwaka 2016/2017. Kati ya fedha hizo, Matumizi ya Kawaida ni **Shilingi 4,506,612,000** ambapo **Shilingi 299,785,000** sawa na **asilimia 6.65** ni kwa ajili ya kugharamia Matumizi Mengineyo **(*OC*)** na **Shilingi 4,206,827,000** sawa na **asilimia 93.35** ni kwa ajili ya kulipa mishahara **(*PE*)** ya watumishi wa Tume ya Taifa ya Umwagiliaji. Jumla ya bajeti ya maendeleo ni **Shilingi 35,369,529,428** ambapo kati ya fedha hizo **Shilingi 6,000,000,000** sawa na **asilimia 16.96** ni fedha za ndani na **Shilingi 29,369,529,428** sawa na **asilimia 83.04** ni fedha za nje.

270. Mheshimiwa Spika, naomba tena nitoe shukrani zangu kwako na kwa Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza. Hotuba hii pia inapatikana katika Tovuti ya Wizara kwa anwani: *www.maji.go.tz*.

271. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa Waziri kwa wasilisho zuri kwenye eneo muhimu sana kwa maisha ya Watanzania.

Waheshimiwa Wabunge, tunaendelea na hatua inayofuata ni kusikiliza Taarifa ya Kamati iliyofanya kazi ya kuchambua utekelezaji wa bajeti hiyo kwa mwaka huu tunaomaliza na maombi ya fedha ya matumizi kwa mwaka ujao wa fedha. Mwenyekiti wa Kamati, namuona Mheshimiwa Dkt. Ishengoma, kwa niaba ya Kamati.

MHE. DKT. CHRISTINE G. ISHENGOMA (K.n.y. MWENYEKITI WA KAMATI YA KILIMO, MIFUGO NA MAJI): Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza kabisa namshukuru Mwenyezi Mungu, nawashukuru wapiga kura wangu ambao ni wanawake wa Morogoro na familia yangu kwa kuniwezesha kukaa hapa Bungeni.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mujibu wa Kanuni ya 99(9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo, Mifugo na Maji kuhusu Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa mwaka wa fedha 2015/2016 pamoja na maoni ya Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kifungu cha 6(7)(a) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016, kimeipa Kamati ya Kilimo,

Mifugo na Maji jukumu la kusimamia shughuli za Wizara ya Maji na Umwagiliaji. Aidha, kifungu cha 7(1) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016, kimezipa Kamati za Kisekta, ikiwemo Kamati ya Kilimo, Mifugo na Maji jukumu la kushughulikia bajeti za Wizara inazozisimamia. Naomba kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Kamati ya Kilimo, Mifugo na Maji ilitekeleza jukumu hilo tarehe 13 mpaka 14 Aprili, 2016. Katika kutekeleza jukumu hilo, Kamati ilizingatia masharti ya Kanuni ya 98(1) kwa kukagua miradi ya maendeleo iliyotengewa fedha kwa mwaka wa fedha unaomalizika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wizara ya Maji na Umwagiliaji inajumuisha mafungu mawili ambayo ni Fungu 49 – Wizara ya Maji na Umwagiliaji na Fungu 05 – Tume ya Taifa ya Umwagiliaji. Ili kuliwezesha Bunge lako Tukufu kupata picha halisi ya utekelezaji wa bajeti ya mwaka 2015/2016 ya Wizara pamoja na makadirio kwa mwaka wa fedha 2016/2017, taarifa hii inafafanua mambo yafuatayo:-

(i) Mapitio ya ukaguzi wa miradi ya mandeleo iliyotengewa fedha kwa mwaka wa fedha 2015/2016;

(ii) Mapitio ya taarifa ya utekelezaji wa mpango wa bajeti kwa mwaka wa fedha 2015/2016;

(iii) Uchambuzi wa makadirio ya mapato na matumizi ya Wizara hii kwa mwaka wa fedha 2016/2017; na

(iv) Maoni na mapendekezo ya Kamati kuhusu mpango wa bajeti kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Mwenyekiti, taarifa inayowasilishwa imegawanyika sehemu kubwa tatu:-

Sehemu ya kwanza inahusu utangulizi na inaelezea misingi ya kazi za Kamati kwa mujibu wa Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016;

Sehemu ya pili inatoa maelezo kamili ya uchambuzi uliofanywa na Kamati kuhusu majukumu yaliyotekelezwa na Wizara; na

Sehemu ya tatu inabainisha maoni na mapendekezo ya Kamati kutokana na uchambuzi uliofanywa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya maelezo hayo ya utangulizi, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati kulingana na mpangilio nilioueleza hapo juu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sehemu hii inabainisha mambo muhimu yaliyojitokeza wakati Kamati ilipotekeleza masharti ya Kanuni ya 98(1), (2) na (3) kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Mwenyekiti, utekelezaji wa miradi ya maendeleo iliyotengewa fedha kwa mwaka 2015/2016. Kwa kuzingatia masharti ya Kanuni ya 98(1) inayoitaka Kamati kutembelea na kukagua utekelezaji wa miradi ya maendeleo kwa mwaka wa fedha unaoisha, Kamati ilifanya ziara ya ukaguzi wa Mradi wa Maji wa Ruvu Chini tarehe 01 Aprili, 2016. Mradi huu umetekelezwa chini ya Fungu 49 uliosajiliwa kwa *symbol* namba 3437 na ulianzishwa ili kuboresha upatikanaji wa maji katika jiji la Dar es Salaam.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa ujumla mradi unahusisha upanuzi wa chanzo cha maji cha Ruvu Chini, upanuzi wa mtambo wa kusafisha maji na ulazaji wa bomba kuu lenye urefu wa kilomita 55.3 la kusafirisha maji kutoka kwenye mtambo ulioko Bagamoyo hadi Dar es Salaam. Mheshimiwa Mwenyekiti, Kamati ilipokagua mradi wa Maji wa Ruvu Chini ilibaini kuwa mradi huu umekamilika kwa asilimia 99 na ulitekelezwa katika awamu mbalimbali na kugharimu jumla ya shilingi 66,240,000,000.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kukamilika kwa mradi wa maji wa Ruvu Chini kutapunguza kero ya maji kwa wakazi wa Dar es Salaam na Bagamoyo ambayo imedumu kwa miaka mingi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kamati inaipongeza Serikali kwa kutenga fedha za ndani ambazo zimewezesha kukamilisha sehemu ya mradi ambapo kiasi cha shilingi 24,500,000,000 zilitumika kulaza bomba la maji kutoka Ruvu Chini hadi Chuo Kikuu cha Ardhi - Dar es Salaam. Hatua hii ni ya kizalendo na ya kupongezwa kwani inadhihirisha utayari wa Serikali kujitegemea na kuwaletea wananchi wake maendeleo ya kweli.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na pongezi hizo, Kamati inaitaka Serikali kushughulikia changamoto iliyopo ya usambazaji maji katika Jiji la Dar es Salaam. Miundombinu ya usambazaji maji kwa Jiji la Dar es Salaam iliwekwa miaka ya 1970. Kwa sasa miundombinu hiyo ni chakavu na haikidhi mahitaji ya usambazaji maji ya mradi ambapo kiasi kinachozalishwa kimeongezeka kutoka lita milioni 180 hadi lita milioni 270 kwa siku.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kamati inaishauri Serikali katika mwaka wa fedha 2016/2017 pamoja na shughuli nyingine kutenga fedha kwa ajili ya kushughulikia miundombinu chakavu ya usambazaji maji ili kuepusha upotevu wa maji na kuondoa kero ya ukosefu wa maji katika maeneo yanayohudumiwa na mradi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, uchambuzi uliofanywa na Kamati katika Mapitio ya utekelezaji wa bajeti kwa mwaka wa fedha 2015/2016 ulijikita katika kulinganisha kiasi cha fedha kilichoidhinishwa na Bunge, kiasi cha fedha kilichopokelewa na kutumika hadi mwezi Aprili, 2016 na eneo la ukusanyaji maduhuli kwa kulinganisha makadirio yaliyowekwa na kiasi kilichokusanywa hadi mwezi Aprili, 2016.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mwaka wa fedha 2015/2016 Wizara ya Maji na Umwagiliaji Fungu 49 na Fungu 05 iliidhinishiwa jumla ya shilingi 565,862,426,195. Fungu 49, Iiliidhinishiwa jumla ya shilingi 512,235,736,000 kati ya fedha hizo shilingi 26,966,326,000 ni fedha za matumizi ya kawaida. Fedha hizi zinajumuisha mishahara shilingi 17,960,716,000 na matumizi mengineyo shilingi 9,005,610,000. Aidha, kiasi cha shilingi 485,269,410,000 zilitengwa kwa ajili ya bajeti ya maendeleo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mwaka wa fedha 2015/2016 Tume ya Taifa ya Umwagiliaji, Fungu 05 iliidhinishiwa jumla ya shilingi 53,626,690,195. Kati ya fedha hizo shilingi 232,116,195 ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na shilingi 53,394,574,000 ni fedha kwa ajili ya bajeti ya maendeleo. Hadi kufikia tarehe 31 Machi, 2016 fedha za matumizi ya kawaida kiasi cha shilingi 96,884,227 zilitolewa, ambayo ni sawa na asilimia 42 ya kiasi kilichoidhinishwa na Bunge. Fedha za maendeleo kiasi cha shilingi 5,131,032,985 zilitolewa ambazo ni sawa na asilimia 10 ya fedha zilizoidhinishwa. Fedha hizo ni fedha za nje tu na hakuna fedha za ndani zilizotolewa kwa ajili ya miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, uchambuzi uliofanywa na Kamati umebaini kwamba changamoto kubwa katika utekelezaji wa shughuli za Wizara ni ufinyu wa bajeti na upatikanaji wa fedha kwa wakati na hivyo kuchangia kutofikiwa kwa malengo yaliyopangwa. Kwa mfano, katika mwaka wa fedha 2015/2016 Tume ya Taifa ya Umwagiliaji iliidhinishiwa kiasi cha shilingi 53,394,574,000 kwa ajili ya miradi ya maendeleo wakati mahitaji halisi yanakadiriwa kufikia shilingi 400,000,000,000. Uwiano huu hauonyeshi dhamira ya dhati ya Serikali ya kutambua na kutumia ipasavyo fursa zinazotokana na kilimo cha umwagiliaji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwenendo usioridhisha wa upatikanaji wa fedha zilizoidhinishwa na Bunge umeendelea kuwa kikwazo katika utekelezaji wa miradi iliyopangwa kutekelezwa. Kwa mfano, hadi kufikia mwezi Aprili, 2016 fedha za maendeleo zilizopokelewa na Tume ya Taifa ya Umwagiliaji zilikuwa shilingi 5,131,032,985 sawa na asilimia 10 ya fedha zilizoidhinishwa. Aidha, kupitia Fungu 49 hadi kufikia mwezi Aprili 2016, kati ya fedha za maendeleo shilingi 485,269,410,000 zilizotengwa ni shilingi 136,900,281,752 tu zilitolewa, sawa na asilimia 28 ya bajeti yote.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mwaka wa fedha 2015/2016 Wizara ya Maji na Umwagiliaji (Fungu 49) iliidhinishwa kukusanya maduhuli yenye jumla ya shilingi 309,575,950. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2016 Wizara ilikuwa imekusanya jumla ya shilingi 226,570,623 ambayo ni sawa na asilimia 73 ya malengo ya ukusanyaji. Kamati inaipongeza Wizara kwa kuweza kukusanya mapato kwa kiwango cha asilimia 73 ya malengo ya makadirio. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, upatikanaji wa fedha kutoka Hazina; hadi kufikia Aprili, 2016 fedha za matumizi mengineyo zilizotolewa ni shilingi 2,677,181,064 sawa na asilimia 37 na mishahara shilingi 14,565,575,960, sawa na asilimia 81 ya kiasi kilichoidhinishwa. Ni wazi kuwa shughuli za uendeshaji ambazo kwa kawaida hugharamiwa kwa kasma ya matumizi mengineyo zilitekelezwa kwa kiwango cha asilimia 37. Ni wazi kuwa Wizara itashindwa kutekeleza shughuli zake kwa ufanisi ulikusudiwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa upande wa fedha za miradi ya maendeleo zilizotolewa hadi kufikia Aprili, 2016 zilikuwa shilingi 136,900,281,752, sawa na asilimia 28 ya fedha zote za bajeti ya maendeleo. Mwenendo huu ni ishara ya utekelezaji usioridhisha wa miradi ya maendeleo na unahitaji kurekebishwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu utekelezaji wa ushauri wa Kamati; wakati Bunge lilipokuwa likijadili Bajeti ya Serikali kwa mwaka wa fedha 2015/2016 Kamati ya Kilimo, Mifugo na Maji ilitoa maoni na ushauri kwenye maeneo takribani 13 ambayo yalihusu baadhi ya miradi ya maji kutekelezwa chini ya viwango, taasisi za umma kutokulipa ankara za maji, mabadiliko ya tabia nchi na uharibifu wa vyanzo vya maji, uhaba wa wataalamu na upungufu wa vitendea kazi katika idara za maji, Umuhimu wa kuondolewa kodi ya ongezeko la Thamani yaani *VAT* kwenye dawa za kutibu maji, hujuma kwenye miundombinu ya maji na umuhimu wa uvunaji wa maji ya mvua.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia umuhimu wa miradi ya maji kuzingatia uwiano, umuhimu wa kutumia nishati mbadala kupunguza gharama za uendeshaji miradi ya maji, udhibiti wa nidhamu kwa Watendaji wa Mamlaka za Maji, umuhimu wa kukamilisha miradi ya maji iliyokwisha anza kutekelezwa kabla ya miradi mipya, umuhimu wa elimu kwa umma na ushirikishaji wananchi katika kuchangia gharama za undeshaji wa miradi ya maji, umuhimu wa kurekebisha miundombinu ya maji katika Jiji la Dar es Salaam na upatikanaji wa fedha za uetekelezaji miradi kwa wakati.

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, ushauri uliotolewa na Kamati kwa kiasi kikubwa umezingatiwa na kufanyiwa kazi. Hata hivyo kuna maeneo kadhaa ambayo ushauri uliotolewa na Kamati haujazingatiwa. Kwa mfano ushauri kuhusu kuondolewa kwa utozwaji wa kodi ya ongezeko la thamani yaani *VAT* kwenye dawa za kutibu maji haukuzingatiwa

kabisa. Kamati ina maoni kuwa bado kuna umuhimu mkubwa kwa Serikali kuzingatia ipasavyo ushauri huo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tarehe 13 na 14 Aprili, 2016, Kamati ilipokea na kuchambua Mpango wa Bajeti wa Wizara ya Maji na Umwagiliaji na Taasisi zilizo chini yake kwa mwaka wa fedha 2016/2017. Mpango huu wa bajeti na makadirio ya mapato na matumizi umezingatia ukomo wa bajeti ya Serikali kwa mwaka wa fedha 2016/2017, Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa mwaka 2016/2017 na Sera ya Mikakati ya Kitaifa na Kisekta katika kuandaa mpango wa bajeti kwa mwaka wa fedha 2016/2017; ikiwa ni pamoja na kutekeleza Sera ya Taifa ya Umwagiliaji ya mwaka 2010, Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo Awamu ya Pili (*ASDP II)*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa ujumla Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa mwaka wa fedha 2016/ 2017 Fungu 49 na Fungu 05 inaomba kuidhinishiwa jumla ya shilingi 1,001,658,553,800. Fungu 49 linaomba kuidhinishiwa jumla ya shilingi 938,246,195,000; kati ya fedha hizo shilingi 24,410,166,000 ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na shilingi 913,836,029,000 ni kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. Aidha, Fungu 05 linaomba kuidhinishiwa jumla ya shilingi 63,412,358,800; kati ya fedha hizo shilingi 4,506,611,600 kwa ajili ya matumizi ya kawaida na shilingi 58,905,747,200 zinaombwa kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ili kutimiza kusudio la masharti ya Kanuni ya 98(2) ya Kanuni za Bunge, Kamati ilifanya ulinganisho wa namna tatu:-

Moja, kulinganisha makadirio kwa mwaka wa fedha 2016/2017 na mwaka wa fedha 2015/2016 kama ilivyokusudiwa na Kanuni za Bunge;

Pili, ulinganisho kuhusu matumizi ya maendeleo na matumizi ya kawaida kwa mwaka wa fedha 2016/ 2017 ili kupata picha halisi ya mwelekeo wa mpango unaokusudiwa kutekelezwa; na

Tatu, ulinganisho wa makadirio ya matumizi ya mishahara, matumizi mengineyo na matumizi kwa ajili ya miradi ya maendeleo kwa mwaka wa fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ulinganisho wa bajeti ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa mwaka 2015/2016 na makadirio ya matumizi yaliyowasilishwa na mtoa hoja unaonyesha kuwa bajeti inayopendekezwa kwa mwaka wa fedha 2016/2017 imeongezeka kwa asilimia 77.01 kutoka shilingi 565,862,424,195 za mwaka 2015/2016 hadi kufikia shilingi 1,001,695,553,800, kwa mwaka 2016/2017. Katika ongezeko hilo bajeti ya matumizi ya kawaida imeongezeka

kwa asilimia 6.32 wakati bajeti ya maendeleo imeiongezeka kwa asilimia 81, kama inavyoonekana kwenye chati ambayo mnaiona kwenye vitabu vyenu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, uchambuzi zaidi unaonyesha kuwa, makadirio ya matumizi ya kawaida kwa mwaka wa fedha 2016/2017 ni asilimia 2.89 ya jumla ya bajeti ya Wizara inayoombwa kuidhinishwa. Kwa upande wa bajeti ya maendeleo Kamati imebaini kuwa makadirio ya kugharamia miradi ya maendeleo ni asilimia 97.11 ya bajeti inayopendekezwa. Uwiano huo wa makadirio kwa ajili ya matumizi ya kawaida na matumizi ya maendeleo unadhihirisha nia na dhamira ya Serikali katika kujenga mazingira bora ya kutekeleza Mpango wa Taifa wa miaka mitano.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ulinganisho mwingine unahusu kubainisha uwiano wa bajeti katika kasma za mishahara, matumizi mengineyo na maendeleo. Ulinganisho huu unaonyesha mwenendo wa mpango wa bajeti na maeneo yanayowekewa mkazo kama inavyoonekana kwenye chati namba 02 kwenye vitabu vyenu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika bajeti ya kugharamia miradi ya maendeleo, Kamati ilielezwa kuwa fedha zinazoombwa ni kwa ajili ya kugharamia miradi ya kipaumbele ambayo ni miradi ya maji vijijini; miradi ya kimkakati ya uboreshaji wa huduma ya maji Jijini Dar es salaam, mradi wa kutoa maji kutoka Ziwa Victoria kwenda kwenye miji na vijiji vilivyopo karibu na bomba kuu la Kahama - Shinyanga, mradi wa kutoa maji Mto Ruvuma kwenda Manispaa ya Mtwara Mikindani na miradi ya uboreshaji wa maji kwenye miji midogo yenye shida kubwa ya maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kamati imeridhishwa na vipaumbele vilivyotengewa fedha za miradi ya maendeleo vilivyoainishwa hapo juu kwa kuwa vimeweka ulinganifu wa upatikanaji wa huduma ya maji, hususani kwenye maeneo yaliyokuwa na changamoto ya upatikanaji wa maji safi na salama kwa muda mrefu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na mipango mizuri iliyoanishwa na Wizara, Kamati inaishauri Serikali kuhakikisha fedha zilizotengwa kwa ajili ya kutekeleza vipaumbele hivyo zinatolewa kama zilivyoombwa na kwa wakati.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja hiyo inatokana na uchambuzi uliofanywa na Kamati na kubaini kwamba imekuwa ni kawaida kwa Serikali kutenga kiasi kikubwa cha fedha za miradi ya maendeleo na kushindwa kuzitoa kama zilivyoidhinishwa. Kwa mfano, katika mwaka wa fedha 2015/2016 Bunge liliidhinisha shilingi 485,269,410,000 kwa ajili ya miradi ya maendeleo, ambapo ni asilimia 14 tu ya fedha za ndani na asilimia 26 tu ya fedha za nje zilitolewa hadi kufikia mwezi Aprili, 2016.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na dhana ya kubana matumizi iliyochangia kupunguza fedha za matumizi ya kawaida, Kamati inasisitiza kuwa ni vyema fedha zilizotengwa kwa matumizi ya kawaida zikatolewa kikamilifu ili kuweza kuweka uwiano wa uendeshaji na utekelezaji wa miradi iliyopangwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ili kujiridhisha na makadirio yaliyowasilishwa na mtoa hoja, Kamati ilitaka kufahamu madhumuni ya bajeti inayoombwa kuidhinishwa. Mtoa hoja aliijulisha Kamati kuwa fedha hizo zinazoombwa ni kwa ajili ya kutekeleza malengo mbalimballi ya Wizara. Malengo yaliyopewa kipaumbele katika Mpango wa Bajeti ni kama ifuatavyo:-

i. Kuendeleza utunzaji wa rasilimali za maji pamoja na ubora wa maji;

ii. Kuboresha huduma za Maji Mijini na Vijijini;
iii. Kuzijengea uwezo taasisi na watumishi;

iv. Kujenga uwezo wa Tume ya Taifa ya Umwagiliaji katika utoaji huduma kwa sekta ya umwagiliaji;

v. Kuzijengea uwezo Mamlaka za Serikali za Mitaa 135 kwa kuzipatia mafunzo katika kuibua, kujenga na kuendesha skimu za umwagiliaji;

vi. Kuendeleza teknolojia za umwagiliaji zenye ufanisi wa matumizio ya maji katika skimu za umwagiliaji nane katika maeneo kame;

vii. Kuendeleza ujenzi na ukarabati wa mabwawa saba kwa ajili ya umwagiliaji; na

viii. Kuendeleza ujenzi na ukarabati wa skimu 37 za umwagiliaji zenye jumla ya hekta 28,612.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu tathimini ya malengo ya Bajeti ya mwaka wa fedha 2016/2017; Kamati imepitia na kuchambua malengo yaliyoainishwa katika Mpango wa Bajeti ya mwaka 2016/2017 na kuridhishwa nayo. Hata hivyo, tathimini ya Kamati katika kufanya ulinganisho wa makadirio ya matumizi ya Wizara kwa mwaka wa fedha 2016/2017 imebaini kwamba kiasi cha shilingi 90,000,000,000 kilichotengwa kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maji hakiwiani na mahitaji halisi ambayo ni shilingi 354,000,000,000.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuzingatia Kanuni ya 98(3) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016 Kamati iliwasilisha kwenye Kamati ya Uongozi na Kamati ya Bajeti pendekezo la kuongeza bajeti kiasi cha shilingi 210,000,000,000 ili kuwezesha Mfuko wa Maji angalau kuwa na shilingi

300,000,000,000 ambazo bado ni pungufu ya shilingi 54,000,000,000 ya mahitaji halisi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni matumaini ya Kamati kuwa Kamati ya Bajeti italifanyia kazi suala hili na kulipa uzito unaostahili kwa kuwa maji ni huduma muhimu na ya lazima kwa ustawi wa binadamu, wanyama, mimea na mazingira kwa maendeleo ya kijamii na kiuchumi kwa ujumla.

Mheshimiwa Mwenyekiti, makadirio ya makusanyo katika mwaka wa fedha 2016/2017 ni ongezeko la asilimia 31 ya makadirio ya mwaka wa fedha 2015/2016. Kamati haikuridhishwa na ongezeko la makusanyo yanayotarajiwa. Kamati inaamini kupitia fursa zilizopo katika rasilimali maji, endapo zikitumika ipasavyo zinaweza kuongeza makusanyo zaidi ya matarajio yaliyowekwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, maoni na mapendekezo ya Kamati nikianza na mapendekezo ya Kamati yametokana na matokeo ya uchambuzi wa taarifa mbalimbali. kwa kuwa, uchambuzi wa Kamati umebaini kwamba upo udhaifu mkubwa katika kutoa fedha za maendeleo zinazokuwa zimetengwa na Serikali na kuidhinishwa na Bunge kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo katika sekta za maji na umwagiliaji; na kwa kuwa udhaifu huu umekuwa ukiathiri kwa kiasi kikubwa ufanisi katika utekelezaji wa miradi hiyo na kuifanya Serikali na wananchi kwa ujumla kutokupata matokeo yaliyotarajiwa; kwa hiyo basi, Kamati inapendekeza kuwa Serikali itoe fedha zinazoidhinishwa na Bunge kwa wakati ili kuwa na uhakika wa utekelezaji wa miradi iliyopangwa kutekelezwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuwa kilimo cha Tanzania hutegemea mvua za msimu ambazo zimeathirika na mabadiliko ya tabianchi na kuathiri shughuli za uzalishaji; na kwa kuwa kilimo cha umwagiliaji ni moja ya njia muhimu katika kuongeza na kuimarisha uzalishaji wenye tija utakaoendana na thamani ya uwekezaji katika sekta ya kilimo; kwa hiyo basi, Kamati inaishauri Serikali kuandaa mpango madhubuti unaoainisha namna nchi itakavyotumia rasilimali maji zilizopo ili kuendeleza kilimo cha umwagiliaji kitakachosaidia kuongeza tija katika uzalishaji, kuongeza uhakika na usalama wa chakula na kuongeza mchango wa sekta ya kilimo katika Pato la Taifa na kwa mkulima mmoja mmoja.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuwa, Sheria ya Fedha ya mwaka 2015 ilifanya marekebisho kwenye Sheria ya Ushuru wa Mafuta kwa kuongeza kifungu kipya cha 4A kilichobainisha mgawanyo wa mapato yatokanayo na ushuru wa mafuta, ambapo shilingi 263 kwa kila lita ya mafuta ya dizeli na petroli zilitengwa kwa ajili ya mfuko wa barabara, na shilingi 50 kwa kila lita ya mafuta ya dizeli na petroli zilitengwa kwa ajili ya Mfuko wa Umeme Vijijini; na kwa kuwa Mfuko wa Umeme Vijijini umefanikiwa kwa kiasi kikubwa kusambaza umeme kwenye maeneo mengi ya vijijini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kamati ya Bajeti ilishauriana na kukubaliana na Serikali kwamba kutokana na kero zingine nyingi zinazowakabili wananchi wengi wa vijijini ikiwemo ukosefu wa upatikanaji wa maji safi na salama; ni vyema kiasi cha shilingi bilioni 90,000,000,000 kati ya shilingi 276,000,000,000 zitakazokusanywa kutokana na marekebisho yaliyofanywa katika Sheria ya Ushuru wa Mafuta, Sura Namba 220 zielekezwe kwenye miradi ya maji vijijini kupitia Mfuko wa Taifa wa Maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Aidha, Mfuko wa Taifa wa Maji umeonyesha mafanikio makubwa katika kuwezesha upatikanaji fedha za kugharamia miradi ya maji vijijini, ambapo kiasi cha shilingi billion 90 zilizotengwa zimeonyesha kutokidhi mahitaji ya miradi ya maji iliyopo, ambapo mahitaji halisi ni shilingi billion 340.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo basi, Kamati inapendekeza kuwa, Serikali ifanye marekebisho kwenye Sheria ya Fedha ya mwaka 2016 kwa kuweka tozo ya shilingi 100 kwa kila lita ya mafuta ya dizeli na shilingi 100 kwa kila lita ya mafuta ya petroli. Mapendekezo hayo yakizingatiwa yatawezesha upatikanaji wa fedha ili kuweza kutunisha Mfuko wa Taifa wa Maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuwa kumekuwepo na malalamiko mengi kuhusiana na hujuma zinazofanywa na baadhi ya watumishi wa Mamlaka za Maji kuhujumu miundombinu ya maji na kujinufaisha wao binafsi kupitia huduma za utoaji maji kwa wateja; na kwa kuwa vitendo hivyo vimechangia kuzorota kwa huduma ya upatikanaji maji licha ya hatua zinazochukuliwa na Serikali katika kuboresha utoaji huduma ya maji; kwa hiyo basi, Kamati inashauri kuwa Serikali ifanye ukaguzi maalum ili kubaini watumishi wanaojihusisha na vitendo hivyo na wachukuliwe hatua.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuwa taasisi na mamlaka za Serikali zimeendelea kutolipa ankara za maji, na kuwa miongoni mwa wadaiwa sugu ambapo hadi kufikia Machi, 2016 Mamlaka za maji zinaidai Serikali na taasisi zake kiasi cha shilingi 29,492,107,227; na kwa kuwa ukubwa wa madai hayo yanazikosesha Mamlaka za Maji mapato na kusababisha kushindwa kujiendesha kwa ufanisi; kwa hiyo basi, Kamati inaishauri Serikali na taasisi zake kwa mwaka ujao wa fedha 2017/2018 kutenga fedha za kulipa malimbikizo ya madeni hayo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuwa sekta ya maji inakabiliwa na upungufu wa wataalam wa maji 6,901 kutokana na Serikali, tunaomba yote…

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante.

MHE. DKT. CHRISTINA G. ISHENGOMA (K.n.y. MWENYEKITI WA KAMATI YA KILIMO, MIFUGO NA MAJI): Naomba yote yaingie na yawekwe katika *Hansard.*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana, nakushukuru, naunga mkono hoja asilimia mia moja. *(Makofi)*

TAARIFA YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA KILIMO, MIFUGO NA MAJI KUHUSU UTEKELEZAJI WA BAJETI YA WIZARA YA MAJI NA UMWAGILIAJI KWA MWAKA WA FEDHA 2015/2016 PAMOJA NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YAWIZARA HIYO KWA MWAKA WA FEDHA 2016/2017 – KAMA ILIVYOWASILISHWA MEZANI

SEHEMU YA KWANZA

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 99 (9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo, Mifugo na Maji kuhusu Utekelezaji wa Bajeti ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa Mwaka wa Fedha 2015/2016, pamoja na maoni ya Kamati kuhusu Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hiyo kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 6 (7) (a) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016, kimeipa Kamati ya Kilimo, Mifugo na Maji jukumu la kusimamia shughuli za Wizara ya Maji na Umwagiliaji.

Aidha, Kifungu cha 7(1) cha Nyongeza ya Nane ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari 2016, kimezipa Kamati za Kisekta, ikiwemo Kamati ya Kilimo, Mifugo na Maji jukumu la kushughulikia bajeti za Wizara inazozisimamia. Naomba kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Kamati ya Kilimo, Mifugo na Maji ilitekeleza jukumu hilo tarehe 13 – 14 Aprili, 2016. Katika kutekeleza jukumu hilo, Kamati ilizingatia masharti ya Kanuni ya 98(1) kwa kukagua miradi ya maendeleo iliyotengewa fedha kwa Mwaka wa Fedha unaomalizika.

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Maji na Umwagiliaji inajumuisha mafungu mawili ambayo ni :-

i) Fungu 49 – Wizara ya Maji na Umwagiliaji na

ii) Fungu 05 – Tume ya Taifa ya Umwagiliaji.

Ili kuliwezesha Bunge lako Tukufu kupata picha halisi ya utekelezaji wa Bajeti ya Mwaka 2015/2016 ya Wizara pamoja na makadirio kwa Mwaka wa Fedha 2016/ 2017, Taarifa hii inafafanua mambo yafuatayo:-

i) Mapitio ya Ukaguzi wa Miradi ya Mandeleo iliyotengewa fedha kwa Mwaka wa Fedha 2015/2016;

ii) Mapitio ya Taarifa ya Utekelezaji wa Mpango wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2015/2016;

iii) Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara hii kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017; na

iv) Maoni na Mapendekezo ya Kamati kuhusu Mpango wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017;

Mheshimiwa Spika, Taarifa inayowasilishwa imegawanyika sehemu kubwa tatu. Sehemu ya kwanza inahusu utangulizi na inaelezea misingi ya kazi za Kamati kwa mujibu wa Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016. Sehemu ya pili inatoa maelezo kamili ya uchambuzi uliofanywa na kamati kuhusu majukumu yaliyotekelezwa na Wizara na Sehemu ya tatu inabainisha Maoni na Mapendekezo ya Kamati kutokana na uchambuzi uliofanywa.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo ya utangulizi, naomba kuwasilisha Taarifa ya Kamati kulingana na mpangilio nilioueleza hapo juu.

SEHEMU YA PILI

2.0 UCHAMBUZI WA MAMBO MBALIMBALI

Mheshimiwa Spika, Sehemu hii inabainisha mambo muhimu yaliyojitokeza wakati Kamati ilipotekeleza masharti ya Kanuni ya 98(1), (2) na (3) kama ifuatavyo:-

2.1 Utekelezaji wa miradi ya maendeleo iliyotengewa fedha kwa mwaka 2015/2016

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia masharti ya Kanuni ya 98(1) inayoitaka Kamati kutembelea na kukagua utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo kwa Mwaka wa Fedha unaoisha, Kamati ilifanya ziara ya ukaguzi wa mradi wa maji wa Ruvu Chini tarehe 01 Aprili, 2016. Mradi huu umetekelezwa chini ya Fungu 49 uliosajiliwa kwa simbo namba 3437 na ulianzishwa ili kuboresha upatikanaji wa Maji katika jiji la Dar es salaam. Kwa ujumla Mradi unahusisha upanuzi wa chanzo cha maji cha Ruvu Chini, upanuzi wa mtambo wa kusafisha maji na

ulazaji wa bomba kuu lenye urefu wa kilomita 55.3 la kusafirisha maji kutoka kwenye mtambo ulioko Bagamoyo hadi Dar es salaam.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilipokagua mradi wa Maji wa Ruvu Chini ilibaini kuwa, mradi huu umekamilika kwa asilimia 99 na ulitekelezwa katika awamu mbalimbali na kugharimu jumla ya shilingi **66,240,000,000.** Kukamilika kwa mradi wa Maji wa Ruvu Chini, kutapunguza kero ya maji kwa wakazi wa Dar es salaam na Bagamoyo ambayo imedumu kwa miaka mingi.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaipongeza Serikali kwa kutenga fedha za ndani ambazo zimewezesha kukamilisha sehemu ya mradi, ambapo kiasi cha shilingi **24,500,000,000** zilitumika kulaza bomba la maji kutoka Ruvu Chini hadi Chuo Kikuu cha Ardhi - Dar es salaam. Hatua hii ni ya kizalendo na ya kupongezwa kwani inadhihirisha utayari wa Serikali kujitegemea na kuwaletea wananchi wake maendeleo ya kweli.

Mheshimiwa Spika, pamoja na pongezi hizo, Kamati inaitaka Serikali kushughulikia changamoto iliyopo ya usambazaji maji katika jiji la Dar es salaam. Miundombinu ya usambazaji maji kwa jiji la Dar es salaam iliwekwa miaka ya 1970, kwa sasa miundombinu hiyo ni chakavu na haikidhi mahitaji ya usambazaji maji ya mradi ambapo kiasi kinachozalishwa kimeongezeka kutoka lita milioni 180 hadi lita milioni 270 kwa siku. Kamati inaishauri Serikali katika Mwaka wa Fedha 2016/2017 pamoja na shughuli nyingine, kutenga fedha kwa ajili ya kushughulikia miundombinu chakavu ya usambazaji maji ili kuepusha upotevu wa maji na kuondoa kero ya ukosefu wa maji katika maeneo yanayohudumiwa na mradi.

2.2 Utekelezaji wa bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2015/2016

Mheshimiwa Spika, uchambuzi uliofanywa na Kamati katika Mapitio ya Utekelezaji wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2015/2016 ulijikita katika kulinganisha kiasi cha fedha kilichoidhinishwa na Bunge, kiasi cha fedha kilichopokelewa na kutumika hadi mwezi Aprili, 2016 na eneo la ukusanyaji maduhuli kwa kulinganisha makadirio yaliyowekwa na kiasi kilichokusanywa hadi Aprili, 2016.

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2015/2016 Wizara ya Maji na Umwagiliaji Fungu 49 na Fungu 05 iliidhinishiwa jumla ya shilingi **565,862,426,195**. Fungu 49, liliidhinishiwa jumla ya shilingi **512,235,736,000** kati ya fedha hizo shilingi **26,966,326,000** ni fedha za matumizi ya kawaida (fedha hizi zinajumuisha mishahara shilingi **17,960,716,000** na matumizi mengineyo shilingi **9,005,610,000**). Aidha, kiasi cha shilingi **485,269,410,000** zilitengwa kwa ajili ya bajeti ya maendeleo.

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2015/2016 Tume ya Taifa ya Umwagiliaji Fungu 05 iliidhinishiwa jumla ya shilingi **53,626,690,195.** Kati ya fedha hizo shilingi **232,116,195** ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na shilingi **53,394,574,000** ni fedha kwa ajili ya bajeti ya maendeleo. Hadi kufikia mwezi Aprili, 2016 fedha za matumizi ya kawaida kiasi cha shilingi **105,254,227** zilitolewa ambayo ni sawa na asilimia 45 ya kiasi kilichoidhinishwa na Bunge. Fedha za maendeleo kiasi cha shilingi **5,131,032,985** zilitolewa ambazo ni sawa na asilimia 10 ya fedha zilizoidhinishwa. (Fedha hizo ni fedha za nje tu na hakuna fedha za ndani zilizotolewa kwa ajili ya miradi ya maendeleo).

Mheshimiwa Spika, uchambuzi uliofanywa na Kamati umebaini kwamba changamoto kubwa katika utekelezaji wa shughuli za Wizara ni ufinyu wa bajeti na upatikanaji wa fedha kwa wakati na hivyo kuchangia kutofikiwa kwa malengo yaliyopangwa.

Kwa mfano, katika Mwaka wa Fedha 2015/2016, Tume ya Taifa ya Umwagiliaji iliidhinishiwa kiasi cha shilingi **53, 394, 574,000** kwa ajili ya miradi ya maendeleo wakati mahitaji halisi yanakadiriwa kufikia shilingi **400,000,000,000.**[1] Uwiano huu hauonyeshi dhamira ya dhati ya Serikali ya kutambua na kutumia ipasavyo fursa zinazotokana na kilimo cha umwagiliaji.

Mheshimiwa Spika, mwenendo usioridhisha wa upatikanaji wa fedha zilizoidhinishwa na Bunge umeendelea kuwa kikwazo katika utekelezaji wa miradi iliyopangwa kutekelezwa. Kwa mfano, hadi kufikia mwezi Aprili, 2016 fedha za miradi ya maendeleo zilizopokelewa na Tume ya Taifa ya Umwagiliaji zilikuwa shilingi **5,131,032,985** sawa na asilimia 10 ya fedha zilizoidhinishwa. Aidha, kupitia fungu 49 hadi kufikia mwezi Aprili 2016 kati ya fedha za maendeleo shilingi **485,269,410,000** zilizotengwa ni shilingi **136,900,281,752** tu zilitolewa sawa na asilimia 28 ya bajeti yote.

2.3 Ukusanyaji wa Maduhuli

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2015/2016 Wizara ya Maji na Umwagiliaji Fungu 49 iliidhinishiwa kukusanya maduhuli yenye jumla ya shilingi **309,575,950.** Hadi kufikia mwezi Aprili 2016, Wizara ilikuwa imekusanya jumla ya shilingi **226,570,623** ambayo ni sawa na asilimia 73 ya malengo ya ukusanyaji. Kamati inaipongeza Wizara kwa kuwe za kukusanya mapato kwa kiwango cha asilimia 73 ya malengo ya makadirio.

[1]Randama ya Mpango na Bajeti ya Tume ya Taifa ya Umwagiliaji (Fungu 05) kwa Mwaka 2016/2017

2.3.1 Upatikanaji wa Fedha kutoka Hazina

Mheshimiwa Spika, hadi kufikia mwezi Aprili, 2016 fedha za matumizi mengineyo zilizotolewa ni shilingi **2,677,181,064** sawa na asilimia 37, na mishahara shilingi **14,565,575,960** sawa na asilimia 81 ya kiasi kilichoidhinishwa.

Ni wazi kuwa shughuli za uendeshaji ambazo kwa kawaida hugharamiwa kwa kasma ya matumizi mengineyo zilitekelezwa kwa kiwango cha asilimia 37. Ni wazi kuwa Wizara itashindwa kutekeleza shughuli zake kwa ufanisi ulikusudiwa.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Fedha za Miradi ya Maendeleo zilizotolewa hadi kufikia mwezi Aprili 2016 zilikuwa shilingi **136,900,281,752** sawa na asilimia 28 ya fedha zote za bajeti ya maendeleo. Mwenendo huu ni ishara ya utekelezaji usioridhisha wa miradi ya maendeleo na unahitaji kurekebishwa.

2.3.2 Utekelezaji wa ushauri wa Kamati

Mheshimiwa Spika, wakati Bunge lilipokuwa likijadili Bajeti ya Serikali kwa Mwaka wa Fedha 2015/2016, Kamati ya Kilimo, Mifugo na Maji ilitoa maoni na ushauri kwenye maeneo takribani kumi na tatu (14) ambayo yalihusu:-

i) Baadhi ya miradi ya maji kutekelezwa chini ya viwango;

ii) Taasisi za umma kutokulipa Ankara za maji;

iii) Mabadiliko ya tabianchi na uharibifu wa vyanzo vya maji;

iv) Uhaba wa wataalamu na upungufu wa vitendea kazi katika idara za maji ;

v) Umuhimu wa kuondolewa Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT) kwenye dawa za kutibu maji;

vi) Hujuma kwenye miundombinu ya maji;

vii) Umuhimu wa uvunaji wa maji ya mvua;

viii) Umuhimu wa miradi ya maji kuzingatia uwiano;

ix) Umuhimu wa kutumia nishati mbadala kupunguza gharama za uendeshaji miradi ya maji;

x) Udhibiti wa nidhamu kwa Watendaji wa Mamlaka za Maji;

xi) Umuhimu wa kukamilisha miradi ya maji iliyokwisha anza kutekelezwa kabla ya miradi mipya;

xii) Umuhimu wa elimu kwa umma na ushirikishaji wananchi katika kuchangia gharama za undeshaji wa miradi ya maji;

xiii) Umuhimu wa kurekebisha miundombinu ya maji katika jiji la Dar es salaam na

xiv) Upatikanaji wa fedha za uetekelezaji miradi kwa wakati.

Mheshimiwa Spika, napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, ushauri uliotolewa na Kamati kwa kiasi kikubwa umezingatiwa na kufanyiwa kazi. Hata hivyo kuna maeneo kadhaa ambayo ushauri uliotolewa na Kamati haujazingatiwa. Kwa mfano ushauri kuhusu kuondolewa kwa utozwaji wa Kodi ya Ongezeko la Thamani (VAT) kwenye dawa za kutibu maji haukuzingatiwa kabisa. Kamati ina maoni kuwa bado kuna umuhimu mkubwa kwa Serikali kuzingatia ipasavyo ushauri huo.

2.3.3 Uchambuzi wa Makadirio ya Mapato na Matumizi kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017

Mheshimiwa Spika, Tarehe 13 na 14 Aprili,2016, Kamati ilipokea na kuchambua Mpango wa Bajeti wa Wizara ya Maji na Umwagiliaji na Taasisi zilizo chini yake kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017. Mpango huu wa Bajeti na Makadirio ya Mapato na Matumizi umezingatia Ukomo wa Bajeti ya Serikali kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017, Mpango wa Maendeleo wa Taifa wa Mwaka 2016/2017 na Sera na Mikakati ya Kitaifa na Kisekta katika kuandaa Mpango wa Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017, ikiwa ni pamoja na kutekeleza Sera ya Taifa ya Umwagiliaji ya Mwaka 2010, Programu ya kuendeleza sekta ya Kilimo awamu ya pili (ASDP II).

2.3.4 Makadirio ya matumizi kwa mwaka wa Fedha 2016/2017

Mheshimiwa Spika, **kwa ujumla Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa Mwaka wa Fedha 2016/ 2017 Fungu 49 na Fungu 05 inaomba kuidhinishiwa jumla ya shilingi** 1,001,658,553,800. **Fungu 49 linaomba kuidhinishiwa jumla ya shilingi** 938,246,195,000**. Kati ya fedha hizo, shilingi** 24,410,166,000 **ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na shilingi** 913,836,029,000 **ni kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. Aidha, Fungu 05 linaomba kuidhinishiwa jumla ya shilingi** 63,412,358,800. **Kati ya fedha hizo, shilingi** 4,506,611,600 **kwa ajili ya matumizi ya kawaida na shilingi** 58,905,747,200 **zinaombwa kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo.**

Mheshimiwa spika, ili kutimiza kusudio la masharti ya Kanuni ya 98(2) ya Kanuni za Bunge, Kamati ilifanya ulinganisho wa namna tatu:-

· Moja; kulinganisha makadirio kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017 na Mwaka wa Fedha 2015/2016 kama ilivyokusudiwa na Kanunu za Bunge;

· Pili; ulinganisho kuhusu matumizi ya maendeleo na matumizi ya kawaida kwa Mwaka wa Fedha 2016/ 2017 ili kupata picha halisi ya mwelekeo wa mpango unaokusudiwa kutekelezwa na

· Tatu; ulinganisho wa makadirio ya matumizi ya mishahara, matumizi mengineyo na matumizi kwa ajili ya miradi ya maendeleo kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Spika, ulinganisho wa Bajeti ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa Mwaka 2015/2016 na makadirio ya matumizi yaliyowasilishwa na mtoa hoja unaonyesha kuwa, Bajeti inayopendekezwa kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017 imeongezeka kwa asilimia 77.01 kutoka shilingi **565,862,426,195** za Mwaka 2015/2016 hadi kufikia shilingi **1,001,658,553,800,** kwa Mwaka 2016/2017. Katika ongezeko hilo Bajeti ya matumizi ya kawaida imeongezeka kwa asilimia 6.32 wakati bajeti ya maendeleo imeiongezeka kwa asilimia 81, Kama inavyoonekana kwenye chati namba 01.

Chati namba 01 inayoonyesha ulinganisho wa bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2015/ 2016 na 2016/2017

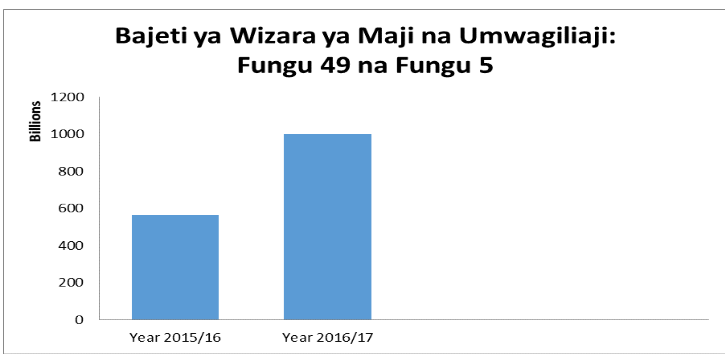

Mheshimiwa Spika, uchambuzi zaidi unaonyesha kuwa, makadirio ya matumizi ya kawaida (*Reccurent Expenditure*) kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017 ni asilimia 2.89 ya jumla ya Bajeti ya Wizara inayoombwa kuidhinishwa. Kwa upande wa Bajeti ya Maendeleo Kamati imebaini kuwa, makadirio ya kugharamia Miradi ya Maendeleo ni asilimia 97.11 ya Bajeti inayopendekezwa.

Uwiano huo wa makadirio kwa ajili ya matumizi ya kawaida na matumizi ya maendeleo unadhihirisha nia na dhamira ya Serikali katika kujenga mazingira bora ya kutekeleza Mpango wa Taifa wa miaka mitano.

Mheshimiwa Spika, ulinganisho mwingine unahusu kubainisha uwiano wa bajeti katika kasma za mishahara (*Personal Emolment*), matumizi mengineyo (*Other Charges*) na maendeleo (*Development*). Ulinganisho huu unaonyesha mwenendo wa mpango wa bajeti na maeneo yanayowekewa mkazo kama inavyoonekana kwenye chati namba 02.

Chati Na. 02: inaonyesha uwiano wa makadirio kwa Matumizi ya kawaida, mishahara na maendendelo kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017.

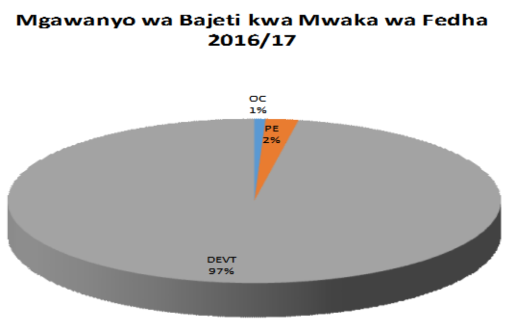

Mheshimiwa Spika, katika Bajeti ya kugharamia Miradi ya Maendeleo, Kamati ilielezwa kuwa fedha zinazoombwa ni kwa ajili ya kugharamia miradi ya kipaumbele ambayo ni:-

i) Miradi ya Maji vijijini;

ii) Miradi ya Kimkakati ya uboreshaji wa huduma ya maji jijini Dar es salaam;

iii) Mradi wa kutoa maji kutoka ziwa Victoria kwenda kwenye miji na vijiji vilivyopo karibu na bomba kuu la Kahama - Shinyanga;

iv) Mradi wa kutoa maji mto Ruvuma kwenda Manispaa ya Mtwara Mikindani na

v) Miradi ya uboreshaji wa maji kwenye miji midogo yenye shida kubwa ya maji.

Mheshimiwa Spika, Kamati imeridhishwa na vipaumbele vilivyotengewa fedha za miradi ya maendeleo vilivyoainishwa hapo juu, kwa kuwa vimeweka ulinganifu wa upatikanaji wa huduma ya maji, hususani kwenye maeneo

yaliyokuwa na changamoto ya upatikanaji wa maji safi na salama kwa muda mrefu.

Pamoja na mipango mizuri iliyoanishwa na Wizara, Kamati inaishauri Serikali kuhakikisha fedha zilizotengwa kwa ajili ya kutekeleza vipaumbele hivyo zinatolewa kama zilivyoombwa na kwa wakati.

Mheshimiwa Spika, hoja hiyo inatokana na uchambuzi uliofanywa na Kamati na kubaini kwamba, imekuwa ni kawaida kwa Serikali kutenga kiasi kikubwa cha fedha za miradi ya maendeleo na kushindwa kuzitoa kama zilivyoidhinishwa. Kwa mfano, katika Mwaka wa Fedha 2015/2016 Bunge liliidhinisha shilingi **485,269,410,000** kwa ajili ya miradi ya maendeleo ambapo ni asilimia 14 tu ya fedha za ndani na asilimia 26 ya fedha za nje zilitolewa hadi kufikia Aprili, 2016.

Pamoja na dhana ya kubana matumizi iliyochangia kupunguza fedha za matumizi ya kawaida, Kamati inasisitiza kuwa ni vyema fedha zilizotengwa kwa matumizi ya kawaida zikatolewa kikamilifu ili kuweza kuweka uwiano wa uendeshaji na utekelezaji wa miradi iliyopangwa.

Mheshimiwa Spika, ili kujiridhisha na makadirio yaliyowasilishwa na mtoa hoja, Kamati ilitaka kufahamu madhumuni ya Bajeti inayoombwa kuidhinishwa. Mtoa hoja alijulisha Kamati kuwa, fedha hizo zinazoombwa ni kwa ajili ya kutekeleza malengo mbalimballi ya Wizara. Malengo yaliyopewa kipaumbele katika Mpango wa Bajeti ni kama ifuatavyo:-

(i) Kuendeleza utunzaji wa rasilimali za maji pamoja na ubora wa maji;

(ii) Kuboresha huduma za Maji Mijini na Vijijini;

(iii) Kuzijengea uwezo Taasisi na Watumishi;

(iv) Kujenga uwezo wa Tume ya Taifa ya Umwagiliaji katika utoaji huduma kwa sekta ya umwagiliaji;

(v) Kuzijengea uwezo Mamlaka za Serikali za Mitaa mia moja thelethini na tano (135) kwa kuzipatia mafunzo katika kuibua, kujenga na kuendesha skimu za umwagiliaji;

(vi) Kuendeleza teknolojia za umwagiliaji zenye ufanisi wa matumizio ya maji katika skimu za umwagiliaji nane (8) katika maeneo kame;

(vii) Kuendeleza ujenzi na ukarabati wa mabwawa saba (7) kwa ajili ya umwagiliaji na

(viii) Kuendeleza ujenzi na ukarabati wa skimu thelathini na saba (37) za umwagiliaji zenye jumla ya hekta 28,612.

2.3.5 Tathimini ya malengo ya Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2016/2017

Mheshimiwa Spika, Kamati imepitia na kuchambua malengo yaliyoainishwa katika Mpango wa Bajeti ya Mwaka 2016/2017 na kuridhishwa nayo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hata hivyo, tathimini ya Kamati katika kufanya ulinganisho wa Makadirio ya Matumizi ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017 imebaini kwamba kiasi cha shilingi **90,000,000,000** kilichotengwa kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maji hakiwiani na mahitaji halisi ambayo ni shilingi **354,000,000,000**.[2]

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia Kanuni ya 98(3) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Januari, 2016. Kamati iliwasilisha kwenye Kamati ya Uongozi na Kamati ya Bajeti pendekezo la kuongeza bajeti kiasi cha shilingi **210,000,000,000** ili kuwezesha Mfuko wa Maji angalau kuwa na shilingi **300,000,000,000** ambazo bado ni pungufu ya shilingi **54,000,000,000** ya mahitaji halisi.

Ni matumaini ya Kamati kuwa, Kamati ya Bajeti italifanyia kazi suala hili na kulipa uzito unaostahili kwa kuwa maji ni huduma muhimu na ya lazima kwa ustawi wa binadamu, wanyama, mimea na mazingira kwa maendeleo ya kijamii na kiuchumi kwa ujumla.

Mheshimiwa Spika, hadi Kamati inapowasilisha taarifa hii haijapokea mrejesho kutoka Serikalini kuhusiana na maombi ya nyongeza ya bajeti yaliyowasilishwa. Hata hivyo, Kamati inaamini kwamba maombi hayo yatapewa umuhimu unaostahili wakati Serikali itakapowasilisha Bajeti yake mwezi Juni, 2016.

2.3.6 Uchambuzi wa makadirio ya mapato yatokanayo na maduhuli

Mheshimiwa Spika, kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017 Wizara ya Maji na Umwagiliaji - Fungu 49 inatarajia kukusanya jumla ya shilingi **452,593,000** kutoka vyanzo mbalimbali kama vile nyaraka za zabuni, malipo kwa ajili ya leseni kwa makampuni ya utafiti na uchimbaji wa visima vya maji na tozo mbalimbali za huduma za maabara za ubora wa maji ikilinganishwa na makadirio ya Mwaka wa Fedha 2015/2016 ambapo ilikadiria kukusanya kiasi cha shilingi **309,575,950** na kufanikiwa kukusanya asilimia 73 ya makadirio.

[2]Concept note for additional sources of fund for the National Water Investment Fun

Mheshimiwa Spika, makadirio ya makusanyo katika Mwaka wa Fedha 2016/2017 ni ongezeko la asilimia 31 ya makadirio ya Mwaka wa Fedha 2015/2016. Kamati haikuridhishwa na ongezeko la makusanyo yanayotarajiwa. Kamati inaamini kupitia fursa zilizopo katika rasilimali maji, endapo zikitumika ipasavyo zinaweza kuongeza makusanya zaidi ya matarajio yaliyowekwa.

Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Fungu 05 kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017 inatarajia kukusanya shilingi **15,500,000** kutokana na usajili wa vyama vya wamwagiliaji ambapo kwa mwaka huu wa fedha Tume ya Umwagiliaji imepanga kusajili vyama 100 ifikapo Juni, 2017.

SEHEMU YA TATU

3.0 MAONI NA MAPENDEKEZO YA KAMATI

Mheshimiwa Spika, mapendekezo ya Kamati yametokana na matokeo ya uchambuzi wa taarifa mbalimbali zilizowasilishwa mbele ya Kamati, maudhui ya Sera ya Maji ya Mwaka 2002 pamoja na Hati idhini *The Ministers (Assignment of Ministerial Functions) Notice , 2016* iliyochapishwa kwenye Gazeti la Serikali Toleo Na. 144 la tarehe 22 Aprili, 2016 yalizingatiwa na kuiwezesha Kamati kutoa maoni na mapendekezo kama ifuatavyo:-

3.1 Fedha kwa ajili ya miradi ya maendeleo

KWA KUWA, uchambuzi wa Kamati umebaini kwamba upo udhaifu mkubwa katika kutoa fedha za maendeleo zinazokuwa zimetengwa na Serikali na kuidhinishwa na Bunge kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo katika sekta za Maji na Umwagiliaji.

NA KWA KUWA udhaifu huu umekuwa ukiathiri kwa kiasi kikubwa ufanisi katika utekelezaji wa miradi hiyo na kuifanya Serikali na wananchi kwa ujumla kutokupata matokeo yaliyotarajiwa.

KWA HIYO BASI, Kamati inapendekeza kuwa Serikali itoe fedha zinazoidhinishwa na Bunge kwa wakati ili kuwa na uhakika wa utekelezaji wa miradi iliyopangwa kutekelezwa. Pendekezo hili likitekelezwa litasaidia kuondokana na kero za muda mrefu za ukosefu wa huduma ya maji ambayo ni huduma muhimu katika ustawi wa binadamu, wanyama, mazingira na uzalishaji mali.

3.2 Matumizi ya Rasilimali zilizopo ili kuongeza tija na uboreshaji wa sekta ya kilimo

KWA KUWA kilimo cha Tanzania hutegemea mvua za msimu ambazo zimeathirika na mabadiliko ya tabianchi na kuathiri shughuli za uzalishaji.

NA KWA KUWA, kilimo cha umwagiliaji ni moja ya njia muhimu katika kuongeza na kuimarisha uzalishaji wenye tija utakaoendana na thamani ya uwekezaji katika sekta ya kilimo.

KWA HIYO BASI, Kamati inaishauri Serikali kuandaa Mpango madhubuti unaoainisha namna nchi itakavyotumia rasilimali maji zilizopo ili kuendeleza kilimo cha umwagiliaji kitakachosaidia kuongeza tija katika uzalishaji, kuongeza uhakika na usalama wa chakula pamoja na kuongeza mchango wa sekta ya kilimo katika pato la taifa na kwa mkulima mmoja mmoja.

3.3 Mabadiliko ya Sheria ya Fedha ya Mwaka 2015

KWA KUWA, Sheria ya Fedha ya Mwaka 2015 ilifanya marekebisho kwenye Sheria ya Ushuru wa Mafuta (*Roads and Fuel Tolls Act, Cap*. 220) kwa kuongeza kifungu kipya cha 4A kilichobainisha mgawanyo wa mapato yatokanayo na ushuru wa mafuta ambapo shilingi 263 kwa kila lita ya mafuta ya dizeli na petroli zilitengwa kwa ajili ya mfuko wa barabara na shilingi 50 kwa kila lita ya mafuta ya dizeli na petroli zilitengwa kwa ajili ya Mfuko wa umeme vijijini.

NA KWA KUWA Mfuko wa umeme vijijini umefanikiwa kwa kiasi kikubwa kusambaza umeme kwenye maeneo mengi ya vijiji, Kamati ya Bajeti ilishauriana na kukubaliana na Serikali kwamba kutokana na kero zingine zinazowakabili wananchi wengi wa vijijini ikiwemo ukosefu wa upatikanaji wa maji safi na salama.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni vyema kiasi cha shilingi **90,000,000,000** kati ya shilingi **276,000,000,000** zitakazokusanywa kutokana na marekebisho yaliyofanywa katika Sheria ya Ushuru wa Mafuta Sura namba 220 zielekezwe kwenye miradi ya maji vijijini kupitia Mfuko wa Taifa wa Maji.

Aidha, Mfuko wa Taifa wa Maji umeonyesha mafanikio makubwa katika kuwezesha upatikanaji fedha za kugharamia miradi ya maji vijijini, ambapo kiasi cha billion **90** zilizotengwa zimeonyesha kutokidhi mahitaji ya miradi ya maji iliyopo, ambapo mahitaji halisi ni billion **340.**

KWA HIYO BASI, Kamati inapendekeza kuwa Serikali ifanye marekebisho kwenye Sheria ya Fedha ya Mwaka 2016 kwa kuweka tozo ya shilingi mia moja (100) kwa kila lita ya mafuta ya diseli na shilingi mia moja (100) kwa kila lita ya mafuta ya petroli. Mapendekezo hayo yakizingatiwa yatawezesha upatikanaji wa fedha ili kuweza kutunisha Mfuko wa Taifa wa Maji.

3.4 Hujuma dhidi ya miundombinu ya maji

KWA KUWA kumekuwepo na malalamiko mengi kuhusiana na hujuma zinazofanywa na baadhi ya Watumishi wa Mamlaka za Maji kuhujumu miundombinu ya maji na kujinufaisha wao binafsi kupitia huduma za utoaji maji kwa wateja.

NA KWA KUWA, vitendo hivyo vimechangia kuzorota kwa huduma ya upatikanaji maji licha ya hatua zinazochukuliwa na Serikali katika kuboresha utoaji huduma ya maji.

KWA HIYO BASI, Kamati inashauri kuwa Serikali ifanye ukaguzi maalumu ili kubaini Watumishi wanaojihusisha na vitendo hivyo na watakaobainika wachukuliwe hatua stahiki.

3.5 Serikali na Taasisi zake kutolipa Ankara za maji

KWA KUWA Taasisi/ Mamlaka za Serikali zimeendelea kutolipa Ankara za Maji na kuwa miongoni mwa wadaiwa sugu ambapo hadi kufikia Machi, 2016 Mamlaka za maji zinaidai Serikali na Taasisi zake kiasi cha shilingi **29,492,107,227.**

NA KWA KUWA ukubwa wa madai hayo yanazikosesha Mamlaka za Maji mapato na kusababisha kushindwa kujiendesha kwa ufanisi.

KWA HIYO BASI, Kamati inaishauri Serikali na Taasisi zake kwa Mwaka ujao wa fedha (2017/2018) kutenga fedha ya kulipa malimbikizo ya madeni hayo. Pamoja na ushauri huo Kamati inazitaka mamlaka za usambazaji maji safi na uondoaji maji taka kuboresha mfumo wa ukusanyaji tozo za matumizi ya maji kwa kufunga mita zitakazosaidia wateja kulipa kadri wanavyotumia.

3.6 Upungufu wa wataalamu katika sekta ya maji

KWA KUWA sekta ya maji inakabiliwa na upungufu wa wataalam wa maji wapatao **6,901** kutokana na Serikali kutoajiri kwa muda mrefu pamoja na kuongezeka kwa Mikoa, Wilaya na Halmashauri mpya nchini.

NA KWA KUWA upungufu huu unachangia kukosekana kwa usimamizi madhubuti wa miradi ya maji na utoaji huduma za maji kwa wananchi na kupelekea wanawake na watoto kutumia muda mwingi kwenda umbali mrefu kutafuta maji na kuathiri shughuli za ustawi wa familia ikiwa ni pamoja na watoto kukosa masomo na wakati mwingine kupata madhara mbalimbali yakiwemo ya kisaikolojia.

KWA HIYO BASI, Kamati inaishauri Serikali iruhusu Wizara ya Maji na Umwagiliaji iajiri moja kwa moja wataalamu wa maji wanaohitimu kutoka katika vyuo vya maji ili kukabiliana na upungufu uliopo.

3.7 Uvunaji wa maji ya mvua kwa mabwawa makubwa na madogo

KWA KUWA mahitaji ya maji yameongezeka kwa kiwango kikubwa kutokana na ongezeko la watu nchini, shughuli za uzalishaji mali katika sekta mbalimbali hususan kilimo cha umwagiliaji, uzalishaji umeme, uzalishaji viwandani, ufugaji, uvuvi na kadhalika.

NA KWA KUWA mabadiliko ya tabianchi na uharibifu wa mazingira vimepelekea vyanzo vingi vya maji kukauka na kupungua na hivyo kupelekea vyanzo vilivyokuwepo kutokidhi mahitaji halisi.

KWA HIYO BASI, Kamati inaishauri Serikali kuwa na mkakati wa uvunaji wa maji pamoja na kuzitaka Halmashauri kutunga sheria ndogondogo zitakazoelekeza taasisi za Serikali na watu binafsi kuweka miundombinu ya uvunaji maji kwenye majengo yao. Ushauri huu ukitekelezwa utasaidia kuokoa kiasi cha maji yanayopotea.

4.0 HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, napenda kukushukuru kwa kunipa nafasi ya kuwasilisha Maoni, Ushauri na Mapendekezo ya Kamati kwa niaba ya Wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo, Mifugo na Maji.

Mheshimiwa Spika, napenda pia kumpongeza na kumshukuru Waziri wa Maji na Umwagiliaji Mhe. Eng. Gerson H. Lwenge, (Mb) na Naibu Waziri Mhe. Eng. Isack A. Kamwelwe, (Mb) pamoja na Wataalamu wote wa Wizara ya Maji na Umwagiliaji wakiongozwa na Eng. Mbogo Futakamba kwa ushirikiano walioipa Kamati wakati Kamati ikichambua na kujadili bajeti ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji.

Mheshimiwa Spika, kwa dhati kabisa napenda kuwashukuru Wajumbe wa Kamati kwa ushirikiano na michango yao walioyoitoa wakati wa kupitia na kuchambua bajeti ya Wizara pamoja na kuandaa taarifa hii hadi kukamilika kwake. Naomba kuwatambua kwa kuwataja majina kama ifuatavyo:-

1.Mhe. Dkt. Mary Michael Nagu, Mb	Mwenyekiti
2.Mhe. Dkt. Christine G.Ishengoma,Mb	M/Mwenyekiti
3.Mhe. Dkt. Immaculate Sware Semesi, Mb	Mjumbe
4.Mhe. Mahmoud H. Mgimwa, Mb	"
5.Mhe. Salum Mwinyi Rehani, Mb	"
6.Mhe. Khadija Hassan Abood, Mb	"
7.Mhe. Marwa Ryoba Chacha, Mb	"
8.Mhe. Mashimba Mashauri Ndaki, Mb	"
9.Mhe. Onesmo Koimerek Nangole, Mb	"
10.Mhe. John John Mnyika, Mb	"
11.Mhe. Hamidu Hassan Bobali, Mb	"
12.Mhe. James Kinyasi Millya, Mb	"
13.Mhe. Njalu Daudi Silanga, Mb	"
14.Mhe. Pascal Yohana Haonga, Mb	"
15.Mhe. Salim Mbaraku Bawazir Mb	"
16.Mhe. Deo Kasenyenda Sanga, Mb	"
17.Mhe. Abdallah Hamis Ulega, Mb	"
18.Mhe. Haji Ameir Haji, Mb	"
19.Mhe. Daniel N. Nsanzugwanko, Mb	"
20.Mhe. Philipo Augustino Mulugo, Mb	"
21.Mhe. Upendo Furaha Peneza, Mb	"
22.Mhe. Emmanuel Papian John, Mb	"
23.Mhe. Kunti Yusuph Majala, Mb	"
24.Mhe. Oliver Daniel Semuguruka, Mb	"

Mheshimiwa Spika, mwisho napenda kumshukuru Katibu wa Bunge, Dkt, Thomas Kashililah pamoja na Sekreterieti ya Kamati ikiongozwa na Ndg. Msigwe Bisile, Ndg. Rachel Nyega, Ndg. Martha Chassama na Ndg. Virgil Mtui kwa kuihudumia Kamati pamoja na kukamilisha taarifa hii kwa wakati.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, naliomba sasa Bunge lako lipokee, lijadili na kuidhinisha Makadirio ya Mapato na Matumiziya Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa Mwaka wa Fedha 2016/2017.

Mheshimiwa Spika, naunga mkono hoja iliyowasilishwa na mtoa hoja muda mfupi uliopita na naomba kuwasilisha.

Dkt. Mary Michael Nagu, (Mb)

MWENYEKITI,
KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA KILIMO, MIFUGO NA MAJI
28 MEI, 2016

MWENYEKITI: Ahsante sana, Tunaendelea. Sasa tupokee taarifa kutoka Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni. Nani anawasilisha? Mheshimiwa Bobali. *(Makofi)*

MHE. HAMIDU H. BOBALI - MSEMAJI MKUU WA KAMBI RASMI YA UPINZANI KWA WIZARA YA MAJI NA UMWAGILIAJI: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mujibu wa Kanuni ya 99(9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge Toleo la mwaka 2016, naomba kuwasilisha hotuba ya Msemaji Mkuu wa Kambi ya Upinzani Bungeni kwa Wizara ya Maji kuhusu Mapitio ya utekelezaji kwa mwaka wa fedha 2015/2016 na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Wizara kwa mwaka huo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, awali ya yote natanguliza shukrani zangu kwa Mwenyezi Mungu *Subhanahu Wataala* kwa kunijalia afya njema na kunipa fursa ya kusimama mbele ya Bunge lako siku ya leo**.**

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kuishukuru familia yangu kwa dua na upendo mkubwa wanaonionesha ili niweze kufanya majukumu yangu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kipekee kabisa napenda kutoa shukrani za dhati kwa Kiongozi wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni, Mheshimiwa Freeman Aikael Mbowe kwa kuniteua kuwa Msemaji wa Kambi ya Upinzani pamoja na Naibu wangu Mheshimiwa Peter Lijualikali, kuwa Naibu Msemaji wa Wizara hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nampongeza tena Kiongozi Mkuu kwa kutuamini vijana, ametuteua vijana kuwa Wasemaji wa Wizara hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, vile vile nitoe pongezi kwa uongozi wote wa Chama cha Wananchi *(CUF)* wanachama na wananchi ya Jimbo la Mchinga kwa kuniamini na kunipa kura nyingi za kishindo zilizomuangusha chali mgombea wa CCM, nawashukuru na ninawapenda sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Sera ya Maji ya mwaka 2002 imeweka mfumo madhubuti na endelevu wa kuendeleza na kusimamia kikamilifu rasilimali za maji ikiwa ni pamoja na kuandaa na kutekeleza taratibu za kisheria katika kutekeleza sera hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia kushirikisha walengwa wa huduma za maji katika kubuni, kupanga, kujenga, kuendesha, kufanya matengenezo ya miradi

ya maji na kuchangia gharama za utoaji wa huduma ya maji na jambo la tatu ni kutatua matatizo ya maji katika sekta za kijamii na za kiuchumi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika utekelezaji wa sera hiyo ni pamoja na kulipatia ufumbuzi tatizo la upatikanaji wa maji. Serikali imeweka malengo mbalimbali ya Kitaifa ya kuwapatia wananchi huduma ya maji kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Mwenyekiti, moja, katika Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini lengo la Serikali ilikuwa ni kuwahudumia wananchi wa vijijini kupata maji kwa asilimia 65 na wananchi wa mijini kwa asilimia 90 ifikapo mwaka 2010.

La pili, katika Malengo ya Milenia ya mpaka kufikia mwaka 2015, Serikali ilikuwa na lengo la kuwapatia wananchi wa vijijini huduma ya maji safi na salama kwa asilimia 74.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la tatu, katika Dira ya Maendeleo ya Taifa ya hadi mwaka 2025 lengo la Serikali ni kuwapatia wananchi huduma ya maji kwa asilimia 90.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mujibu wa taarifa ya Asasi ya Twaweza, kuhusu Utafiti wa Sauti za Wananchi ya mwezi Oktoba mpaka Disemba, 2012 inaonesha kuwa upatikanaji wa maji safi unaonekana kuwa ni tatizo kubwa nchini. Kutokana na takwimu hizi, karibu theluthi moja, (asilimia 30) ya Watanzania wanaliweka tatizo la kukosekana kwa maji safi na salama kuwa ni moja ya matatizo matatu makubwa zaidi yanayoikabili nchi hii leo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, uwiano ni wa juu kidogo kwa wakazi wa vijijini ambao umeongezeka na kuwa asilimia 33 kuliko wakazi wa mijini ambayo ni asilimia 26. Matatizo mengine makubwa ya utoaji huduma yaliyotajwa na Watanzania wengi ni pamoja na huduma za afya ambayo ni asilimia 30 na elimu asilimia 24.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kambi Rasmi ya Upinzani inapenda kuelewa kwa sasa takwimu zinasomekaje? Kwani ni ukweli kwamba fedha nyingi zinawekwa katika sekta hii, lakini matokeo yake hayalingani na fedha zilizowekezwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, taarifa hiyo inaonesha kuwa, hata wale ambao wanamudu kupata maji ya kunywa kutoka vyanzo safi na salama wanakabiliwa na changamoto ya kupata huduma hiyo kila siku. Zaidi ya Watanzania watatu kati ya wanne yaani asilimia 76 wanakiri kuwepo kwa changamoto za aina mbalimbali za upatikanaji wa maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, changamoto kubwa inayotajwa na idadi kubwa ya wakazi mijini na vijijini ni umbali wa kuvifikia vyanzo vya maji. Hata hivyo, hili linaonekana kuwa ni tatizo zaidi kwa maeneo ya vijijini. Changamoto kuhusiana na utoaji huduma kwa vyanzo vya maji ziko katika maeneo ya mijini na vijijini, kama zilivyo changamoto zinazohusiana na uhaba wa vyanzo vya maji, yaani miundombinu, gharama za maji pia imetajwa kuwa changamoto zaidi kwa wakazi wa mijini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu maji na mabadiliko ya tabianchi; dunia kwa sasa imeingia katika mjadala mkubwa wa kukabiliana na tatizo la mabadiliko ya tabianchi. Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inaona kuwa ni lazima kama Taifa kuliwekea mkazo suala la mabadiliko ya tabianchi na jinsi ambavyo yanaweza kuwa na athari kubwa katika upatikanaji wa maji nchini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Tanzania ni miongoni mwa nchi maskini duniani, na tafiti zinaonesha kuwa nchi maskini zitaendelea kuathirika kwa kiasi kikubwa na athari zinazotokana na mabadiliko ya ya tabianchi. Athari za mabadiliko ya tabianchi ni kama vile mafuriko, ukame, upepo mkali, uchafu katika maji ikiwa ni pamoja na maji kuwa ya chumvi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika kipindi cha hivi karibuni tumeshuhudia mafuriko yaliyotokana na mvua kubwa, wakati mwingine maeneo mengine kuathirika na ukame jambo ambalo linaathiri upatikanaji wa maji safi na salama. Hali hiyo ni mbaya zaidi ikiwa vyanzo vya maji havijawekewa miundombinu ya kuzuia kuathirika kwa mabadiliko ya hali hiyo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inaitaka Serikali pamoja na mambo mengine iweke bayana mkakati wa namna ya kukabiliana na tatizo la mabadiliko ya tabianchi na upatikanaji wa maji safi na salama.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suluhisho la kudumu ni kuboresha miundombinu ya maji na kuhakikisha kuwa wananchi wanapata maji safi na salama ili kupunguza athari zitakazotokana na mabadiliko ya tabianchi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ongezeko la watu na huduma ya maji; idadi ya watu katika nchi yetu inakadiriwa kufikia takribani milioni 50 kwa sasa, lakini takwimu zinaonesha kuwa zaidi ya nusu ya idadi hiyo ya watu hawapati maji safi na salama.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hali ya ukosefu wa maji inaathiri huduma nyingine muhimu kwa binadamu ikiwemo huduma za afya pamoja na usafi wa

vyoo. Katika ukuaji wa idadi ya watu ndani ya nchi yetu ni asilimia 15 pekee ambao wanaweza kupata huduma ya vyoo safi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, aidha takwimu zinaonesha kuwa hata katika baadhi ya miji nchini, wanawake na watoto hutumia siku takribani mbili kupata maji safi na salama na maeneo mengine hasa ya vijijini inawachukua mpaka siku saba kupata huduma hiyo ikiwemo kutembea umbali mrefu kufuata huduma hiyo. Mfano hai ni jimbo la Mchinga ambapo wananchi wa Jimbo hilo katika Kata ya Kilolambwani, Mipingo na kijiji cha Makumba wanatembea zaidi ya kilometa sita mpaka 12 kutafuta maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, halikadhalika kutokana na changamoto ya ongezeko la watu, miundombinu inayokidhi mahitaji ya maji haitoshelezi. Maeneo mengi nchini wananchi hawapati maji kwa sababu ya ongezeko la watu. Mfano, halmashauri ya Wilaya ya Hai inakua kwa kasi sana na miundombinu ya usambazaji wa maji haikidhi haja kabisa. Maji yanatoka mara moja, kwa wiki tena nyakati za usiku mwingi ili tu watu wachache waweze kupata maji. Hali hii si ya kufumbia macho kabisa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mapungufu hayo, katika sekta ya huduma za maji yanaathiri moja kwa moja afya za wananchi ikiwemo afya za watoto walio chini ya miaka mitano, ambapo takwimu zinaonesha kuwa idadi ya watoto takribani 4,000 hufariki kila mwaka kutokana na magonjwa yanayotokana na ukosefu wa maji safi kama vile kuhara pamoja na magonjwa mengine yanayotokana na uchafu wa mazingira.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kambi Rasmi ya Upinzani imeshtushwa sana na takwimu hizi ambazo si nzuri sana kwa taswira ya nchi yetu. Ni vema Serikali ikatoa kauli hapa Bungeni kuhusiana na hali hii na namna ya kupunguza tatizo la ukosefu wa maji nchini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, azimio la maji, siasa ni maji. Maji ni sekta muhimu inayogusa maendeleo ya kila sekta ya nchi hii. Bila maji hakuna uhai, bila maji hakuna viwanda, bila maji hakuna kilimo, bila maji hakuna afya na bila maji hakuna kura. Nasema hakuna kura kwa sababu, ilani za vyama vyetu vyote vilizungumzia suala la maji, naamini Wabunge wengi katika bunge lako hili wana matatizo makubwa ya maji katika majimbo yao na wamewaahidi wananchi kutafuta ufumbuzi wa matatizo hayo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nchi yetu ina kiwango kikubwa cha rasilimaji ya maji. Tukirejea katika historia tutakumbuka Baba wa Taifa Hayati Mwalimu Julius Nyerere, mwezi Mei, mwaka 1972 akiwa mkoani Iringa alikuja na Azimio la kuinua kilimo na azimio hilo lilikuwa na kauli mbiu ya kuwa Siasa ni Kilimo. Azimio

hilo lilitambua Kilimo kama msingi mkuu wa uchumi wa nchi au uti wa mgongo wa Taifa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika karne hii kwa umuhimu wake maji yanageuka kuwa siasa kwa kuwa kila jambo linalogusa maendeleo ya nchi ni lazima maji yahusike. Jambo la kusikitisha ni kuwa maji haya yanapungua kila siku na uhitaji wake unaendelea kuongezeka. Japo takwimu zinaonyesha mahitaji ya maji kwa kila Mtanzania kwa sasa ni wastani wa mita za ujazo 1,952 na kiasi hicho kinatarajiwa kupungua hadi kufikia mita za ujazo 883 mwaka 2035. Mpaka sasa kiwango cha chini cha Kimataifa ni mita za ujazo 1,700. Hii inaonyesha miaka michache tu ijayo tutakuwa na uhaba mkubwa wa maji, na sina hakika kama Serikali hii imejipanga kukabiliana na hali hiyo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, umuhimu wa matumizi ya maji umeyafanya maji kuwa rasilimali muhimu zaidi na ukosefu wake unapelekea migogoro mikubwa katika sekta mbalimbali ikiwemo migogoro ya kisiasa na ile ya kijamii; historia imeonesha hivyo, mfano, katika Jimbo la Simanjiro kumekuwa na migogoro mikubwa ya maji baina ya wafugaji wenyewe kwa wenyewe. Hii ni kutokana na mifugo kutaka maji na binadamu kutaka maji. Makao Makuu ya Wilaya Orkesumet kuna migogoro mingi ya maji. Vijiji vya Lengasiti, Olchoro, Kitwai, Lemmo, Lendanai na kadhalika ni vijiji vyenye migogoro mikubwa ya maji hususani kuanzia mwezi wa tisa mpaka wa kumi na moja huwa hapakaliki kutokana na uhaba wa maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia mtakumbuka mgogoro wa mpaka kwenye Ziwa Nyasa kati ya Malawi na nchi yetu au migogoro inayoendelea nchi ya Yemen. Kupungua kwa maji au kuongezeka kwa hitaji la maji kunayafanya maji kuwa bidhaa ya pekee kabisa sawa kabisa na bidhaa ya mafuta na gesi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mnamo karne ya 20 dunia iliingia katika mgogoro mkubwa kwa sababu ya uhaba wa mafuta, lakini leo hii karne ya 21dunia inaanza kuingia katika migogoro mikubwa ya maji. Katika diplomasia ya kimataifa maji yanajadiliwa kama haki ya binadamu na sharti la amani *(Human rights and pre-requisite for peace)* na hii ni kwa mujibu wa Ripoti ya Dunia ya Ulinzi wa Maji ya mwaka 2012 *(Global Water Security),* ambayo imeelezea kwa undani zaidi kuhusu uhaba wa maji na tishio la kutokea kwa vita au migogoro baina ya nchi kwa nchi, au ndani ya nchi kutokana na uhaba wa maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inaitaka Serikali kuelezea Bunge hili kuwa imejipanga vipi kuhakikisha inakabiliana na tatizo hili la maji kwa miaka ya mbeleni? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, upatikanaji na huduma ya usambazaji wa maji nchini ni janga kwa wananchi. Upatikanaji na usambazaji wa maji nchini ni janga linaloikabili nchi hii kwa sasa. Hii ni kutokana na uzembe wa serikali kukosa mikakati madhubuti ya kukabiliana na changamoto za kutunza vyanzo vya maji na usambazaji wa huduma hii. Serikali hii ya Chama cha Mapinduzi ni Serikali yenye maajabu ya kipekee kabisa na pengine inaweza kuingizwa kwenye kitabu cha maajabu ya dunia *(Guinness Book of World Record)*. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nayasema haya kwa sababu Serikali hii imekuwa ikitangaza kuwa usambazaji wa huduma ya maji safi na salama vijijini ilifikia asilimia 57.8 mwezi Disemba, 2012, lakini ghafla mwezi Juni, 2013 ikiwa ni miezi sita tu baadae ilitoa tamko kukiri kuwa, asilimia 40 tu ya Wananchi vijijni ndio waliokuwa wananufaika na huduma ya maji safi na salama. Ukosefu wa takwimu sahihi unaonyesha dhahiri hakuna nia ya dhati ya kutatua tatizo hili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, zaidi ya nusu ya Watanzania hawapati maji safi na salama. Hivyo wananchi wengi wanapata magonjwa ya milipuko au wako katika hatari ya kupata magonjwa hayo ikiwemo kuhara na homa za matumbo kwa kuwa hawapati maji safi na salama. Takwimu zinaonesha takribani watoto 20,000 hufa kila mwaka kwa ukosefu wa maji safi na salama ya kunywa. Kwa mantiki hiyo kuna kila sababu ya kutangaza kuwa tatizo la maji nchini ni janga la kitaifa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni wazi kabisa katika sekta inayonufaika na misaada mingi ya kuboresha miundombinu ya maji kutoka kwa wahisani ni sekta hii ya maji. Lakini cha kushangaza misaada hii kutoka kwa wafadhili haijaleta tija iliyokusudiwa kwa kuwa fedha nyingi zinazotengwa zimekuwa zikiingizwa mifukoni mwa watu wachache na hivyo miradi mingi inakosa kukamilika, na pia miundo mbinu ya maji imekuwa ikijengwa kwa kiwango cha chini na hakikidhi haja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, takribani asilimia 46 ya miradi ya maji iliyotengenezwa katika nchi hii haifanyi kazi. Serikali imekuwa ikipoteza fedha nyingi kwenye kutengeneza miradi ya maji hiyo iliyo chini ya kiwango ambayo kimsingi haina manufaa yoyote kwa walipa kodi wa nchi hii. Matokeo mabovu ya miradi ya maji nchini yamekwamisha malengo ya milenia kwa kuwa mpaka mwaka 2015 hatukuweza kufikia asilimia 65 ya usambazaji wa maji safi na salama vijijini na asilimia 90 kwa mijini kama tulivyokusudia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mantiki hiyo nchi hii ingekuwa ikiendeshwa na wenye maono, basi Chama cha Mapinduzi kilitakiwa kiwe kimejitoa kabisa katika siasa za Taifa hili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni lazima Serikali ihakikishe inawabana watendaji katika sekta ya maji kwa kuwa kumekuwa na malalamiko mengi kutoka kwa wananchi. Kama kuna msaada wowote au bajeti iliyotengwa kwa ajili ya kutengeneza miundombinu ya maji basi fedha hizo zisimamiwe kuhakikisha kuwa zinafanya kazi iliyokusudiwa. Ukaguzi wa miradi ufanywe kwa umakini ili kuepuka hujuma zinazofanyika hasa pale wahisani wanapotoa misaada, na hata kama wahisani wametoa misaada, Serikali isikwepe kufanya wajibu wake.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kambi Rasmi ya Upinzani inaitaka Serikali kuhakikisha inakuwa na mfumo shirikishi ili kufanya wananchi kujisikia kuwa sehemu ya umiliki wa miradi hii. Hii itasaidia wananchi kulinda miradi hiyo na kuchukua jukumu dhidi ya uharibifu wa mazingira unaosababisha vyanzo vya maji kukauka kabisa. Bila ya ushirikiano wa wananchi, Serikali na mashirika ya misaada itakuwa ni vigumu kutengeneza miradi ya maji ambayo ni endelevu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu mradi wa kuwaunganisha wananchi na huduma za maji Dar es Salaam; hivi karibuni *DAWASCO* walianza kuwaunganishia wananchi wa Jiji la Dar es Salaam maji, hasa wale wanaohudumiwa na mabomba ya maji ya Ruvu Juu na Ruvu Chini. Huduma hiyo inawagusa wananchi wote ambao walikuwa na huduma hiyo lakini kutokana na sababu mbalimbali ikiwemo kuharibika kwa miundombiu, pia upungufu wa maji, walikuwa hawana huduma za maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, itakumbukwa kuwa kulikuwa na mradi wa awali uliokuwa unajulika kama Mradi wa Mabomba ya Mchina ambao ulilalamikiwa sana na Wabunge wa Dar es Salaam akiwemo Mbunge wa Ubungo wakati huo, Mheshimiwa John John Mnyika. Suala kubwa lililokuwa linalalamikiwa ni pamoja na kusambazwa kwa mabomba hayo bila kuwa na maji, hali iliyopelekea mabomba mengine kupasuka. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa sasa ili uunganishwe na maji ya *DAWASCO* Katika Jiji la Dar es Salaam ni lazima kila mteja, wa zamani au mteja mpya, alipie kiasi cha shilingi 200,000 za Kitanzania kwa *DAWASCO*. Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inahoji uhalali wa *DAWASCO* kuwatoza wateja wote bila kujali kuwa ni wa zamani au wapya kiasi cha shilingi 200,000 ilhali ni wazi kuwa hali za wateja zinatofautiana. Aidha, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inahoji uhalali wa *DAWASCO* kuwatoza wateja wa zamani ambao walikuwa hawapati huduma ya maji awali kiasi hichohicho cha fedha na wale ambao ni wateja wapya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kambi Rasmi ya Upinzani inazo taarifa kuwa baadhi ya maeneo ya Jiji la Dar es Salaam ambayo yameunganishwa na mradi wa sasa wa kusambaza maji ambao wateja wametozwa shilingi 200,000 hayapati maji au maji hupatikana kwa mgao. Kambi Rasmi ya Upinzani inaona

kuwa Serikali inarudi kulekule kwenye Mradi wa Mabomba ya Mchina. Tunaishauri Serikali kuhakikisha kuwa msukumo wa maji katika maeneo yenye miinuko uongezwe ili kuhakikisha maeneo yote yanapata maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, migogoro ya Jumuiya za Maji na Mamlaka za Maji Nchini; Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji. Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji *(Water Sector Development Program - WSDP)* ilianza rasmi kutekelezwa nchi nzima mwezi Julai, 2007, mradi huu unafadhiliwa kwa pamoja kati ya Serikali kwa kushirikiana na Benki ya Dunia, *African Development Bank* pamoja na washirika wengine wa maendeleo. Mradi huo utaendelea hadi mwaka 2025, ila unatekelezwa kwa awamu ya miaka mitano mitano. Awamu ya kwanza ilianza mwezi Julai 2007 hadi mwezi Juni, 2014.

Mheshimiwa Mwenyekiti, akaunti kuu ya mradi iliyoko Hazina inayotunza na kutoa fedha za programu hii imekuwa ikitoa fedha za utekelezaji kwa Wizara ya Maji na Umwagiliaji, Mamlaka za Serikali za Mitaa kwenda kwa Wizara ya Kilimo na Matokeo Makubwa Sasa, hii yote maana yake ni kwamba fedha za programu zinaweza kutumika kwa miradi ambayo haina uhusiano wa moja kwa moja na upatikanaji wa maji safi na salama kwa ajili ya wananchi wa mijini na vijijini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kambi Rasmi ya Upinzani inaitaka Serikali kuweka wazi ni kiasi gani cha fedha za programu zilipokelewa, pamoja na zile za Serikali, zilitumika kwa lengo la kuwapatia maji wananchi kupitia TAMISEMI ili Waheshimiwa wapate uelewa zaidi wa fedha hizo na ufuatiliaji wake uwe wa wazi kwa watendaji. Kwa mfano kwa mwaka wa fedha 2014/2015, wadau walichangia jumla ya dola za Marekani milioni 63,813,894.79, na akaunti ya mradi ilitoa fedha za utendaji kwa mtiririko ufuatao; Mamlaka ya Serikali za Mitaa dola 15,832,602.96; Wizara ya Maji na Umwagiliaji dola 37,341,295.21; na miradi mbalimbali dola 10,957,264.68. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mtiririko huo hasa kwenye miradi mbalimbali ni dhahiri kwa Waheshimiwa Wabunge au Madiwani kuweza kufuatilia fedha hizo kama kweli zimetumika katika miradi ya maji ni vigumu sana. Ugumu huo si tu upo kwa Waheshimiwa Wabunge na Madiwani, pia nyaraka zinaonyesha kuwa malipo ya Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji ya shilingi 342,626,328 kwa mwaka wa fedha 2014/2015 hayakupitia kwenye ukaguzi na hivyo matumizi hayo kugubikwa na mashaka makubwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kambi Rasmi ya Upinzani inashindwa kuelewa, na hivyo kuomba maelezo, inakuwaje kwa kipindi cha mwisho wa mwaka Halmashauri zinabakia na fedha za miradi ya maji wakati wakandarasi wanakuwa na madai kutokana na kazi ambazo tayari zimefanyika. Je, hii sio

kulimbikiza fedha kwa programu husika na hivyo kuwa rahisi kutumiwa kwa kazi hiyo hiyo malipo kufanywa mara mbili?

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu miradi ya maji vijiji kumi; chini ya programu hiyo ulibuniwa mradi mwingine wa kuvipatia maji vijiji kumi kwa kila Wilaya. Mradi huu umetumia fedha nyingi lakini matatizo yake ni kwamba visima vingi vilichimbwa bila ya kuwa maeneo yamefanyiwa upembuzi yakinifu wa kutosha. Kama ambavyo Kambi imeeleza hapo awali kwamba kitendo cha kuweka takwimu kwa jumla inakuwa ni vigumu kufanya ufuatiliaji, ni vyema takwimu zikaeleza kwa wazi kwa kila Halmashauri, kata gani, kijiji gani kati ya vijiji hivyo 1,206 na vituo 24,129 vipo katika kitongoji kipi. Kwa mtiririko huo ni dhahiri hata maswali kwa Serikali yatapungua au udanganyifu unaofanyika utapungua kama sio kumalizika kabisa. Kambi Rasmi ya Upinzani inaitaka Serikali kutoa tathmini ya mradi huo wa kuvipatia maji vijiji kumi kwa kila Halmashauri umekwama wapi au umefanikiwa kwa kiwango gani? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Uanzishaji wa Wakala wa Maji Vijijini. Katika Bunge la Kumi yalitolewa maoni kadhaa ndani ya Bunge lako Tukufu kuhusu uanzishwaji wa Wakala wa Maji Vijijini *(Rural Water Agency)* ikiwa na lengo la kuongeza utoaji na usimamizi wa huduma ya maji kwa wananchi katika maeneo ya vijijini. Katika mjadala wa suala hili, Serikali ilikubali kuundwa kwa wakala huyu kwa ajili ya huduma ya maji kwa mwaka wa fedha 2015/2016. Lengo la kuundwa kwa wakala huyu lilitokana na kuwa na wakala sawa na wakala wa umeme vijijini. Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inapenda kuhoji hatua zilizofikiwa na Serikali katika kuanzisha wakala huyu kama ambavyo iliahidi hapa Bungeni.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mpango wa Uvunaji wa Maji ya Mvua Nchini; mwaka wa fedha 2015/2016 nchi yetu imeshuhudia hali ya mvua kubwa katika maeneo mbalimbali. Katika hali ya kushangaza, pamoja na mvua hizo kunyesha na kusababisha mafuriko na kuharibu miundombinu ya barabara na madaraja, bado Serikali haijaweka msisitizo na kutoa miongozo kwa mamlaka zake kuhifadhi maji haya kwa ajili ya matumizi ya baadaye.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inaitaka Serikali kupitia Wizara hii ya Maji na Umwagiliaji kuweka mkakakti wa uhifadhi wa maji ambayo yameendelea kupotea na hivyo wakati wa ukame kuleta tatizo kubwa la maji. Ni rai ya Kambi Rasmi ya Upinzani pia kuitaka Serikali kuziagiza pia Hamashauri zote nchini kuwa na miradi ya kuhifadhi maji kuliko kuendelea kuharibu vyanzo vya maji vilivyopo kwa sasa. Dhana ya kuhifadhi maji inakwenda sambamba na kuhimiza Halmashauri kuwa na miradi ya kilimo cha umwagiliaji kwa kutumia maji haya yaliyohifadhiwa

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mujibu wa taarifa ya utekelezaji wa kazi za Idara ya Rasilimali za Maji na Mabonde ya Maji Nchini ya mwezi Machi 2016, inaonesha kuwa Tanzania inapata wastani wa mvua wa kiasi cha milimita 250 mpaka 2,000 kwa mwaka. Maeneo ya Uwanda wa Juu hupokea hadi milimita 1,400 mpaka 2,000.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nchi ya Rwanda imefanikiwa sana katika mpango wa kuvuna maji, mpango huo umepunguza adha ya maji na magonjwa yanayosababishwa na ukosefu wa maji safi na salama. Serikali ya Rwanda ilitunga Sheria ya Uvunaji Maji ya Mvua ambapo kila familia inalazimika kutengeneza mtaro kwa kuzuia maji kuzagaa kwenda kwa majirani au barabarani. Pamoja na hilo wametengeneza mabwawa ya kuhifadhi maji nyakati za mvua. Rwanda imesukuma uwajibikaji wa wananchi na Serikali katika suala la kuvuna maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuwa hotuba yangu ni ndefu, naomba hii yote iweze kuingizwa kwenye *Hansard* wakati nakaribia kuhitimisha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu mradi wa maji Tunduma na Kilwa Masoko Awamu ya Kwanza, ni ukweli kabisa kuwa maeneo mengi ya wilaya zetu hayana maji safi na salama kwa ajili ya matumizi ya majumbani. Kwa kutambua hilo, wahisani mbalimbali wamekuwa wakijitokeza kushirikiana na Serikali katika kutatua tatizo hilo la upatikanaji wa maji safi na salama. Wizara ya Maji na Umwagiliaji baada ya kufanya utafiti wake wa maji katika miji ya Tunduma na Kilwa Masoko na kupelekea kutafuta fedha kutoka taasisi za fedha za nje ilifanikiwa suala hilo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini cha kushangaza ni kuwa Wizara ya Fedha ambayo ndiyo yenye jukumu la kusaini mikataba yote ya fedha kutoka nje kwa miradi yote itakayotekelezwa hapa nchini imeshindwa kusaini mkataba na Kampuni ya *Belfius Bank & Insurance* ya Ubelgiji, yenye thamani ya *Euro* milioni 50 kwa ajili ya wananchi wa miji ya Tunduma na Kilwa Masoko kupatiwa maji safi na salama.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kambi Rasmi ya Upinzani inaitaka Serikali kulieleza Bunge ni kwa nini hadi sasa Serikali imekataa kusaini mkataba huo ili mradi huo uanze kutekezwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mamlaka ya Uendelezaji wa Bonde la Mto Rufiji *(RUBADA)* ilianzishwa rasmi kwa Sheria ya Bunge namba tano ya mwaka 1975.

Eneo lililosimamiwa na Mamlaka hii lina ukubwa wa kilometa za mraba 177,000. Eneo hili linajumuisha Mikoa ya Pwani, Morogoro, Iringa, Njombe, Mbeya na sehemu za Dodoma, Singida, Ruvuma na Lindi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, japokuwa eneo kubwa la utendaji la Mamlaka hii liko Mikoa ya Pwani, Morogoro na Njombe, lakini Makao Makuu ya Mamlaka yapo Ubungo Dar es Salaam, hili nalo ni sehemu ya kuzidisha ukiritimba japokuwa kuna vituo vingine vya Mkongo na Ikwiriri, vyote vya Rufiji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mkataba ulioingiwa kati ya Serikali kupitia *RUBADA* na Kampuni ya *Kilombero Plantation Limited (KPL)* ambapo katika mkataba huo *RUBADA* ilikuwa na mbia mwingine wa Kikorea akiitwa *KOTAKO* ambaye alikuwa na majengo, mashine za uzalishaji, matrekta, magari na mashamba ya kule Mngeta, lakini kwa sasa baada ya *KOTAKO* kuondoka maana yake ni kuwa *RUBADA* ndiye aliyekuwa mmiliki na kwa sasa *RUBADA* inamiliki hisa asilimia tano na *KPL* wanamiliki asilimia 95; nao hawakuwekeza chochote zaidi ya kukuta kila kitu *site* na kuanza kuuza na kukodisha mashine na mashamba kwa wakulima. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni, inaona kuwa sasa ni muda muafaka wa kuiangalia na kuipitia upya mikataba yote iliyokuwa imeingiwa na Serikali na wawekezaji na kuona kama kweli ina maslahi kwa nchi au iliangalia zaidi maslahi binafsi kutokana na kugubikwa na ufisadi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mamlaka hii sasa imebadili hata lengo la kuanzishwa kwake, badala ya kuendeleza Bonde la Rufiji, *RUBADA* sasa hivi wamekuwa sehemu ya uharibifu mkubwa wa Bonde hili. Kuna haja ya kujiuliza maswali mengi kuhusu Mamlaka hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kikubwa zaidi ni ongezeko la mifugo (ng'ombe) ambapo wafugaji hupewa vibali na *RUBADA* kuingiza mifugo yao ndani ya bonde hili. Taarifa za *RUBADA* ni kwamba bonde hili hivi sasa lina ng'ombe 50,000 jambo ambalo si sahihi, bonde hili hivi sasa lina ng'ombe wapatao 200,000 ambao kimsingi ni wengi na wanasababisha uharibifu mkubwa wa uoto wa asili ndani ya bonde na kukauka kwa maji katika mabwawa kadhaa yaliyopo ndani ya bonde hili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mamlaka hii imekuwa na watendaji ambao kutokana na kutokuwepo kwa ufuatiliaji wa Serikali wamekuwa wakifanya mambo kinyume na taratibu na hivyo kupelekea Mamlaka kutokuwa na uwezo kiuchumi japokuwa inamiliki rasilimali nyingi sana kiasi kwamba ina uwezo mkubwa wa kuwa mchangiaji mkubwa katika Pato la Taifa. Serikali ilikuwa na wazo zuri la kuanzisha Mamlaka hii ambayo kimsingi kama ingetekeleza wajibu wake ipasavyo, ingechangia kwa kiasi kikubwa kukuza sekta ya kilimo cha

umwagiliaji nchini. Kambi Rasmi ya Upinzani inasikitishwa kwa namna Mamlaka hii inavyofanya kazi zake kwa kujikongoja.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inamshauri Rais kuipima Bodi ya *RUBADA* na kuona kama kuna haja ya kuendelea kuwepo au kuivunja na kuteua Bodi mpya ambayo inaweza kujikita katika dhumuni la kuanzishwa kwake badala ya kujihusisha na shughuli ambazo kimsingi hazina mahusiano ya moja kwa moja na lengo la kuanzishwa kwake.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama nilivyosema hotuba yangu ni ndefu, baada ya hayo, ninaomba kuwasilisha. Ahsante sana. *(Makofi)*

HOTUBA YA MSEMAJI MKUU WA KAMBI RASMI YA UPINZANI BUNGENI MHESHIMIWA HAMIDU HASSAN BOBALI (MB) WIZARA YA MAJI KUHUSU MAPITIO YA UTEKELEZAJI KWA MWAKA WA FEDHA 2015/2016 NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA WIZARA KWA MWAKA WA FEDHA 2016/17 KAMA ILIVYOWASILISHWA MEZANI

1.0 UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, awali ya yote natanguliza shukrani zangu kwa Mwenyezi Mungu Subhana wa Taala kwa kunijalia afya njema na kunipa fursa ya kusimama mbele ya bunge lako siku ya leo**.**

Mheshimiwa Spika, napenda kuishukuru familia yangu kwa dua na upendo mkubwa wanaonionyesha ili niweze kufanya majukumu yangu.

Mheshimiwa Spika, kipekee kabisa napenda kutoa shukrani za dhati kwa Kiongozi wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni Mh. Freeman Aikael Mbowe kwa kuniteua kuwa Msemaji wa Kambi ya Upinzani pamoja na Naibu wangu Mhe Peter Lijualikali kwa Wizara hii ya Maji na Umwagiliaji. Napenda tu kumuahidi kuwa tutafanya kazi kwa juhudi na maarifa.

Mheshimiwa Spika, vilevile, nitoe pongezi kwa uongozi wote wa CUF,wanachama na wananchi wa Mchinga kwa kuniamini na kunipa kura nyingi za kishindo zilizomwangusha chali mgombea wa CCM. Nawashukuru na nina wapenda sana.

2.0 SEKTA YA MAJI KWA UJUMLA WAKE

Mheshimiwa Spika, Sera ya Maji ya mwaka 2002 imeweka mfumo madhubuti na endelevu wa kuendeleza na kusimamia kikamilifu rasilimali za maji ikiwa ni pamoja na:-

I. Kuandaa na kutekeleza taratibu za kisheria katika kutekeleza Sera hii.

II. Kushirikisha walengwa wa huduma za maji katika kubuni, kupanga, kujenga, kuendesha, kufanya matengenezo ya miradi ya maji na kuchangia gharama za utoaji wa huduma yamaji.

III. Kutatua matatizo ya maji katika sekta za kijamii na kiuchumi.

Mheshimiwa Spika, katika utekelezaji wa Sera hiyo ni pamoja na kulipatia ufumbuzi tatizo la upatikanaji maji, Serikali imeweka malengo mbalimbali ya Kitaifa ya kuwapatia wananchi huduma ya maji kama ifuatavyo:-

a) Katika Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini; lengo la Serikali ilikuwa ni kuwahudumia wananchi wa Vijijini kupata maji kwa asilimia 65 na wananchi wa Mijini kwa asilimia 90 ifikapo mwaka 2010.

b) Katika Malengo ya Milenia ya mpaka kufikia mwaka 2015,serikali ilikuwa na lengo kuwapatia wananchi wa vijijini huduma ya maji safi na salama kwa asilimia 74.

c) Katika Dira ya Maendeleo ya Taifa ya hadi mwaka 2025, lengo la serikali ni kuwapatia wananchi huduma ya maji kwa asilimia 90.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa taarifa ya asasi ya ***Twaweza,*** kuhusu Utafiti wa *Sauti za Wananchi*, Oktoba-Desemba 2012. Inaonesha kuwa Upatikanaji wa maji safi unaonekana kuwa tatizo kubwa**,** kutokana na takwimu hizi, karibu theluthi moja (30%) ya Watanzania wanaliweka tatizo la kukosekana kwa maji safi na salama kuwa ni moja ya matatizo matatu makubwa zaidi yanayoikabili nchi leo. Uwiano ni wa juu kidogo kwa wakazi wa vijijini (33%) kuliko wakazi wa mijini (26%). Matatizo mengine makubwa ya utoaji huduma yaliyotajwa na Watanzania wengi ni pamoja na huduma za afya (30%) na elimu (24%).

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kambi Rasmi ya Upinzani inapenda kuelewa kwa sasa takwimu zinasomekaje? Kwani ni ukweli kwamba fedha nyingi zinawekezwa katika sekta hii lakini matokeo yake hayalingani na fedha zinazowekezwa.

Mheshimiwa Spika, taarifa hiyo inaonesha kuwa, hata wale ambao wanamudu kupata maji ya kunywa kutoka vyanzo safi na salama wanakabiliwa na changamoto ya kupata huduma hiyo kila siku. Zaidi ya Watanzania watatu kati ya wanne (76%) wanakiri kuwepo kwa changamoto za aina balimbali za upatikanaji wa maji.

Mheshimiwa Spika, changamoto kubwa inayotajwa na idadi kubwa ya wakazi mijini na vijijini ni umbali wa kuvifikia vyanzo vya maji. Hata hivyo hili linaonekana kuwa ni tatizo zaidi kwa maeneo ya vijijini. Changamoto kuhusiana na utoaji huduma wa vyanzo vya maji ziko katika maeneo ya mijini na vijijini, kama zilivyo changamoto zinazohusiana na uhaba wa vyanzo vya maji (miundombinu). Gharama ya maji pia imetajwa kuwa changamoto zaidi kwa wakazi wa mijini.

3.0 MAJI NA MABADILIKO YA TABIA NCHI

Mheshimiwa Spika, Dunia kwa sasa imeingia katika mjadala mkubwa wa kukabiliana na tatizo la mabadiliko ya tabia nchi. Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inaona kuwa ni lazima kama Taifa kuliwekea mkazo suala la mabadiliko ya tabia nchi na jinsi ambavyo yanaweza kuwa na athari kubwa katika upatikanaji wa huduma ya maji nchini.

Mheshimiwa Spika, Tanzania ni miongoni mwa nchi masikini duniani, na tafiti zinaonesha kuwa nchi masikini zitaendelea kuathirika kwa kiasi kikubwa na athari zinazotokana na mabadiliko ya ya tabia nchi. Athari za mabadiliko ya tabia nchi ni kama vile mafuriko, ukame, pepo kali, uchafu katika maji ikiwa ni pamoja na maji kuwa ya chumvi[1].

Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha hivi karibuni tumeshuhudia mafuriko yaliyotokana na mvua kubwa, wakati mwingine maeneo mengine kuathirika na ukame jambo ambalo linaathiri upatikanaji wa maji safi na salama. Hali hiyo ni mbaya zaidi ikiwa vyanzo vya maji havijawekewa miundombinu ya kuzuia kuathirika mabadiliko ya hali hiyo.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inaitaka serikali pamoja na mambo mengine iweke bayana mkakati wa namna ya kukabiliana na tatizo la mabadiliko ya tabia ya nchi na upatikanaji wa maji safi na salama. Suluhisho la kudumu ni kuboresha miundombinu ya maji na kuhakikisha kuwa wananchi wanapata maji safi na salama ili kupunguza athari zitakazotokana na mabadiliko ya tabia nchi.

4.0 ONGEZEKO LA WATU NA HUDUMA YA MAJI

Mheshimiwa Spika, idadi ya watu katika nchi yetu inakadiriwa kufikia takribani milioni 50 kwa sasa lakini takwimu zinaonesha kuwa zaidi ya nusu ya idadi hiyo ya watu hawapati maji safi na salama.

[1] http://www.wateraid.org/policy-practice-and-advocacy/climate-change

Mheshimiwa Spika, hali ya ukosefu wa maji inaathiri huduma nyingine muhimu kwa binadamu ikiwemo huduma za usafi wa vyoo. Katika ukuaji wa idadi ya watu ndani ya nchi yetu ni asilimia kumi na tano (15%) pekee ambao wanaweza kupata huduma ya vyoo safi.

Mheshimiwa Spika, aidha takwimu zinaonesha kuwa hata katika baadhi ya Miji nchini wanawake na watoto hutumia siku takribani 2 kupata maji safi na salama na maeneo mengine hasa ya Vijijini inawachukua mpaka siku 7 kupata huduma hiyo ikiwemo kutembea umbali mrefu kufuata huduma hiyo. Mfano hai ni jimbo langu la Mchinga ambapo wananchi wangu wa Kata ya Kilolambwani, Mipingo na kijiji cha Makumba wanatembea zaidi ya kilometa 6 mpaka 12 kutafuta maji.

Mheshimiwa Spika, halikadhalika kutokana na changamoto ya ongezeko la watu, miundombinu inayokidhi mahitaji ya maji haitoshelezi. Maeneo mengi nchini, wananchi hawapati maji kwa sababu ya ongezeko la watu. Mfano, halmashauri ya Wilaya ya Hai inakuwa kwa kasi sana na miundombinu ya usambazaji maji haikidhi haja kabisa. Maji yanatoka mara moja kwa wiki tena nyakati za usiku mwingi ili tu watu wachache waweze kupata maji. Hali hii sio ya kufumbia macho kabisa.

Mheshimiwa Spika, pamoja na hayo mapungufu haya katika sekta ya huduma za maji yanaathiri moja kwa moja afya za wananchi ikiwemo afya za watoto walio chini ya miaka mitano ambapo takwimu zinaonesha kuwa idadi ya watoto takribani 4000 hufariki kila mwaka kutokana na magonjwa yanayotokanayo na ukosefu wa maji safi kama vile kuhara pamoja na magonjwa mengine yanayotokana na uchafuzi wa mazingira.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani imeshtushwa sana na takwimu hizi ambazo si nzuri sana kwa taswira ya nchi yetu. Ni vema serikali ikatoa kauli hapa Bungeni kuhusiana na hali na namna ya kupunguza tatizo la ukosefu wa maji nchini.

Aidha,Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa taarifa ya utafiti iliyotolewa na taasisi ya Twaweza inaonesha kwamba; wananchi inawachukua wastani wa karibu saa moja (dakika 57) kupata maji ya kunywa kutoka kilipo chanzo cha maji cha umma mpaka kwenye makazi yao - hii ni mara mbili ya lengo rasmi la muda uliopangwa na Serikali wa dakika 30 kukamilisha uchotaji maji na kuyafikisha nyumbani. Kwa kawaida igharimu takribani nusu ya muda huu (dakika 24) kusubiri katika foleni kwenye chanzo cha maji. Muda wa kusubiri unaweza kuwa zaidi ya mara tatu (dakika 79) kipindi cha uhaba wa maji[2] .

[2] Twaweza, sauti za wananchi muhtasari Na. 10. Toleo la April

5.0 AZIMIO LA MAJI -SIASA NI MAJI

Mheshimiwa Spika, Maji ni sekta muhimu inayogusa maendeleo ya kila sekta ya nchi hii. Bila maji hakuna Uhai, bila maji hakuna viwanda, bila maji hakuna kilimo, bila maji hakuna afya, bila maji hakuna kura. Nasema hakuna kura kwa sababu, ilani za vyama vyetu vyote vilizungumzia suala la maji, naamini wabunge wengi katika bunge lako hili wanamatatizo makubwa ya maji katika majimbo yao na wamewaahidi wananchi kutafuta ufumbuzi wa matatizo hayo.

Mheshimiwa Spika, nchi yetu ina kiwango kikubwa cha rasilimaji maji Tukirejea katika historia tutakumbuka Baba wa Taifa Hayati Mwalimu Julius Nyerere Mwezi May, 1972 akiwa mkoani Iringa alikuja na Azimio la kuinua kilimo na azimio hilo lilikuwa na kauli mbiu ya kuwa **"Siasa ni Kilimo"** Azimio hilo lilitambua Kilimo kama msingi mkuu wa uchumi wa nchi au uti wa mgongo wa Taifa.

Mheshimiwa Spika, katika karne hii kwa umuhimu wake maji yanageuka kuwa siasa kwa kuwa kila jambo linalogusa maendeleo ya nchi ni lazima maji yahusike. Jambo la kusikitisha ni kuwa maji haya yanapungua kila siku na uhitaji wake unaenda ukiongezeka. Japo takwimu zinaonyesha mahitaji ya maji kwa kila Mtanzania kwa sasa ni wastani wa mita za uzajo **1,952** na kiasi hicho kinatarajiwa kupungua hadi kufikia **mita za ujazo 883** mwaka 2035[3]. Mpaka sasa kiwango cha chini cha Kimataifa ni mita za **ujazo 1,700**. Hii inaonyesha miaka michache tu ijayo tutakuwa na uhaba mkubwa wa maji na sina hakika kama serikali imejipanga kukabiliana na hali hiyo.

Mheshimiwa Spika, Umuhimu wa matumizi ya maji umeyafanya maji kuwa rasilimali muhimu zaidi na ukosefu wake unapelekea migogoro mikubwa katika sekta mbalimbali ikiwemo migogoro ya kisiasa na ile ya kijamii. Historia imeonyesha hivyo, Mfano; katika Jimbo la Simanjiro kumekuwepo kwa migogoro mikubwa ya maji baina ya wafugaji wenyewe. Hii ni kutokana na mifugo kutaka maji na binadamu kutaka maji. Makao makuu ya wilaya Orkesumet kuna migogoro mingi ya maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, vijiji vya Lengasiti, Olchoro, Kitwai, Lemmo, Lendanai n.k ni vijiji vyenye migogoro mikubwa ya maji hususani kuanzia mwezi wa tisa mpaka wa kumi na moja huwa hapakaliki kwa kutokana na uhaba wa maji.

[3] Hotuba ya Bajeti Wizara ya Maji 2014/15

Pia, mtakumbuka mgogoro wa mpaka kwenye Ziwa Tanganyika kati ya Malawi na nchi yetu au migogoro inayoendelea nchini Yemen n.k Kupungua kwa maji au kuongezeka kwa hitaji la maji kunayafanya maji kuwa bidhaa ya **"pekee"** kabisa kama ilivyo bidhaa ya mafuta na gesi.

Mheshimiwa Spika, Mnamo karne ya 20 dunia iliingia katika mgogoro mkubwa kwa sababu ya uhaba wa mafuta, lakini leo hii karne ya 21dunia inaanza kuingia katika migogoro mikubwa ya maji. Katika diplomasia ya kimataifa maji yanajadiliwa kama haki ya binadamu na sharti la amani. (***Human rights and pre-requisite for peace)*** Hii ni kwa mujibu wa ripoti ya Dunia ya Ulinzi wa Maji ya Mwaka 2012 Global Water Security ambayo imeelezea kwa undani zaidi kuhusu uhaba wa maji na tishio la kutokea kwa vita au migogoro baina ya nchi kwa nchi, au ndani ya nchi kutokana na uhaba wa maji.

Mheshimiwa Spika, Serikali sasa haina budi kuanza kuandaa mipango ya muda mrefu ya kukabiliana na tatizo kubwa la maji linaloinyemelea taifa na dunia kwa ujumla na kuanza kujiandaa kwa athari zozote za kidiplomasia, mabadiliko ya hali ya nchi pamoja na kuanza kuimarisha miundombinu ya uhifadhi maji kwa ajili ya siku za usoni.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inaitaka serikali kulieleza bunge hili kuwa imejipanga vipi kuhakikisha inakabiliana na tatizo hili la maji kwa miaka ya mbeleni?

6.0 UPATIKANAJI NA HUDUMA YA USAMBAZAJI WA MAJI NCHINI NI JANGA KWA WANANCHI

Mheshimiwa Spika,upatikanaji na usambazaji wa maji nchini ni janga linaloikabili nchi hii kwa sasa. Hii ni kutokana na uzembe wa serikali kukosa mikakati madhubuti ya kukabiliana na changamoto za kutunza vyanzo vya maji na usambazaji wa huduma hii. Serikali hii ya Chama Cha Mapinduzi ni serikali yenye maajabu ya kipekee kabisa na pengine inaweza kuingizwa kwenye kitabu cha maajabu ya dunia (Guinness Book of World Record).

Mheshimiwa Mwenyekiti, nayasema haya kwa sababu serikali hii imekuwa ikitangaza kuwa usambazaji wa huduma ya maji safi na salama vijijini ilifikia asilimia 57.8 Mwezi Desemba Mwaka 2012, lakini ghafla Mwezi June, 2013 ikiwa ni miezi 6 tu baadae ilitoa tamko kukiri kuwa asilimia 40 tu ya wananchi vijijni ndiyo waliokuwa wananufaika na huduma ya maji safi na salama vijijini .Ukosefu wa takwimu sahihi unaonyesha dhahiri hakuna nia ya dhati ya kutatua tatizo hili .

Mheshimiwa Spika, zaidi ya nusu ya watanzania hawapati maji safi na salama. Hivyo wananchi wengi wanapata magonjwa ya mlipuko au wako katika hatari ya kupata magonjwa hayo ikiwemo kuhara na homa za matumbo kwa kuwa hawapati maji safi na salama. Takwimu zinaonyesha takribani watoto 20,000 hufa kila mwaka kwa ukosefu wa maji safi na salama ya kunywa. Kwa mantiki hiyo kuna kila sababu ya kutangaza kuwa tatizo la maji nchini Tanzania ni janga la kitaifa.

Mheshimiwa Spika, Ni wazi kabisa katika sekta iliyonufaika na misaada mingi ya kuboresha miundombinu yake kutoka kwa wahisani ni sekta hii ya maji. Lakini cha kushangaza misaada hii kutoka kwa wafadhili haijaleta tija iliyokusudiwa kwa kuwa fedha nyingi zinazotengwa zimekuwa zikiingizwa mifukoni mwa watu wachache na hivyo miradi mingi inakosa kukamilika, na pia miundo mbinu ya maji imekuwa ikijengwa kwa kiwango cha chini na haikidhi haja.

Mheshimiwa Spika,takribani asilimia 46 ya miradi ya maji iliyotengenezwa katika nchi hii haifanyi kazi. Serikali imekuwa ikipoteza fedha nyingi kwenye kutengeneza miradi ya maji iliyo chini ya kiwango ambayo kimsingi haina manufaa yoyote kwa walipa kodi wa nchi hii. Matokeo mabovu ya miradi ya maji nchini yamekwamisha malengo ya milenia kwa kuwa mpaka mwaka 2015 hatukuweza kufikia asilimia 65 ya usambazaji wa maji safi na salama vijijini na asilimia 90 kwa mijini kama tulivyokusudia. Kwa mantiki hiyo nchi hii ingekuwa ikiendeshwa na wenye maono basi Chama Cha Mapinduzi kilitakiwa kiwe kimejitoa kabisa katika siasa za taifa hili.

Mheshimiwa Spika,ni lazima sasa serikali ihakikishe inawabana watendaji katika sekta ya maji, kwa kuwa kumekuwa na malalamiko mengi kutoka kwa wananchi. Kama kuna msaada wowote au bajeti iliyotengwa kwa ajili ya kutengeneza miundombinu ya maji basi fedha hizo zisimamiwe kuhakikisha kuwa zinafanya kazi iliyokusudiwa. Ukaguzi wa miradi ifanywe kwa umakini ili kuepuka hujuma zinazofanyika hasa pale wahisani wanapotoa misaada. Na hata kama wahisani wametoa msaada serikali isikwepe kufanya wajibu wake.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inaitaka serikali kuhakikisha inakuwa na mfumo shirikishi ili kufanya wananchi kujisikia kuwa sehemu ya umiliki wa miradi hii. Hii itasaidia wananchi kuilinda miradi hiyo na kuchukua jukumu dhidi ya uharibifu wa mazingira unaosababisha vyanzo vya maji kukauka kabisa. Bila ushirikiano wa wananchi, serikali na mashirika ya misaada itakuwa ni vigumu kutengeneza miradi ya maji ambayo ni endelevu.

6.1. MRADI WA KUWAUNGANISHA WANANCHI NA HUDUMA ZA MAJI DAR ES SALAAM

Mheshimiwa Spika, hivi karibuni DAWASCO walianza kuwaunganishia wananchi wa Dar es Salaam maji hasa wale wanaohudumiwa na mabomba ya maji ya Ruvu Juu na Ruvu Chini. Huduma hiyo inawagusa wananchi wote ambao walikuwa na huduma hiyo lakini kutokana na sababu mbalimbali ikiwemo kuharibika kwa miundombinu na pia upungufu wa maji walikuwa hawana huduma za maji.

Mheshimiwa Spika, itakumbukwa kuwa kulikuwa na mradi wa awali uliokuwa unajulikana kama mradi wa mabomba ya mchina ambao ulilalamikiwa sana na wabunge wa Dar es Salaam akiwemo Mbunge wa Ubungo wakati huo Mheshimiwa John Mnyika. Suala kubwa lililokuwa linalalamikiwa ni pamoja na kusambazwa kwa mabomba hayo bila kuwa na maji hali iliyopelekea mabomba mengine kupasuka.

Mheshimiwa Spika, kwa sasa ili uunganishwe na maji ya DAWASCO katika Jiji la Dar es Salaam ni lazima kila mteja (wa zamani au mteja mpya) alipie kiasi cha shilingi laki 2 za kitanzania kwa DAWASCO.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inahoji uhalali wa DAWASCO kuwatoza wateja wote bila kujali kuwa ni wa zamani au wapya kiasi cha shilingi laki 2 ilihali ni wazi kuwa hali za wateja zinatofautiana. Aidha Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inahoja uhalali wa DAWASCO kuwatoza wateja wa zamani ambao walikuwa hawapati huduma ya maji awali kiasi hicho hicho cha fedha na wale ambao ni wateja wapya.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inazo taarifa kuwa baadhi ya maeneo ya Jiji la Dar es Salaam ambayo yameunganishwa na mradi wa sasa wa kusambaza maji ambao wateja wametozwa shilingi laki mbili hayapati maji na au maji hupatikana kwa mgawo. Kambi Rasmi ya Upinzani inaona kuwa serikali inarudi kulekule kwenye mradi wa mabomba ya mchina. Tunaishauri serikali kuhakikisha kuwa msukumo wa maji katika maeneo yenye miinuko unaongezwa ili kuhakikisha maeneo yote yanapata maji.

Mheshimiwa Spika, maeneo yanayoathirika na msukumo mdogo wa maji ni pamoja na maeneo ya Mbezi, Saranga, Kimara, Makuburi-Makoka, Tabata, Ubungo, Kibangu n.k. ni vema serikali ikawaelekeza DAWASCO kusambaza maji kulingana na jiografia na maeneo hayo.

6.2. MIGOGORO YA JUMUIYA ZA MAJI NA MAMLAKA ZA MAJI NCHINI

Mheshimiwa Spika, Jumuiya za Maji ni za muhimu sana pale ambapo huduma za mamlaka za maji hazijaweza kupeleka huduma katika baadhi ya maeneo nchini.

Mheshimiwa Spika, kumekuwa na migogoro mingi kati ya Jumuiya za Maji na mamlaka za maji katika maeneo mbalimbali nchi. Migogoro mingi ni migogoro ya ndani ya Jumuiya zenyewe na mingine ni kati ya Jumuiya na Mamlaka za maji.

Mheshimiwa Spika, Kambi ya Upinzani inazo taarifa za migogoro ya Jumuiya ya Maji ya Goba katika Jimbo la Kibamba ambao umekuwa wa muda mrefu ikihusisha masuala ya ndani pamoja na mgogoro wa namna wanavyosambaza maji kwa wateja. Kwa kuwa Jumuiya hii sasa inahudumia watu wengi na mtandao wao ni hafifu pamoja na migogoro ya ndani, Kambi Rasmi ya Upinzani inaishauri serikali kuhakikisha kuwa DAWASCO inauchukua mradi huu ili kuongeza mtandao wa maji pamoja kuondoa migogoro ya maji iliyopo maeneo hayo.

Mheshimiwa Spika, Aidha kumekuwa na mgogoro kati ya DAWASCO na Jumuiya ya Mradi wa Maji wa Kwembe ambapo kwa sasa DAWASCO imeamua kuuchukua mradi wa Jumuiya na kuanza kusambaza huduma ya maji kwa wananchi. Izingatiwe kuwa kumekuwa na malalamiko ya muda mrefu ya wateja wa Jumuiya ya Kwembe ikiwa ni pamoja na malalamiko ya kuuziwa maji kwa bei ghali huku wakijua kuwa Jumuiya inauziwa maji hayo hayo na DAWASCO kwa bei ya chini.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inaunga mkono Mamlaka za serikali kuchukua jukumu la kuendesha miradi ya Jumuiya ambazo zinakumbwa na migogoro ya mara kwa mara na inapendekeza kwa serikali kuhakikisha kuwa inamaliza migogoro hiyo ambayo imekuwa inawaathiri wananchi wetu.

Mheshimiwa Spika, Aidha Kambi rasmi ya Upinzani inaitaka serikali kuhakikisha kuwa inaingilia kati kusuluhisha migogoro ya Jumuiya za maji ili isiathiri wananchi ambao wanahudumiwa na Jumuiya hizo nchini.

7.0 PROGRAMU YA MAENDELEO YA SEKTA YA MAJI:

Mheshimiwa Spika, Programu ya Maendeleo ya sekta ya maji (Water Sector Development Programme-WSDP) ilianza rasmi kutekelezwa nchi nzima Julai, 2007, unafadhiliwa kwa pamoja kati ya Serikali kwa kushirikiana na Benki ya Dunia, Africa Development Bank pamoja na washirika wengine wa maendeleo. Mradi huo utaendelea hadi mwaka 2025 ila unatekelezwa kwa

awamu ya miaka mitano mitano, awamu ya kwanza ilianza mwezi Julai, 2007 hadi Juni, 2014.

Mheshimiwa Spika, Akaunti kuu ya Mradi iliyoko Hazina inayotunza na kutoa fedha za programu hii imekuwa ikitoa fedha za utekelezaji kwa wizara ya Maji na Umwagiliaji, Mamlaka za Serikali za Mitaa, kwenda wizara ya kilimo-matokeo makubwa sasa. Hii yote maana yake ni kwamba fedha za program zinaweza kutumika kwa miradi ambayo haina uhusiano wa moja kwa moja na upatikanaji wa maji safi na salama kwa ajili ya wananchi wa mijini na vijijini.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzania inaitaka Serikali kuweka wazi ni kiasi gani cha fedha za Programu zilipokelewa pamoja na zile za Serikali zilitumika kwa lengo la kuwapatia maji wananchi, kupitia Tamisemi ili waheshimiwa wapate uelewa zaidi wa fedha hizo na ufuatiliaji wake uwe wazi kwa watendaji.

Mheshimiwa Spika, mfano kwa mwaka wa fedha 2014/15 wadau walichangia jumla ya dola za Marekani 63,813,894.79 na Akaunti ya Mradi ilitoa fedha za utendaji kwa mtiririko ufuatao; Mamlaka za Serikali dola 15,832,602.96; wizara ya maji na umwagiliaji dola 37,341,295.21 na miradi mbali mbali dola 10,957,264.68.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mtiririko huo hasa kwenye miradi mbalimbali ni dhahiri kwa waheshimiwa wabunge au madiwani kuweza kufuatilia fedha hizo kama kweli zimetumika katika miradi ya maji ni vigumu sana. Ugumu huo sio tu upo kwa waheshimiwa wabunge na madiwani pia nyaraka zinaonesha kuwa malipo ya program ya Maendeleo ya sekta ya maji ya shilingi 342,626,328/- kwa mwaka wa fedha 2014/15 hayakupitia kwenye ukaguzi na hivyo matumizi hayo kughubikwa na mashaka makubwa.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inashindwa kuelewa na hivyo kuomba maelezo inakuwaje, kwa kipindi cha mwisho wa mwaka Halmashauri zinabakia na fedha za miradi ya maji wakati wakandarasi wanakuwa na madai kutokana na kazi ambazo tayari zimefanyika? Je, hii sio kulimbikiza fedha kwa program husika na hivyo kuwa rahisi kutumiwa kwa kazi hiyo hiyo malipo kufanyika mara mbili?

8.0 MIRADI YA MAJI VIJIJI KUMI (10)

Mheshimiwa Spika, chini ya programu hiyo ulibuniwa mradi mwingine wa kuvipatia maji vijiji kumi kwa kila wilaya. Mradi huu umetumia fedha nyingi lakini matatizo yake ni kwamba visima vingi vilichimbwa bila ya kuwa maeneo yamefanyiwa upembuzi yakinifu ya kutosha.

Mheshimiwa Spika, mambo mengine yalifanyika "kihuni" kwani visima hivyo vilijengwa na taasisi za kidini au za kijamii lakini Halmashauri inadai vimejengwa na kwa fedha za mradi, na hivyo kupelekea fedha za mradi kuingia mifukoni mwa watendaji.

Mheshimiwa Spika, katika kitabu cha mapendekezo ya Mpango wa Maendeleo wa Taifa kwa mwaka 2016/17 kuhusu miradi ya Maji Vijijini inaonesha kuwa utekelezaji ni kwamba imejengwa miradi mipya ya maji 975 katika vijiji 1,206 kwenye vituo 24,129 katika Halmashauri 148.

Mheshimiwa Spika, kama ambavyo Kambi imeeleza hapo awali kwamba kitendo cha kuweka takwimu kwa ujumla inakuwa ni vigumu kufanya ufuatiliaji. Ni vyema takwimu zikaeleza kwa uwazi kwa kila Halmashauri, kata gani, kijiji gani kati ya hivyo vijiji 1,206 na vituo 24,129 vipo katika kitongoji kipi, kwa mtiririko huo ni dhahiri hata maswali kwa Serikali yatapungua au udanganyifu unaofanyika utapungua kama sio kumalizika kabisa.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inaitaka Serikali kutoa tathmini ya Mradi huo wa kuvipatia maji vijiji 10 kwa kila halmashauri umekwama wapi au umefanikiwa kwa kiwango gani.

9.0 UANZISHWAJI WA WAKALA WA MAJI VIJIJINI

Mheshimiwa Spika, katika Bunge la kumi yaliyotolewa maoni kadhaa ndani ya Bunge lako tukufu kuhusu uanzishwaji wa Wakala ya Maji Vijijini (**Rural Water Agency**) ikiwa na lengo la kuongeza utoaji na usimamiaji wa huduma ya maji kwa wananchi katika maeneo ya Vijijini.

Mheshimiwa Spika, katika mjadala wa suala hili serikali ilikubali kuundwa kwa Wakala huyu kwa ajili ya huduma ya maji kwa mwaka wa fedha 2015/2016.

Mheshimiwa Spika, lengo la kuundwa kwa Wakala huyu lilitokana na kuwa na Wakala sawa na Wakala wa Umeme Vijijini. Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inapenda kuhoji hatua zilizofikiwa na serikali katika kuanzisha Wakala huyu kama ambavyo iliahidi hapa Bungeni.

10.0 MPANGO WA UVUNAJI WA MAJI YA MVUA NCHINI

10.1 Uhifadhi wa Maji Nchini

Mheshimiwa Spika, mwaka wa fedha 2015/2016 nchi yetu imeshuhudia hali ya mvua kubwa katika maeneo mbalimbali katika nchi yetu. Katika hali ya kushangaza pamoja na mvua hizo kunyesha na kusababisha mafuriko na

kuharibu miundombinu ya barabara na madaraja bado serikali haijaweka msisitizo na kutoa miongozo kwa mamlaka zake kuhifadhi maji hayo kwa ajili ya matumizi ya baadae.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inaitaka serikali kupitia Wizara hii ya Maji na Umwagiliaji kuweka mkakati wa uhifadhi wa maji ambayo yameendelea kupotea na hivyo wakati wa ukame kuleta tatizo kubwa la maji.

Mheshimiwa Spika, pamoja na mvua hizo maji yote huachwa na kutiririka kuelekea kwenye Maziwa na Bahari, ili hali wananchi mara baada ya mvua kumalizika wanarudi kwenye tatizo kubwa la ukosefu wa maji kutokana na kukosekana kwa mpango madhubuti wa serikali wa kuvuna Maji ya mvua kwa ajili ya matumizi.

Mheshimiwa Spika, ukisoma Randama ya Wizara ya Maji katika eneo la utafutaji wa vyanzo vya maji inasema kuwa 'jumla ya vyanzo 70 juu ya ardhi vilitambuliwa katika bonde la ziwa Rukwa na maeneo 162 yalifanyiwa utafiti wa maji chini ya ardhi katika mabonde 8. Hii maana yake ni kuwa serikali inaendeleza mbinu zile zile za miaka yote katika kukabiliana na tatizo la maji nchini kwa kuamini kuwa vyanzo vya maji ni ama mabonde, mabwawa na visima bila kutilia maanani uvunaji wa maji ya Mvua.

Mheshimiwa Spika, ni rai ya Kambi Rasmi ya Upinzani pia kuitaka serikali kuziagiza pia Halmashauri zote nchini kuwa na miradi ya kuhifadhi maji kuliko kuendelea kuharibu vyanzo vya maji vilivyopo kwa sasa. Dhana ya kuhifadhi maji inaenda sambasamba na kuzihimiza Halmashauri kuwa na miradi ya kilimo cha umwagiliaji kwa kutumia maji haya yaliyohifdhiwa.

Mheshimiwa Spika, ni ajabu sana hata ofisi za serikali hazina mfumo wa kuvuna maji kipindi cha mvua kwa nia ya kuokoa gharama kubwa ya kulipia maji katika majengo ya serikali, ofisi na taasisi mbalimbali yakiwemo mashule. Inashangaza sana kuona nchi hii ina maeneo yenye msimu mmoja wa mvua (unimodal) au misimu miwili (bimodal) lakini maji yote haya yamekuwa yakipotea bure.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa taarifa ya Utekelezaji wa Kazi za Idara ya Rasilimali za Maji na Mabonde ya Maji nchini ya mwezi Machi 2016, inaonyesha kuwa Tanzania inapata wastani wa mvua kiasi cha milimita 250-2,000 kwa mwaka. Maeneo ya uwanda wa juu hupokea hadi milimita 1,400 mpaka 2000.

Mheshimiwa Spika, nchi ya Rwanda imefanikiwa sana katika mpango wa kuvuna maji. Mpango huo umepunguza adha ya maji na magonjwa yanayosababishwa na ukosefu wa maji safi na salama. Serikali ya Rwanda ilitunga Sheria ya Uvunaji Maji ya Mvua ambapo kila familia inalazimika kutengeneza mtaro wa kuzuia maji kuzagaa kwenda kwa majirani au barabarani. Pamoja na hilo wametengeneza mabwawa ya kuhifadhi maji nyakati za mvua. Rwanda imesukuma uwajibikaji wa wananchi na serikali katika suala la kuvuna maji ya mvua.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inaitaka serikali kueleza mpango wake katika kuokoa maji yanayotokana na mvua ili kupunguza au kumaliza kabisa tatizo la upatikanaji wa maji safi na salama. Vilevile, serikali ituambie ina mpango gani kuhakikisha inashirikiana na wadau mbalimbali ili kuwasaidia wananchi kujenga nyumba za bati ambazo kimsingi zitasaidia kuwezesha uvunaji wa maji hasa maeneo ya vijijini.

11.0 USIMAMIZI WA MAJI TAKA MIJINI

Mheshimiwa Spika, tatizo la usimamizi wa Maji taka katika miji yetu ni tatizo kubwa sana ambalo kutokana na kutokuratibiwa vizuri kuna sababisha Serikali kuingia gharama kubwa sana za kununua madawa ya kuzuia magonjwa ya milipuko.

Mheshimiwa Spika, jiji la Dar es Salaam ndio jiji kubwa na kuu hapa nchini, hadhi na heshima ya Tanzania ina mizizi yake katika jiji hilo ambapo shughuli kubwa za kiuchumi, kisiasa na kijamii katika nchi yetu zina maoteo yake katika jiji la Dar es Salaam.

Mheshimiwa Spika, ni ukweli usiopingika kwamba hali ya usafi katika Jiji hili si nzuri sana lakini kinachosikitisha zaidi ni hali ya huduma za maji taka jijini. Mheshimiwa Spika, pamoja na majengo mazuri ya kuvutia yanayoendelea kujengwa kila siku katika jiji la Dar es Salaam. Lakini bado Jiji letu halivutii kutokana na uchafu wa maji taka ambao unasambaa katika maeneno mbalimbali ya katika kati ya jiji hili ni kawaida kukuta chembe za maji taka zilizofurika zikimwaga maji barabarani.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inaona uchafu huu ni fedheha kubwa kwa Serikali na nchi kwa ujumla hivyo tunamtaka Waziri husika kuchukua hatua stahiki dhidi ya suala hili ambalo ni la aibu na linaziweka Afya za wakazi wa Jiji kuwa hatarini. Kambi Rasmi ya Upinzani pia inaitaka DAWASCO kujithamini na kujipima na kuona kama bado ina uhalali wa kuendelea kupewa dhamana ya kuendesha Sekta hii muhimu ikiwa inashindwa kwa kiwango hiki.

Mheshimiwa Spika,maji taka yanayoendelea kumwagwa katika mabwawa yaliyotengenezwa rasmi katika maeneo mbalimbali katika miji bila ya kuwekewa dawa maalum ya kuzuia wadudu wanaoleta magonjwa ya milipuko. Ni ukweli kabisa kwamba mabwawa haya ambayo wakati yanatengenezwa yaliwekwa mbali na makazi ya watu kwa ajili ya usalama wa afya zao, kutokana na kukua na kuongezeka kwa idadi ya watu katika miji, mabwawa hayo kwa sasa yamekuwa katikati ya makazi ya watu.

Mheshimiwa Spika, mabwawa mengine yamepitisha uwezo wake wa kuchukua maji na sasa yanatiririsha maji machafu katika makazi ya watu, jambo linalopelekea magonjwa ya milipuko ya kila wakati. Hii pia inachangiwa kwa kiasi kikubwa kwa kuwa mabwawa hayo hayawekewi madawa (hayawi-***treated***).

Mheshimiwa Spika, taarifa ya DAWASA inasema kuwa kutokana na uwekezaji mdogo wa huduma ya majitaka kwa Mkoa wa Dar es Salaam inakadiriwa kuwa ni asilimia 10 tu ya wakazi wa jiji ndio waliounganishwa kwenye mabomba ya kukusanya majitaka, na majitaka haya yanaelekezwa moja kwa moja baharini bila ya kuwekewa dawa, na matokeo yake fukwe zetu zinatoa harufu kali na chafu. Na asilimia 70 ya wakazi wanatumia huduma ya vyoo vya shimo, na asilimia 20 wanatumia matenki ya maji machafu.

Aidha, ujenzi wa vyoo hivyo kwa maeneo mengine vyoo hivyo vya mashimo vinakuwa ni vya kina kifupi kiasi kwamba vinaingiliana na visima vya maji yanayotumiwa majumbani na wananchi, jambo ambalo linapelekea magonjwa.

Mheshimiwa Spika, sambamba na asilimia 20, asilimia 70 kwa kiwango kikubwa katika msimu wa mvua unapofika wahusika ufungulia matenki ya maji machafu kuingia kwenye mikondo ya maji ya mvua na hivyo kuufanya uchafu huo kuenea katika mitaa yetu na hivyo kuwa chanzo kikuu cha magonjwa ya milipuko. Ni wakati mwafaka sasa Serikali kuhakikisha inaweka utaratibu wa kudumu wa kuzuia hali hii.

12.0 USAMBAZAJI WA HUDUMA ZA MAJI KWENYE WILAYA NA MIJI MIDOGO

Mheshimiwa Spika, Miradi mingi ya maji katika Wilaya na Miji midogo imekuwa ikisuasua sana. Katika Mpango wa miaka mitano wa maendeleo 2011-2012 hadi 2015/16 unaeleza kuwa mpango wa usambazaji huduma ya maji umeongezeka kutoka asilima 53 mwaka 2010 mpaka 57 mwaka 2015.

Mheshimiwa Spika, Inashangaza sana kuona ndani ya miaka mitano kuwa usambazaji wa huduma za maji unatekelezwa kwa chini ya asilimia 1 kila mwaka. Kwa mantiki hiyo itatulazimu miaka 43 kuhakikisha kuwa huduma za maji kwenye wilaya na miji midogo inakamilika.

Mheshimiwa Spika, miradi mingi ya usambazaji maji katika maeneo ya wilaya na miji midogo imekuwa sio ya kuridhisha kabisa ndio maana hata kasi ya ukuaji wake imekuwa sio nzuri kwa kuwa vyombo vya watumiaji maji ni vichache na vina udhaifu mkubwa wa kiuongozi. Bajeti zinazotengwa kwenye miradi hii ya maji bado ni kidogo sana ukilinganisha na mahitaji. Inapotokea dharura kama kuharibika kwa pampu au mabomba kupasuka unakuta hakuna bajeti ya kufanya matengenezo hivyo wananchi wetu wanataabika sana.

Mheshimiwa Spika, tabia ya serikali kuanzisha misururu ya miradi ya maji katika wilaya na miji midogo ambayo kimsingi haikamiliki imepitwa na wakati na inaturudisha kwenye ujima. Ni vyema tukawa na miradi michache itkayokamilika kwa wakati, inayoendana na teknolojia bora ili kuhakikisha kuwa miradi hiyo inakamilika na inazingatia ubora.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inaitaka serikali kuhakikisha inakamilisha miradi yote iliyoanza kutengenezwa, kufanya ukarabati wa visima, mabwawa, mabomba na miundo mbinu mingine katika wilaya na miji hii midogo. Serikali ituambie ina mpango gani wa kuhakikisha inawekeza zaidi katika miradi ya usambazaji maji kwenye wilaya na miji ambapo kimsingi miji mingi na wilaya ina changamoto ya ongezeko kubwa la watu na hivyo miundo mbinu iliyopo haikidhi haja.

Mheshimiwa Spika, Mradi wa maji kutoka chanzo cha mto Kiburubutu kwenda Mji wa Ifakara ulioanzishwa mwaka 1987 chini ya Kanali Mwisongwe na baadae Jaji Edward Mwesumo uliokuwa ugharimu jumla ya shilingi milioni 90. Kwa sasa gharama za mradi huo zimepanda hadi kufikia jumla ya shilingi bilioni 8, nah ii imetokana na kusuasua kwa utekelezaji wake. Kambi Rasmi ya Upinzani inataka kujua ni lini mradi huo utaanza kutekelezwa?

12.1.*Mradi wa Maji Tunduma na Kilwa Masoko awamu ya kwanza*

Mheshimiwa Spika, ni ukweli kabisa kuwa maeneo mengi ya wilaya zetu hayana maji safi na salama kwa ajili ya matumizi ya majumbani. Kwa kutambua hilo wahisani mbalimbali wamekuwa wakijitokeza kushirikiana na Serikali katika kutatua tatizo hilo la upatikanaji wa maji safi na salama.

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Maji na Umwagiliaji (Serikali) baada ya kufanya utafiti wake kwa miji ya Tunduma na Kilwa Masoko na kupelekea kutafuta fedha toka taasisi za fedha za nje na ilifanikiwa kwa hilo. Lakini cha

kushangaza ni kuwa Wizara ya fedha ambayo ndiyo yenye jukumu la kusaini mikataba yote ya fedha kutoka nje kwa miradi yote itakayotekelezwa hapa nchini imeshindwa kusaini mkataba na Belfius Bank & Insurance ya Ubelgiji wenye thamani ya EURO 50 Milioni kwa ajili ya wananchi wa Miji ya Tunduma na Kilwa Masoko kupatiwa maji safi na salama.

Kambi Rasmi ya Upinzani inaitaka Serikali kulieleza Bunge ni kwanini hadi sasa Serikali imekataa kusaini Mkataba huo ili Mradi huo uanze kutekelezwa?

13.0 RASILIMALI ZA MAJI NA BODI ZA MAJI

Mheshimiwa Spika, Idara ya Rasilimali za Maji ni moja kati ya Idara Kuu nne za Wizara ya Maji na Umwagiliaji, Sera ya maji inatoa mwongozo wa kufuata dhana ya usimamizi na uendelezaji shirikishi wa Rasilimali za Maji na Sheria ya Usimamizi wa Rasilimali za maji imeelekeza Bodi za Maji za Mabonde nchini kutayarisha Mipango shirikishi ya Usimamizi na Uendelezaji Rasilimali za Maji.

Mheshimiwa Spika, kutokana na uwepo wa rasilimali nyingi za maji ambazo zinaonekana kwa kupitia mabonde ya mito ambayo yametapakaa nchi nzima, Serikali kupitia sheria ya Bunge ya mwaka 1974 kifungu cha 42, iliyofanyiwa marejeo mwaka 1981, mwaka 1989, Waziri mwenye dhamana alitangaza uanzishwaji wa mabonde Tisa ya Maji kwa madhumuni ya kuleta usimamizi bora wa rasilimali za maji.

14.0 SEKTA YA UMWAGILIAJI

14.1 Skimu za Umwagiliaji

Mheshimiwa Spika, Serikali bado haijatenga fedha za kutosha ili kujenga skimu za umwagiliaji na hivyo kuwawezesha wakulima wa Tanzania katoka katika kilimo cha kutegemea mvua zinazoathirika na mabadiliko ya tabianchi wakati tuna mito isiyokauka kwa mwaka mzima. Mfano mzuri ni kwenye Mkoa wa Morogoro ambao ulikwishabatizwa kuwa ni ghala la taifa, hasa Wilaya ya Kilombero, kuna skimu sita za umwagiliaji ambazo ni; Ziginali, Kiberege, Mkula, Msolwa, Njage na Kisawasawa.

Mheshimiwa Spika, Skimu ya Msolwa inapaswa kutoa huduma kwa ekari 20,000 ila kwa sasa inatoa huduma kwa ekari 6000 pekee. Skimu ya Mkula kuna ugomvi mkubwa kati ya wakulima na wafugaji. Hali hii inazorotesha kasi ya uzalishaji na ukuaji wa uchumi. Ni muhimu sana Serikali kuhamasisha Sekta binafsi kujikita katika ujenzi wa Skimu za Umwagiliaji ili kilimo kiwe na tija na cha kibiashara

Mheshimiwa Spika, ni wazi kuwa sekta hii haijapewa kipaumbele katika nchi yetu. Hii inatokana taarifa za takribani kila mwaka ambazo zinaonesha kuwa Mikoa kadhaa inakumbwa na njaa wakati kama nchi tunayo Mabonde makubwa yenye rutuba ambayo yakitumika vuzuri tunaweza kulisha Mikoa yote ya nchi. Mfano bonde la Kilombero likitumika vizuri linaweza kulisha nchi jirani karibu zote zilizotuzunguka, Bonde hili lina ukubwa wa Kilomita za Mraba 14,918, lakini eneo linalotumika kwa kilimo ni kilomita za mraba 4,458.98 tu.

Mheshimiwa Spika, Pamoja na kuwa na mabonde haya, kwa sasa mengi ya mamlaka ya Mabonde haya yamekuwa makuadi wa wawekezaji wenye kumiliki mashamba makubwa na ambayo penfine hayazalishi mazao ambayo ni kwa ajili ya chakula.

Mheshimiwa Spika, ni vema pia Mabonde haya yakabadili sera na utendaji wake kuhakikisha kuwa yanashirikiana na Halmashauri zilizopo karibu na Mabonde haya ili kuzisaidia Halmashauri hizo kutekeleza mikakati yake ya kuleta Maendeleo.

Mheshimiwa Spika, zipo Halmashauri za serikali za Mitaa ambazo zina mikakati ya kuhifadhi Maji kwa ajili ya kuendeleza kilimo, lakini pia vyanzo vya maji hayo vipo katika mamlaka za Mabonde. Baadhi ya miradi hii pamoja na kuwa kilimo cha kisasa cha chakula bali pia miradi ya chakula na mboga kwa ajili ya kusafirisha kwenda nje.

Mheshimiwa Spika, pamoja na nia njema ya kuhifadhi Mabonde haya kwa ajili ya kutunza vyanzo vya maji na mazingira ni vema baadhi ya maeneo katika mabonde haya yakatumika kimkakati kwa ajili ya shughuli za kiuchumi ambazo. Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inaitaka serikali kuja na mkakati kwa ajili ya kutumia vema mabonde haya kwa ajili ya shughuli za kiuchumi.

15.0 MAMLAKA YA KUENDELEZA BONDE LA RUFIJI-RUBADA

Mheshimiwa Spika, mamlaka ya uendelezaji wa Bonde la Mto Rufiji (RUBADA) ilianzishwa rasmi kwa sheria ya Bunge Na.5 ya mwaka 1975, eneo linalosimamiwa na mamlaka hii lina ukubwa wa kilomita za mraba 177,000. Eneo hili linajumuisha mikao ya Pwani, Morogoro, Iringa, Njombe, Mbeya na Sehemu za Dodoma, Singida, Ruvuma na Lindi.

Mheshimiwa Spika, japokuwa eneo kubwa la utendaji la mamlaka hii liko mikoa ya Pwani Morogoro na Njombe lakini makao makuu ya Mamlaka yako Ubungo- Dar es Salaam. Hili nalo ni sehemu ya kuzidisha ukiritimba, japokuwa kuna vituo vingine vya Mkongo na Ikwiriri vyote vipo Rufiji.

Mheshimiwa Spika, Mkataba ulioingiwa kati ya Serikali kupitia RUBADA na kampuni ya Kilombero Plantations Limited (KPL) ambapo kabla ya mkataba huo RUBADA ilikuwa na mbia mwingine wa kikorea akiitwa KOTAKO ambaye alikuwa na majengo, mashine za uzalishaji, matrekta, magari na mashamba ya mngeta. Lakini kwa sasa baada ya KOTAKO kuondoka maana yake ni kuwa RUBADA ndiye aliyekuwa mmiliki na kwa sasa RUBADA anamiliki hisa 5% na KPL wanamiliki hisa 95% nao hawakuwekeza chochote zaidi ya kukuta kila kitu **site** na kuanza kuuza na kukodisha mashine na mashamba kwa wakulima.

Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni, inaona kuwa sasa ni muda muafaka wa kuiangalia na kuipitia upya mikataba yote iliyokuwa imeingiwa na serikali na wawekezaji na kuona kama kweli ina maslahi kwa nchi au iliangalia zaidi maslahi binafsi kutokana na kugubikwa na Ufisadi.

Mheshimiwa Spika, Mamlaka hii sasa imebadili hata lengo la kuanzishwa kwake. Badala kuliendeleza Bonde la Rufiji, Rubada sasa hivi wamekuwa sehemu ya waharibifu kubwa wa Bonde hili.

Mheshimiwa Spika, kuna hoja ya kujiuliza maswali mengi kuhusu mamlaka hii kikubwa zaidi ni Ongezeko la Mifugo (Ng'ombe) ambapo wafugaji hupewa vibali na Rubada kuingiza mifugo yao ndani ya bonde hili. Taarifa za Rubada ni kwamba, Bonde hili hivi sasa lina Ng'ombe 50,000 jambo ambalo si sahihi, Bonde hili hivi sasa lina ng'ombe wapatao 200,000 ambao kimsingi ni wengi na wanasababisha uharibifu mkubwa wa uoto wa asili ndani ya Bonde pamoja na kukauka kwa maji katika mabwawa kadhaa yaliyopo ndani ya Bonde.

Mheshimiwa Spika, Mamlaka hii imekuwa watendaji ambao kutokana na kutokuwepo kwa ufuatiliaji wa Serikali wamekuwa wakifanya mambo kinyume na taratibu na hivyo kupelekea Mamlaka kutokuwa na uwezo kiuchumi japokuwa inamiliki rasilimali nyingi sana, kiasi kwamba inauwezo mkubwa wa kuwa mchangiaji mkubwa katika pato la taifa.

Mheshimiwa Spika, Serikali ilikuwa na wazo zuri la kuanzisha Mamlaka hii ambayo kimsingi kama ingetekeleza wajibu wake ipasavyo, ingechangia kwa kiasi kikubwa kukuza Sekta ya Kilimo cha Umwagiliaji nchini. Mheshimiwa Spika Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inasikitishwa kwa namna Mamlaka hii inavyofanya kazi kwa kujikongoja.

Hivyo basi, Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inashauri Serikali kuipima Bodi ya Rubada na kuona kama kuna Hoja ya kuendelea kuwepo au kuivunja na kuteua Bodi mpya, ambayo inaweza kujikita katika dhumuni la kuanzishwa kwake badala ya kujihusisha na shughuli ambazo kimsingi hazima mahusiano ya moja kwa moja na lengo la kuwapo kwake.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo kwa niaba ya Kambi Rasmi ya Upinzani, naomba kuwasilisha.

……………………..
Hamidu Hassan Bobali (Mb)
Msemaji Mkuu wa Kambi Rasmi ya Upinzani-
Wizara ya Maji na Umwagiliaji
28.05.2016

MWENYEKITI: Ahsante sana kwa wasilisho lako. *(Makofi)*

Aah, imetosha Waheshimiwa. Muda ni adhimu, muda ni mali.

Waheshimiwa Wabunge nina matangazo kabla hatujaendelea. Nianze na wageni wetu waliopo Bungeni, hasa waliopo kwenye *gallery* ya Spika kule. Tunao wageni wa Mheshimiwa *Engineer* Gerson Lwenge, Waziri wa Maji na Umwagiliaji ambao ni *Engineer* Mbogo Futakamba, Katibu Mkuu wa Wizara hiyo, karibu sana Injinia. Tunaye *Engineer* Emmanuel Kalobero, Naibu Katibu Mkuu- Maji, ahsante sana.

Waheshimiwa Wabunge, lakini pia tuna Mzee wetu, Mheshimiwa Balozi Job Lusinde, ambaye ni Mwenyekiti wa Bodi ya Mamlaka ya Maji Dodoma. Balozi karibu sana, tunafurahi sana kuwa na wewe hapa. *(Makofi)*

Halafu tuna familia ya Mheshimiwa Waziri wa Maji na Umwagiliaji ambao ni Ndugu Tulalumba Lwenge, mtoto wake, tunaye Agnes Lwenge ambaye pia ni mtoto wake, tunaye Ndugu Asha Lwenge ambaye ni dada yake, karibu sana, pia tunaye Ndugu Faraja Chidobi ambaye pia ni ndugu yake, karibu. Tunaye Ndugu Suzan Justin ambaye pia ni ndugu yake, karibuni sana. *(Makofi)*

Tuna washirika wa maendeleo wanaofanya kazi na Wizara hii ambao ni Ndugu Wilhemina Malima kutoka *TAWASANET,* karibu sana. Halafu tuna Ndugu Nyanzobe Malimi toka *Plan International Tanzania*, karibu sana Ndugu Malimi. *(Makofi)*

Wageni wengine ni Wenyeviti wa Bodi na Taasisi zilizo chini ya Wizara, Wakurugenzi na Wakuu wa Taasisi pamoja na watumishi wote wa Wizara ya Maji na Umwagiliaji. Karibuni sana kwenye bajeti ya Wizara yenu. *(Makofi)*

Kundi la pili la wageni ni wageni wa Waheshimiwa Wabunge, ambapo tunao wageni watatu wa Mheshimiwa Juma Nkamia ambao ni Wazee kutoka Mkoa wa Dodoma, Ndugu Jumanne Mohamed, Ndugu Godfrey Jacob na Ndugu Mwalimu Zainabu Ramadhani, karibuni sana.

Halafu tuna wageni watano wa Mheshimiwa Halima Mdee ambao ni wawakilishi wa Chama cha *Makongo Hill Society* kutoka Dar es Salaam ambao ni Ndugu Martin Mosha, Ndugu Peter Mtungi, Ndugu Edward Kapela, Ndugu Deogratius Laballa na Ndugu Hellen Magesa, karibuni sana. *(Makofi)*

Tuna mgeni wa Mheshimiwa Hamidu Bobali ambaye ni Ndugu Idd Khalfani Mkanza, karibu sana. *(Makofi)*

Halafu tuna wageni 59 wa Wabunge wote kutoka Zanzibar ambao ni wanafunzi na walimu wanaotokea *Mwenge Community Center (MCC)* kule Zanzibar wakiongozwa na Ndugu Bolafia Silima ambaye ni Mwenyekiti wa CCM Mkoa wa Mjini, Ndugu Maulid Issa - Mwenezi wa CCM Mkoa, Ndugu Baraka Shamte - Mwenezi wa Wilaya Mjini na Ndugu Othman - Mwenyekiti wa Wazazi Mkoa wa Mjini. Karibuni sana wageni wote wa Wabunge wote kutoka Zanzibar. *(Makofi)*

Pia kuna mgeni wa Mheshimiwa Lawrence Gama ambaye ni mtoto wake anaitwa Ndugu Mbokani Gama, karibu sana. *(Makofi)*

Waheshimiwa Wabunge, hayo ndiyo matangazo niliyonayo hapa leo, sina matangazo ya kazi kwa sababu mnazozifahamu. Kwa hiyo, Waheshimiwa Wabunge sasa naitoa hii hoja ya Wizara Maji kwenu ili muijadili. Ninayo orodha nitakuwa naona kama itaboreka sana nachanganya ndiyo mamlaka ya Kiti, lakini uwiano unabaki pale pale, tunaanza na mchangiaji wetu wa kwanza Mheshimiwa Munde Abdallah Tambwe atafuatiwa na Mheshimiwa Boniventura Destery Kiswaga.

MHE. MUNDE T. ABDALLAH: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kwa kunipa fursa hii na mimi niweze kuchangia Wizara ya Maji, nimshukuru pia Mwenyezi Mungu kwa kuniweka hapa salama na kuweza kuchangia hotuba hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nianze kwa kumpongeza sana Mheshimiwa Waziri wa Maji kwa hotuba yake nzuri iliyosheheni mambo mengi sana hasa kwenye Mkoa wangu wa Tabora, safari hii kwa kweli kama yatatimia yote haya watakuwa wametutendea haki sana. Wametutengea pesa za Halmashauri karibu shilingi bilioni tano na milioni mia nane za maji. Lakini pia kuna miradi tofauti ya skimu za umwagiliaji, hekta nyingi sana zimechukuliwa Nzega, Igunga na Urambo. Ukiangalia ukurasa 134, 65, 154, 166 na 167 nimesoma sana na nimeona kwamba kwa kweli Serikali imejitahidi sana, tunaomba tu kwa Mwenyezi Mungu mambo haya yote yatekelezwe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nianze na mradi wa Ziwa Victoria. Naipongeze Serikali kwa kutupa mradi mkubwa wa Ziwa Victoria, mradi huu utaanzia Shinyanga - Nzega, Nzega - Tabora, Nzega – Igunga - Tabora kwa baadaye utaenda Sikonge lakini mradi huu utapita kwenye vijiji 100 ambavyo vitafaidika na maji ya Ziwa Victoria. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi huu tuliahidiwa toka mwaka 2008 mpaka leo mradi huu haujatimia, tumekuwa tukiambiwa upembuzi yakinifu, upembuzi wa kina lakini mchakato wa kuwapata wakandarasi unaendelea. Tulikuja hapa Bungeni mwaka 2011 tukaiomba sana Serikali wakatuahidi mwaka 2013 watakuwa mradi huu umekamilika wa maji wa Ziwa Victoria. Mpaka sasa mradi huu haujakamilika baadaye tukaja kuambiwa utakamilika mwaka wa fedha 2014/2015 haujakamilika tukaambiwa mwaka 2015/2016 Juni mradi huu utakamilika lakini haujakamilika *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, wakati nachangia hotuba ya Waziri Mkuu niliongelea suala hili lakini Waziri hakupata nafasi ya kunijibu, nikakutana nae mwenyewe nikamuuliza akaniambia Munde mchakato wa kuwapata wakandarasi unaenda kumalizika na mradi huu utakuwepo.

Mheshimiwa Waziri nikuombe sana tumesubiri kwa muda mrefu kuhusu mradi wa Ziwa Victoria tunaiomba sasa Serikali ya Awamu ya Tano ambayo tunaiamini sana ije na majibu. Mheshimiwa Waziri ukisimama hapa leo hii uje na majibu ya maji ya Ziwa Victoria nimeona kwenye bajeti yako umeweka, lakini naomba unipe *action plan,* uniambie huo mchakato wa Wakandarasi unaisha lini, Wakandarasi wanaingia lini *site* na kazi inaanza lini? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nahemewa sana kumwambia Waziri kwamba nitatoa shilingi, kwa sababu Serikalini hii ni mpya imeanza kazi ndiyo bajeti yao ya kwanza na wameanza kazi kwa ari mpya, wamefanya kazi kwa nguvu sana na kwa kasi kubwa na hii ndiyo bajeti yao ya kwanza, mimi nasema nawapa muda nikiamini ahadi atakayoitoa hapa Waziri na *action plan* atakayoitoa hapa Waziri itakuwa ni ya ukweli kwa asilimia mia moja. Tunaiamini sana Serikali ya Awamu ya Tano na tunaamini kwa sababu ni bajeti yao ya kwanza tuwape muda watuambie hizo ahadi zao na tunaamini watazitekeleza. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, niongee kuhusu bwawa la Igombe, pale Tabora Manispaa tuna Bwawa la Igombe tuna ipongeza sana Serikali, mwaka 2011 wakati nimeingia humu Bungeni tulikuwa tunapata maji lita milioni 15 na sisi tulikuwa tunahitaji maji lita milioni 25. Serikali ya Chama cha Mapinduzi imefanya kazi na sasa hivi tunapata maji lita milioni 30. Napata taabu sana mtu anaposema Serikali hii haifanyi kazi yoyote, sasa tunapata maji lita milioni 30 pale Tabora Manispaa, lakini changamoto tuliyonayo hatuna mtandao wa mabomba. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kweli ni jambo la aibu ule ni Mkoa wa siku nyingi sana ni mji wa zamani toka tunapata uhuru kukosa mtandao wa mabomba pale katikati ya Mji Manispaa kwa kweli ni jambo ambalo linasikitisha. Niiombe Serikali yangu ya Chama cha Mapinduzi Mheshimiwa Waziri utupe sasa hivi pesa za mtandao wa mabomba, tuliomba mkatuahidi mwaka 2013 mtatupa pesa za mtandao wa mabomba tupate mabomba pale mjini. Pale mjini kuna kata hazina mabomba Kata ya Mtendeni, Kata ya Kibutu, Kata ya Simbachawene, Kata ya Uledi na Kata ya Mawiti. Kata hizi hazina mtandao wa mabomba, tunakuomba sana.

Mheshimiwa Waziri, mliwaahidi *TUWASA* mwaka 2013 mtawapa hizi pesa kwenye mradi wa pili wa *WSDP* mpaka sasa pesa hizo *TUWASA* hawajazipata. Ninaiomba Serikali ijue kwamba *TUWASA* inajitegemea, inalipa mishahara, inalipa posho lakini kubwa zaidi inanunua madawa kwa ajili ya kutibu maji wanayokunywa wananchi wa Mkoa wa Tabora. Serikali tunaidai pesa nyingi sana, niombe kupitia Bunge lako Tukufu tunadai shilingi bilioni 2.3 *TUWASA* ili kuhudumia maji ya wananchi wa Tabora hasa kuya-*treat* ili tuweze kunywa maji safi. Watu hawa wanapokopwa, hawapewi hizi pesa haya maji wataya-*treat* vipi? Ndiyo maana siku nyingine ukiamka asubuhi ukifungua maji kwenye bomba maji ni meusi hayakuwekwa dawa Serikali inadaiwa pesa nyingi sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunalidai Jeshi la Wananchi shilingi bilioni 1.9, naomba Jeshi la Wananchi wahusika mpo humu Waziri Mkuu upo unasikia, watulipe kama kupitia Hazina kama ni kupitia kwao shilingi bilioni 1.9 ili *TUWASA* iweze kujiendesha yenyewe. Tusiwafanye hawa watu wakashindwa kujiendesha, watu watakufa, milipuko ya magonjwa inapotokea kipindupindu Serikali ina gharamia pesa nyingi sana. Sasa wapeni pesa zao ili waweze kufanya kazi, Polisi tuna wadai shilingi milioni 230 na Hospitali ya Mkoa shilingi milioni 136 na Magereza shilingi milioni 76. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, niombe tu uongozi wa *TUWASA* ujaribu kuongea na wafanyakazi wake wa chini, wafanyakazi hawa wamekuwa wakibugudhi sana wapiga kura wetu wa Chama cha Mapinduzi. Wamekuwa wakienda kudai pesa kwa kutaka rushwa, wamekuwa wakidai pesa kwa manyanyaso makubwa, niombe sana baadhi ya wafanyakazi wachache wanaichafua *TUWASA* Tabora. Wanakwenda kumwambia mtu unadaiwa maji ya shilingi ngapi, shilingi 18,000 nakukatika unipe shilingi 10,000, sasa jamani hiyo shilingi 10,000 unayochukua ya huyo bibi kizee ambayo angeongeza 8,000 akalipa maji unataka rushwa wewe nikuombe sana Mkurugenzi wa *TUWASA* naamini umo humu ndani unanisikia, tunaomba sana ulifanyie kazi hili suala. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna mradi wa Inala, Inala tuna bwawa kubwa la shilingi bilioni 1.9 tumepata msada wa *JICA* lakini bwawa lile limepasuka mbele linamwaga maji, Serikali imetoa pesa nyingi sana zaidi ya shilingi bilioni

moja. Niombe sana Waziri ujitahidi kupeleka wataalam wakalizibe lile bwawa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tuna mambo mengi ya kuongea lakini nitaandika mengine kwa maandishi, naomba nipate muda wa kumjibu Waziri Kivuli wa Upinzani, amesema Serikali ya Chama cha Mapinduzi itaingia kwenye kitabu cha maajabu na mimi nakubaliana na yeye tutaingia kwenye kitabu cha maajabu, tumepata Rais jembe anasifika dunia nzima. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, leo ukifungua *BBC* utamsikia Magufuli tutaingia kwenye kitabu cha maajabu, lakini tukishaingia kwenye kitabu cha ajabu mwaka 2020 tutapofuta Upinzani wote, kwa sababu Serikali inafayakazi, Serikali imedhibiti rushwa, inasimamia wafanyakazi wake na miradi hii itaendelea kwa sababu imedhibiti wizi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tutaingia kwenye kitabu cha maajabu CCM sasa hivi haina makapi ya kupeleka mgombea Urais, kwa hiyo, sasa hivi tumejipanga kwa hiyo tutaingia kwenye kitabu cha maajabu kwa sababu tunafanya kazi. Museveni ameomba kura Uganda kwa kutumia Jina la Magufuli anasema nipeni kura ili nifanye kazi kama Magufuli. Kwa hiyo, anavyosema Serikali hii itaingia kwenye kitabu cha maajabu mimi namuunga mkono tutaingia kwenye kitabu cha maajabu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa sababu muda wangu unaendelea naomba nichangie kuhusu bwawa la Manonga, Kule Manonga kuna bwawa kubwa Mheshimiwa Naibu Waziri amekuja, tunaomba sana Serikali itupe pesa kwa ajili ya kujenga tuta, bwawa lile litatusaidia kilimo cha mboga mboga, lakini litasaidia wakulima wetu kutokuhama hama kwa ajili ya kunywesha mifugo yao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante, tunaendelea na Mheshimiwa Boniventura Kiswaga atafuatiwa na Mheshimiwa Jerome Bwanausi.

MHE. KISWAGA B. DESTERY: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza nikushukuru kwa kunipatia nafasi hii ili niweze kuchangia hotuba ya Wizara ya Maji kama ambavyo Mheshimiwa Waziri ameiwasilisha. Kwa kweli imesheheni mambo mengi ambayo yakitekelezwa yatatatua kero za Watanzania na kidogo sana katika Jimbo la Magu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimesoma hotuba hii ya Mheshimiwa Waziri, Magu kwa ujumla ina shida ya maji, miaka yote tumekuwa na shida ya maji. Kilio kikubwa cha Wan-Magu ni maji, mpaka najiuliza kwamba Wilaya ya Magu

imekosea nini, imeikosea nini hii nchi mpaka tupate matatizo makubwa ya maji kiasi hicho ambapo Wilaya ya Magu imezungukwa na maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika kitabu cha hotuba ya Waziri nimeona mradi mkubwa wa maji Magu Mjini, ambao utasaidia wananchi wa Magu wapatao 36,000, lakini wananchi 340,000 hawatakuwa na huduma ya maji, ninasikitika sana na ukizingatia kwamba hata Wilaya ambazo zinanizunguka majirani zangu kwa maana ya Wilaya Bariadi ambako wewe uko, nayo haina maji, Wilaya ya Busega nayo haina maji, Wilaya ya Kwimba nayo haina maji. Kwa hiyo, najikuta niko katikati pale hata majirani hawawezi kunisaidia, wewe unajua kabisa kwamba *bhuzengano bhutikubhwaga makira*. Lakini huo *uzengano* hauna chochote napata taabu sana, yaani kwamba ujirani huwa haunyimani mambo mazuri manono. Kwa hiyo, napata taabu kwa sababu majirani zangu hawana maji**.** *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mpango huu wa maji kwa kweli kama hotuba inavyosema kama kweli wakandarasi wameshapelekewa vitabu, kama kweli unaweza kuanza mwaka huu utarudisha imani kwa wananchi wa Magu kwamba sasa wanaanza kupata huduma ya maji. Lakini kama nilivyosema wananchi 340,000 bado wanakunywa maji ambayo wanachangia na ngo'mbe, mbwa na fisi huko vijijini, wana shida kubwa ya maji. Ni vema katika Mji wa Kabila ambao wewe unaujua vizuri Mahaha, Ng'haya, Nkhobola Serikali ikawa na mpango mzuri wa kuwafikishia maji wananchi hawa hata kama siyo bajeti hii kwa sababu naona bajeti hii imelenga kutekeleza miradi hii, bajeti ijayo nifikiriwe vizuri zaidi katika Wilaya ya Magu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tuna kijiji cha Nyang'hanga ambacho kimetoa Wabunge wa Nne tangu Magu ianze kupata Wabunge, wote wanatoka kijiji hiki cha Nyang'hanga hakina maji. Kijiji hiki Mheshimiwa Dkt. Festus Bulugu Limbu alifanikiwa kuchimba visima virefu vya maji, vina maji mengi ya kutosha kwa ajili ya kusambaza katika kijiji hiki cha Buhumbi pamoja na kijiji cha Nyang'hanga, lakini kila mwaka nina- *declare interest* kuwa nilikuwa Mwenyekiti wa Halmashauri tulikuwa tukiomba maombi maalum ya shilingi milioni 700 ili mradi huu uweze kusambaza maji hatukupatiwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninamuomba Mheshimiwa Waziri anihurumie Jimbo la Magu, atuhurumie kijiji hiki atafute fedha mahali popote ili aweze kutusaidia shilingi milioni 700 tuweze kusambaza maji katika kijiji cha Nyang'hanga na Buhumbi.

Tunao mradi ambao unaendelea wa Sola Bubinza, huu ni mradi ambao umeanza tu lakini umekosa fedha, Wizara inajua, Katibu Mkuu anajua na Mheshimiwa Waziri anajua. Ninamuomba sasa kwa sababu ni mradi ambao ulikuwa unaendelea kuliko kupoteza fedha nyingi za walipa kodi wa nchi hii,

tupewe fedha kwenye bajeti hii ili mradi huu uweze kukamilika na wananchi wapate huduma ya maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninasikitika sana, mradi huu unaopeleka maji Magu chanzo chake kinatoka Kata ya Kahangala, kijiji cha Bugabu. Lakini Makao Makuu ya Kata ambayo ni kilometa nane tu kutoka pale chanzo kilipo au bomba litakapopita hakimo kwenye mpango wa kuwekewa maji, hii ni haki kweli? Niombe Waziri atafute kila linalowezekana ili Makao Makuu haya ya Tarafa ya Kahangala ambako maji yanatoka yaweze kupata maji ni hela kidogo tu. Naomba sana Mheshimiwa Waziri asaidie jambo hili. Tunayo Kata ya Mwamanga ambayo nayo ilikuwa na Mradi wa Matokeo Makubwa sasa wa awamu iliyopita. Kuna miradi ambayo ilianza lakini fedha zake hazijapatikana, niombe kwenye bajeti hii ni vizuri tukamaliza viporo ambavyo vilikuwa vimeanzishwa ili wananchi waweze kupata huduma inayostahili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunao mradi wa Lugeye Kigangama, Mheshimiwa Waziri alifika kwenye mradi huu na Mheshimiwa Lubeleje pia alifika kwenye mradi huu. Unadaiwa shilingi milioni 94 tu ukamilike, chonde chonde naiomba Serikali yangu ya kazi, Serikali ya Awamu ya Tano itupe hizo shilingi milioni 94 ili mradi huu uweze kukamilika. Tuna kiangazi kikubwa sana, kwa kweli katika Wilaya ya Magu la sivyo tutapata taabu haingii akilini, kwamba shilingi milioni 94 zinakosekana ili mradi huu uweze kukamilika maji yameshavutwa yameshaletwa kwenye *tank* ni kusambaza tu kuunganisha koki mbalimbali, naomba nisaidiwe na Serikali hii ya Awamu ya Tano. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Tarafa ya Sanjo inazungukwa na maji lakini haina maji, na Tarafa ile inaongoza kwa kupata kipindupindu kwa sababu wanatumia maji ambayo hayajatibiwa, Tarafa ile ina Mji wa Kisesa, Mji wa Bujola bado una shida kubwa ya maji. *Population* ya pale inazidi hata Makao Makuu ya Wilaya ya Magu. Ninaomba angalau utafutwe mradi ambao unaweza kutokea Ilemela, Buswelu, Nyamongolo ulete maji katika Mji wa Kisesa, lakini hata Lutale, Kongolo pamoja na Chabula nao wanahitaji maji haya ya kutoka Ziwa Victoria. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninaomba sana, ninajua kwamba fedha zilizotengwa kwenye bajeti ya maji ni kidogo, lakini zitaleta *impact* sana kama miradi hii itatekelezwa. Tuombe mahala ambapo sisi hatujapata fedha tufikiriwe sana bajeti ijayo ili tuwemo kwenye utaratibu wa kusaidiwa miradi hii ya maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kanda ya Ziwa imebaki kuwa jina tu, Wilaya zake zote hazina maji tunahangaikia Sengerema…

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante Mheshimiwa.

MHE. KISWAGA B. DESTERY: Ahsante sana.

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, kutokana na tatizo maalum natambua hilo, Mheshimiwa Pauline Gekul.

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru ili na mimi nitoe machache ya kwangu katika Wizara hii ya Maji, Wizara muhimu sana katika maisha yetu ya kibinadamu na ni Wizara ambayo kwa kweli ina mgusa kila mmoja. Jana na juzi tulizungumzia Wizara ya Elimu jinsi gani inagusa maisha ya kila mmoja lakini maji kwanza, usipokuwa na maji hauwezi ukaenda darasani wala hauwezi ukaenda kazini wala hauwezi ukafanya chochote. Kwa hiyo, nitoe mchango wangu katika Wizara hii muhimu sana ambayo inagusa maisha ya kila Mtanzania.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa namna ya pekee nisemee yale ambayo wananchi wa Jimbo la Babati Mjini wamenituma kuyasema. Hadi sasa hali ya maji katika nchi yetu siyo nzuri na Mheshimiwa Waziri unazungumza kuhusu kufikia asilimia 80 katika miaka hii mitano maji katika vijiji vyetu katika nchi nzima. Lakini Mheshimiwa Waziri kinachokukwamisha ni bajeti ya Serikali na mimi niombe tu Waheshimiwa Wabunge wenzangu hakuna sababu ya kukaa na kujadili bajeti ya Serikali wakati hazipelekwi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama mtu anafanya vizuri ana nia njema lazima umpongeze. Mheshimiwa Waziri, tangu umeingia kwenye Wizara hii walau tumeanza kuona fedha zimeanza kufika katika maeneo yetu, bajeti iliyopitishwa ya Serikali ya mwaka huu inayotekelezwa kwenye shilingi bilioni 400 za maendeleo, zimeletwa tu bilioni 130 na kitu asilimia 28, hivi hata kama ungekuwa na nia njema ungefanyaje hiyo kazi? Ndiyo maana mchango wangu siku ya leo niwaombe Wabunge wote tujadili hii bajeti lakini tukijua adui mkubwa wa Wizara hii ni Wizara ya Fedha. Wizara ya Fedha hawapeleki pesa katika Wizara hii tunatenga bajeti pesa haziendi, na ndio maana miradi yetu haiendi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninashukuru pia katika vijiji vyangu vya Nakwa, Malangi, mliniletea pesa yale maji yameanza kutoka Mheshimiwa Waziri, lakini kama ungeletewa pesa zote shilingi bilioni 400 maana yake miradi ingekamilika yote. Kwa hiyo, niiombe Serikali tusiiachie Wizara ya Maji tukawanyima fedha tukajua watu wetu kule wako salama. Kama mpaka sasa nusu ya Watanzania vijijini hawana maji mnategemea tunasongaje mbele na Serikali ya CCM mkae chini mfikirie hili. Watanzania hawana maji, na mkimyima Waziri huyu, siyo kwamba mnaikomoa Wizara hiyo, mnatukomoa sisi na wananchi wetu huko chini, kwa hiyo niiombe Serikali Wizara ya Maji tuipe kipaumbele. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nizungumzie miradi viporo, tulikuwa na vijiji kumi kwa kila Halmashauri na Wilaya, kwenye Halmashauri yangu ya Mji wa Babati, zaidi ya vijiji vitatu sasa tumesubiri kwa muda mrefu sana. Mheshimiwa Waziri nimeona kwenye bajeti hii zaidi ya shilingi milioni 900 mnakwenda kunipatia kwenye kijiji cha Imbilili, kijiji cha Hala na Haraa. Ninaomba bajeti hii ya zaidi ya shilingi bilioni 900 unaoiomba kwenye Bunge hili, basi hivyo vijiji uvipatie kipaumbele kwa sababu tumekaa zaidi ya miaka minne watu hawana maji. Kata nzima kijiji kimoja tu sasa ndiyo naanza kuona kwamba kuna mwelekeo katika hizo shilingi milioni 900 lakini Kata nzima kina mama wanachota maji makorongoni, wanahangaika.*(Makofi)*

Mheshimiwa Waziri, shilingi bilioni 900 unaomba ni jambo jema, asilimia 75 ya fedha za ndani umetenga kwa mara ya kwanza kwa ajili ya miradi ya maendeleo, haijawahi kutokea, hizo asilimia 75 zikitoka za shilingi bilioni 900, shilingi bilioni 600 fedha za ndani basi zije moja kwa moja kwenye hivyo vijiji, haiwezekani miaka 55 wananchi wanachota maji kwenye makorongo. Kata nzima hawana maji, hawajui hata bomba la maji linafananaje, ndiyo sasa kijiji kimoja walau unaanza kuona mwanga kwa miaka 55 haiwezekani. *(Makofi)*

Kwa hiyo, ninaiomba Serikali kwa ujumla wake, angalieni suala la maji, suala la maji halisubiri, watu wanateseka. Walimu tuliokuwa tunawasemea juzi kwenye Kata hii Sigino anakuambia Mheshimiwa Mbunge ninakwendaje kufundisha wakati tu hata vyoo mlivyotujengea vya maji hakuna maji tunatoka na maji kwenye madumu. Naongea kwa masikitiko makubwa kwa sababu wananchi hawa wameteseka kwa muda mrefu, ninaomba Mheshimiwa Waziri hivi vijiji vyetu, ambavyo vimesubiri kwa muda mrefu uvipe vipaumbele hizo pesa zije mapema. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la madeni ya taasisi. Wizara hii inadai zaidi ya shilingi bilioni 30 kwa taasisi mbalimbali za Serikali. Mfano, katika Jimbo langu la Babati Mjini, Magereza tu tunawadai shilingi milioni 100, Polisi tunawadai zaidi ya shilingi milioni 30, Halmashauri yangu inadaiwa zaidi ya shilingi milioni 12 katika hospitali, kwa nini taasisi hizi wanashindwa kulipa, sababu ni hizi zifuatazo:-

Kwanza Serikali hampeleki pesa za *OC*. Kwenye Magereza hampeleki, Polisi hampeleki, hospitali zetu tunaendesha kwa shida hata madaktari na manesi wanashindwa kulipwa, fedha za *OC* na *on call allowances,* watalipaje maji? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, niombe Serikali, Ofisi ya Waziri Mkuu, naona leo dada yangu Susan Lyimo ndiyo amekaimishwa hongera dada, niombe Serikali kupitia Ofisi ya Waziri Mkuu hebu taasisi na Wizara hizi waweze kulipa fedha hizi,

mkiwapa Magereza na Polisi maana yake hizi shilingi bilioni 30 Mheshimiwa Waziri una uwezo kwamba hizi pesa sasa zinafanya kazi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, wezangu wa *BAWASA* Babati wameshindwa kufanya kazi kwa sababu wana nia njema, waliniambia Mheshimwa Mbunge tunapeleka Maji Gadueti, Managa, kila mahali kwenye vijiji vyako, lakini tunadai zaidi ya shilingi milioni 100 Magereza, Polisi tunawadai Halmashauri mmekata mpaka *OC* tunashindwa kuendesha, Serikali itupatie hizi pesa tukalipe.

Mheshimiwa Waziri, unasema *solution* ni *prepaid meters*, hivi unaweka *prepaid meters* hizi kwa pesa zipi yaani walipe kabla pesa ziko wapi *OC* haziko, hili ni la Serikali. Serikali tuleteeni pesa, lipeni hili deni la shilingi bilioni 30 ili tupate maji katika maeneo yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu suala la madeni ya wakandarasi, Mheshimiwa Waziri katika shilingi bilioni 200, shilingi bilioni 100 umeshalipa, ninakuomba hizi shilingi bilioni 105 zilizobaki ulipe ili nikamilishe mradi wangu wa Nakwa, mradi wa Malangi, mradi wa Kiongozi wa maji, kwa sababu kwenye hizi shilingi bilioni 100 naamini pia Wakandarasi wangu ambao wanaendesha mradi wa Nakwa wanadai zaidi ya shilingi milioni 252. Kijiji cha Malangi zaidi ya milioni 280 hizi pesa zikija shilingi bilioni 100 ambazo Wakandarasi wanadai na Serikali mkapeleka Wizara ya Maji, maana yake wananchi hawa wanapata maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo niombe Serikali bado, wala sina ugomvi na Waziri wa Maji, kwa sababu unagombanaje na mtu ambaye Serikali kwenye shilingi bilioni 400 inampelekea shilingi bilioni 100, nitakuwa mwenda wazumu! Mimi nahitaji Serikali pelekeni pesa Wizara ya Maji ili tuone kama Waziri anatosha au hatoshi. Lakini kwa kile alichokipata naamini kila mmoja hapa alikuwa anauliza walau kuna fedha zinafika kwenye maeneo yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo niombe haya madeni Waziri wa Fedha naamini Mungu akitujalia tutachangia kwenye Wizara yako, kitu cha kwanza, tuone shilingi bilioni hizi 105 za maji za wakandarasi unalipa lini ili watu wetu waweze kupata maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu uvunaji wa maji, Mheshimiwa Waziri umesema taasisi za Serikali watengeneze matenki ya kuvuna maji. Hivi Halmashauri hazina pesa, *OC* haipelekwi unategemea hata kwenye fedha zile za miradi ya maendeleo watajenga matenki kwa fedha zipi? Serikali msirushe tu mpira Wizara ya Maji, hampeleki hata fedha za maendeleo, kama hampeleki mnategemea matenki hayo ya kuvuna maji kwenye maeneo ambayo visima haviwezi kujengwa, vinajengwa kwa namna gani? Kwenye *package* yenu hamuweki ujenzi wa hayo matenki ya kuvunia maji! Hili ni la Serikali, niishauri Serikali tatizo la maji ni kubwa sana, basi pelekeni fedha Wizara ya Maji ya

matenki hayo maeneo ambako hakuna visima na maji ya mtiririko ili tuhakikishe kwamba maji hayo yanapatikana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine muhimu sana ni suala la upangaji wa bei za maji. Mheshimiwa Waziri, utaratibu unajulikana kwamba wananchi wanahusishwa, lakini maji yamekuwa yakipanda katika taasisi za maji wananchi hawahusihwi, hata wakitoa maoni yao bado *unit* ya maji ni pesa nyingi sana. Hivi hawa Watanzania wanawezaje kulipa hizi bili? *(Makofi)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante kwa mchango wako. Tunaendelea na Mheshimiwa Jerome Bwanausi atafuatiwa na Mheshimiwa Kapteni George Mkuchika na Mheshimiwa Ridhiwani Jakaya Kikwete ajiandae.

MHE. JEROME D. BWANAUSI: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza nichukue fursa hii kukushukuru nami kuwa miongoni mwa Wabunge ambao wanachangia hotuba hii ya Waziri wa Maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nianze kwa kumpongeza Mheshimiwa Waziri wa Maji, Naibu wake na watendaji wa Wizara ya Maji kwa jinsi ambavyo mnafanya kazi sasa kwa kujituma ili Watanzania waweze kupata maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, niungane na Wabunge wengine wanaosema kwamba tatizo siyo Waziri, tatizo ni upatikanaji wa fedha katika Wizara hii. Katika bajeti ya mwaka jana 2015/2016 ni asilimia 19 tu ya fedha ambazo zilipangwa kwenda Wizara hii zilipelekwa. Niwaeleze Waheshimiwa Wabuge kwamba hata hizi fedha mnazoziona sasa hazitokani na fedha za miradi ya maendeleo zilizopangwa, hizi ni fedha zinazotokana na Mfuko wa Maji ambao Waheshimiwa Wabunge tuliopita tuliuanzisha mfuko huu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, niwaombe sana Waheshimiwa Wabunge kama kweli tunataka maji yapatikane na tuweze kupata fedha zetu kutoka Wizara ya Fedha bila vikwazo ni lazima tuongeze fedha kwenye Mfuko wa Maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kamati imetoa ushauri na mapendekezo kwamba angalau mwaka huu tozo ya kwenye mafuta kutoka shilingi 50 iwe shilingi 100, kwa hakika Waheshimiwa Wabunge, tuunge mkono hili ili tuhakikishe Mfuko wa Maji unapata fedha za kutosha, hizi ndiyo fedha za uhakika ambazo zinaweza kututoa na kutuhakikishia kwamba tunapata maji katika maeneo yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hakuna asiyejua umuhimu wa maji katika Taifa letu, maji ni muhimu na hapa Mheshimiwa Gekul amesema maji kwanza na kwa

vyovyote vile lazima tuhakikishe kwenye bajeti hii tunapata fedha za kutosha ili fedha zipelekwe kwenye miradi na tunapata maji katika maeneo yetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nirudi kwenye Jimbo langu la Lulindi, kwanza ninaishukuru sana Wizara kwa kuutengea fedha mradi wa Chiwambo, ambao upo kwenye Jimbo langu la Lulindi kule Masasi, bahati mbaya mradi huu hii ni bajeti ya tatu mradi haujakamilika, ni imani yangu Serikali hasa Wizara kwa kipindi kilichobaki cha miezi miwili kuelekea mwisho wa bajeti na ziko kila aina ya dalili kwamba Wizara ya Fedha huenda ikakusanya kufikia asilimia 100 kwa fedha za ndani. Ningeomba mradi huu sasa ukamilike ili wananchi wa Kata saba na vijiji zaidi ya 30 waweze kupata maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunayo miradi ya vijiji kumi ambapo kila Jimbo tunalo, kila Mkoa ipo. Katika Jimbo langu kuna mradi wa Chipingo, mradi wa Shaurimoyo, mradi wa Mkululu, ningependa kuona miradi hii Wizara inaitekeleza ili kuhakikisha kwamba wimbo wa vijiji kumi au mradi wa vijiji kumi sasa unakwisha ili wananchi waweze kupata maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sijaona kwenye miradi ya umwagiliaji katika Mkoa wetu wa Mtwara, nina uhakika hata Mkoa wa Lindi, ningeomba tuhakikishe kwamba tunakuwa na *scheme* za umwagiliaji kandokando mwa Mto Ruvuma, maji ni mengi, yote yanaingia baharini, ni imani yangu kabisa kwamba Wizara tukijipanga vizuri kwenye suala la umwagiliaji, kilimo kinaweza kukuzwa kandokando ya Mto Ruvuma na kuwafanya wananchi wanaoishi katika Mikoa hii hasa kandokando ya Mto Ruvuma wanufaike na kilimo cha umwagiliaji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nataka nikuhakikishie kwamba wote tunakuombea na Wizara tunaiombea ili ikamilishe azma ya kuhakikisha kwamba kila eneo ambalo linahitaji maji liweze kupatiwa maji. Hata tunapozungumzia suala la viwanda, maendeleo ya kilimo, suala la maji ni la kipaumbele cha kwanza. Kwa hiyo, Wizara ijipange upya ihakikishe kwamba inakuwa na usimamizi bora wa fedha zinazopelekwa kwenye Halmashauri. Hivi sasa miradi ile inasimamiwa na Halmashauri kwa asilimia kubwa zaidi kuliko Wizara, ninaomba Wizara iweke kitengo cha usimamizi wa miradi ya maji katika Halmashauri zetu, isisitize suala la ubora wa vifaa vinavyonunuliwa kwenye suala zima la maji. Kwa sababu yako maeneo, miradi imefanyika, lakini inadumu kwa muda mfupi kwa sababu vifaa vilivyotumika, mabomba, viunganishi na mambo mengine yanakuwa hayako katika kiwango kinachostahili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo naomba sana Mheshimiwa Waziri, pamoja na fedha hizi zinazotengwa tunapeleka kule safari hii zaidi ya shilingi bilioni 900, lakini kama hakuna usimamizi, na hakuna uangalifu kuhakikisha

kwamba vifaa vinavyonunuliwa vinakuwa kwenye kiwango kinachostahili, hakika hatuwezi kupata mafanikio kama tunavyotarajia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nataka nizungumzie pia mradi mkubwa ulioko Masasi, mradi wa Mbwinji. Mradi huu umeigharimu Serikali zaidi ya shilingi bilioni 51, ningeomba shilingi bilioni moja iliyotengwa kila mwaka ihakikishe ile shilingi bilioni moja ipelekwe, tunataka tuone kwamba katika bajeti hii inayoishia ya 2015/2016 kiasi kile cha shilingi bilioni moja kilichopangwa kiende ili kiweze kufanya kazi ya kusambaza maji vijijini.*(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilitaka niyaeleze hayo lakini msisitizo mkubwa ni kuwaomba Waheshimiwa Wabunge kwa kauli moja tuhakikishe tunaunga mkono, suala la kuongeza shilingi 100 ili iwe tozo ya kuhakikisha kwamba tunapata maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema haya, naunga mkono kwa asilimia mia moja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante sana kwa kuuzingatia muda. Mheshimiwa Kepteni George Mkuchika na Mheshimiwa Ridhiwani Jakaya Kikwete, atafuatiwa na Mheshimiwa Victor Mwambalaswa.

MHE. KAPT. MST. GEORGE H. MKUCHIKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kwa kunipa nafasi. Napenda nichukue nafasi hii kumpongeza Mheshimiwa Waziri kwa kuteuliwa kuongoza Wizara hii, lakini nataka nikupe pole kwa kazi ngumu iliyoko mbele yako, kati ya wewe na wapiga kura wangu, wanaotegemea Mradi wa Maji Makonde, ambao upatikanaji wa maji badala ya kupanda umeporomoka. Tunapata maji asilimia 30 ukilinganisha na vijiji vingine au Wilaya zingine ambako wameshafika asilimia 65 vijijini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kabla sijaendelea Waziri hoja yangu ni kwamba wala hatutaki Tandahimba, Newala Mtwara kunakofika huu mradi, hatutaki hela za kuendesha mradi, tunataka hela za kukarabati mradi ili kuongeza uzalishaji wa maji. Mchango wa wananchi wanaotegemea mradi huu kwa Serikali kila mwezi ni mdogo sana, kwa sababu maji mnayotuuzia ni kidogo sana, hatuna tatizo la kuchangia maji kwa sababu tangu tulivyoaanza *Makonde Water Corperation* tulikuwa tunanunua maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, ujumbe wangu siyo kupitisha mafungu ya kuwezesha uendeshaji wa Mradi wa Maji Makonde, hoja leo hapa utakapokuwa unamalizia kesho kutwa, ueleze nini Wizara yako inafanya kuongeza uzalishaji maji kwa Mradi wa Maji Makonde. Mheshimiwa Waziri wewe umefika kule lakini nataka kukuomba, Naibu Waziri alikuja juzi wakati mvua inanyesha, watu wa Tandahimba, Newala ni hodari kwa kuvuna maji, kila

nyumba ya bati utakayoiona tunachimba kisima, tunavuna maji ya mvua, mimi naishi kijiji kwangu, sina maji ya bomba katika nyumba yangu, nina visima viwili, napata maji ya *shower* na ya kunywa kwa sababu tunachimba visima.

Mheshimiwa Mwenyekiti, watu wa Tandahimba na Newala kama wangelitegemea tu maji ya bomba ya Serikali hali yetu ya maisha ingekuwa ngumu sana. Kwa hiyo Mheshimiwa Waziri ninachoomba hapa siyo utueleze unafanya nini katika *administration* uendeshaji wa Mradi wa Maji Makonde, aaah aah! Utakapokuwa una- *wind up* utoe maelezo nini Wizara yako inafanya kuongeza uzalishaji wa maji katika Mradi wa Maji Makonde. Hiyo ndiyo hoja yangu, umri huu siyo wa kutoa shilingi, lakini kama hutatufikisha huko, kuna vijana wengine humu ndani wanategemea mradi huo huo mimi nitakaa pembeni huku nawapigia kwa chini chini *(Makofi/Kicheko)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mradi wa Maji Makonde, Tatizo la maji Newala, Tandahimba ni kubwa kwa sababu ya jiografia, ile inaitwa *Makonde plateau*, niliposoma jiografia niliambiwa *a plateau is arised flat peace of land*. *Plateau* ni kitu gani, ni eneo ambalo limeinuka, na juu kuko *flat* ndivyo ilivyo uwanda wa Makonde ukija kwetu Tandahimba na Newala, ukienda Masasi, Mto Ruvuma, Lindi, Mtwara unateremka, ndiyo maana katika eneo la kwetu hatuna agenda visima vifupi haipo. *The water table is so below* unaweza ukachimba hata maili ngapi sijui, siku hizi mnatumia kilometa, unaweza ukachimba sijui kilomita ngapi hujapata maji, hatuna visima vifupi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimeangalia hapa *the oldest scheme* ya maji ambayo inaendeshwa na Taifa ni Mradi wa Maji Makonde, lakini naona tumepewa shilingi bilioni mbili. Shilingi bilioni mbili upeleke maji Tandahimba yaende mpaka Mtwara, mradi mwingine wa Kitaifa *three hundred thirty thousand Euro,* mradi mwingine *twenty thousand billion,* mradi mwingine *three point*; Mradi wa Maji Makonde shilingi bilioni mbili, Waziri naomba hili jambo ulitazame.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo sitaki kwenda katika historia, watu wa Newala - Tandahimba baada ya kuona shida zetu za maji ni kubwa, enzi ya mkoloni 1953 tulianzisha kampuni iliyokuwa inaitwa *Makonde Water Corporation,* kwa wazee waliokuwepo hisa ilikuwa shilingi 20 kampuni ikaenda kukopa hela Uingereza ikaanzisha Mradi wa Maji Makonde na mwaka 1954 mradi ukafunguliwa kwa sababu palikuwa na *cost sharing* kila mwaka tulikuwa tunapeleka maji vijiji vipya, maji yakawa yanapatikana bila matitizo *every domestic point*.

Baada ya mradi kuchukuliwa na Serikali kusema sasa hapana, tuachieni tunaendesha sisi tumerudi nyuma. Nimekaa Bungeni hii *term* ya tatu, nilipoingia upatikanaji wa maji Newala ulikuwa *22 percent* miaka yangu kumi ya

kufurukuta pamoja na uzito niliokuwa nao tumeongeza asilimia nane tu. Kama miaka kumi asilimia nane mpaka tufike hiyo asilimia 65 itatuchukua miaka mingapi? *(Makofi)*

Mheshimiwa Waziri ninachotaka kusema Mradi wa Maji Makonde una matatizo makubwa yafuatayo:-

Mheshimiwa Mwenyekiti, matatizo hayo ni pamoja na uchakavu wa mitambo, mabomba yale enzi ya mkoloni hayakuwa *plastic* yalikuwa ni ya chuma yameoza yametoboka kwa hiyo maji yanayopotea njiani ni mengi. Hatuna pampu za kutosha, wataalam hawatoshi, vituo vichache vya kugawia maji, kwa ujumla uzalishaji mdogo wa maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba Waziri utakapokuwa unajibu narudia tena ueleze mwaka huu Serikali inafanya nini kuongeza uzalishaji wa maji Makonde, nakuomba uje kiangazi, Waziri wako alikuja wakati wa masika hakuona shida ya watu, wakati wa masika ndoo moja ya maji shilingi 1,000!

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna miradi mingine ndugu yangu pale Mheshimiwa Bwanausi ameelezea, mradi wa maji Chiwambo ulikuwa unafika mpaka Newala hauji tena, Mradi wa Maji wa Luchemo tulipata mafuriko mwaka 1990 mashine zile zikasombwa na maji tangu 1990 mpaka leo hakuna *replacement*. Mheshimiwa Waziri naomba sana fufueni Mradi wa Luchemo tuunganisheni watu wa Newala na Mradi wa Chiwambo kwa ndugu yangu Mheshimiwa Bwanausi na ninashukuru ameuzungumzia hapa, naomba sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala lingine ni kwamba tunapata taabu Viongozi, mradi wa maji wa Kitangari – Mitema, Mji mdogo wa Kitangari upo kilomita tatu kutoka pale, hawapati maji. Maji yale ya Mitema yanasukumwa yanafika mpaka Tandahimba, hapa kwenye *source* ya maji hawapati maji.

Mimi mnanipa taabu sana maana inabidi niwabembeleze wapiga kura wangu, wanataka wapige shoka maji yale ili tukose wote, nawaambia hapana subirini Serikali inachukua hatua, sasa mwisho nitaitwa muongo, hivi umri huu na mvi hizi niitwe muongo Mheshimiwa Waziri unafurahi? Hivyo, tuaomba tatizo la maji la Mji Mdogo wa Kitangari lishughulikiwe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lipo tatizo sugu ambalo watumishi wa maji Newala hawataki kusikia. Tumepitisha maazimio kwenye Halmashauri, marufuku kupeleka maji katika visima vya watu binafsi, palekeni maji katika *domestic point* za *public* pale ambapo kila mmoja anapata maji. Maafisa wako wanachofanya wanapeleka maji katika nyumba za watu binafsi, wanawajazia maji baadae wale wanawauzia wananchi maji ndoo shilingi elfu moja, ukiwaambia kwa nini hampeleki katika *domestic point* ambayo watu wote

tunapata pale hawana majibu! Jawabu nini *corruption*. Hebu Waziri tamka kesho kutwa utakapo *wind up* na uwaagize watumishi wa maji Newala kwamba….

(Hapa kengele ililia kuashiria kumalizika muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante tunaendelea...

MHE. KAPT. MST. GEORGE H. MKUCHIKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja nakutakia kila la kheri mdogo wangu unijibu vizuri kesho kutwa. Ahsante. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Haya, Mheshimiwa Ridhiwani Kikwete, atafuatiwa na Mheshimiwa Mboni Mohamed Mhita.

MHE. RIDHIWANI J. KIKWETE: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza kabisa nikushukuru kwa kunipa nafasi ya kuchangia hotuba hii nzuri ya Wizara ya Maji ambayo ninaamini maji ni uhai maana yake uhai wa Wana-Chalinze unaanzia kwenye hotuba hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza nishukuru maana nasema usiposhukuru kwa kidogo huwezi kushukuru kwa kikubwa utakachopewa. Mheshimiwa Waziri na Wizara yake wametufanyia makubwa sana katika Jimbo la Chalinze, Mradi wa Maji wa Chalinze pamoja na kukwama kwake kwa mara kwa mara kunakotokana na tatizo la mazingira yetu kuharibika mara kwa mara inapofika hasa kipindi cha mvua, lakini siku zote wamekuwa pamoja na sisi kuhakikisha kwamba wanakabiliana na changamoto hizo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, hivi karibuni bomba lilikatika pale karibu na kijiji cha Chalinze Mzee, Mheshimiwa Waziri alitutafutia kiasi cha shilingi milioni 90 kurekebisha miundombinu ile ndani ya muda wa siku mbili, tatu. Kwa kweli binafsi ndiyo maana ninasema kwamba nikushukuru sana Mheshimiwa Waziri. Siyo hilo tu, hata pale Kihangaiko ilipotokea uwezo wake wa ku-*react* mapema zaidi na haraka kwa kweli binafsi yangu unanipa nafasi ya kuunga mkono hoja yake hata kama mambo yaliyopo humu ndani wengine wanaona kwamba hayatotekelezeka. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nataka nianze kuchangia katika eneo la utekelezaji wa Mradi wa Maji Awamu ya Tatu wa Chalinze. Pamoja na mambo mazuri yaliyoandikwa katika kitabu pia pamoja na mazuri ambayo yamekwishaanza kutokea pale Chalinze, nina jambo moja la kushauri Mheshimiwa Waziri na hili jambo naomba sana utakapo kuja kutoa majibu yako ni vema ushauri wangu huu ukauweka kama kipaumbele sana kuliko yanayoendelea kufanyika sasa hivi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, natambua fedha zimekwishatolewa zaidi ya shilingi bilioni 21 kwa ajili ya utekelezaji wa mradi wa awamu ya tatu, ambao umetengewa dola milioni 41 ambazo zinatarajiwa kutumika katika kipindi hiki, lakini lipo tatizo ambalo naliona kwamba ujenzi wa awamu ya tatu umeanza katika kujenga matanki kwa ajili ya kuhifadhia maji. Tatizo kubwa tulilonalo Chalinze ni kwamba kila inapofika kipindi cha mvua Mheshimiwa Waziri unafahamu vizuri chanzo kinaharibika, matope yanajaa katika chanzo matokeo yake watu wa Chalinze hawapati maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nafikiri busara kubwa ziadi ungeielekeza kwenye kujenga lile tanki kubwa la kuhifadhia maji pale kwenye chanzo ili hata kama ikitokea hali hiyo baadaye yale maji yatakayokuwa yamehifadhiwa pale, ambayo kwa *estimation* zilizoandikwa humu ndani tanki litakuwa na uwezo wa kubeba lita zisizopungua milioni 11 maana yake ni kwamba watu wa Chalinze wanaweza wakanywa lita hizo milioni 11 wakati wanasubiri mambo yakae vizuri katika chanzo kile. Unapoamua kujenga matanki, halafu maji yakachafuka tena Mheshimiwa Waziri nataka nikuambie watu wangu wa Chalinze wataendelea kupata taabu wanayoendelea kuipata sasa na hivyo utakuwa hujawawezesha katika kutatua tatizo lao linalowakabili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na hilo katika kitabu chako cha bajeti Mheshimiwa Waziri umezungumza juu ya usalama wa maji yetu. Mimi ninakushukuru sana kwa sababu kama maji hayatokuwa salama maana yake hata wanywaji wenyewe hali yetu nayo itakuwa ni mbaya sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na hilo unapozungumza usalama wa maji pia huwezi kuepuka kuzungumzia usalama wa miundombinu yake. Kwa sababu yapo mambo yanayotokea katika maendeleo ya kibinadamu ambayo yanaharibu miundombinu na hata wakati mwingine hayo maji safi na salama tunayotarajia kuyapata hatuyapati katika muda. Kwa mfano, Chalinze Mjini katika kijiji cha Chalinze Mzee upo mradi uliokuwa unafanyika wa ujenzi wa nyumba, mtu amepima viwanja vyake vizuri lakini walipopewa kibali cha kuanza kukata viwanja yule mkandarasi aliyekwenda kutengeneza pale alivunja bomba.

Mheshimiwa Waziri unakumbuka ilikulazimu mwenyewe uje pale ili uone jinsi uharibifu ule ulivyofanyika. Sasa kama itakuwa kazi yetu tunatengeneza usalama tu wa maji, hatuangalii usalama wa miundombinu itakuwa kila siku unakuja Chalinze kama siyo kila siku unakwenda na maeneo mengine huko Geita na maeneo mengine ukihangaika. Sheria ziwekwe kwamba mtu anapopewa haki za kuendeleza maeneo basi pia haki hizo ziendelee na kulinda miundombinu ya maji yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na hilo, kipekee kabisa nizungumze katika Mradi wa Wami-Chalinze kulikuwa na *extension* ya maji inayotoka Wami inayotakiwa kufika hadi Mkata kwa upande wa Handeni Vijijini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, natambua katika bajeti hii haijapangwa, hivyo ningeomba sana mnapojaribu kuangalia uendelezaji wa mradi huu ni vema pia jambo hili mkaliangalia kwa sababu watu wa Mkata kwa upande wa kupata maji ni rahisi sana kuchukua maji kutoka Chalinze kuliko kuchukua kutokea kwenye Mji wa Handeni Mjini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ushauri wangu kwa Serikali muangalie juu ya mradi wa maji wa Ruvu, mmetengeneza mradi wa maji mzuri wenzetu wa Dar es Salaam wanaendelea kufaidi na maji hayo lakini kibaya zaidi ni kwamba wananchi wa Ruvu kwa maana ya Mlandizi pale hawana maji. Ni aibu sana lakini ni jambo ambalo Wizara inatakiwa iliangalie. Natambua kwamba yapo marekebisho yanayofanyika sasa kwa ajili ya kuhakikisha mradi wetu huu wa Ruvu unaendelea kuwa *efficient* zaidi kwa ajili ya wananchi wa Miji ya Dar es Salaam, Kibaha na maeneo mengine. Lakini pia kuangalia sasa upatikanaji wa maji katika Mji wa Mlandizi na viunga vyake ni jambo la msingi sana ili watu hawa waliochagua Chama cha Mapinduzi waendelee kufaidika na uwepo wako Mheshimiwa Waziri. *(Makofi)*

Pia katika Mradi huo wa Ruvu lipo bomba linalotoka pale kwenye chanzo chetu cha Ruvu linafika mpaka kwenye *Ruvu Ranch* kwa maana ya pale kwenye mradi wetu ule wa Ruvu. Mheshimiwa Waziri lakini mradi ule ukiutazama kwa sura yake umezungukwa na vijiji vinavyotengeneza Kata ya Vigwaza, vijiji hivi mpaka leo bado vinalalamika kwamba havina maji na vimeendelea kupata maji kutoka Chalinze katika mwendo wa kusuasua. Nashauri kwamba sasa bomba hili tuweze kuwekea zile wanasema 'T' ili maji yaweze kufika katika vijiji kama vya Kidogonzelo, Vigwaza yenyewe, Milo, huko kote watu waweze kufaidika na mradi huu ili mambo ya kuendelea kukithamini Chama cha Mapinduzi iendelee kufanyika. *(Makofi)*

Mheshimwa Mwenyekiti, mwisho siyo kwa umuhimu sana ni maji Rufiji. Mheshimiwa Waziri natambua katika kitabu chako cha orodha hii ya miradi hujatuonyesha juu ya mradi huu, natambua kwamba mradi huu unaweza kuwa haupo katika kipindi hiki, lakini wananchi wanaoishi katika vijiji kama vya Ikwiriri, Utete, Mkuranga, Kisarawe na Temeke kwa maana ya upande wa Dar es Salaam wanategemea sana mradi huu ukiweza ku-*mature* ili mambo yao ya maji yaendelee kuwa vizuri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, leo hii katika mji kama wa Temeke watu wanakosa maji wakati mwingine kwa sababu maji yao mengi wanategemea kutoka Ruvu na wakati mwingine mradi huu unapozidiwa basi matatizo

yanakuwa makubwa sana. Naomba sana Mheshimwia Waziri utakapokuja kujibu *at least* useme neno juu ya mradi huu ambao ndiyo utakuwa suluhu ya maisha ya watu wa Rufiji, Mkuranga, Kisarawe na maeneo ya Dar es Salaam kwa ajli ya kupata mahitaji yao makubwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, pamoja na hilo wapo wenzetu ambao wanafanya ujenzi wa bwawa la Kidunda. Mheshimwia Waziri ninakushukuru kwa kuonesha kwamba ndani ya bwawa la Kidunda upo mradi wa umeme ambao utafika mpaka Chalinze, pia kama ipo fedha ambayo imetengwa kwa ajili ya kufikisha umeme Chalinze kwa nini sasa tusianze kufikiria badala ya maji yote kuelekezwa Dar es Saalam basi maji haya yapelekwe Chalinze ili wananchi hwapate nao kufaidika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, *distance* ya kutoka Kidunda panapochimbwa lile bwawa lenyewe mpaka Chalinze Mjini hapazidi kilometa 32 lakini kutoka Kidunda pale mpaka Dar es Salaam tunatarajia kwamba zitafika kilometa zaidi ya 68. Mheshimiwa Waziri ni vizuri ukaangalia kwamba miradi hii iwe inafaidisha pia watu wako, tunakushukuru kwa umeme lakini pia tunaendelea kukushukuru kwa kazi kubwa unayoendelea kuifanya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwisho la kuzungumza japo kuwa nilisema kwamba siyo la mwisho kwa umuhimu lile la Kidunda ni jambo la upatikanaji wa fedha..

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante kwa mchango wako.

MHE. RIDHIWAN J. KIKWETE: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba fedha zifike haraka. Naunga mkono hoja, ahsante.

MWENYEKITI: Haya tunaendelea na Mheshimiwa Mwambalaswa atafuatiwa na Mheshimiwa Mboni Mhita.

MHE. VICTOR K. MWAMBALASWA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana kunipa nafasi hii na mimi niweze kuchangia kwenye hoja iliyo mezani kwetu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kabla sijaanza kuchangia nataka nitoe ushauri wa bure kwa Mheshimiwa Waziri. Pamoja na juhudi kubwa za kuweza kutatua maji katika jiji la Dar es Salaam kwa kuongeza uzalishaji kwenye Mto Ruvu na kuchimba Bwawa la Kidunda. Kimbiji ilikuwa ndiyo lango la Mto Rufiji kuingia baharini, pale Kimbiji chini kuna maji takribani *cubic kilometre* moja ambayo wakazi wa Dar es Salaam pamoja na kukua kwake wanaweza wakatumia kwa

zaidi ya miaka 50. Kwa hiyo, namshauri Mheshimiwa Waziri kwamba anapotafuta vyanzo vingine vya kupeleka maji Dar es Salaam na Kimbiji aifikirie. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nchi yetu alivyoibariki Mwenyezi Mungu pamoja na madini na kila kitu alichotupa ametupa vyanzo vingi vya maji, ukiacha bahari inayoanzia Tanga, Pemba, Zanzibar mpaka Mtwara; mito mingi, maziwa mengi. Lakini pamoja na mito yote tuliyonayo ukiangalia idadi ya watu waliokuwepo wakati wa uhuru na tuliopo sasa hivi tumeongezeka sana, wanyama wameongezeka sana, kilimo kimeongezeka sana, mito inapungua kwa sababu ya mabadiliko ya tabianchi. Ukiuangalia Mto Ruaha ulivyokuwa miaka ya 2006 - 2007 ukaungalia na leo inasikitisha, maji yanakauka ina maana mito yetu yote inakauka. Nashauri hizi Mamlaka za Mabonde ya Mito zote ambazo zimeunda naomba zipewe uwezo zaidi wa kusimamia vyanzo na kuboresha vyanzo vya mito hii vinginevyo vitakauka. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimekuwa Mbunge miaka mingi sijawahi kuona mara moja ambapo mawazo ya Serikali, mawazo ya Kamati, mawazo ya Kambi ya Upinzani yanafanana, lakini safari hii naomba ninukuu kwa ruhusa yako. Mheshimiwa Waziri kwenye kitabu chake ukurasa wa 8 anasema kuhusu maji vijijini, Waziri anasema; "miradi ya maji vijijini inatekelezwa chini ya Programu Ndogo ya Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini kwa kuzingatia mpango wa Tekeleza kwa Matokeo Makubwa *(BRN)*, idadi ya watu wanaopata huduma ya maji vijijini imeongezeka kutoka milioni 15 sawa na asilimia 40 ya wananchi waishio vijijini mwezi Julai, 2013 hadi kufikia watu milioni 21.9 sawa na asilimia 72." Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu anasema; "aidha, Mfuko wa Taifa wa Maji umeonyesha mafanikio makubwa katika kuwezesha upatikanaji wa fedha za kugharamia miradi ya maji vijijini, ambapo kiasi cha shilingi milioni 90 zilizotengwa zimeonyesha kutokidhi mahitaji ya miradi ya maji yaliyopo." *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Msemaji wa Kambi Rasmi ya Upinzani anasema; "uanzishaji wa Wakala wa Maji Vijijini, katika Bunge la Kumi yalitolewa maoni kadhaa ndani ya Bunge lako Tukufu kuhusu uanzishwaji wa Wakala wa Maji Vijijini *(Rural Water Agency)* ikiwa ni lengo la kuongeza utoaji na usimamiaji wa huduma ya maji kwa wananchi katika maeneo ya vijijini." Wote watatu wamekubaliana kwa hoja hii moja, ina maana Bunge lako lote linasimamia kwamba tuanzishe Wakala wa Maji Vijijini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tumeona Wakala wa Barabara ilivyofanikiwa kutengeneza mtandao wa barabara nchini, tumeona mafanikio ya Wakala wa Umeme Vijijini sasa umefika wakati wa kuanzisha Wakala wa Maji Vijijini. Kwa hiyo, namuomba sana Mheshimiwa Waziri atakapokuja kwenye majumuisho aoneshe dhamira na nia yake kwamba katika Muswada wa Fedha wa Bajeti hii

tunayoizungumzia apeleke mapendekezo ya kuanzishwa kwa Wakala wa Maji Vijijini ili vyanzo vya fedha vijulikane na viwekewe uzio ili Wizara ya Fedha isiweze kuvichezea.

Mheshimiwa Mwenyekiti, niongelee kwetu Chunya. Katika kitabu chako hiki Mheshimiwa Waziri kuhusu orodha ya Halmashauri zilizotengewa fedha za maendeleo kutekeleza maji vijijini kwa mwaka 2016/2017 sina matatizo, nimeiona Wilaya ya Chunya ipo kuhusu fedha zinazotoka nje kwa ajili ya maendeleo ya maji vijijini na mijini sina matatizo, tatizo langu ni mgawanyo wa fedha ukurasa wa 153 zilizotengwa kwa ajili ya kuboresha huduma ya maji *(Quick wins* katika Miji Mikuu ya Wilaya na Miji Midogo kwa mwaka 2016/2017. Nikiangalia pale naona Mbeya kuna Kyela- Mbeya, Mbarali - Mbeya, Tukuyu - Mbeya, Kasumulu - Mbeya – Mbozi, sijaona Chunya, najua ni makosa ya uandishi, kwa hiyo nakuomba Mheshimiwa Waziri utakapokuja kuleta majumuisho yako hapa na Wilaya ya Chunya uiweke kwenye hizo *Quick wins.*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa sababu Mji wa Chunya ni katika miji mikongwe nchini au wilaya kongwe, nitaichukua Bagamoyo, Ujiji na Chunya. Visima vya maji ambavyo viko Chunya pale vilianzishwa mwaka 1938 wakati huo wananchi pale Chunya walikuwa 2000.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa hivi pale Chunya wananchi wanaelekea kuwa 20,000. Tunachimba kisima hiki, hakitoshi, tunachimba kisima kingine hakikidhi. Hata Mheshimiwa Rais alipokuja kuomba kura Chunya alikuta shida kubwa ya pale Mjini Chunya ni maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, namwomba sana Mheshimiwa Waziri, fedha za *quick wins* zije ili tuweze kutatua matatizo ya maji Chunya Mjini na kwenye mji mdogo wa Makongorosi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda niishukuru sana Serikali kwa kujenga bwawa la maji la Matwiga.

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante sana Mheshimiwa.

MHE. VICTOR K. MWAMBALASWA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja. (*Makofi)*

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mboni Mhita, atafuatiwa na Mheshimiwa Godfrey Mgimwa.

MHE. MBONI M. MHITA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru sana kwa kupata fursa ya kuweza kuchangia katika suala zima la maji. Awali ya yote, naomba nitumie fursa hii kuwashukuru sana wananchi wa Jimbo la Handeni Vijijini kwa kunichagua kwa kura nyingi na za kishindo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo, naomba nijikite moja kwa moja kwenye adha ya maji katika Jimbo Handeni Vijijini. Maji ni tatizo sugu katika Jimbo la Handeni Vijijini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nikiwa ni mtoto wa kike, nateseka sana kushuhudia akinamama wakitembea umbali mrefu kuhangaika kwenda kuyafuata maji. Naamini kwamba, moja ya sababu kuu ya akinamama kujitokeza sana kwenye uchaguzi huu kunipigia kura ni matumaini makubwa kwamba mtoto wa kike basi nitakuwa mstari wa mbele kwenye kuhangaika kuhakikisha kwamba adha ya maji inaisha ama kupungua katika Jimbo la Handeni Vijijini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nijikite moja kwa moja katika mradi wa *HTM (Handeni Trunk Main)*. Mradi wa *HTM* ndiyo mradi ama ndiyo chanzo kikuu cha maji katika Jimbo la Handeni Vijijini. Nina hakika mradi huu ukitiliwa nguvu zaidi shida ya maji kwa wananchi wa Handeni Vijijini itakwisha. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi huu ulitengenezwa mwaka 1974 ukiwa na tegemeo la kuwa na *life span* ya miaka 20. Hivyo basi, tangu mwaka 1994 miundombinu ya mradi huu ni chakavu na hakika wananchi wa Handeni Vijijini wanateseka sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi huu ulianzishwa ukiwa na lengo la kuweza kuhudumia vijiji 60 na sasa hivi Jimbo la Handeni Vijijini lina vijiji 122. Hivyo basi, ni dhahiri kwamba kuna ongezeko kubwa sana la wananchi. Mahitaji ya kuweza kufufua huu mradi ni *USD* milioni 84.4. Nimeona hapa kwamba Wizara inategemea *Euro* milioni 60 kutoka *BAM International* ya nchini Uholanzi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Serikali imetenga shilingi bilioni mbili kwa ajili ya mradi huu kwa mwaka 2016/2017. Hivyo basi, namwomba sana Mheshimiwa Waziri, nguvu ya ziada iongezwe ili hizi *Euro* milioni 60 ambazo zinategemewa kutoka *BAM International* ziweze kupatikana; kwa sababu hakika mradi huu ukiweza kufanyiwa kazi, basi hakika Jimbo la Handeni Vijijini na Handeni nzima kwa ujumla adha ya maji itakwisha kabisa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia Jimbo la Handeni Vijijini tulibahatika kupata mabwawa matatu chini ya mradi wa *World Bank. (Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, bwawa la kwanza lipo Manga, lingine Mkata na la tatu liko Kwandugwa; mabwawa ambayo tulitarajia ndani ya miezi sita yaweze kuwa yamemalizika, lakini mpaka nasimama hapa, huu ni mwezi wa 30 na bado yale mabwawa hayajamalizika.

Mheshimiwa Mwenyekiti, basi tumwomba sana Mheshimiwa Waziri wa Maji, fedha ziweze kuelekezwa kwenye miradi hiyo ili wananchi wa Manga, Mkata na Kwandugwa waweze kuondokewa na shida na adha hii ya maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, niishie na ahadi kwa wananchi wa Handeni ambayo ilitolewa na Rais wa Awamu ya Nne ya mradi wa Wami Chalinze, mradi ambao kwa namna moja ama nyingine ungepunguza adha ya maji kwa wananchi wa Jimbo la Handeni Vijijini, tukiwa tuna maana kwamba mradi huu wa Wami, Chalinze ambao uko kwenye Jimbo la jirani, kaka yangu Ridhiwani Kikwete ametoka kulizungumzia sasa hivi, angeweza kutuvutia maji mpaka Manga na maji yakifika Manga, basi hakika yamefika Mkata. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, basi naomba pia Mheshimiwa Waziri aweze kutukumbushia kwa sababu Handeni Vijijini bado tunaingoja ahadi hii; tunangoja utekelezaji wa hii ahadi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo, naunga mkono hoja. Ahsante sana. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Nakushukuru sana kwa kutuokolea muda na mchango wako mzuri. Mheshimiwa Mgimwa. Sasa ninaowataja hawa wamekubaliana dakika tano tano. Mheshimiwa Zuberi Mohamed Kuchauka na Mheshimiwa Salma Mohamed Mwasa, tano tano.

MHE. GODFREY W. MGIMWA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa kunipa nafasi ya kuweza kuchangia mchana wa leo katika hotuba hii nzuri ambayo imewasilishwa na Waziri wa Maji. Kwanza kabisa, napenda kuchukua nafasi hii kumpongeza Waziri na Naibu wake kwa kazi ambazo wameendelea kuzifanya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa uwazi kabisa nachukua nafasi hii kuwashukuru na kwamba Mheshimiwa Waziri amekuwa bega kwa bega na mimi katika kuhakikisha kwamba Jimbo la Kalenga linapata maji ya kutosha. Vile vile Naibu wake ambaye tayari ameshatembelea Jimbo langu, napenda sana kuchukua nafasi hii kumshuru kwa kuwa ameonesha nia njema kwamba anawajua na ana nia nzuri na wananchi wa Jimbo la Kalenga. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuanza tu, napenda sana kuipongeza hotuba nzuri ambayo imewasilishwa, hotuba ambayo imeleta matumaini mazuri kwa wananchi wote wa Tanzania, bila kusahau wananchi wangu wa Jimbo la Kalenga. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Jimboni Kalenga tuna miradi mingi, lakini baadhi ya miradi ambayo wananchi wamekuwa wakiipigia makelele kwa muda mrefu, ni miradi ya umwagiliaji. Kwa uhalisia wa hali ya juu, napenda kutoa shukrani zangu kwa Serikali kwamba nimeona sasa *scheme* za umwagiliaji wa Mlambalasi na Cherehani zimeingizwa kwenye bajeti ya mwaka 2016/2017.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hiki ni kilio kikubwa sana ambacho kilikuwa kimewakumba wananchi wa Jimbo la Kalenga lakini leo hii nawashukuru sana kwa sababu Jimbo litaenda sasa kunufaika; na wananchi ambao wanategemea kilimo kwa zaidi ya asilimia 95, wataona kwamba Serikali yao imewaangalia, vilevile kuona ni namna gani wanaweza wakasonga mbele katika masuala mazima ya kilimo na upatikanaji wa maji bora na salama. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuendelea tu, nimeangalia katika hotuba ya Mheshimiwa Waziri na nimeona kwa undani kwamba lengo la Serikali ni kuhakikisha kwamba wanapata maji kwa ajili ya wananchi wa Tanzania. Nami nachukua nafasi kwa sababu naona jukumu kubwa la Serikali na naona namna gani ambavyo Serikali inahangaika kupata pesa kwa ajili ya miradi ya maji katika nchi yetu ya Tanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nami nachukua nafasi hii kwa sababu katika Jimbo langu la Kalenga bado tunasuasua kwenye miradi mbalimbali, lakini jitihada hizi ambazo zimeonyeshwa na Serikali naamini kabisa tutaweza kupata majibu katika kipindi hiki cha mwaka wa fedha 2016/2017. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kugusia tu, nina miradi mitatu ambayo inanisumbua Jimboni Kalenga. Nina mradi wa kwanza ambao ni Mradi wa Maji wa Mfyome, nina mradi wa pili ambao ni Mradi wa Weru, lakini mradi wa tatu unakusanya Vijiji vitatu; Kijiji cha Magunga, Itengulinyi na Isupilo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Jimbo la Kalenga lina zaidi ya watu 200,000, lakini upatikanaji wa maji katika Jimbo letu bado umekuwa ni mgumu. Nina imani kubwa kwamba kupitia Serikali ya Chama cha Mapinduzi, maji tutakwenda kuyapata lakini vilevile tutaenda kuwapa imani kubwa wananchi ili kufikia mwaka 2020 tuweze kupata kura nyingi na kukirudisha Chama cha Mapinduzi madarakani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna tatizo moja katika upatikanaji wa fedha za miradi. Katika miradi hii mitatu niliyoitaja, kuna mradi mmoja unahitaji zaidi ya shilingi 1,100,000,000/=. Najua ni fedha nyingi lakini tuangalie ni vijiji vingapi vinavyokwenda kunufaika na mradi huu. (*Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi ambao nimeutaja wa Magunga, Isupilo na Itengulinyi ni mradi mkubwa kwa sababu unawagusa wananchi wengi. Tatizo ni kwamba Wakandarasi wanapelekwa *site,* pesa hazilipwi; na Wakandarasi wanachukua nafasi ya kuwapeleka au kuipeleka Serikali Mahakamani ili pesa za miradi ziweze kupatikana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba sana Serikali na Wizara kwa ujumla tutakapokuwa tunapanga mikakati kwa ajili ya miradi, tuangalie miradi ambayo ina tija, miradi ambayo inawagusa wananchi wengi, inayowagusa akinamama ambao kwa namna moja au nyingine wanatumia muda wao mwingi kwenda kutafuta maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tatizo moja ambalo linaingia kwenye jamii ni kwamba, akinamama wanavyoenda kuchota maji umbali mrefu na wanavyoamka asubuhi sana muda wa saa 10.00 au saa 11.00, wanahatarisha hata ndoa zao. Watakavyoenda kwa masaa matatu, manne huku nyumbani mwanaume anakuwa anapiga makelele kwamba mke wangu yuko wapi? Tuwaangalie wanawake ambao wanahangaika kule vijijini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nami naunga mkono kwa hali na mali hotuba hii, lakini vilevile naunga mkono Wabunge wenzangu ambao wamechangia wakiomba kwamba Serikali iangalie kwa umakini namna gani tunavyoweza kupata maji. Kwa ujumla tu, nilikuwa nikiangalia bajeti nyingi zilizopita, nimeangalia bajeti ya Wizara ya Ujenzi, bajeti ya Wizara ya Maji na Wizara ya Elimu. Elimu imeenda zaidi ya shilingi trilioni moja; Ujenzi imeenda zaidi ya shilingi trilioni nne na Maji inagusa kwenye shilingi bilioni 900. *(Makofi)*

Ndugu zangu, naomba tuangalie kwa umakini, tatizo la maji linapigiwa kelele nchi nzima. Bajeti hii kama kutakuwa kuna uwezekano, basi tuiunge mkono na fedha zote ambazo zinaombwa ziweze kufika kwa wananchi na Serikali iweze kuwafikishia wananchi maji, kwa sababu maji ni uhai. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kutoa mapendekezo kadhaa; wenzangu wameongea kuhusu *Rural Water Agency;* naunga mkono suala hili kwamba katika ile tozo ya sh. 50/= hebu tuongeze tufike sh. 100/= ili tuweze kupata maji ya uhakika. Tukifanya hivi tutapata maji hata kama tatizo bado ni kubwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, miradi mingi bado haijakamilika, naamini kuna miradi mingi bado haijakamilika, lakini kama tutaridhia na tutaweka utaratibu kwamba tuweze kuchangia sh. 100/= tofauti na kiwango cha sasa hivi cha sh. 50/=, basi tutakuwa tumejaribu kupata pesa za kutosha. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile nimekuwa nikiangalia kwamba kuna tatizo lingine kwenye upambanuzi wa namna gani tunaweza tukainua mapato ya ndani ya nchi. Nilikuwa naangalia utaratibu wa watumiaji simu. Leo hii orodha ya watumiaji simu inaelekea kwenye milioni 39. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni mahesabu madogo tu. Hivi kwa mfano, tukisema kila mtumiaji wa simu akachangia sh. 100/= kwa mwezi kwa watumiaji milioni 39 tulionao leo na hizo pesa zikaingia kwenye Mfuko wa Maji; tutapata zaidi ya shilingi bilioni 46 kwa mwaka. Kwa hiyo, hiyo itakuwa sehemu mojawapo ya kutatua tatizo hili na hizi pesa zote zikaenda kwenye miradi ya maji ambayo bado inasuasua. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tukifanya namna hii, tukawatumia watalaam wa Wizara ya Fedha, tukawatumia wachumi ambao wapo, tukaona namna gani tutaweza kuweka *mechanism* ambayo tutaweza ku-*charge at least* sh. 100/= kwa kila mtumiaji wa simu pesa ikaenda kwenye maji, tutaweza kutatua tatizo kubwa la maji katika maeneo mengi ya nchi yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naelewa nia nzuri ya Serikali ni kuhakikisha kwamba, tatizo la maji ambalo mpaka leo hii ni kubwa, tunakwenda kulitatua. Leo hii zaidi ya nusu ya wananchi Watanzania bado hawana maji safi na salama ya uhakika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni suala zuri na jema sana kuangalia na kumuunga mkono Mheshimiwa Waziri kwa kazi ambazo anaendelea kuzifanya. Tumuunge mkono bajeti yake ipite, wananchi waweze kupata maji lakini vilevile tuunge mkono jitihada zote zinazofanywa na Serikali ya Chama cha Mapinduzi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naamini tukiungana kwa pamoja tutapata maji, lakini vilevile miradi mbalimbali ambayo bado haijakamilika, itakwenda kukamilika bila kuwategemea wahisani wa nje, kwa sababu tunaenda na masharti ambayo wakati mwingine yanatuumiza sisi wenyewe kama Watanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hayo machache, napenda sana kumshukuru Mheshimiwa Waziri, kukushukuru wewe na Serikali. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante kwa mchango wako. Mheshimiwa Zuberi Mohamed Kuchauka.

MHE. ZUBERI M. KUCHAUKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana kwa kunipa fursa hii kwa dakika tano hizi. Nami nichangie Wizara hii ya Maji. Sina wasiwasi na dhamira ya Mawaziri wote wawili wa idara hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, wasiwasi wangu ni hizi takwimu. Takwimu hizi tunazoletewa, nina wasiwasi nazo kwa sababu hapa takwimu inasema kwamba, wanaopata maji safi na salama imefikia asilimia 72, hapo ndipo wasiwasi wangu unapoanzia, ndipo hapo unapokuja umuhimu wa kuwepo na Mamlaka ya Maji Vijijini, kwa sababu najua hizi takwimu siyo wao wamezileta ila wao wameletewa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nitoe mfano; kwenye jimbo langu tunapata maji kwa asilimia 47 katika mradi wa Vijiji 10, vile ambavyo *World Bank* walitoa fedha, sisi tumefanikiwa kupata vijiji vitatu tu ambavyo sasa maji yanapatikana. Katika vijiji 76, tumepata vijiji vitatu tu, ambavyo ni Vijiji vya Mpigamiti, Mbaya na Barikiwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, siyo hivyo tu, kulikuwa na mradi wa kutafuta chanzo cha maji kwa ajili ya maji ya Liwale Mjini. Palitolewa pesa, shilingi milioni 200, lakini katika zile pesa, mpaka sasa hivi shilingi milioni 55 zimeshatumika na bado chanzo mbadala cha maji hakijapatikana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, shilingi milioni 20 zimetumika katika kutafuta chanzo cha maji katika Mji wa Makunjiganga lakini maji hayajapatikana. Shilingi milioni 35 zimetumika katika Kijiji cha Mikunya, pale kumepatikana maji ya lita 5,000 kwa saa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mahitaji ya Wilaya ni lita 25,000 kwa saa. Kwa hiyo, Mkandarasi Mshauri akasema, pampu ile sasa ifungwe kwa ajili ya Vijiji vya Mikunya na Liwale 'B'. Kwa hiyo, chanzo cha maji katika Liwale Mjini bado ni kitendawili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, siyo hivyo tu, tulikaa kwenye kikao cha Halmashauri, tukawashauri, badala ya hizi pesa kuendelea kutafuta vyanzo, zitakwisha shilingi milioni 200 bila kupata chanzo mbadala. Tukaiagiza Halmashauri sasa ifanye utaratibu mwingine labda tutafute kuchimba mabwawa; labda tuvune maji kwa mabwawa badala ya kuendelea kutafuta vyanzo mbadala kwa sababu hakuna mahali ambapo itachimba, utapata maji yenye ujazo wa lita 25,000. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, siyo hivyo tu, tuna Vijiji vifuatavyo ambavyo kwa shida ya maji iliyopo Liwale, watu wanahama kuanzia asubuhi wanarudi jioni na ndoo moja. Vijiji kama Kichonda, Kipule Magereza, Kiangara, Mbumbu, Nangano, Kikulyungu, Mkutano, Miluwi na Makata; hivi vijiji watu wanaamka asubuhi, wanarudi jioni na ndoo moja. Sasa ninapoambiwa kwamba kuna asilimia 72 ya watu wanaopata maji, napata wasiwasi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nakuja kwenye miradi ya umwagiliaji; tunayo miradi miwili ya umwagiliaji katika Jimbo langu. Kuna mradi wa Ngongowele. Ule mradi wa Ngongowele umeshakula pesa zaidi ya shilingi bilioni moja mpaka sasa hivi zimeteketea na ule mradi umesimama. Tulipokwenda kuwafuata pale, Mkandarasi Mshauri anasema ili huu mradi uweze kuendelea, panatakiwa bilioni nne ili uweze kutumika masika na kiangazi. La sivyo, utumike kwa masika tu, panahitajika shilingi milioni 800.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ule mradi kutumika masika tu, wanakijiji hawako tayari. Wanasema kama mradi unatumika masika tu, sisi masika tunalima. Sisi tulivyokubali huu mradi lengo lilikuwa utumike masika na kiangazi. Kwa hiyo, hata kama zitapelekwa shilingi milioni 800 leo, ule mradi wanakijiji hawako tayari kuupokea kwa sababu hizo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, huu mradi wa Mtawango, nashukuru *Alhamdulillah* kwamba sasa hivi unaendelea vizuri, umefikia asilimia 95. Ushauri wangu, kama ambavyo wachangiaji waliotangulia walisema, kweli tunahitaji Mamlaka ya Maji Vijijini kwa sababu hawa Wakandarasi na Wasimamizi wa miradi hii Vijijini hakuna wasimamizi wa kutosha. Kwa ilivyo jiografia ya Liwale, juzi nilikuwa naongea na Naibu Waziri, nafikiri; ameshindwa kufika Liwale kukagua ile miradi miwili kwa sababu ya jiografia ya Liwale, hakufikiki.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Liwale tunakwenda sisi tunaokujua, lakini kwa watu kama Mawaziri kama ninyi kufika Liwale inakuwa ni shida. Sasa itakapoundwa hii Mamlaka ya Maji nafikiri hawa ndio wanaweza kufanya usimamizi huu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sio hivyo tu, katika Halmashaui ya Wilaya ya Liwale, tunao uhaba wa mafundi kwa maana ya wataalam. Mtaalamu aliyepo pale mwenye cheti ni mmoja tu, wengine wote waliopo ni mafundi wa spana tu wa mitaani. Kwa hiyo, hili nalo ni tatizo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwenye hii miradi ya vijiji hivi vitatu nilivyovitaja, kuna kijiji kimoja kisima kimechimbwa; Kijiji cha Kiangara, kijiji hiki maji ni ya chumvi, hayatumiki.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru katika hotuba yake Mheshimiwa Waziri, nimeona kuna shilingi milioni 300 nyingine zimetengwa hapa. Naendelea kusisitiza kuhusu usimamiaji wa hizi fedha. Kama tusipopata usimamizi wa kutosha, kitakachotokea ni hiki hiki ambacho kimetokea kwenye hizi shilingi milioni 200 za awali na hii miradi ya kwanza Vijiji 10 na badala yake tukaambulia vijiji vitatu tu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kusema hayo, naomba kwa sababu nilipewa tu dakika tano na shida yangu ilikuwa ni hiyo tu, naomba niishie hapo. Ahsanteni sana. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Nakushukuru sana Mheshimiwa kwa mchango wako. Mheshimiwa Mwassa.

MHE. SALMA M. MWASSA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana kwa kunipa nafasi hii. Kwanza napenda kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kunijalia uhai, lakini vilevile naomba nichangie Wizara hii muhimu ambayo inagusa maisha ya Watanzania kwa kiasi kikubwa hasa wanawake na watoto.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza kabisa naomba nichangie kuhusu upungufu wa maji Jijini Dar es Salaam. Pamoja na jitihada za Serikali za kupanua Mtambo wa Ruvu chini na Ruvu juu lakini bado Jiji la Dar es Salaam lina uhaba mkubwa wa maji. Ninyi wenyewe Waheshimiwa Wabunge asilimia 90 ni Wakazi wa Dar es Salaam; nafikiri ninapoongea hilo, mnanielewa vizuri kabisa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna uhaba mkubwa wa maji na maji kuwa bidhaa adimu hasa katika maeneo ya pembezoni kama maeneo ya Makabe, Maramba Mawili, Msigani, Kiluvya, Kibamba, Msakuzi, Mabwepande, Bunju na mengineyo ya pembezoni. Yaani maji katika maeneo hayo ni bidhaa adimu mno! Lita 1,000 zinauzwa kati ya 20,000 mpaka 30,000 kwa ujazo wa *tank* la lita 1,000. Sasa mwananchi huyo ukipiga hesabu kwa mwezi anatumia kiasi gani?

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba Mheshimiwa Waziri atakapokuja kuhitimisha atuambie huu mradi ambao alisema kwenye hotuba yake katika ukurasa wa 69 kwamba utagharimu Dola za Marekani milioni 32; atuambie utaanza lini na utakamilika lini? Kwa sababu Wananchi wa Dar es Salaam jamani wanateseka kwa kiasi kikubwa. Hivi mkoa mkubwa kama ule, maana yake unapoongelea Tanzania unaongelea Dar es Salaam; mpaka leo miaka 54 ya Uhuru kuongelea uhaba wa maji, kwa kweli ni tatizo kubwa na siyo vizuri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile niongelee kuhusu upotevu wa maji. Upotevu wa maji katika Jiji la Dar es Salaam ni mkubwa mno kutokana na uchakavu wa miundombinu. Mabomba mengi yamechakaa, sasa Mheshimiwa

Waziri anaposema upanuzi wa huu mtambo wa Ruvu Chini na Juu, *obvious* utaleta maji mengi sana Dar es Salaam lakini hujatuambia ukarabati mkubwa utakuwaje nao, kwa sababu siku ambayo ni ya maji Dar es Salaam, ni mafuriko. Barabara zote zinaharibika kutokana na uvujaji wa haya mabomba.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba kabisa huu ukarabati wa miundombinu ufanyike kwa haraka. Vile vile ni wazi kwamba, ongezeko la maji safi kutokana na mradi huu mkubwa wa maji utaendana kabisa na wingi wa maji taka.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba Mheshimiwa Waziri aangalie miundombinu ya majitaka, kwa sababu majitaka ni tatizo Dar es Salaam. Yaani kila unapopita ni mafuriko hasa katika maeneo ya Tandale, Hananasifu, Kinondoni, Tandika, huko ni hatari! Ndiyo inasababisha mlipuko wa magonjwa kama kipindupindu mara kwa mara. Mfumo wa Majitaka kwa kweli Dar es Salaam ni tatizo, naomba aliangalie. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, vilevile nijikite kwenye suala la maji mashuleni. Uhaba wa maji mashuleni katika Mkoa wa Dar es Salaam pia ni tatizo. Wanafunzi wetu wanahangaika mno, hasa shule za msingi, hawana maji kabisa. Kwa hiyo, naomba Mheshimiwa Waziri aangalie kama kuna uwezekano wa kuwatengenezea mfumo wa maji ya mvua kabla ya hii miradi ya kusambaza maji haijafika mashuleni.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa mfano, haya maeneo ya pembezoni niliyotaja hapo mwanzo, mashuleni watoto hata maji ya kunywa hawana. Kwa hiyo, naomba kabla ya kuangalia hiyo miradi mikubwa ya kusambaza maji, lakini Mheshimiwa Waziri angeangalia mradi mbadala wa kuvuna yale maji ya mvua waweze kujengewa ma-*tank*, watoto waweze kunywa maji, wawe kwenye mazingira yaliyo sahihi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, vile vile nikiangalia kwenye hotuba ya Mheshimiwa Waziri, kuna Taasisi za Serikali kuwa wadaiwa sugu. Wanadaiwa karibu shilingi bilioni 29, hili ni tatizo. Ukiangalia, siyo wananchi tu ambao hawalipi; hizi Taasisi za Serikali ndiyo zilitakiwa zioneshe mfano mzuri. Sasa Mheshimiwa Waziri wanamwangusha, kwa sababu kama anawapelekea maji halafu hawapili, yeye atafanyaje kazi? Naomba hii iwe mfano kabisa kwamba sisi kwanza tulipe, hizi Taasisi za Serikali ziwe mfano wa kulipa maji ili tunapokwenda kwa mwananchi, tunapomwambia kwamba lazima ulipe maji, sasa na yeye asiwe na mfano kwamba mbona Taasisi za Serikali hazilipi maji? Itakuwaje?

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba kabisa Mheshimiwa Waziri afuatilie, waweze kumlipa, la sivyo watamwangusha na ataitwa mzigo, kumbe wao wenyewe ndio wanaomwangusha. Ahakikishe madeni yao yote yamelipwa vizuri. Wasipolipa, aweke zile mita zake kama za Luku; lipa maji kadri utumiavyo. Kwa nini wamwangushe, anawapa tu maji mpaka wanamaliza, bado yeye hajalipwa?

Mheshimiwa Mwenyekiti, vile vile niongelee tena kuhusu upungufu wa hawa wataalam wa maji. Kwa kweli wataalam wa maji ni wachache na ndiyo maana hata elimu ya maji mbadala inakuwa ngumu. Kwa hiyo, naomba kabisa, Wizara hii iajiri wataalam wa maji kwa kiasi kikubwa. Wataalam wa maji wangeweza kwenda kule maeneo ya pembezoni wakawafundisha hata jinsi ya kuchimba visima, wakaelimisha watu njia mbadala za kupata maji kabla pale ambapo yale maji ya Serikali bado hayajafika. Kwa hiyo, naomba Mheshimiwa Waziri aangalie kabisa ni kiasi gani atapata hii…

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante. Tunaendelea. Anayefuata ni Mheshimiwa Zitto Kabwe, atafuatwa na Mheshimiwa Abdallah Dadi Chikota.

MHE. KABWE Z. R. ZITTO: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kwa kunipa nafasi ya kuchangia kidogo tu Wizara hii ya Maji. Nina mambo matatu tu ya kuchangia leo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la kwanza ni mradi wa umwagiliaji wa *Delta* ya Lwiche ambapo jana nilizungumza na Waziri. Maana yake nilikuwa naitazama kwenye randama ya Fungu Na. 5, sijaiona vizuri; na baada ya Mheshimiwa Waziri kunihakikishia kwamba ipo, lakini bado sijaiona. Pili, katika hotuba ya Mheshimiwa Waziri, pia sijaiona.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi huu ni mradi mkubwa kwa ajili ya kulima mpunga katika Manispaa ya Kigoma Ujiji. Ni mradi ambao utawezesha umwagiliaji kwenye hekta 3,000 na kuweza kuzalisha tani 15,680 za mpunga. Kwa hiyo, ni mradi mkubwa ambao unaweza ukaisaidia nchi kuondokana na tatizo la chakula lakini ni mradi ambao unaweza kwa kiasi kikubwa kupunguza umaskini na kuleta ajira ya kutosha kwa watu wa Manispaa ya Kigoma na Vijiji ambavyo vinazunguka Manispaa ile.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba Waziri katika majibu yake, katika maelezo yake na katika ufuatiliaji wake aweze kuona ni kwa nini mradi huu hauonekani waziwazi licha ya ukubwa wake, katika vitabu vyake vya Wizara, kwa sababu bajeti nzima ya umwagiliaji mwaka huu ni shilingi bilioni 30.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mradi huu peke yake una thamani ya Dola za Kimarekani milioni 15. Kwa hiyo, ni zaidi ya bajeti nzima ya umwagiliaji katika Wizara ya Maji na Umwagiliaji. Kwa hiyo, naomba jambo hili Mheshimiwa Waziri aweze kulifuatilia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, huu ni mradi ambao utafadhiliwa na Serikali ya Kuwait kupitia *Kuwait Fund* na tayari Wizara ya Mambo ya Nje imeshakubaliana na Serikali ya Kuwait na nadhani kutakuwa na tatizo la kimawasiliano kati ya Wizara ya Mambo ya Nje, Wizara ya Fedha na Wizara ya Maji. Naomba Mheshimiwa Waziri alifuatilie jambo hili ili mradi huu uweze kuanza haraka iwezekanavyo. Watu wa Wizara ya Kilimo tayari wameshamaliza kutengeneza *feasibility study* na ninaweza nikampatia Mheshimiwa Waziri pia aweze kuiona kwa sababu ninayo hapa. Naomba tu aweze kwenda kuifuatilia vizuri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la pili, nililokuwa napenda kufahamu, ni kuhusiana na mradi wa maji katika Manispaa ya Kigoma. Katika kitabu cha hotuba ya Mheshimiwa Waziri ukurasa wa 53 ibara ya 123, ameelezea kwa kina kuhusu mradi huu. Mheshimiwa Waziri anafahamu kwamba mradi huu ulikuwa uishe toka mwezi Machi, 2015. Mpaka sasa kwa mujibu wa taarifa ya Waziri, mradi huu umefikia asilimia 50. Kwa mujibu wa mkataba, mradi ulipaswa kwisha mwezi Machi, 2015. Waziri anasema mradi sasa utakamilika mwezi Oktoba, 2016.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hapa tuna tatizo! Tuna tatizo la Wakandarasi wanaopewa miradi ya maji; siyo Kigoma peke yake. Sehemu nyingi ya nchi, Wakandarasi katika Wizara ya maji ni watu ambao wamekuwa wakichelewesha kumaliza miradi. Mfano, mzuri ni Mkandarasi ambaye amepewa mradi huu wa maji wa Kigoma *SPENCON*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunaelezwa kwamba Mkandarasi huyu alitumia fedha za mradi wa maji Kigoma kwenda kulipa madeni aliyokopa kwenye miradi aliyokuwa nayo nchi ambazo ni tofauti na Tanzania, lakini katika hotuba ya Waziri, sioni uwajibikaji ambao unafanywa kwa huyu Mkandarasi, kwa sababu wananchi wamehangaika, hawana maji, Mkandarasi alipaswa awe amemaliza mradi huu, lakini mpaka sasa hivi mradi huu haujakwisha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, namwomba Mheshimiwa Waziri, pamoja na maelezo haya kwamba mradi utakamilika mwezi Oktoba lakini mradi huu umechelewa, tunapaswa kupata maelezo, ni hatua gani zimechukuliwa dhidi ya Mkandarasi ambaye alipewa mradi huu? Kwa sababu tusipochukua hatua kwa Wakandarasi wa namna hii, tutapiga kelele hapa, tutapendekeza kuongezeka kwa tozo mbalimbali, fedha zitapatikana, lakini kwa Wakandarasi wa aina hii maana yake ni kwamba fedha zile tunakwenda kuzipoteza na wananchi wetu wala hawatapata maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba nipate maelezo ya Mheshimiwa Waziri kwamba ni hatua gani zinazochukuliwa kwa Wakandarasi wa namna hii. Mtu ambaye amepewa Mkataba, hajautekeleza, kwa nini tuwabembeleze Wakandarasi wa namna hii na wananchi wetu wanazidi kuumia?

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba jambo hili Mheshimiwa Waziri alitolee ufafanuzi wa kutosha kabisa kwa sababu ni jambo ambalo linawaudhi sana watu wa Kigoma, mradi huu wameusubiri kwa muda mrefu sana. Viongozi walikuwa wanakuja Kigoma, wanapokelewa na ndoo za maji kwa sababu ya kero ya maji katika mji wa Kigoma na mradi huu ndiyo ulikuwa unakwenda kumaliza kabisa kero hii ya maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba nipate maelezo ya kutosha kabisa na siyo maelezo tu ya kueleza kwamba, mradi umefikia asilimia ngapi; mradi ulikuwa uishe mwezi Machi, 2015, mpaka sasa hivi mradi haujakwisha, una asilimia 50. Ni hatua gani ambazo zimechukuliwa dhidi ya Mkandarasi na dhidi ya watu ambao walikuwa wanasimamia mkataba huu ili kuhakikisha kwamba jambo hili linaweza likaisha? Nakubali kwamba liishe mwezi Oktoba lakini ni lazima tuchukue hatua dhidi ya Mkandarasi ambaye amechelewesha mradi huu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo la tatu ambalo nataka kulizungumzia ni suala la Wakala wa Maji Vijijini. Hili ni jambo ambalo lina muafaka. Mheshimiwa Mwambalaswa amezungumza hapa; Serikali, Kamati na Kambi ya Upinzani Bungeni, vyote vimekubaliana na jambo hili, hakuna sababu ya kulichelewesha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tumeona faida kubwa ambayo tumeipata kwa kuwepo kwa *REA* na mafanikio makubwa ya *REA* yamepatikana baada ya Bunge hili kufanya maamuzi ya tozo ya mafuta ya taa kuielekeza *REA*. Ndiyo mafanikio ambayo tunayaona kwenye *REA*. Ni matunda ya kazi ya mapendekezo ya Wabunge katika Bunge hili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa Waheshimiwa Wabunge wanapendekeza tuwe na Wakala wa Maji Vijijini. Wakala huu uhangaike na maji tu. Tuupe fedha za kutosha, fedha ziwe *ring fenced*, uhangaike na maji tu. Kuendesha miradi ya maji kwa kutegemea Wizara peke yake, haitatusaidia sana. Tumeona muda wote huu tumefanya hivyo na hatujaona mafanikio makubwa. Kuna nyongeza imefanyika kwa watu kupata maji, lakini bado kasi yake haitoshi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba sana, tusimalize Mkutano huu wa Bajeti bila kutoka na Wakala wa Maji Vijijini. Wakala huu hauhitaji sheria, kwa sababu tuna mifano tayari. Unachukua tu *templet* ya uanzishwaji wa *REA*, unaiboresha,

unatoa umeme, unaweka maji, unaweka utaratibu wa fedha zake kupatikana, tunaondoka hapa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunapokuja kwenye Miswada ya kifedha itakayokuja baadaye, tuondoke na Wakala wa Maji Vijijini. Mheshimiwa Waziri ateue watu wazuri, awapeleke kule waendeshe Wakala huu tuondokane kabisa na kero ya maji kwa wananchi wetu. Ni aibu kubwa sana kwamba mpaka leo hii tunapozungumza, kuna baadhi ya wananchi wetu wanakunywa maji na mifugo katika sehemu nyingi za nchi yetu na sisi Waheshimiwa Wabunge tunajua.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba sana Waheshimiwa Wabunge wote, kwa sababu tuna *consensus* kwenye jambo hili, tuondoke na Wakala wa Maji Vijijini. Wakati Bunge linaahirishwa hapa, Waziri Mkuu anafunga Bunge, tunaondoka na Wakala wa Maji Vijijini. Tutakuwa tumepiga hatua kubwa, tutakuwa tumewasaidia wananchi wetu na tutaingia kwenye historia kama tulivyoingia kwenye historia ya kuhusu *REA* na kodi ya mafuta ya taa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru sana. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante sana Mheshimiwa Zitto Kabwe. Tunaendelea. Mheshimiwa Abdallah Dadi Chikota atafuatiwa na Mheshimiwa Lolesia Bukwimba na Mheshimiwa Mohamed Mchengerwa ajiandae.

MHE. ABDALLAH D. CHIKOTA: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza nakushukuru kwa kunipa nafasi ya kuchangia hoja hii ambayo ipo mbele yetu; hoja ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji. Pia niungane na wenzangu kwa kumpongeza Waziri wa Maji na Umwagiliaji, Mheshimiwa *Engineer* Lwenge na Naibu Waziri wa Maji Mhandisi Kamwelwe. Pia nawapongeza Watendaji; *Engineer* Mbogo na Naibu Katibu Mkuu, *Engineer* Kalobelwe. Sina mashaka na watu hawa, ni watendaji wazuri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuanzia tu, katika Jimbo letu la Nanyamba tunamshukuru sana Naibu Waziri wa Maji kwa sababu ndiyo Naibu Waziri wa kwanza katika Awamu hii ya Tano kufika katika Halmashauri yetu mpya ya Nanyamba. Alifanya ziara, alitembelea lakini sina wasiwasi na Waziri mwenyewe kwa sababu na-de*clare interest,* kabla sijaingia kwenye siasa nilikuwa Mkurugenzi huko nyuma, alishafika mpaka Newala na nikampeleka katika mradi wa maji wa Makonde. Kwa hiyo, hata hiki ninachokiongea, anafahamu maeneo hayo na miradi hiyo ninayoizungumzia hapa anaifahamu kwa undani wake.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nianze kuchangia hoja yangu kuhusu suala la takwimu. Naomba sana niishauri Wizara kwamba tumefikia asilimia 72, lakini tuna changamoto kwamba hii asilimia 72 ni asilimia ya jumla.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna changamoto sasa ya kwenda *case by case* kwenye kata, kwenye wilaya na kwenye mikoa. Kuna tofauti kubwa sana! Katika Jimbo langu, upatikanaji wa maji vijijini sasa hivi ni asilimia 40. Jirani yangu Tandahimba kwa Mheshimiwa Katani ni asilimia 45; jirani yangu Mheshimiwa Mkuchika pale amesema pale vile vile ni asilimia 47. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, wakati *National average* ni hiyo 72, kuna maeneo wako chini sana. Kwa hiyo, hata tunapo-*design* miradi yetu, tuangalie sasa kwamba hali ya upatikanaji wa maji katika kila kata, wilaya na mkoa ikoje, ndiyo hapo tutatenda haki na kutengeneza miradi ambayo itajibu kero za wananchi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba niwakumbushe vile vile kwamba kwa kweli hakuna maendeleo bila maji. Pili, maji ni siasa kama walivyosema watu wengi. Asilimia kubwa ya akinamama wanatumia muda wao mwingi sana badala ya kushughulika na shughuli za maendeleo, wapo wanahangaika na maji. Kwa hiyo, tukipeleka maji vijijini, tutaokoa kundi kubwa la akinamama ambao wanahangaika na maji na watafanya shughuli za maendeleo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa hivi magonjwa mengi ambayo yanaathiri watu wetu ni kwa sababu ya kutokupatikana kwa maji safi na salama. Tukipata maji safi na salama, basi tutakuwa tumezuia hizo gharama ambazo tunazitumia kwa ajili ya kutibu magonjwa hayo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia nijielekeze kwenye mradi wa maji wa Makonde. Sitarudia yale ambayo yamesemwa na Mheshimiwa Mkuchika, lakini nisisitize tu kwamba, kwa Wizara sasa mchukue hatua, huu mradi ni mkubwa, wa siku nyingi na umechakaa. Pale Mitema ukifika kuna kazi inahitajika kufanywa. Hebu tuwekeze vya kutosha ili tumalize suala la maji Newala, Tandahimba na Nanyamba. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kinachotakiwa kufanywa sasa hivi ni ukarabati mkubwa ambao unaendelea pale Mitema. Namshukuru sana Mheshimiwa Waziri kwa jitihada zake kwamba kuna kazi inaendelea kule sasa hivi, lakini kuna kazi imebaki, lazima tubadilishe mabomba, umbali wa kilometa nane kutoka pale Mitema kwenda Nanda; na tukifanya hivyo tutakuwa tumeboresha upatikanaji wa maji Tandahimba.

Pili, wakati Mheshimiwa Naibu Waziri alipotembelea, tulikabidhi andiko letu ambalo silioni kwenye vitabu vyake hapa, lakini naamini kwamba ahadi ya Mheshimiwa Waziri, Mheshimiwa Naibu Waziri na ahadi ya Serikali, bado naendelea kuamini kwamba ataendelea kuyafanyia kazi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuna mradi pale tulipendekeza na andiko limeshakabidhiwa kwa Mheshimiwa Naibu Waziri wa kutoa maji Kijiji cha Lyenje na kupeleka Nanyamba. Mradi huu utanufaisha kata tisa, vijiji 43 na wananchi takriban 24,000.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, hawa ni watu wetu, wanahitaji maji na wana shida kubwa sana ya maji. Kwa hiyo, naomba Mheshimiwa Waziri atakapokuja kufanya *sum up* atuambie kwamba andiko lile sasa wana-*accommodate* vipi kwenye ukarabati mkubwa wa mradi wa Makonde ambao napongeza jitihada za Wizara yake kwa sababu bado anaendelea kufanya mazungumzo na Serikali ya India ili tupate fedha kwa ajili ya mradi huu mkubwa. Kwa hiyo, naomba na hili andiko letu sasa la kuchepusha maji Lyenje na kwenda Nanyamba, basi lifanyiwe kazi ili fedha zikipatikana miradi hiyo yote iweze kutekelezwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nichangie vile vile kuhusu mradi wa kutoa maji Mto Ruvuma kupeleka Manispaa ya Mtwara Mikindani. Naipongeza Serikali yangu ya Awamu ya Tano ya Chama cha Mapinduzi kwa jitihada ambazo imezifanya, kwa sababu mradi huu ukitekelezwa utakuwa umemaliza tatizo la maji Manispaa ya Mtwara. Kwa sababu kama iliyoelezwa kwenye kitabu, upatikaji wa maji sasa hivi ni lita milioni tisa lakini mradi huu ukikamilika, tutakuwa na uhakika wa lita milioni 120.

Kwa hiyo, mahitaji ya maji Dangote na viwanda vingine vyote ambavyo vitafunguliwa Manispaa ya Mtwara hatutakuwa na maji. Huku ndiko kutengeneza mazingira wezeshi kwa wawekezaji wetu. Kwa hiyo tukikamilisha mradi huu basi tutakuwa tumetengeneza hata mazingira mazuri ya uwekezaji katika Manispaa yetu ya Mtwara. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nina ushauri. Maji haya tunayatoa Mto Ruvuma kwenye Kijiji cha Maembe Chini ambako ni Jimbo langu. Mheshimiwa Waziri amesema vijiji 26 vitafaidika, lakini naomba tuongeze idadi ya vijiji. Tunaweza tukaongeza idadi ya vijiji kiasi kwamba Kata ya Kiromba, Kitaya, Mbembaleo, Chawi na Kiyanga wakafaidika na mradi huu; na hiki kinawezekana na nilijadiliana muda fulani na Naibu Waziri akasema watalifanyia kazi. Naomba sana walifanyie kazi ili wananchi hawa wafaidike na mradi huu mkubwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sambamba na hilo, niseme tu Mheshimiwa Naibu Waziri alipotembelea pale tulikuwa na mradi wetu wa zamani ambao tulikuwa na vijiji 28 ambavyo vilifadhiliwa na *AMREF;* visima vifupi, lakini miradi hiyo sasa haifanyi kazi. Mheshimiwa Naibu Waziri aliona kabisa pale Hinju, Njengwa, Mnima kwamba ma-*tank* yale sasa ni kama picha tu au ni sanamu tu. Kwa hiyo, kuna ahadi ilitolewa pale na Mheshimiwa Naibu Waziri, naomba ahadi hiyo itekelezwe kwa sababu wananchi walimsikia na sasa wanasubiri utekelezaji ili tupate hiyo huduma ya maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimalizie mchango wangu kwa kuungana na mawazo ambayo wametoa wenzangu kuhusu uanzishaji wa Wakala wa Maji Vijijini. Hili ni wazo zuri na kwa utekelezaji wa miradi ya maji sasa hivi kutegemea usimamizi wa Wizara na Mamlaka za Serikali za Mitaa; wote hapa Waheshimiwa Wabunge ni Madiwani, mnafahamu kinachoendelea kwenye Mamlaka ya Serikali za Mitaa. Hebu tuanzishe Wakala wa Maji, tuwe na chombo ambacho asubuhi wakiamka wanafikiria maji na ikifika usiku wanafikiria maji, wakiamka maji, wakilala maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwenye Mamlaka ya Serikali za Mitaa kuna mambo mengi. Na-*declare interest,* mimi ni Makamu Mwenyekiti wa *LAAC*. Tumeona fedha nyingi zikiingia kwenye Mamlaka za Serikali za Mitaa badala ya kujenga miradi ya maji, zinatumika kwa shughuli nyingine. Kuna Halmashauri fulani, badala ya kujenga miradi ya maji, wametumia kulipa posho za kuanzisha Halmashauri mpya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naombeni Wabunge kama alivyosema Mjumbe aliyepita, itakuwa tumefanya tukio kubwa la busara na la kuwasaidia wananchi wetu endapo Bunge hili au Mkutano huu tutakuwa tumetoka na Azimio na utekelezaji wa kuanzisha Wakala wa Maji vijijini, kwa sababu tutawaokoa wananchi wetu ambao wana shida ya maji vijijini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, pili, naunga mkono lile wazo sasa la kuongeza tozo, kwa sababu hata tukianzisha mamlaka bila kuwa na maji ya kutosha…

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante sana Mheshimiwa Chikota.

MHE. ABDALLAH D. CHIKOTA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante. Tunaendelea, Mheshimiwa Lolesia Bukwimba, atafuatiwa na Mheshimiwa Mohamed Mchengerwa na Mheshimiwa Sevelina Mwijage ajiandae.

MHE. LOLESIA J. BUKWIMBA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana kwa kunipa nafasi ya kuchangia hotuba ya Wizara ya Maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kumpongeza sana Mheshimiwa Waziri kwa hotuba nzuri ambayo ameiwasilisha mbele zetu siku hii ya leo. Wote tunafahamu kwamba maji ni tatizo kubwa sana hasa katika vijiji vyetu. Nikiangalia katika Jimbo la Busanda, kero kubwa iliyopo kule ni maji. Nikiangalia kwenye Vijiji na Miji ambayo inachipukia naona jinsi ambavyo wananchi wanahangaika sana kwa suala la maji. Vile vile kwenye vituo vya afya, zahanati, shuleni za msingi, changamoto ni kubwa sana ya maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa kwa kuona changamoto hii kubwa ya maji, ni kweli kwamba kuna miradi mbalimbali ambayo ipo hasa hasa katika Halmashauri ya Wilaya ya Geita, kuna Mradi wa Maji wa Benki ya Dunia ambapo ni vijiji kumi na kati ya vijiji kumi, vijiji kama saba viko katika Jimbo la Busanda. Nasikitika kwamba mradi huu umekuwa ni wa muda mrefu sana, yaani haukamiliki, unaendelea tu kila mwaka, lakini hatuoni kukamilika kwake.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, nitumie fursa hii sasa kuiomba Wizara, Mheshimiwa Waziri wa Maji, hebu sasa mradi huu wa Benki ya Dunia katika vijji saba ambapo katika Jimbo langu mradi uko katika Kata ya Nyakagomba na vijiji vyake ambavyo vimezunguka kata hiyo; vile vile Katoro na Kata ya Nyamigota. Kwa hiyo, namwomba Mheshimiwa Waziri, kwamba sasa ifike mahali mradi huu ukamilike ili wananchi waweze kunufaika na mradi huu wa maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilipokuwa nikiangalia katika kitabu cha bajeti, nimeuangalia huu mradi kwa kweli sijaona. Sasa sijui fedha hizo zimejificha wapi? Naombe sasa nihakikishiwe na Mheshimiwa Waziri kwamba mradi huu wa Benki ya Dunia unakamilika ili wananchi waweze kunufaika na huduma ya maji katika maeneo hayo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, vile vile kumekuwa na ahadi ambayo ni ya muda mrefu ya mradi mkubwa wa maji kutoka Chankorongo, kutoka Ziwa Victoria. Mradi huu unakusudia kupeleka maji katika maeneo mbalimbali hasa katika Tarafa ya Butundwe ambapo ina miji mingi kama Mji wa Katoro na Buselesele pale ambapo kuna *population* kubwa, watu ni wengi; wanafika watu zaidi ya 100,000. Kwa kweli mahitaji ya maji ni makubwa sana. Tukiamua kukamilisha mradi huu wa Chankorongo, nina uhakika tatizo la maji kwenye Jimbo la Busanda litakuwa ni mwisho. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mweyekiti, kwa hiyo, naishauri Serikali sasa kupitia Wizara ya Maji, ihakikishe mradi huu wa Chankorongo unafanyiwa kazi. Nimeangalia kwenye kitabu cha bajeti sijaona mradi huu, lakini nitumie fursa hii kuomba sasa Wizara iweke msisitizo wa kuuwezesha huu mradi wa Chankorongo uweze kufanyiwa kazi kwa ajili ya manufaa ya wananchi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, vile vile nilipokuwa nikisoma kitabu cha bajeti, nimeona kuna miradi ya *quick wins* ambapo pale Katoro na Buselesele wametenga shilingi milioni 500. Ni kweli shilingi milioni 500 tunashukuru kwamba zimetengwa, lakini sina uhakika kama hizi fedha mmepanga kufanyia nini pale.

Mheshimiwa Mwenyekiti, napenda kusisitiza kwamba hizo shilingi milioni 500 na pengine zingeongezwa fedha zaidi, ufanyike ule mradi wa Chankorongo ili kuvuta maji kutoka Ziwa Victoria, tutaweza kumaliza kabisa tatizo hili; lakini kwamba shilingi milioni 500 tunachimba visima, kweli visima vinachimbwa, lakini havitoshelezi kutokana na wingi wa watu katika eneo hilo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba Serikali sasa iangalie mradi wa Chankorongo wa kuvuta maji Ziwa Victoria. Nasema hivyo kwa sababu Jimbo la Busanda na Geita kwa ujumla tumezungukwa na Ziwa Victoria. Ni aibu pia kuona kwamba hatuna maji na wananchi wanahangaika, akina mama wanahangaika, hakuna maji. Ifike mahali sasa Serikali iwekeze kama ilivyopeleka maji kule Shinyanga na maeneo mengine ya Tabora kutoka Ziwa Victoria, sisi tumezungukwa na Ziwa, moja kwa moja. Yaani tunagusa Ziwa Victoria lakini hatuna maji. Kwa hiyo, naomba Serikali basi iangalie uwezekano wa kuvuta maji Ziwa Victoria ili wananchi waweze kunufaika na rasilimali maji ambayo imetuzunguka. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, vile vile kama nilivyosema kwamba changamoto ya maji ni kubwa, lakini napenda kuishauri Serikali kwamba tuanzishe hata Wakala wa Maji Vijijini kama ambavyo kuna *REA* kwenye umeme. Tukianzisha pia Wakala wa Maji Vijijini kama vile ilivyo *REA* nina uhakika kwamba changamoto ya maji itaweza kutatuliwa. Tunaona jinsi ambavyo *REA* inafanya kazi zake vizuri na tunaona kabisa na *impact* na vijiji vinapata umeme wa uhakika. Kwa hiyo, tukianzisha Wakala wa Maji Vijijini, nina uhakika pia tutaweza kutatua changamoto hii. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuongezea hapo, naomba sasa kwa sababu kumekuwa na tozo kwenye *REA*, sh. 50/= kwenye mafuta, kwa hiyo, naomba ile tozo iongezeke ifike sh. 100/= kama ambavyo wenzangu wamesema ili tuone kabisa umuhimu wa tatizo la maji, maana ni tatizo sugu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilikuwa naangalia hapo wachangiaji walioomba tu kwenye maji humu Bungeni; yaani kila mtu ni kilio kikubwa, kila

mtu anataka achangie hii hoja ya maji, kwa sababu ya umuhimu wake. Kwa hiyo, naiomba Serikali hebu ilifanyie kazi suala hili, ikiwezekana tuongeze tozo iwe sh. 100 kwenye mafuta ili kuona kwamba suala la maji tunalipa kipaumbele kwa uhakika ili wananchi waweze kunufaika, kwa sababu tunajua maji ni uhai, hatuwezi kuwa na viwanda bila kuwa na maji na katika hospitali zetu tunahitaji maji, nasi wenyewe wananchi tunahitaji maji safi na salama. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Waziri kama alivyotembelea Mji wa Geita tukazindua maji pale tarehe 5 Januari, namwomba Mheshimiwa Waziri hebu apange basi aje ziara na Jimbo la Busanda aone jinsi ambavyo watu wanahangaika na suala la maji. Mheshimiwa Waziri najua akifika pale na kuona changamoto hiyo, nina uhakika kwamba tutaweza kupata *sulution* ya changamoto hizi ambazo ziko katika eneo hilo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nasema hivyo kwa sababu katika Jimbo langu kuna *centers* nyingi ambazo zina watu wengi kutokana na shughuli za uchimbaji wa madini. Watu wanashughulika na mambo ya madini, kwa hiyo, watu ni wengi, *population* ni kubwa sana. Mara nyingi kutokana na shughuli za madini, wakati mwingine kuna uchafuzi pia wa vyanzo vya maji na kwa sababu hiyo tunaomba Serikali sasa iangalie uwezekano wa kuongeza bidii kuwezesha ili tuweze kupata maji ya uhakika. Waweke visima na ikiwezekana kuvuta maji Ziwa Victoria; nina uhakika tutaweza ku-*solve* tatizo la maji katika Jimbo la Busanda. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo, naiomba Serikali iweze kuanzisha Wakala wa Maji. Hili litaweza kutusaidia tuongeze tozo ili kuhakikisha kwamba tatizo la maji linakwisha kabisa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo, naunga mkono hoja, nikizingatia kwamba Waziri aweze kutekeleza kulingana na bajeti ambayo amepewa. Ahsante sana. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Mohamed Mchengerwa, atafuatiwa na Mheshimiwa Savelina Mwijage na Mheshimiwa Gimbi Dotto Masaba ajiandae. *(Makofi)*

MHE. MOHAMED O. MCHENGERWA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nami nitoe shukrani zangu za dhati kwako kwa kuniona. Namshukuru Mwenyezi Mungu kwa kunijalia afya njema kuweza kuzungumza kwa mara nyingine kwa niaba ya wananchi wangu wa Jimbo la Rufiji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, labda nianze kwa kusema kwamba maji ni miongoni mwa mambo ya msingi kabisa ambayo yameainishwa katika Ilani ya Chama cha Mapinduzi 2015/2020. Ukisoma ukurasa wa 86 wa Ilani yetu ya

Chama cha Mapinduzi unazungumzia mchakato huu wa kusogeza karibu huduma za kijamii, lakini pia tatizo la maji katika Jimbo langu la Rufiji ni kubwa sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, labda siku zote nimekuwa nikisimama nikizungumza kwa masikitiko, lakini pia hata katika hotuba hii ya Mheshimiwa Waziri sijaona sehemu yoyote katika hotuba yake kuzungumzia Rufiji kwa ujumla. Tatizo la maji Jimbo la Rufiji ni kubwa sana. Labda niseme tu kwamba ni asilimia tano tu ya wananchi wa Jimbo la Rufiji ambao wanapata maji safi na salama na hata hii asilimia tano ambayo tunaizungumzia ni katika Kata ya Utete tu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tumepata tatizo la maji Tarafa ya Ikwiriri na tumepeleka maombi kwa Katibu Mkuu kuhusiana na ukarabati wa *moter* ambayo imeharibika kwa muda mrefu toka mwezi wa Kumi na Mbili, lakini mpaka hii leo tunavyozungumza tatizo la maji bado lipo. Shilingi milioni 36 ambayo tuliiomba Wilaya ya Rufiji kwa ajili ya ukarabati wa *moter* katika Kata hii, Tarafa hii ya Ikwiriri mpaka leo hatujapata.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, ukiangalia kiundani, Rufiji sisi hatukupaswa kuwa na tatizo la maji kwa sababu kwanza tuna Mto Rufiji ambao una uwezo wa kusogeza maji maeneo yote. Ni masikitiko makubwa, toka Adam na Hawa, mto huu haujawahi kutumika, siyo kwa kilimo wala siyo kwa maji tuweze kutumia wananchi wa Jimbo la Rufiji, lakini pia mto huu kama ungeweza kutumika vizuri, Wilaya ya Kibiti ingeweza kupata maji safi lakini pia Wilaya ya Mkuranga, Wilaya ya Kilwa na Wilaya ya Kisarawe zingeweza kupata maji safi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni masikitiko makubwa. Niliwahi kuzungumza na Waziri wa Wizara hii akaniambia kwamba kwa sasa hivi Mto Rufiji hautatumika kwa sababu wanategemea visima ambavyo vimechimbwa. Sasa unajiuliza; tunaeleka wapi? Tunategemea maji ya visima ambavyo vinaweza vikakauka wakati wowote!

Mheshimiwa Mwenyekiti, naishauri Wizara hii, nina fahamu kwamba Serikali yangu inachapa kazi na siwezi kupingana na ndugu zangu hawa Wahandisi ambao Mheshimiwa Rais amewateua katika Wizara hii. Ninachokiomba kwa mwaka unaofuata, basi Wizara hii iweze kutufikiria sisi wananchi wa Pwani kwa sababu naamini iwapo Serikali itaweka mpango mzuri kwa ajili ya kusaidia wananchi hawa hususan kwenye jambo hili la maji, basi hata Dar es Salaam itapata maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunajua matatizo ya maji siyo Rufiji tu, ukienda Temeke leo hii maji hakuna; ukienda Mbagala maji hakuna; ukienda Kigamboni

kwenyewe maji hakuna; maji kidogo ambayo yanapatikana yanasaidia maeneo ya Upanga, Oysterbay na maeneo mengine.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba Wizara hii itusaidie. Leo hii tunachukua maji kutoka Kanda ya Ziwa tunaleta mpaka Tabora, zaidi ya kilometa 500, lakini ukisema uchukue maji ya Mto Rufiji uyasambaze maeneo ya Rufiji, Mkuranga, Kisarawe, Kibiti na maeneo mengine ya Dar es Salaam haitagharimu zaidi ya kilometa 200 kwa sababu kutoka Dar es Salaam mpaka Rufiji ni kilomtea 160 tu! *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naiomba Wizara hii, ni kwa muda mrefu sasa sisi wananchi wa Jimbo la Rufiji na Pwani tumenyanyasika kwa muda mrefu sana. Naamini ujio wangu Bungeni hapa basi itakuwa ni fursa kwa wananchi wangu waweze kufurahia usururu wangu, kwa sababu mimi najiita sururu kutokana na uchapakazi wangu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba Wizara hii sasa itusaidie. Matatizo ya maji yako katika kata zangu zote, tukiondoa Kata moja tu ya Utete. Kata ya Ngarambe wananchi wangu wanakanyagwa na tembo kwa sababu tu ya kwenda kutafuta maji; Kata ya Mbwala wananchi wanalazimika kusafiri umbali wa zaidi ya kilometa tano kufuata maji; lakini pia hata kata nyingine zote hakuna maji safi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, namwomba Mheshimiwa Waziri aweze kutusaidia, tuingie katika mpango ili mradi mkubwa uweze kutokea pale katika Mto wa Rufiji tuweze kupata maji safi ambayo yataweza kusaidia wananchi wetu wa maeneo mbalimbali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naamini iwapo tutatekeleza hili, tutakuwa tumetekeleza Ilani yetu ya Chama cha Mapinduzi na hii itatusaidia sana kuondoa kero kubwa ya wananchi ambayo imekuwa ni kilio cha muda mrefu. Masikitiko yangu kwa Rufiji nimekuwa nikiyazungumza kwa muda mrefu, inawezekana labda wenzangu walikuwa wakitoa malalamiko haya, hayafanyiwi kazi, lakini namwomba Mheshimiwa Waziri, mimi na Naibu Waziri tumekaa kwa muda mrefu sana tumekuwa tukizungumza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nami nitoe shukrani zangu za dhati kabisa kwa Mheshimiwa Naibu Waziri wa Wizara hii kwa namna ambavyo amekuwa akichapa kazi. Namwomba apate muda ili aweze kufika Rufiji ajionee kero hizi za wananchi. Leo hii watoto wanashindwa kwenda shule ili waweze kufuata maji kwenye maeneo ambapo kuna mito. Katika maeneo hayo ambayo inabidi waende kufuata maji kuna hatari nyingi. Kuna wengine ambao wanaliwa na mamba, lakini pia inasababisha watoto washindwe kwenda shule kwa sababu

ya kwenda kutafuta maji. Wanasafiri zaidi ya kilometa tano, kilometa sita kwenda kufuata maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hoja yangu kubwa leo hapa ni kumwomba Mheshimwa Waziri; nafahamu katika kitabu hiki, katika hotuba ya leo hajazungumza lolote kuhusiana na Rufiji. Hata kiasi cha fedha ambacho wamekitenga kwa ajili ya Rufiji, shilingi milioni 460 ni kiasi kidogo sana ambacho hakitaweza kutatua kero za maji katika Jimbo la Rufiji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, labda nikumbushe tu, Jimbo la Rufiji na Wilaya ya Rufiji ni kubwa kuliko Mkoa wa Kilimanjaro. Eneo la Rufiji ni zaidi ya *square* kilometa 13,600 ambayo ni sawasawa na Mkoa wa Kilimanjaro; lakini utajionea kwamba Rufiji tunapata maji asilimia tano tu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, nawaomba Waheshimiwa Mawaziri, nafahamu wanachapa kazi sana, katika mpango unaokuja waweze kufikiria Rufiji ili kuwasaidia wananchi wangu wa Jimbo la Rufiji kuondoa kero kubwa ya maji ambayo ni kilio na imekuwa ni aibu kwa muda mrefu. Kwa sababu ukianza kuzungumza matatizo ya maji Rufiji wakati tuna Mto Rufiji ambao leo hii wananchi hawawezi kusogea kutokana na hatari ya mamba, kwa kweli ni masikitiko makubwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, yangu ni hayo. Naiomba Wizara ichape kazi kuweza kutusaidia wananchi wa Jimbo la Rufiji, Kibiti, Kilwa ambao tuko karibu; na naamini iwapo mradi huu utatekelezwa na Serikali basi tutaweza kutatua kero ya maji kwa maeneo yote ya Pwani mpaka Dar es Salaam ambako tunaamini kwamba hivi visima ambavyo leo hii Mheshimiwa Waziri anasema kwamba anachimba visima kwa ajili ya Dar es Salaam, ipo siku vitakauka. Sasa sioni sababu ni kwa nini tusichukue maji ya asili ambayo yapo; yalikuwepo toka Adamu na Hawa ambayo hata leo hayajawahi kutumika. Hayajatumika katika *irrigation* na hayajatumika katika maji safi ya kunywa. *(Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, basi naomba Wizara hii iweze kufikiria. Naamini kabisa hata kama utakuwa na *PhD* lakini unafikiria visima, ukashindwa kufikiria maji ya asili ya Mto Rufiji, kwa kweli naona kuna matatizo. Labda kama Wizara ituambie kuna mpango mkakati wa kuamua kuitenga Rufiji kwa sababu mambo haya nimekuwa nikiyazungumza kwa muda mrefu sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naiomba Wizara hii sasa kukaa na Wataalam kufikiria mradi mkubwa wa maji ambao utaweza kusaidia watu wa Pwani na maeneo mengine ya Dar es Salaam.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo, naunga mkono hoja, lakini namwomba sana Mheshimiwa Waziri, atakapokuja kutoa majibu yake, aizungumzie Rufiji kama Rufiji, aizungumzie Kisarawe, Mkuranga na Kibiti kwenye mradi huu mkubwa wa maji katika Mto wetu wa Rufiji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo, nashukuru na naunga mkono hoja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante. Tunaendelea Mheshimiwa Savelina Mwijage atafutiwa na Mheshimiwa Masaba.

MHE. SAVELINA S. MWIJAGE: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana. Napenda kumshukuru Mwenyezi Mungu kwa kunijalia kuweza kusimama hapa kuchangia Wizara hii ya Maji. Pia naomba niunge mkono hotuba ya Msemaji Mkuu wa Kambi Rasmi ya Upinzani Mheshimiwa Bobali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama wenzangu walivyotangulia kusema maji ni uhai, bila maji hatuwezi kuishi. Nianze na mradi wa Ziwa Victoria wa Shinyanga - Kahama, sisi Ziwa Victoria limetuzunguka lakini sikuona kama huo mradi unaweza kujumuisha hata Mkoa wetu wa Kagera au kugusagusa Bukoba Mjini ambayo ndiyo iko karibu kabisa na Ziwa Victoria. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nitaomba Waziri atueleze kama mradi huo unagusa katika Wilaya hiyo ya Bukoba Mjini. Mkoa wetu wa Kagera una matatizo ya maji, wanawake wanapata shida ya maji na sisi tumezungukwa na vyanzo vingi vya maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nakumbuka Mheshimiwa Rais alikuja kuzindua barabara ya Kyaka Bugeni, alitoa ahadi akawaeleza wananchi kwa sababu walimlilia wakapiga magoti, wakamwambia Mheshimiwa Rais tuna shida sana ya maji. Akawaahidi kwamba kuna mradi wa Omlukajunju, akawaeleza Omlukajunju huo mradi uishe haraka sana na Mheshimiwa Maghembe alikuwepo, lakini mpaka sasa hivi huo mradi haujaguswa wala haujasemwa katika hotuba ya Mheshimiwa Waziri. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, niende Bukoba Vijijini, ni matatizo makubwa sana, vijiji ambavyo unaweza ukaenda na hata ukawaonea huruma, wanawake wanaondoka saa kumi usiku wanarudi saa tano hawajapata maji, na maji wanayoyapata ni shida. Wakikuta tayari ng'ombe ameshapita basi hawapati maji. Kuna Vijiji vya Kikomelo, Lubale, Kibirizi, Nyakibimbiri, Chaitoke, Izimbya, Luhunga na vijiji vingine vilivyopakana pale, vina shida ya maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwanamke akienda kufuata maji anasahau kama nyumbani ameacha mtoto au anasahau kama kuna kula. Hawa watu

ninaowasema ni wa kijiji ambacho kimezungukwa na vyanzo vingi vya mito. Kuna Ziwa ambalo linaitwa Ikimba, ni ziwa kubwa ambalo wanaweza waka-*supply* maji hata katika Vijiji vya Lubale kwenda mpaka Nyakibimbiri lakini tunashindwa kuelewa Serikali inashindwa nini kutenga fedha ambazo zitafanya vyanzo vidogo, kuliko kupanga miradi mikubwa ikashindwa kutekeleza. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, miradi inakuwa mikubwa naona li-*book* lilivyo kubwa, li-*book* ni kubwa lakini sasa utekelezaji unakuwa mdogo, afadhali kupunguza sehemu nyingine, maji, maji maji ni shida.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Misenye tumezungukwa na Mto Kagera, Mto Kagera unaweza uka-*supply* maji katika Mkoa mzima wa Kagera. Ukienda huko sehemu za Misenyi unakuta wanatumia maji ya kwenye mabwawa, wakichelewa watoto wakaenda kuchota watu wengine hawapati maji, yanavurugika yote yanakuwa matope. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni shida, hebu Mheshimiwa Waziri aangalie Mkoa wa Kagera, hivi ulikosa nini huo Mkoa, jamani kila tukisimama hapa watu wa Kagera tunalilia Kagera, afadhali mtusaidie maji na afadhali acha barabara tunazolilia kila siku, lakini maji, maji, maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukienda sehemu za Izimbya mtoto kuoga ni shida, watoto hawaogi, anaoga mara moja kwa wiki kwa sababu unamwambia mbona hujaenda kufua anasema mimi nafuaga Jumamosi peke yake ni kwa sababu ya maji, siyo kusema anapenda. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba sana wageuze macho watuangalie, waangalie Karagwe wana shida ya maji, tuna mito, tuna mabwawa, tuna Ziwa Victoria hatuna hatuna maji, ni aibu. Wawaangalie hao akinamama, wawaangalie watoto, sisi ni watu wetu tunakwenda kuomba kura pale tunatoa ahadi za maji, tunatoa ahadi za barabara, na ahadi hazitekelezeki, itamalizika miaka mitano hata ahadi hizo tunazozisema hazijakwisha, tunazidi kuendelea kutoa ahadi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninachokiomba ni kwamba, sasa wakati umefika wa kutenga bajeti ambayo ni ndogo, ili kila mkoa angalau upate kitu ambacho ni muhimu. Kwa mfano, kama pale Bukoba unaweza ukatenga bajeti ya kusema kwamba halmashauri kwa sababu sisi, Idara ya Maji, sasa hivi wana mradi ambao tunaweza kusema hapa wanatumia vijiji vitano, vijiji vingine ni mwaka ujao, hivyo hivyo kila mwaka unatenga bajeti kidogo kidogo ili watu wote waweze kufikiwa na hayo maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ninavyosema ni mkoa mzima hata ukienda Muleba, mama Tibaijuka yuko pale atakueleza ni matatizo yale yale ya maji

hakuna sehemu ambako unasema kuna unafuu, labda wilaya fulani vijiji vitano vinapata maji, viwili havipati maji. Ukienda sehemu za Izimbya ninazozisema wanadanganywa wakati wa uchaguzi, kuna mwaka mmoja mwaka 2003 tulikuwa tuna uchaguzi mdogo, Mheshimiwa Karamagi alikuwa anagombea, Mheshimiwa Karamagi akawaahidi maji, akawaambia chimbeni mitaro, watu wakachimba mitaro wiki nzima, kumbe alikuwa anataka kura, alivyopata kura kwa heri, hawakupata maji mpaka leo hii. Wanasema angalau mtusaidie zile *pump* za kupiga za maji angalau tupate maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sehemu za Kikomelo, twende Lubale, wanawake wakikuona tu, wanakwambia jamani sisi kura tunawapa lakini jamani maji, hakuna anayekwambia tupe pesa, ni maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba sana watu wa Kagera muangalie mikoa yao ina matatizo ya maji, hakuna kwenye unafuu na mito tunayo mingi, tuna Mto wa Kagera, tuna vyanzo vingi, Kalebe kuna vyanzo vingi, lakini hakuna maji. Kilimo cha umwagiliaji mmeshatunyima, kilimo ambacho kingesaidia vijana wapate ajira kwa kulima mbogamboga, huko pia hatuko, sasa si unaona kwamba tunasahaulika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, niende Dar es Salaam watendaji wako hapa, kuna vishoka wa maji, wanaitwa vishoka, ndiyo wanaosababaisha tupate na kipindupindu. Wale usiku kucha wanakata mabomba wanaiba maji usiku, mvua ikinyesha yale mabomba yanarudi tena kwenye matundu yale ya mabomba tayari kipindupindu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, waweke hapa, kuna mtu mmoja ameongea neno nimelipenda, nimependa neno la mawakala, tukiwa na mawakala, haya mengine tusingelalamika ingekuwa ni nafuu, mawakala wanazunguka kwa sababu nashangaa Dar es Salaam usiku kucha ukienda kwenye Mitaa ya Sinza, mimi huwa nafikia Sinza pale, usiku unaweza ukapita pakavu lakini ukirudi barabara imejaa maji, na wakishayakata hawajui tena kuyafunga yasiendelee kumwagika, tayari na yenyewe ni hasara. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tuliangalie hili kama watendaji wa Dar es Salaam wako hapa wajue, kama wanatengeneza makundi au wanatengeneza timu za kuwa zina-*supply* kuangalia mitaa maji yanamwagika bure yanaingiliana na maji machafu, yanaingia na kwenye mabomba ya maji machafu tayari kipindupindu na hatutapona kama ni hivyo, tuwe tunaweka watu wa kwenda kuangalia na kuzunguka kuangalia watu wanaokata mabomba. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, twende baharini, Ziwani, kuna uharibifu wa mazingira, tungekuwa tunasema watu watachota maji ziwani au baharini lakini

huwezi kuyachota yale, ni machafu. Uchafuzi wa mazingira umekuwa mkubwa sana na ndiyo unasababisha wakati mwingine vyanzo vya maji vikauke. Unakuta watu wanalima kwenye vyanzo vya maji, wengine wanayatumia vibaya, kama mito hii kule Kalebe na wapi wanalima mle mle, wakishalima yale maji hata watu kusema labda wakinge ya kuweka kwenye visima hawawezi kwa sababu ni machafu na yenyewe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba sana Mheshimiwa Waziri akija kutujibu hapa, anijibu mradi huo nilimwambia wa kwanza wa Ziwa Victoria kama na sisi tumo Mkoa wa Kagera, atueleze ni lini watakuwa na mikakati ya kuweza kutuvutia maji kutoa Mto Kagera, angalau na Kalebe kupate vyanzo vya Kalebe vyanzo vya Kenyabasa ili watu waweze kupata maji yaliyoko salama kuliko kupata maji ya shida, kwa sababu nimefanya ziara kwa Mheshimiwa Mkuchika, wana matenki ya wakoloni mpaka sasa hivi yako pale, nikauliza hivi maji yanatoka mle wanasema humu hamna maji unaona mbwa wanakokanyaga na paka ndimo tunakochota maji, hiyo ni Tanzania. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilikuwa kwenye kampeni nimeona Tandahimba, nimeona Newala watu wana shida ya maji, ni Tanzania nzima siyo kusema ni Kagera peke yake ni Tanzania nzima, watu wana shida. Nimeshindwa kunywa chai Tandahimba kwa Mheshimiwa Katani; nimekwenda kunywa chai, nilivyofika pale wanasema tumekwenda kuchota maji tumekuta mbwa wamekunywa mle tukashindwa kuyachota, sasa hiyo ni Tanzania ya wapi?. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa kama ni Tanzania ya viwanda ianzie kwenye Tanzania ya maji, tuje twende kwenye viwanda kwa sababu bila maji hata viwanda hakuna. Sasa tunasema hapa kazi, hapa kazi tunataka kupata maji salama, tunataka kupata elimu, tunataka kupata barabara safi, ndiyo tutajua kwamba hii ni Tanzania ya hapa kazi tu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimalizie maji mashuleni wamesema wengi… *(Makofi)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Haya ahsante sana.

MHE. SAVELINA S. MWIJAGE: Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja ya Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Mheshimiwa Gimbi Dotto Masaba, atafuatiwa na Mheshimiwa Kamili Rose Sukum.

MHE. GIMBI D. MASABA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa kunipa nafasi niweze kuchangia hii Wizara ya Maji na Umwagiliaji. Kabla sijaanza kuchangia naomba nijikite moja kwa moja, kwenye Mkoa wetu wa Simiyu, ukiwemo na wewe mwenyewe Mwenyekiti, nadhani nikiutaja Mkoa wa Simiyu hata nisipozungumza chochote naamini roho yako inakuwa burudani.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mkoa wa Simiyu ni miongoni mwa mikoa ambayo kwa muda mrefu imekuwa ikiongoza kupata chakula kwa wingi, lakini kwa kipindi hiki mkoa huu umekuwa ukiongoza kwa janga la njaa. Unaongoza kwa janga la njaa kutokana na kwamba wananchi wa Mkoa wa Simiyu wamekuwa wakitegemea kilimo cha msimu badala ya kutegemea kilimo cha umwagiliaji. Hivyo basi, kuliko wananchi hawa waendelee kutegemea kilimo cha msimu, naomba wananchi hawa wategemee kilimo cha umwagiliaji ili waondokane na janga la njaa ambalo linatukabili kila mwaka. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ili wananchi hawa waondokane na njaa ni lazima Serikali itengeneze miundombinu ya kututengenezea mabwawa kwa maana ya kuendesha kilimo cha umwagiliaji. Baada ya kututengenezea mabwawa hayo, naamini kabisa kwamba Mkoa wa Simiyu utakuwa umekidhi matatizo ya njaa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mkoa wa Simiyu ni miongoni mwa mikoa ambayo imezungukwa na Ziwa Victoria, lakini ni Mkoa ambao ndiyo unaoongoza kwa ukosekanaji wa maji. Naomba nizungumzie kwa mfano Wilaya ya Busega Jimbo la Mheshimiwa Chegeni. Wananchi wa Wilaya ya Busega, walio wengi wanaoga maji ya kutoka Ziwa Victoria. Cha kushangaza wananchi hawa wanakunywa maji ya chumvi ya visima, ni jambo ambalo ni la kusikitisha na ni la aibu kwa Serikali ya Chama cha Mapinduzi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nakumbuka kwa Bunge lililopita niliuliza swali kuhusiana na suala la utekelezaji wa mradi wa maji kutoka Ziwa Victoria kuwapatia maji safi na salama wananchi wa Mkoa wa Simiyu. Nilijibiwa kuwa mpango huu, unaendelea na hivi punde mradi utakamilika, lakini mpaka ninavyoongea hakuna kinachoendelea tunaendelea kupata takwimu tu na taarifa za kwamba mradi huu utakamilika jambo ambalo naona kwamba siyo sahihi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Mkoa wa Simiyu kuna Idara za Maji, siku zote nimekuwa najiuliza kwamba hivi Idara za Maji zinafanya kazi gani, ilihali wananchi wa Mkoa wa Simiyu hawana maji, maji ambayo tumekuwa tukiyatumia wananchi wanatengeneza makazi yao na wanachimba visima kwenye majumba yao na wanakuwa wanatumia na walio wengi unakuta

wanafanya biashara ndoo moja shilingi mia mbili, lakini unakuta kuna Wizara ya Maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa naomba kupata majibu kwamba hii Wizara ya Maji inafanya kazi gani, ambapo wananchi wa Mkoa wa Simiyu hatuna maji. Kiukweli tunapozungumza kuhusu maji ni dhahiri kweli tunapata uchungu kutokana na kwamba Mkoa huu wa Simiyu ni miongoni mwa mikoa ambayo ni mipya, lakini kiukweli mara nyingi umekuwa unasahaulika hata kutajwa kwenye Wizara zingine. Sijajua kwamba hatima ya Mkoa huu wa Simiyu ni nini? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimeangalia hapa kwenye kitabu chake ametutengea fedha Wilaya ya Itilima ambayo mimi natoka na ni Mwenyekiti wa chama katika Wilaya hiyo kupitia Chama cha Demokrasia na Maendeleo (CHADEMA), nimekuta wametenga shilingi milioni 200 ni sawa, lakini nimeona Wilaya ya Busega hakuna fedha ambazo zimetengwa kutekeleza mradi huu wa maji. Pia katika Jimbo la Mheshimiwa Mwenyekiti pale Bariadi sijaona fedha ambayo imetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa maji, nimeona Jimbo la Maswa hakuna fedha yoyote ambayo imetengwa kwa ajili ya utekelezaji wa maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa sijajua huu mpango unakwenda vipi, kwa sababu fedha nilizoziona pale Wilaya ya Itilima inayo, Wilaya ya Mwanuzi ipo, ni wilaya kama mbili hivi. Kwa hiyo, sasa nashindwa kuelewa kwamba huu mradi unakwenda kutekelezwa vipi? Hii inaonesha wazi kwamba jinsi ambavyo pamoja na kwamba tunatoa hizi taarifa, ijulikane kabisa kwamba sidhani kama kuna mpango wowote unakwenda kutekelezwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama kuna mpango unakwenda kutekelezwa, ni dhahiri basi tuanzie pale kwenye vyanzo vya maji, kwa mfano Wilaya ya Busega, ndiyo iko karibu sana na ziwa, kwa nini hatujaona mpango wowote wa kutoka pale Busega, lakini pia Bariadi ndiyo inayofuata hatujaona mpango wowote ambao unaelekea pale, kwa maana kwamba kuna fedha yoyote ambayo inakwenda kutimiza huu mpango. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nisisitize kwenye suala la upatikanaji wa mabwawa katika mkoa huu. Mkoa wa Simiyu una maeneo makubwa sana ya kilimo cha umwagiliaji. Kwa mfano, kama maeneo ya Matongo, Mwamtani, Meatu, Malampaka, Malampaka ni walimaji wazuri wa mipunga na mazao mengine. Kwa hiyo, ni vyema Serikali hii ikajikita sana kututengenezea mabwawa ili Wasukuma waendelee kulima kilimo cha umwagiliaji. Tumechoka kuletewa chakula cha msaada kutoka Serikalini ambacho tukiletewa tunapewa kilo tatu.

Ndugu zangu Wasukuma tunazaa mpaka Mungu aseme wametosha, ukiniletea kilo tatu, kwa kweli hiyo mimi naona siyo sahihi. Kwa hiyo, niombe sana kwamba ifike mwisho, mkoa wetu usiwe tegemezi kwenye chakula cha msaada na badala yake tujisimamie na tuweze kuendana na kasi hii ya Serikali ya Chama cha Mapinduzi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, masikitiko yangu makubwa ni kwamba, ziwa linatuzunguka, lakini hatupati maji safi na salama. Kwa mfano, Mikoa kama ya Mara, Mji wa Tarime hauna maji, kuna bwawa moja tu la wakoloni ambalo hata usafi halifanyiwi la miaka nenda rudi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, niombe sana Mkoa wa Mara, Mkoa wa Simiyu, Mikoa hiyo ipate maji safi na salama ili tuendane na kasi ya Serikali hii ya Awamu ya Tano. Kwa hiyo, niombe sana na Wabunge wenzangu tunaotoka Mkoa wa Simiyu tusichoke kupiga kelele kuhusu mkoa wetu angalau tuone ni jinsi gani Serikali yetu itaweza kutusaidia ili tupate angalau hata robo tatu ya mafanikio ambayo tunayatarajia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naamini kabisa Mheshimiwa Waziri, Wabunge waliokuja Awamu hii ya Tano tusipopeleka maji Mkoa wa Simiyu nawahakikishia 2020, hakuna Mbunge atakayekuja hapa, hakika wananchi wamechoka kunywa maji ya chumvi. Sasa hivi tumeanza kupata matusi kutoka kwa Wabunge wenzetu kwamba tumeoza meno, si kwamba tumeoza meno kwa sababu hatupigi miswaki, hapana tumeoza meno kwa sababu tunatumia maji ambayo yana chumvi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo niombe sana Mheshimiwa Waziri, badala ya kuendelea kupata matusi haya basi ifike mahali…*(Makofi)*

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha muda wa mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante kwa mchango wako. Tunaendelea, Sukum atafuatiwa na hawa wawili kwa dakika tano tano Mheshimiwa Mussa Ramadhani Sima na Mheshimiwa Allan Kiula dakika tano, tano halafu nitaleta utaratibu mwingine.

MHE. ROSE K. SUKUM: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana nami kwa kunipa fursa hii niweze kuchangia Hotuba ya Waziri wa Maji kwa Wizara yetu hii muhimu ambayo ni nyeti sana kwa viumbe vyote ambavyo vimeumbwa duniani.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza kabisa nianze kusema kwamba, maji ni uhai. Maji ni uhai kwa viumbe vyote vilivyoko hapa duniani. Maji ni uhai kwa maana ya kwamba, bila maji vifo vinaweza kutokea. Ukiugua kitu cha kwanza unapewa maji kwa *drip,* hayo ni maji. Bila maji mtakuwa na njaa kali sana

nchini, ndiyo maana ya kusema ni uhai. Pia bila maji hutakuwa na viwanda vyovyote wala hutakuwa na maendeleo yoyote ya kutengeneza barabara wala hutakuwa na maendeleo ya aina yoyote endapo maji hayatatiliwa mkazo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Waziri wetu *Engineer* anajua na nimeshamsumbua mara nyingi safari iliyopita kuhusu suala la maji, lakini kwa kweli, walikuwa wanajaribu kujitahidi, lakini nahisi kwamba, Waziri wewe kama Waziri hutaweza kuleta hizi hela za bajeti! Bajeti uliyotenga bilioni 915 haina kazi yoyote kwa sababu, hata bajeti iliyopita, safari iliyopita haikufanya kazi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nadhani sasa ifike mahali Wizara ya Maji, Waziri Mkuu, Wizara ya Fedha, TAMISEMI kwa sababu nao wanapitishiwa fedha, nendeni kwa Rais mkaombe hela. Hatuna haja ya sisi kuzungumza habari ya bilioni mia tisa hapa kwa sababu, haitoshelezi! Sasa kama haitoshelezi tunaongelea nini? Nadhani tuache, nendeni kwanza mkafanye hiyo kazi, halafu mrejeshe hapa kwamba, hela tumeongezewa! Uchukuzi wanapewa trilioni mbili! Mahali ambako uhai tunautegemea, bilioni 900! Tunazungumza nini sasa hapo? Naona tunapoteza muda tu! *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, barabara haiwezi kutengenezwa bila maji, hakuna kiwanda kinatengenezwa hamna maji pale. Sasa kama barabara haiwezi kutengenezwa hawa wanapewa hela kubwa halafu maji wanapewa hela ndogo! Hii ni dharau kubwa kwa kweli. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naungana na Hotuba ya Kambi Rasmi ya Upinzani, kuhusu suala la uanzishwaji wa Wakala wa Maji Vijijini. Ukweli ni kwamba, wakala huyu atafanya kazi na wewe Wizara utakuwa na mahali pa kukamata; fedha zote zinazokwenda vijijini hutumika vibaya. Maafisa Masuuli wameona kwamba, fedha za maji sasa ndio duka lao! Ndiyo mahali pao pa kupata mitaji kwa sababu, kuna Wizara mbili! Wizara ya Maji inazungumza habari ya mradi wao kutoka Wizarani, TAMISEMI nayo ina mradi wa maji unakwenda pale kwenye Halmashauri *D-by-D,* lakini nao hawafuatilii. Kwa hiyo, imeonekana lile ndio duka lao ambalo wanafanya matumizi makubwa yasiyofaa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimezungumza hivi kwa sababu, kwa Wilaya ya Hanang naomba kuzungumzia masuala ya Programu ya Usafi wa Maji na Mazingira. Mpaka sasa hivi ninapozungumza hapa zaidi ya 4,000,757,000/= zimekwenda pale, lakini ukiambiwa miradi ile ya vijiji 10, Mheshimiwa Waziri ambayo anasema ni asilimia 80 kwenye taarifa yao, ni vijiji saba tu ambavyo vimepata maji kati ya vijiji 96!

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wilaya ya Hanang ina vijiji 96, vijiji saba tu! Hiyo ni asilimia 70 kweli au mnawadanganya Watanzania kwa asilimia? Hakuna maji! Siyo kwamba, ile Wilaya haikuwa na Waziri, ilikuwa na Waziri! Mimi nina mashaka Mawaziri hamuwezi hilo! Twendeni kwa Rais atupe maji, ndiye anayeweza, hakuna mtu mwingine! *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naungana na Kambi ya Upinzani kuhusu uanzishwaji wa Wakala kwa maana ya kwamba, fedha zetu zisimamiwe vizuri. Kwenye maandishi utaambiwa kwamba, wamechagua vijiji 15, lakini vijiji havina maji! Saa hizi ukiondoka Waziri nenda Hanang, utakuta hata pampu za maji hazipo hata hivyo vijiji saba! Mwananchi hana maji, pampu za maji mbovu! Ni hali mbaya kabisa. Kwa hiyo, ni lazima kuangalia ni jinsi gani tuweze kuokoa hela za Watanzania na hela zinazotokana na misaada mbalimbali kutoka nchi za wenzetu wanaotusaidia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, Wilaya ya Hanang, Ishponga ilipewa milioni 209 hawana maji ya kutosha! Ukiangalia *value for money* hakuna kilichofanyika! Waziri wa TAMISEMI msaidie Waziri wa Maji kwamba, hela kule zinaliwa bure. Garawja ilipewa bilioni moja na *point* moja ya kutengeneza mradi wa maji, hayo maji bado hayajakamilika mpaka leo! Kwenye vitabu vyao vimeonesha maji yamekamilika, kumbe bado, hela zote zimetumika! *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, fedha nyingine Mogitu, mradi wa Kateshi na Mogitu ni mradi mmoja, lakini utakuta wanasema mradi wa Mogitu umetumia milioni 578,000/= halafu mradi wa Kateshi umetumia milioni 867; sasa mradi wa Kateshi na mradi wa Mogitu ni mmoja ambapo kuna hela za Rais pale pia, milioni 390! Huo mradi mpaka sasa hivi bado haujakamilika, watu wa Kateshi hawajapata haya maji ambayo yanatokea Mogitu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, unaambiwa kupitisha kalavati tu, zimetumika milioni mia mbili sijui na kitu! Eti kuchimba barabara halafu kupitisha bomba chini, milioni mia mbili na kitu! Tunataka Mheshimiwa Waziri aende akahakikishe kwamba, hizi fedha pia, zinatumika vibaya ndiyo maana tunakosa maji; watu wa Hanang hawana maji, ni vijiji vichache tu vilivyopata maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, unakwenda, Basotu tunatumia maji ya ziwa, ni chanzo cha maji kizuri, lakini yale maji hayako salama. Hayako salama kwa sababu mashamba ya ngano yanayolimwa yanapigwa dawa ya kuua wadudu, maji yote yanaelekea kwenye hilo ziwa, wananchi wanatumia yale maji hayako kwa njia ya bomba. Ni Wizara ipi inayoweza kuwasaidia wale wananchi wa Basotu, Hanang waweze kupata maji safi na salama ambayo hawapati kansa kama inavyofanyika sasa hivi? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nikizungumzia suala la Hanang, suala la *irrigation; scheme* ya *irrigation* imepelekwa Hanang, iko kweli kwenye Kijiji cha Endagau, lakini fedha zake zote pia zimetumika! Milioni 410 zimetumika vibaya na tunahitaji *irrigation* kwa hali ya juu. Saa hizi ni kweli umetupitishia hela kuja kule, lakini nani msimamizi kama hakuna wakala? Ndiyo maana tunasema kuwe na wakala wa kusimamia miradi ya maji kwenye vijiji kwa sababu ya upotevu wa fedha nyingi sana za Serikali. Sasa sisi tutalia! Waziri analia! Kila mtu analia kwa ajili ya maji kumbe ni fedha zinatumika vibaya pia kwa asilimia100. Kwa hiyo, Mheshimiwa Waziri tunaomba hili aliangalie sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini suala la *irrigation* ukweli ni kwamba, fedha mlizotenga bilioni 35 ni ndogo sana. Mnategemea kutengeneza mradi wa *irrigation* wa hekta laki nne, hekta laki nne utazipataje kama hela ni hizi bilioni 35! Hazitatosha kwa ajili ya *irrigation.* Kwa hiyo, hatuna budi kuongeza kwa sababu, tuna mabonde mengi sana, ili kuondoa njaa nchi hii hatuna budi kutenga hela za kutosha kwa ajili ya *irrigation* ili kuondokana na njaa. Leo tunakosa sukari wakati kuna *irrigation* ya kutosha, tuna mabonde ya kutosha! Peleka hela ya kutosha wananchi walime miwa, ili waweze kutengeneza sukari yao, hakuna haja ya kuagiza nje ya nchi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kuhusu mabonde. Mabonde nchi hii yameelekezwa Kusini zaidi, lakini wamesahau pia Kaskazini zinahitajika sana fedha za kutosha. Tunaomba muelekeze kule pia, kwa ajili ya *irrigation* kuweza kupeleka hela za kutosha, sio lazima kupata hizi, naomba sana hili liangaliwe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kuzungumzia suala hasa la upotevu wa fedha. Nimejaribu kwenda TAMISEMI mara nyingi, nimejaribu kwenda ofisini kwa Mheshimiwa Waziri, lakini hakuna anayesaidia kuhusu upotevu wa hela za Hanang! Milioni 540 za maji mpaka sasa hivi hazionekani zimeelekea wapi! Atatusaidiaje Watanzania Wanahanang ili milioni 540 za maji zionekane zimeelekea wapi? Tunataka taarifa hizi anapo-*wind up* atwambie kwamba, tutapata wapi hizo hela zilizopotea? *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwisho, naomba sana kumwomba Mheshimiwa Waziri u…

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante kwa mchango wako. Tunaendelea, Mheshimiwa Musa Ramadhani Sima dakika tano na Mheshimiwa Allan Kiula dakika tano.

MHE. MUSSA R. SIMA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nichukue fursa hii kukushukuru, lakini nimpongeze Mheshimiwa Waziri kwa uwasilishaji mzuri.

Niende moja kwa moja katika Wizara hii ya Maji, nadhani umefika wakati sasa Serikali ijielekeze na ielekeze nguvu zake zote pale. Nimeona wametutengea shilingi bilioni mbili *point* nne, niombe sana kama walivyoomba wenzangu kwamba, fedha hizi sasa ifike wakati zije zote, ili tuweze kukamilisha miradi yetu ya maji iliyoko pale katika Jimbo la Singida Mjini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini niishukuru Serikali kwa mradi wa maji mkubwa ambao uko pale katika Kata yangu ya Mwankoko. Changamoto kubwa iliyopo pale, mradi ule uko pale, lakini wananchi wa Mwankoko hawafaidiki na ule mradi ulioko pale. Kama hiyo haitoshi, wananchi wale walipisha ule mradi kwa maana kwamba, sasa walipaswa kulipwa fidia; uthamini umefanyika mara ya kwanza zaidi ya milioni 800 hawakulipwa! Umekwenda umefanyika mara ya pili, sasa hivi tunazungumzia bilioni moja na milioni 500 hazijalipwa mpaka sasa! Nilitarajia kuziona kwenye makabrasha haya ambao Mheshimiwa Waziri ametuletea au kwenye kitabu hiki kwamba, shilingi bilioni moja *point* tano wananchi hawa sasa wanakwenda kulipwa fedha zao za fidia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa nimwombe Mheshimiwa Waziri wakati anakuja kuwasilisha awaeleze wananchi wa Mwankoko kwamba, watalipwa fedha zao lini, ili kuondokana na hii adha ambayo inaendelea sasa. Na unafahamu kabisa kuchelewa kulipa zaidi ya miezi sita maana yake unakoelekea sasa wafanye uthamini wa tatu tunaenda kuzungumzia shilingi bilioni tatu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini uko mradi mwingine wa maji ambao uko eneo la Kisaki unaitwa mradi wa *ILAO*. Kwa bahati mbaya sana pale nako kuna zaidi ya shilingi bilioni tatu wananchi wanatakiwa walipwe, kwa ajili ya fidia wamepisha mradi wa maji wa *ILAO*. Vimechimbwa visima viwili pale Kisaki, vile visima viwili kwa hali iliyoko sasa tunakoelekea maana yake wananchi watakosa maji! Kisima kimoja kilikuwa kinatoa maji *cubic metre* 250 kwa saa na sasa zinashuka mpaka zimeenda 170 kwa muda wa mwaka mmoja! Kwa mwaka mwingine unaofuata, miaka miwili maana yake wananchi wa eneo lile wanaotegemea maji ya Mradi wa *ILAO* watakosa maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimwombe sana Mheshimiwa Waziri, anapokuja ku-*wind up* lazima atueleze kwamba, kwa namna gani sasa wananchi hawa tunaweza kuwakomboa na hii adha ambayo inajitokeza kwenye hili eneo la Kisaki. Kwa sasa wananchi wa eneo lile hawafaidiki na ule mradi! Wanalinda mradi, wanalinda maji na visima vilivyoko pale, lakini wao hawapati maji! Niiombe sana Serikali ifike mahali iwaonee huruma wananchi ambao wamepisha eneo lile kwa ajili ya mradi wa maji na wao wafaidike na yale maji, lakini waweze kulipwa fidia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, uko mfumo wa maji taka. Nimwombe Mheshimiwa Waziri, tunayo maabara ya maji, sasa hebu zipewe nguvu hizi maabara za maji zitusaidie kuchunguza kwa sababu tukiacha sasa mfumo wa maji taka huu ukaenda holela hatutakuwa na uhakika na maji ambayo tunayapata sisi kwenye eneo lile! Bahati nzuri tayari tumekwishakaa, tumeandaa mradi mzuri ambao umeshafanyiwa upembuzi yakinifu kwa ajili ya mfumo wa maji taka, unahitaji fedha. Nimwombe sana Mheshimiwa Waziri, tunahitaji fedha, sisi tumeshajiwekea utaratibu mzuri juu ya ule mfumo wa maji taka, ili tuondokane na hili tatizo ambalo liko pale katika Jimbo la Singida Mjini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, wenzangu wamezungumzia juu ya Wakala; Wakala wa Maji Vijijini nadhani ndiyo suluhu. Pia Waheshimiwa Wabunge wameonesha hapa Mheshimiwa Waziri fedha atazipata wapi, fedha hizi wameeleza kwenye mafuta, tuongeze pale kama wanavyofanya *EWURA* shilingi 50, tuweke 50 nyingine, lakini kama haitoshi wamekwenda kwenye simu! Wala hakuna tatizo hatuhitaji kulijadili jambo hili! Nimwombe Mheshimiwa Waziri aliweke mezani, fedha zipo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimwombe sana Mheshimiwa Waziri, ninaporudi mimi kule Jimboni swali hili linakuwa swali gumu sana; wananchi wangu hawana maji, tumewatengea shilingi bilioni mbili point nne! Bilioni mbili hizi tunaomba zifike, ili tuweze kuzisimamia na hizi fidia ambazo nimezizungumza za Mwankoko naomba nazo pia ziweze kuletwa.

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Kiula, dakika tano!

MHE. ALLAN J. KIULA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa kunipatia nafasi nami niweze kuchangia hotuba hii. Nashukuru sana kwa kunipa hizo dakika tano.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimshukuru Waziri kwa Hotuba yenye *data* nyingi ambazo *data* hizo ukizipitia kila mtu anajua yuko katika nafasi ipi, lakini kwa ujumla napenda kusema kwamba, pesa za maji zinakuja nyingi, wafadhili wako wengi, lakini mgawanyo wake unaleta mashaka kwa sababu, nguvu kubwa inaelekezwa mijini. Ndiyo maana watu wanasema kuwe na Wakala wa Maji Vijijini. Vile vile asilimia za maji ambazo zinatolewa vijijini haziko sahihi! Niko tayari tufuatane na Waziri, tufanye kwenye Jimbo langu kama liwe Jimbo la Mfano, tuone asilimia ya wananchi wangapi wanapata maji, asilimia 72 haijafika hiyo na haitafikia kwa uharaka wa kiasi hicho.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini pia, suala la maji tuangalie vyanzo vya maji. Mkoa wa Singida ni mkoa kame, kama ni mkoa kame vyanzo vyake ni vya visima, hatuna mito, ingawaje lazima tufikirie mbali; wenzetu wanakunywa maji ya Mto Nile, bomba la mafuta linatoka Uganda mpaka linafika Tanga, gesi imesafirishwa kutoka Mtwara mpaka kwenda Dar-es-Salaam, *equally* maji ya Ziwa Viktoria yanaweza kusafirishwa yakafika Singida na yakafika Mkalama. Kwa hiyo, ni jambo ambalo linatakiwa tukae chini tuweze kulitafakari tuone tutafanya vipi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukurasa wa 134 kuna pesa zimetengwa. Ukiangalia pesa za Mkoa wa Singida ni asilimia mbili nukta mbili katika bajeti yote; ukiangalia zile *column* unasikitika kuna bilioni tatu, bilioni nne, unakwenda wengine milioni 600, kigezo kipi kilitumika? Ukiangalia Mkalama milioni 600 watu 188,000, vijiji 80! Hayo maji yanatosha? Hayo maji hayawezi kutosha! Naamini kabisa, hakuna Mtaalam aliyefika kule! Katika hilo naondoka hapa nikiwa nimeshawishika hivyo!

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini iko miradi ya maji ambayo ilikuwa imeanza kutekelezwa, Iguguno, kuna wakazi 10,000! Mradi huo umeshindikana kukamilika! Mtamba, mradi huo umeshindwa kukamilika! Kidarafa umeshindikana! Kikonda umeshindikana! Watu wamechoka kusikia maneno, watu wanataka kunywa maji, hilo ndiyo jambo la muhimu! Wanaosimamia wanafanya kazi gani? Mheshimiwa Waziri naomba atakapojibu hapa, watu hao awafahamishe kwamba, hiyo miradi itakamilika lini? Tumezungumza huko kwenye ma-*corridor* nikamweleza, kuna mafundi wanazungukazunguka, lakini hakuna kinachoendelea!

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia, kuna maeneo kame kama vile Mpambala, Nyahaa, Endasaki, Mwangeza, Iguguno, tulitarajia kuwe na mabwawa. Hata kama bwawa moja kwa mwaka kwa miaka mitano tutapata mabwawa matano, lakini hatupo, tumeachwa watoto yatima. Jambo hilo liangaliwe na maeneo mengine kame ya Dodoma yaangaliwe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini *scheme* za umwagiliaji, imezungumzwa *scheme* ya msingi, huu ushirikishwaji mimi sielewi unaanzia wapi? Ziko *scheme* ambazo zimekuwa *abandoned,* kama Mwangeza iko *scheme* ya umwagiliaji na kulikuwa na miundombinu pale, lakini haijatokea humu! Kwa hiyo, inaonekana hawa Wataalam wanakwenda kwa maslahi yao binafsi.

Ndugu zangu ni vema tukawa tunafundishana humu ndani kwa ndani tuangalie mifano ya Wizara nyingine zinafanyaje? Ukichukua mwenzako amefanya nini inaweza ikaleta tija, tumeona Nishati mambo ya *REA*! Tumeona *REA* inasonga mbele! Kwa nini na sisi tusiwe na mfumo kama wa *REA* kuhusu maji?

Mheshimiwa Mwenyekiti, tukiweka hivyo na tukaweka muda kwamba, kwa miaka mitano au miaka 10, tutakuwa tumepiga hatua na jambo la maji litakuwa historia ikiwepo watu kupata maji salama. Hata hivyo, ukisoma ukurasa wa 109 kuna deni la shilingi bilioni 212; lazima tuone pesa zimetumika wapi? Ifanyike *auditing,* kama hiyo miradi inayozungumzwa ya Iguguno watu wanadai madeni na kwenye majimbo mengine ina maana hizi pesa hazikutumika! Hizi pesa tunashawishika kuwa watu wamegawana! Wametengeneza vitu ambavyo ni *sub-standard* miradi imeshindwa kukamilika, ifanyike *auditing* tuweze kujua kabla hamjalipa hizo pesa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusema hayo nizungumzie maji mijini, pale Dar-es-Salaam; hawa *DAWASCO* wanafanya biashara wanawaonea wateja! Mimi kama Mbunge wamenikatia maji nyumbani kwangu wananiambia nilipe laki tisa, nalipa kwa sababu mimi Mbunge! Mtu wa kawaida atapata wapi laki tisa? Wanafunga maji watapata wapi? Pale *DAWASCO* Kimara yale ni majipu matupu yale! Sasa wananchi wa Dar-es-Salaam mlaji nae aweze kulindwa. Mheshimiwa Waziri naomba jambo hili alichukulie kwa umakini na kwenye mamlaka nyingine za maji ili watu waweze kupata maji kwa wanachotumia. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la maji ni suala la muhimu. Tunaomba sisi ambao hatuna mito inayotiririka kwa mwaka mzima, tupewe kipaumbele kwa maana hiyo, hata bajeti iweze kuongezeka. Unategemea viwanda vitajengwaje katika wilaya kama hizo ambako maji hayapo? Unategemea wananchi watarudi vipi vijijini kama hawapati huduma ya maji? Unajua watu mijini wanafuata umeme, wanafuata maji, wanafuata barabara na vitu vya namna hiyo! Kama tunataka wananchi wetu, miji yetu ipumue, watu warudi vijijini, lazima miundombinu na huduma hizo muhimu ziweze kupatikana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru kwa kunipatia nafasi hiyo. Nafikiri ujumbe wangu umefika vizuri kabisa kwa Waziri. Naunga mkono hoja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante, Waheshimiwa Wabunge uwiano wa vyama tumemaliza tena kwa haki bin haki, sasa hii ni nafasi ya Mwenyekiti, Mheshimiwa Balozi Adadi, atafuatiwa na Mheshimiwa Mary Nagu, atafuatiwa na Mheshimiwa Mtolea dakika tano tano.

MHE. BALOZI ADADI M. RAJAB: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru sana kupata nafasi hii adimu ya kuweza kuchangia hoja hii. Suala la maji ni suala ambalo linamgusa kila mtu katika ukumbi huu. Kila mtu katika eneo lake, katika Jimbo lake ana tatizo la maji na tatizo ni kubwa sana. Ningependa kuchukua ushauri ambao umetolewa hapa wa kuanzisha wakala wa maji vijijini. Ni ushauri

muhimu na ni ushauri ambao ni lazima tujifunze na mafanikio ambayo yametokea au yamepatikana kwa *REA*. *REA* imetusaidia sana, imesaidia sana kwenye mambo ya Kampeni, sasa ni kwa nini tunashindwa kuanzisha huo Wakala wa Maji Vijijini.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tabu ambazo Jimbo la Muheza linapata katika suala la maji sijui naweza kufananisha na nini, sijui ni sugu au sijui ni nini, lakini wananchi wa Muheza wana matatizo makubwa sana ya maji. Kuanzia pale mjini mpaka vijijini akina mama wanapata tabu sana ya maji wanashinda kwenye visima, na ukiangalia hayo maji ambayo wanayashindia huku visimani huwezi ukaamini. Wakati wa kampeni nilikuwa nakaribishwa na ndoo na nikaoneshwa maji ni udongo mtupu, maji sio salama kabisa. Kwa hiyo, kuna mambo mengi ambayo yanafanyika ambayo unaona wewe mwenyewe kama binadamu kwa kweli unashindwa. *(Makofi)*

Mheshimwa Mwenyekiti, tunayo Hospitali teule pale, Hospitali teule ya Wilaya inashindwa kufanya *operation* kwa sababu hakuna maji, kwa hiyo maji ni tatizo kubwa sana Wilayani Muheza. Nimefarijika kuona kwamba kuna mpango ambao upo ndani ya kitabu cha Mheshimiwa Waziri kwamba mpango wa kutoa maji kutoka Mto Zigi ambao ni kilomita ishirini na mbili na nusu kutoka Muheza mjini mpaka mto Zigi Amani kule.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Tanga wanatumia maji kutoka Mto Zigi na sisi wenyewe hatuna maji tulishakubaliana na watu wa Tanga kwamba na walishayapima kwamba maji hayo yana uwezo wa kutosheleza Muheza na Tanga yote na maji hayo kuna uwezo wa kuweza kukaa kwa miaka 30 ijayo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo umefanyika utafiti wa mwanzoni, sijui imekuja Kampuni moja ya Hispania pale, *EUROFINSA*, Wizara ya Maji hii, Waziri kwenye bajeti iliyopita hapa *Hansard* nimeangalia ameahidi kabisa kwamba hao *EUROFINSA* watakuja na wataweka maji. Upembuzi yakinifu ulishafanyika na nimeona hapa kwenye miradi mikubwa 17 ya maji ambayo tunategemea labda, tunamwombea Mheshimiwa Waziri afanikiwe kupata hizo fedha ili huo mradi uweze kuanza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru Mheshimiwa Waziri kwamba, anafahamu matatizo ya Muheza, amefika Muheza na ndiyo maana kwenye mradi huo ameuweka wa kwanza Muheza. Kwa hiyo, nataka wakati atakapokuja ku-*wind up* awahakikishie wananchi wa Muheza kwamba maji kutoka mto Zigi safari hii yatateremshwa. Awamu ya Tano imedhamiria na itateremsha maji hayo kutoka Mto Zigi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, pia nimefarijika kuona kwamba Mheshimiwa Waziri vijijini ametoa fedha ambazo ni karibu bilioni moja *point* moja na ushehe.

Kwa hiyo, fedha hizo namwomba zije zote, tutahakikisha kwamba maji vijijini Muheza kote wanaweza kupata na tutawachimbia visima na kuhakikisha kwamba maji hayo ni salama.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimeangalia kwenye kitabu cha Mheshimiwa Waziri sikuona fungu lolote la kusaidia maji Mjini Muheza. Ningeomba aangalie ataweza kunisaidia namna gani kuweza kuweka *at least* fedha kidogo katika maji Mjini Muheza, tuangalie uwezekano wa kuvuta maji kwenye visima ambavyo ni vingi na vinatoa maji kwa wingi, kuweza kuyasambaza kwa sababu ardhi ya Muheza ni chumvi kubwa sana ambayo iko pale kiasi kwamba hata ukichimba visima basi yatatoka magadi matupu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, kitu ambacho Mheshimiwa Waziri anataka kufanya ni kuangalia vile visima vyenye maji mengi na kuangalia jinsi ya kuweza kuyatoa yale maji na kuyasambaza kwenye visima ambavyo viko karibu karibu. Nashukuru sana isipokuwa nilikuwa nashauri kwamba suala hili la maji hasa katika Jimbo la Muheza Mheshimiwa Waziri alipe kipaumbele kwa sababu 2020..

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Dkt. Mary Nagu, atafuatiwa na Mheshimiwa Mtolea.

MHE. BALOZI ADADI M. RAJAB: Mheshimiwa Menyekiti, naomba kuunga mkono hoja . *(Makofi)*

MHE DKT. MARY M. NAGU: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana kwa hisani yako ya dakika tano. Nawashukuru Waheshimiwa Wabunge katika ku-*support* lile suala la kuongeza fedha kutoka petroli na dizeli na tukaomba kwenye simu vile vile ili Mfuko wa Maji uwe na fedha zaidi. Tatizo la maji ni kubwa na wote tunakubaliana kwamba Maji ni Uhai na ili fedha hizo zitumike vizuri ni vyema tukawa na wakala ambao utakuwa na wataalam na utasimamia kazi ya kuleta maji kwenye vijiji mbalimbali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, zaidi ya hilo nililoongelea, naomba niongelee kidogo juu ya Jimbo langu la Hanang. Namshukuru sana Mheshimiwa Waziri amekubali kuja kutembelea Hanang. Mheshimiwa Rais wa Awamu ya Nne aliahidi shilingi milioni 300, kwa ajili ya maji ya Mji Mkuu wa Hanang, Kateshi na zile fedha zikatolewa na kazi nzuri ikafanywa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hata hivyo, naamini kuna tatizo la utaalam ambao kama litakuja kuangaliwa na Ma-*engineer* itasaidia na naomba Mheshimiwa Waziri anitumie watu kutoka Makao Makuu waje waone tatizo ni nini. Tunaamini kwamba gharama ni kubwa, lakini tunaweza tukafanya

linalowezekana ili maji ya Kateshi yapatikane kwa uhakika na kwa gharama inayohimilika.

Mhesheshimiwa Mwenyekiti, Wilaya ya Hanang iko kwenye *Rift Valley* na sehemu kubwa iko kwenye mwinuko na ni mpakani na Singida. Hatuna maziwa isipokuwa ziwa la Basotu ambalo chanzo chake ni maji ya mvua, hatuna mto wa kudumu. Kule kwingine chini kwa ajili ya *Rift valley* kunakuwa na joto chini ya ardhi, kwa hiyo maji yako mbali, sisi hatuna maji. Maji yetu yanapatikana kwa visima au kwa mabwawa, hatuna mto, naomba sana kwa yale yaliyofanyika, nawashukuru lakini bado sehemu kubwa ya Hanang haina maji. Naomba awatume watu na yeye kuja Hanang ili basi maeneo yale ambayo hayana maji yaweze kupata maji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tatizo la maji Hanang ni kubwa kweli na jana tu jioni kulikuwa na watu wanalalamika kwamba wanapata maji kutokana na chanzo kimoja na ng'ombe na hata wanyamapori. Kwa hiyo, naomba sana tuwatume watu na Wakala wa Maji Vijijini utasaidia kufanya *surveys* kwenye vijiji vyetu kwa sababu kila wakati hatuwezi kwenda kufanya kazi mara moja, kuchimba kisima kimoja. Ni vizuri kwa mfano Wilaya ya Hanang iliyo na tatizo la maji kwa ujumla Serikali ikaenda pale na kujua vyanzo mbalimbali na namna ya kuondoa matatizo ambayo yanawasibu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naungana na Wabunge kwamba akinamama wanapata tabu sana na kutokana na akinamama kutumia muda mrefu kutafuta maji watoto wamekuwa wakiungua, watoto wamekuwa wakifanya utundu na kuumia na vile vile kazi zingine za nyumbani zimelala ukiacha sababu ya kwamba wanaume wanawa-*accuse* kwamba labda wanatumia muda kwenye mambo mengine kumbe wako misituni wanatafuta maji. *(Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, nawaombeni sana hili la wakala tulitilie mkazo kwa sababu watafanya kazi ambayo itajulikana na kutakuwa na mtu ambaye tunaweza kumnyooshea kidole kwa sababu Halmashauri hazina watu wenye uwezo na Halmashauri hazina *capacity* ya kuweza kuletea Wilaya mbalimbali au Majimbo yetu maji. Kwa hiyo, naombeni sana tuwe pamoja na na-*declare interest* kwamba ni Mwenyekiti wa Kamati ya Maji, Kilimo na Mifugo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tukiwa pamoja, tukiamua tuongeze fedha za kuchangia kutoka kwenye mafuta na vile vile kutoka kwenye simu na tukiwa na wakala tutakuwa tumeondokana na tatizo la msingi na tutakuwa na uwezekano mkubwa wa kuondoa tatizo la maji katika nchi yetu ikiwemo Wilaya yangu ya Hanang. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ningependa kutaja vijiji ambavyo havina maji na ningependa kutaja miradi ambayo ina matatizo lakini muda hauko na sisi, na mimi na…

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Mtolea.

MHE. DKT. MARY M. NAGU: Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja ya Mheshimiwa Waziri na nampongeza sana kwa ushirikiano wake kwa Kamati yangu. *(Makofi)*

MHE. ABDALLAH A. MTOLEA: Mheshimiwa Dkt. Nagu fujo hizo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru kwa kunipa nafasi nichangie katika Wizara hii inayoshughulikia maji. Inasikitisha sana kuona kwamba tunatengeneza madaraja kwa namna ambavyo tunapata maji katika nchi hii. Sisi kwenye Jimbo la Temeke tunaonekana kama watu wa daraja la tatu ambao hatustahili kuwekwa kwenye mpango wa kutumia maji matamu maji ya bomba.

Mheshimiwa Mwenyekiti, siku zote mipango ambayo inaigusa Temeke ni ile ya visima, maji ya visima ni yale ambayo yanakuwa na asili ya chumvi chumvi na haya ndiyo maji ambayo watu wa Temeke tunakunywa. Ukipikia chai ile chai inakuwa ina utamu wa chumvi na sukari, kwa hiyo lazima utumie sukari nyingi zaidi ili upate utamu wa chai. Ni vizuri Wizara ikaangalia mgawanyo ulio sahihi wa watu wote Dar es Salaam kupata maji ya bomba. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwenye hii mipango zikitajwa hapa Kata za Jimbo la Temeke zinatajwa zile ambazo pengine zinapakana pakana na Ilala hivi, ndio labda ziingizwe kwenye huo mpango. Inatajwa hapa Kurasini, inatajwa Keko, inatajwa Chang'ombe, lakini tunaacha eneo kubwa lenye watu wengi ambalo limejikita katika kutumia maji ya visima, tena siyo vile visima virefu, Visima vingi ni hivi vya watu binafsi, vinavyomilikiwa na watu binafsi ni visima vifupi havijachimbwa kiutalaam, unakuta hapa ni choo, hapa kimechimbwa kisima, ndiyo maana kila siku kipindupindu kikiingia Dar es salaam lazima kitafikia Temeke. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ni vizuri Mheshimiwa Waziri akatuangalia kwa jicho lingine, atuangalie kwa jicho la huruma, basi aje hata na mpango tu mzuri kwamba kwa sababu visima vingi ni vifupi ambavyo maji haya si salama basi kuwe na utaratibu wa kuwekea dawa visima hivi, utaratibu ambao hautotugharimu sisi wanywaji. Serikali hilo ni jukumu lao kuhakikisha haya maji

yanakuwa *treated* ili wananchi wao waweze kunywa maji yaliyo salama. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, mbali na hayo, lakini bado tunahitaji kuwe na mpango maalum wa kupata maji ya bomba, amezungumza hapa Mbunge wa Rufiji, kama Serikali kweli ina nia ya kufikisha maji Dar es Salaam iweke fedha kwa ajili ya huu mradi, kutoka Rufiji kuja Dar es Salaam sio mbali na tutapata maji ambayo yatatumika Rufiji, Mkuranga, Kisarawe, Dar es Salaam. Kwa Dar es Salaam si kwa maana ya Temeke peke yake, hata maeneo ya Kinondoni, maeneo ya Ubungo wanaweza kutumia maji haya kutoka Rufiji na yakawa mazuri zaidi na mengi kuliko haya ambayo tunahangaika nayo kutoka Ruvu, kwa nini Serikali haijikiti uko. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, ningependa Wizara hii itoe kipaumbele sana kuhakikisha kila mtu anapata maji na yaliyo safi na salama kwa wingi. Ukikatika umeme tu Dar es Salaam, ukikatika umeme Temeke basi ujue siku hiyo hakuna maji kwa sababu ili watu wapampu maji lazima wanahitaji ule umeme. Kwa kuwa maji yenyewe ni visima vimechimbwa na watu binafsi hawana matenki makubwa ni matenki ya lita 2,000, lita 5,000, kwa hiyo, ukikatika umeme hatuna maji, tunasubiri huku tumepanga foleni mpaka usiku umeme ukirudi kama tuko vijijini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sisi Temeke pia tunataka tuishi maisha ya kimjini jamani, tunaomba tupatie maji. Haya ndiyo mambo wanayoyataka wananchi, tena wale wananchi wa kawaida kabisa wakati wa kampeni tunawapelekea tisheti na kapero. Shida yao siyo hivyo, shida yao ni maji haya, basi Serikali iweke fedha za kutosha kuhakikisha kwamba wananchi wanapata maji, lita elfu moja kwa Temeke tunazinunua kwa sh. 3,500. Maana yake familia ya watu wawili tu kwa mwezi mnalipa maji zaidi ya shilingi…

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Cecil, kama unaweza kum-*squeeze in* Profesa.

MHE. CECIL D. MWAMBE: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa kunipa nafasi ya kuchangia katika Wizara ya Maji na Umwagiliaji. Kwanza nimshukuru Mheshimiwa Waziri kwa kutenga fedha kiasi cha shilingi bilioni sita *point* nane kwa ajili ya Miradi ya Maji iliyoko katika Halmashauri ya Wilaya ya Masasi. Niseme wazi kwamba kwa kipindi kirefu fedha zilikuwa zikitengwa kwa ajili ya kuongeza na kupanua miundombinu katika shirika letu linalogawa maji kule kwetu ambao ni *MANAWASA*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwaka 2014/2015 walitengewa shilingi bilioni moja lakini kwa bahati mbaya sana hazikufika. Mwaka huu tena tunaona wametengewa pale shilingi bilioni moja, sasa tunaomba hizi fedha zifike ili waweze kupeleka maji katika Vijiji vya Mpohora, Nangoo, Mbemba, Mbaju, Chigugu, Chikundi, Liloya na Makongwa pamoja na Njenga maeneo ambayo yanapitiwa na bomba kubwa kabisa la maji yanayotokea Mto Mbwinji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, watu wa Ndanda tuna neema kubwa sana ya maji na maji mengine sisi tunayauza, maana yake kwamba yanatutosha. Tatizo kubwa tulilonalo ni miundombinu katika maeneo yetu, tukiweza kusaidiwa fedha za kuweza kuweka miundombinu maji haya tutahakisha yanafika katika Vijiji vya Lilala, kwa sababu kuna mradi unaoishia pale unaoelekea Vijiji vya Chiwale. Lakini tuna maji mengi sana maeneo ya Namajani ambayo yanatumiwa na askari magereza pale, tatizo tu pale ni kupata umeme ili *transfoma* ishushwe pale waweze kupampu maji yale yatumike maeneo ya Kata ya Namajani, yanaweza kufika pia Kata ya Mlingula pamoja na Chilolo kwa sababu eneo hili pia kuna wakazi wengi sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tulipata msaada wa *JICA* kwa ajili ya utengenezaji wa kisima katika Kijiji cha Nambaya, lakini kwa bahati mbaya sana kisima kile hakijamaliziwa na wananchi wanahitaji yale maji. Tunaomba waangalie ni jinsi gani wanaweza kutusaidia kumalizia kile kisima ili wananchi waweze kupata maji. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, hata hivyo, tuseme tunatamani sana kuona watu wa *MANAWASA* wanapewa fedha ya kutosha kwa sababu sasa hivi pamoja na kudai fedha nyingi katika Idara mbalimbali za Serikali, lakini wamekuwa hawana fedha za kutosha kwa ajili ya kuweza kujipanua kufikia maeneo mengi sana waweze kuendesha miradi yao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tunaamini wakiwawezesha *MANAWASA* kutakuwa hamna shida ya maji katika maeneo yetu na tutaacha kufanya kampeni kwa kutumia shida za wananchi hasa zaidi maji kwa sababu watu hawa wote wana uwezo wa kupata maji katika maeneo yetu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, nimwombe Mheshimiwa Waziri, atakapokuja kuhitimisha hapa atatuambia ni jinsi gani anataka kuwapa nguvu *MANAWASA* pamoja na Mheshimiwa Meneja yule ili sasa aache kuaibika kwa sababu anashindwa kupeleka maji katika vijiji vilivyopo karibu sana na eneo lake.

Mheshimiwa Mwenyekiti, la mwisho, hasa zaidi ukiangalia Kijiji cha Chikunja na Kijiji cha Lukuledi ambako hivi karibuni tulikuwa na mradi wetu wa maji lakini ulikuwa unaendeshwa kifisadi, tuliurudisha mikononi mwa wananchi tunaomba pia nao mtusaidie. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, japokuwa wale watu wanafikiri kuna fidia watakuja kupata, lakini hata hivyo kwa sababu hawakusoma ripoti ya mapato na matumizi hakuna fidia yoyote tunawaambia watakayoweza kupata pale. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, tulipata msaada sisi kutoka *TASAF*, lakini kumefanyika ubadhirifu wa fedha shilingi milioni 378. Waliofanya ubadhirifu huu tunawafahamu, tumejaribu kufuatilia hili jambo polisi kwa muda mrefu sana limekuwa likisumbua lakini tusingepata shida ya maji katika baadhi ya vijiji kwa sababu tayari kulikuwa kumeshatengwa fedha ya kuchimbwa mabwawa katika Vijiji vya Masonga, Mraushi na vijiji vingine vinavyozunguka ambavyo vingeweza kuhudumia Kata tano katika maeneo yale.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, tunaomba Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya TAMISEMI japokuwa Waziri nimempa taarifa kuhusu jambo hili amesema analishughulikia kwa ukaribu sana. Hivyo, tunataka atakapokuja hapa kuhitimisha, basi atuambie wazi jinsi gani anaweza akasaidia watu wa Wilaya ya Masasi kuweza kupata maji kiurahisi kwa sababu maji ni mengi, tatizo kubwa tulilonalo ni miundombinu ili iweze kuwafikia watu mbalimbali katika maeneo yale. Vile vile na kuwaongezea nguvu *MANAWASA* ili waweze kugawanya maji haya kwa uhakika zaidi katika maeneo yao.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tukifanya hivi tutakuwa tumemaliza tatizo la maji katika maeneo yetu kwa sababu maji tunayo ya kutosha, shida kubwa tuliyonayo sisi ni miundombinu, kiasi watu wale wanaopitiwa na bomba kubwa la Mto Mbwinju wanashindwa kupata maji ya kutosha na maji yale ni safi na salama yanayokwenda Nachingwea. Kwa hiyo tunaomba atakapokuja …

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MWENYEKITI: Ahsante. Mheshimiwa Profesa Tibaijuka.

MHE. PROF. ANNA K. TIBAIJUKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana kwa hisani hii. Kwanza kabisa naomba niseme nampongeza sana Mheshimiwa Waziri *Engineer* Lwenge na timu yake kwa kazi nzuri ambayo amefanya, kitabu chenyewe kinajieleza, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini kama mwanamke naomba nisimame nizungumze kama Mwenyekiti na samahani kwa hili kama wewe na wenzako mtaona haifai, lakini naamini kama wanaume mngekuwa mnateka maji, tungekuwa tumeshaondokana na tatizo hili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa sababu hapa tunaposimama leo kuzungumzia suala la maji tunazungumzia pia ajenda ya ukombozi wa mwanamke jamani! Miaka 55 baada ya uhuru huko vijijini hali ni tete na wote tunafahamu. Kwa hiyo, nafikiria hapa tukiangalia kazi nzuri ambayo iko mbele yetu, sasa mikakati ya kuanza kusambaza maji, watu wamezungumza hapa kimkakati.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nizungumze kimkakati kwa sababu muda sio rafiki. Ni kwamba ili tuweze kuwafikishia Watanzania huduma hii ya maji maana maji ni huduma, lakini sasa hivi imekuwa biashara na biashara hiyo wanaonunua maji ni wanawake, ndoo ya maji inaweza hata ikafika sh. 1,000/= au sh. 500/=, kama huna mahali pa kuchota maji inabidi ununue maji. Kwa hiyo, unakuta kwamba mzigo wa mwanamke unazidi kuongezeka.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kabisa, kwanza namshukuru Mheshimiwa Waziri, nimeona katika Ibara ya 253 ya hotuba hii anazungumzia ushiriki wa sekta binafsi. Nataka kusema kwamba, juhudi za Serikali ni nzuri lakini suala hili ni gumu, hata tungeunda wakala wa maji jambo ambalo nalo linafikirika na wengi wamechangia bado utakuta kwamba Serikali peke yake haitaweza kuwafikishia Watanzania maji kwa haraka tunayoitaka.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo Sekta binafsi, Mheshimiwa Waziri nadhani atakaposimama labda angetuambia afafanue kidogo jinsi anavyopanga kushawishi sekta binafsi kushirikiana na Serikali na halmashauri zetu katika kusambaza maji kwa haraka zaidi, hili jambo ni muhimu sana. Kule kwangu Muleba Kusini ambao ndio wajibu wangu hapa, nimeangalia Mheshimiwa Waziri bajeti na mpango aliotupangia nasikitika kusema kwamba haitoshi kabisa. Ninaposikitika hivi nadhani na wengine wengi humu ndani wanasikitika. Ndiyo maana angekuja basi na mkakati wa kutukomboa sisi akatuonesha jinsi tunavyoweza kutafuta wawekezaji kwa sababu maji mwisho wa siku watu wanachangia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini uwekezaji katika maji huu unahitaji pia Serikali iangalie, ni lazima bei ziwe zinaweza kulipika. Kwa hiyo, sasa hivi nafikiria kwamba suala hili lingetusaidia sana. Kwa hiyo, katika miradi yako ya umwagiliaji Muleba, nasikitika kusema kwamba, miradi iliyowekwa awamu zilizopita fedha hiyo ni kama ilipotea, hakuna mradi unaofanya kazi.

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa mzungumzaji)

MHE. PROF. ANNA K. TIBAIJUKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Ahsante sana Profesa. Waheshimiwa Wabunge huyo ndiye mchangiaji wetu wa mwisho kwa leo. Niwashukuruni kwa kazi nzuri mliyofanya, hoja hii inaendelea Jumatatu pia, wengine mnaweza mkapata nafasi.

Baada ya kusema hayo, naahirisha shughuli za Bunge hadi siku ya Jumatatu saa tatu asubuhi.

(Saa 8.02 Mchana Bunge liliahirishwa mpaka Siku ya Jumatatu, Tarehe 30 Mei, 2016, Saa Tatu Asubuhi)